ANUL VIII. — No. 348

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 7 August 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V BELDIMAN 1888 1897 / CONST MILLE 1897 - 1920

FONDAT in 1893

Horace von Offel

Naşterea misterioasă a lui Rubens

Nu de mult s'a serbat la Anvers marele pictor Rubens, ale cărui pânze se vând azi cu preţ de zeci de milioane.

Au avut loc expoziţii, cortegii, pelerinagii, kermesse specific flamande. Dar e o umbră : nu e sigur că Rubens s'a născut la *28 Iunie 1577.* Misterul care învălue naşterea lui Petre-Paul Rubens n'a fost dezlegat de istoricii flamanzi. Rubens descindea dintr'o familie burgheză din Anvers din care făceau parte magistraţi şi droghişti. Numele de Rubens figurează din veacul al 14-lea în actele oficiale ale oraşului.

Philippe Rubens, fratele pictorului, Jean Brant, socrusău, elevii, prietenii lui, cei mai mulţi oameni celebri au lăsat memorii, scrisori; chiar Rubens, călător şi diplomat, a scris rapoarte, scrisori; şi toate aceste documente sunt atât de numeroase, că putem reconstitui viaţa pictorului zi cu zi. Nu se ştie însă precis când a venit pe lume fiul lui Jean Rubens şi al Mariei Pijpelinckx.

S'a crezut multă vreme că Petre-Paul Rubens s'a născut la Colonia. Apoi s'a vorbit de Siegen, ducatul de Nassau şi apoi de Anvers. S'a adoptat Siegen după descoperirea pieselor relative la procesul şi captivitatea lui Jean Rubens, acuzat de adulter cu Ana de Saxa, soţia lui Wilhelm de Orange. Povestea e destul de scandaloasă.

Jean Rubens, tatăl pictorului, era doctor în drept şi primar al Anversului. Bănuit de erezie s'a refugiat la Colonia în 1568, nu mult după sosirea ducelui de Alba la Bruxelles. Taciturnul a primit pe proscris la Curte. Bunurile prinţului fiind confiscate în Olanda de regele Spaniei, Ana de Saxa a însărcinat pe avocatul Rubens cu apărarea intereselor ei.

Căsnicia princiară nu mergea bine. Wilhelm de Orange trăia cu o femee celebră în Germania prin frumuseţea ei şi pe care poporul o numea „prinţesa Lais". Ana se înconjurase de oameni de nimic, de şarlatani, se certa cu bărbatul ei. Se îndrăgosti de avocatul ei. Ana de Saxa şi Rubens făcură împreună mai multe călătorii. Taciturnul se războia prin Franţa şi Olanda. Ana de Saxa rămase însărcinată. Wilhelm de Orange află. In Martie 1571 Jean Rubens, care se ducea la întâlnire a fost ridicat de un pluton de soldaţi şi dus în fortăreaţa din Ollemburg. Doctorul galant, care a mărturisit tot, trebuia să fie spânzurat, dar a scăpat mulţumită intervenţiei soţiei sale Maria Pijpelinckx, femee de inimă şi de curaj. Doctorul a stat în închisoare până în 1573, când a fost osândit să plătească o despăgubire de 7000 taleri şi să locuiască în Siegen sub ochii autorităţilor.

De aci încep dificultăţile.

Obligaţia de a rămâne la Siegen se aplica tatălui, nu şi mamei. Se ştie că Maria Pijpelinckx a făcut mai multe călătorii în epoca aceia. Apoi cariera lui Rubens are câteva particularităţi ciudate. Astfel acest nepot de droghişti creşte în condiţii rezervate doar nobililor. Se bucură de timpuriu de protecţii mari. E înobilat de regele Spaniei şi regele Angliei, care îi dărueşte propria lui sabie. Işi clădeşte un palat la Anvers, trăeşte regeşte bucurându-se de privilegii neobicinuite. Infanta Isabelle îi dă misiuni diplomatice importante şi delicate. Negociază pacea între doi monarhi.

Chiar contemporanii lui Petre-Paul au îndrăznit să insinueze că pictorul ilustru era fratele natural al *stadhonderului* Olandei. Nu se precizează dacă acel copil adulterin era Maurice de Nassau sau Rubens.

Misterul naşterii lui P. P. Rubens a dat mult de lucru istoricilor flamanzi. Celor care cred că Rubens putea fi copilul Anei de Saxa, li se răspunde: „Copilul adulterin care a prilejuit arestarea lui Jean Rubens, s'a născut la 1571, şi era o fată". Intr'adevăr, o Cristina van Dietz s'a ivit mai târziu la Curţile Europei, dându-se drept sora naturală a lui Rubens.

Ana de Saxa a fost închisă şi a murit nebună, fără a fi revăzut lumina, în 1577. Nu e o coincidenţă ? Călăii Anei de Saxa n'au cruţat pe doctorul Rubens din mărinimie. Trebue să fi avut vreun motiv tainic: copilul, lăsat, avea nevoe de un tată. Aceiaşi familie Nassau trebue să fi contribuit, după zece ani, la moartea misterioasă a doctorului Rubens. S'ar părea că în chipul acesta facem pe Petru-Pavel Rubens mai bătrân cu şase ani. Dar chiar epitaful pictorului ne lămureşte adevărata lui vârstă :

Aci se odihneşte Petre-Paul Rubens, cavaler şi senior de Steen, fiul luiJean Rubens, senator al acestui oraş. Inzestrat cu talente minunate, foarte doct şi versat în istoria antică, cunoscând toate artele liberale şi secretele politeţei. A dobândit bunăvoinţa monarhilor şi oamenilor aleşi. Philippe IV, regele Spaniei şi Indiilor l'a numit secretar al Sfatului intim şi l'a trimis în Marea Britanie in 1629, pe lângă regele Carol I.

El a avut fericirea să statorniceascā pacea între cei doi monarhi.

A murit în anul mântuirii 1649, 30 Mai, în vârstă de şaizeci şi patru de ani.

Nu e vorba, în acest epitaf, nici de mama, nici de locul naşterii lui Rubens. Nici contemporanii lui nu erau de aceiaşi părere în privinţa vârstei pictorului. Toate aceste ciudăţenii, nesiguranţe şi contradicţii, ne dau dreptul să spunem că origina naşterii lui Petre-Paul Rubens nu e încă lămurită. — *A.*

L. Singer — Minerul

Centenarul Romantismului

O viaţă romantică

Au apărut de curând ultimile pagini ale memoriilor **contesei d'Agoult** cu ajutorul cărora ne putem face o idee de felul de viaţă, de cantatea sentimentelor şi de tonalitatea moravurilor care au caracterizat epoca romantismului francez. Mai mult decât un studiu de cabinet paginile vii ale acestei femei distinse ne vor ajuta să prindem ceva din sufletul unei generaţii şi al unei poezii pe care Franţa se grăbeşte s'o comemoreze.

Marie-Catherine-Sophie de Flavigny s'a născut la Frankfurt pe Main în 1805. Tatăl ei, care fusese pajul Mariei Antoanetta, luase în căsătorie, în exil, pe fata unui bancher german. Astfel, copila care trebuia să devie contesa d'Agoult (şi mai târziu în literatură Daniel Stern) avea o dublă ereditate, plină de contradicţii. Ea n'a ştiut nici odată care e naţionalitatea inteligenţei ei. Educaţia catolică pe care o primise la Sacré Coeur, a contribuit la nestatornicia spiritului ei, desvoltându-i în acelaş timp, sensibilitatea. Măritată la 1827 cu un bărbat pe care nu-l iubea, deschide pe la 1830 un salon literar la Paris. Suntem în plin romantism şi totul o predispune să-l urmeze. Sub o răceală aparentă, contesa ascundea o inimă tumultoasă. Se spunea despre ea: „Şase metri zăpadă peste douăzeci de metri lavă !"

Astfel că tânăra femee se plictiseşte. E prada crepusculului „mal du siècle". Se iveşte un bărbat. E un artist. E foarte tânăr, frumos, aproape celebru, cam dominator. Dela întâia întâlnire se simte toată a lui, cu inima şi gândurile. După o scurtă rezistenţă şi ezitări pricinuite de moartea fetei celei mari, ea lasă tot, familie, prieteni, situaţie mondenă, pentru a fugi cu el în străinătate. Acest erou de roman era Franz Liszt. El avea două zeci şi patru de ani, ea treizeci.

Ultimele pagini din memoriile contesei d'Agoult, de şi fragmentare, sunt foarte preţioase pentru cunoaşterea epocei. Volumul se deschide cu întâlnirea lui Franţ Liszt, pe care-l descrie astfel: „Avea statură înaltă, foarte subţire, un chip palid cu ochi mari de un verde marin... o fisionomie îndurerată şi puternică ! Autoarea ne arată începuturile amorului lor, certurile, neînţelegerile fatale, apoi fuga. Despre soţ nici un cuvânt.

— „Suntem tineri, curagioşi, sinceri şi demni, îi spune artistul. Avem nevoe de păcate mari, de virtuţi mari. In faţa cerului să putem mărturisi sfinţenia sau fatalitatea iubirii noastre.

„Şi braţele lui Franz mă înlănţuiau, mă strângeau, tremurătoare...

— Dumnezeule ! exclamai eu.

— Dumnezeul tău nu-i Dumnezeul meu, zise Franz, punându-mi mâna pe gură, nu e altceva de-asupra iubirii !"

Romantism de cea mai bună calitate, romantism şi prin grija femeii de a rămâne pururea în atitudini frumoase. Ea pluteşte de-asupra realităţilor,; nu face nici o aluzie la cei trei copii pe care i-a avut cu Franz. Dar această transpunere pe un plan superior a tot ceeace o priveşte personal n'o impiedică să judece foarte limpede pe cei pe care-i întâlneşte în numeroasele ei peregrinări întâi prin Geneva, apoi prin Italia. Se împrieteneşte cu George Sand pe care se duce s'o vadă la Nohant şi paginile acestei vizite sunt cele mai voioase din toate „memoriile ei. Preumblări, cavalcade, muzică, discuţii hrănite de un entuziasm nestins: „Voiam să reformăm totul, teatrul, poezia, muzica, religia, societatea !"

Luară sfârşit şi aceste sentimente frumoase iscate de entusiasm ,şi care n'au putut rezista nevoilor existenţei. Franz Liszt era tot mai ocupat cu arta lui şi începuse a fi copleşit de triumfuri. Despărţirea s'a făcut pare-se, fără scandal, fără sfâşieri de inimă. Contesa d'Agoult se cumintise. Se întoarce la Paris, devine scriitoare, ajutată de Emile de Girardin, deschide un salon jumătate literar, jumătate politic, a cărui regină era.

Păcat că aceste Memorii se opresc aci şi nu evocă apogeul succesului acestei femei înflăcărate, complexe, imaginative, una din cele mai caracteristice figuri feminine din vremea ei.— **A.**

Este Tek rghiol au ba?

de TUDOR ARGHEZI

Scumpe Domnule Profesor,

Am crezut că Tekirghiolul este o localitate. Vorba dumitale, m'am înşelat; dar numai vorba e a dumitale nu şi sensul ei,căci d-ta nu te-ai înşelat şi nu te vei înşela niciodată. Sunt trei Tekirghioluri: trei localităţi, sau mai bine zis nu este Tekirghiol de loc. Aşa că nu ştiu unde să te trimit mai bine. De la Tomis până la Mangalia şi Balcic şi înapoi, este cum se zice la facultatea de litere numai Tekirghioluri, deopotrivă de bune, pentru răul d-tale incurabil.

Tekirghiol este şi la Eforie, şi la Educaţia Fizică şi la coloniile „Doctor Lupu", Tekirghiol este şi la Movila şi Tekirghiol este şi Satul ; nu te-aş putea informa unde se află Tekirghiolul adevărat. Dacă te-ai stabili în vreunul din aceste puncte, este ca şi cum ai ajuns direct la Tekirghiol, căci zilnic trebuie să parcurgi câte 8 kilometri între fiecare din ele, ca să faci ici nămol, colo mare şi dincolo nisip sau gimnastică — total 50 km. Cu toate că ţi-aş recomanda să umbli toată ziua nud, ca un Adonis, d-ta eşti un bărbat care asuzi repede la picioare şi nu aş dori să-ţi scadă greutatea şi temperamentul, indispensabile literaturilor mondiale.

Mă intrebi cum să te echipezi. Inainte de toate, mi-aş permite să-ţi atrag atenţia în modul cel mai respectuos că marea nu se aseamănă cu muntele de cât de-a 'ndaratele, marea fiind un munte cu vârful în jos, găunos pe dinlăuntru şi plin cu materii lichide. Rău făcuşi că ai cumpărat bocanci cu cârlige pe talpă şi o frânghie pentru ascensiuni. Pe mare nu se suie nimeni ; singurul care a umblat odinioară printre talaze pornise descult şi cu o creastă de aur, pe locul unde la d-ta s'a rostit acum vre-o 50 de ani o splendidă chelie, precocitate evidentă a unor însuşiri ascunse dedesubt. Te povăţuiesc să cumperi două băşici umflate tare, cu care să te culci legănat pe unda amară, ca pe nişte perini : în caz de înec eşti sigur că salvezi principalul : capul din profil.

Până a intra în mare, ai nevoie însă de câteva accesorii, din care cel mai util este destinat să conţie zăcămintele unor amintiri ce nu pot fi calificate drept încă vii. El poate fi croit, în cunoştinţă de cauză, acasă, spintecând o basma în două, pe linia diagonalei şi cusând cap în cap vârfurile din mijloc.

Pântecul şi corespondentele lui, acoperite cu două triunghiuri, vor lăsa vizibilă graţios carnea şoldului albă iar omb'licul cu mimica lui, reproducând în miniatură expresia de inteligenţă şi sarcasm a figurii dumitale cu frunte abdominală, nu este imoral să fie contemplată pe plajă. După ce vei fi lepădat mantaua ce-ţi învăluie statuia şi te vei înfăţişa naturii flocos şi creţ la subsuori, lăbărţat cu gingăşie şi candid în suciturile şi circonvoluţiile eului d-tale anatomic, vei surprinde surâsul curtezanei şi şoaptele băeţilor sportivi lungiţi în soare Pedagogia d-tale să nu se supere, ca de nişte contestări de principii. Principiile d-tale sunt bune : ceeace este prost nu te interesează. Şi unele şi ceilalţi vor filosofa melancolic asupra gâlcilor mari din costumul de baie, croit după modelul triunghiular.

Şi să-ţi mai faci nişte papuci şi să-ţi cumperi o bicicletă.

Dacă vrei într'adevăr să vii la Tekirghiol, unde optimiştii pretind că ologii umblă, că orbii văd şi că tâmpiţii se deşteaptă te vei sili zadarnic să capeţi un bilet. In cel mai bun caz, trenul te duce în nişte localităţi care ar părea să fie nişte Tekirghioluri însă nu la Tekirghiol. Te vei putea scobori cu bagajele la Carmen-Sylva, traducerea în limbă străbună a vrăjitului Tekir-Ghiol. Ca să facă de tot nepătruns misterul, chiar pentru spiritul d-tale de pătrundere, Ministerul căilor ferate a înfiinţat şi două Movile, una pentru călătorii care dispun de timp şi alta pentru cei grăbiţi, cu câtiva kilometri mai încoace. Ingeniozităţile administrative şi-au pus de gând să ridice Tekirghiolul în abstractul hermetic, înmulţindu-l de-a lungul litoralului Mării Negre şi presărându-l eventual în toată ţara, pentru ca toată populaţia să se folosească de binefacerile lui. Pasiunii de călătorie a cetăţenilor i se va procura posibilitatea cea mai eftină de-a rămânea pe loc. Dacă preferi să-ţi faci un Tekirghiol acasă, nu mai e nevoie de pantaloni de baie şi poţi intra în Marea Neagră cu toată încrederea şi pe răspunderea mea.

Pentru savantul care iscodeşte în perspicacităţile d-tale, voi invoca magia poştală, care îţi va dovedi cu argumente proprii că dacă există mai multe Tekirghioluri, în schimb un Tekirghiol lipseşte, Tekirghiolul.

Te rog fă un drum până la Galaţi şi trimite-mi o telegramă urgentă la Tekirghiol. Stai la Galaţi şi aşteaptă răspunsul meu. Telegrama d-tale îmi va sosi a 16-a zi de la expediţie şi răspunsul meu îl vei primi sigur peste 33 zile, o zi trebuindu-mi ca să împuţinez cuvintele textului telegramei până la maximum (2 lei cuvântul: reforma Papacostea). Telegrama d-tale va întreba pretutindeni în Dobrogea :

— Aci e Tekirghiol ?

Şi va pleca mai departe. Căile ferate au potrivit împrejurările aşa în cât Tekirghiolul să se depărteze pe măsură ce locomotiva parcurge mai repede distanţa de la d-ta până la el. Sunt 50 de trenuri pe zi şi nici un vagon poştal Gările nu au cutie de scrisori, trenurile nu au cutie ; singur şeful staţiei are o cutie cu chibrituri.

Pentru o corespondenţă susţinută, mai rapidă, cu familia d-tale, vei întrebuinţa, după ce te stabileşti la Tekirghiol, procedeul următor. Vei cumpăra cărţile poştale la Movila şi timbrele la Constanţa — singurul loc unde se găsesc — şi după ce vei scri ce ai de scris, vei lua trenul de Bucureşti, care ajunge în Capitală seara, te vei furişa până acasă la dumneata, vei arunca scrisoarea sau carta poştală în curte şi te vei înapoia la gară pe drumul cel mai scurt ; vei aştepta până dimineaţă

Continuare în pagina II-a

şi te vei întoarce la Tekirghiol să-ţi continui băile, de care îmi scrii insistent că ai avea mare nevoie. Cu alte cuvinte, vei aplica la poştă procedeele d-tale literare.

Te-am visat azi noapte scufundat în nămol. Erai negru ca un bivol cârn şi te uscai voluptuos pe ţărm lângă un satir cu ţăcălie negru mat. Cine crezi că era? N'ai să ghiceşti, Dragomirescu. Iţi citea din cartea lui cea mai nouă, scrisă în limba letonă (a găsit un editor !) **Ştiinţa Găinii.** D-ta aprobai şi strigai mereu, nu ştiu de ce, mintenaş! La noi mintenaşul e un mintean mic. Ce vroiai să spui ? Poate crezi că la Tekirghiol poţi să vii în pielea goală, cu un simplu mintenaş în spinare. Să nu te aventurezi că te dă jos din tren. Ia măcar o pereche de cioareci.

Mai ample detalii, în scrisoarea viitoare. Cu excelente sentimente critice

T. ARGHEZI

Anecdote

Rezultatul

Doctorul M.... e chemat la Orleans pentru o operaţie. Sosit la destinaţie află că bolnavul a răposat.

— Şi acum ce-o să faceţi ? întreabă cineva din familie.

— Mă întorc la Paris, răspunde doctorul.

— Şi onorarul ?

— Preţul convenit: 15000 franci.

— Dar n'aţi făcut nici-o operaţie !

— Ce-are a face ? Rezultatul e acelaşi !...

* * *

Căsătorie

Un peţitor şi-a condus clientul în casa de unde e vorba să-i dea o mireasă. Eşind de-acolo, peţitorul exclamă cu entusiasm :

— Ai văzut ce lux, ce tablouri, ce perdele, ce obiecte de artă...

— Da, răspunde clientul, dar toate astea le-or fi împrumutat...

Atunci peţitorul uimit;

— De unde!.. Cine dracu le împrumută ăstora ceva ?..

* * *

Don Juan

Tânărul X, un incorogibil om de fuste, a fost întâlnit odată de un amic, tocmai când se luase după o tânără fată brună, foarte drăguţă:

— Şi ai să te mai ţii mult după ea ? îl întrebă amicul.

— Până când am s'o pierd ! răspunde X cu o voce sepulcrală.

* * *

Din viaţa şi spiritul lui Clemenceau

Clemenceau face elogiul bucătăresei lui, Clotilda, o femee din Vendea,

— O artistă, declară Tigrul. Era predestinată pentru bucătărie. In unele momente grele mi-am adus aminte de Clotilda. Şi am lucrat ca ea; cu toată inima, cu toată raţiunea !...

* * *

Clemenceau defineşte pe Poincaré;

— Extraordinar om! Se spune că în sufletul lui trăeşte un avocat. Nu, sunt doi avocaţi! El lucrează totdeauna la două procese contradictorii!...

* * *

Clemenceau şi Wilson: Se discuta chestiunea teritoriului Saare, la tratativele de pace. Punctele de vedere nu se puteau împăca. Wilson declară:

— Voi fi obligat să mă reîmbarchez.

— Vă voi conduce până la debarcader.

Wilson a rămas.

* * *

Clemenceau despre Francejii şi Germani :

— Franţa e foarte bolnavă! declară Tigrul cu privire la situaţia de azi a patriei sale. Totuşi Francejii sunt un popor de eroi: de eroi uituci, Am uitat Germania! Avem încredere în Germani!... Germanii ne vor culege, uite-aşa...

Şi Clemenceau culege un fruct depe craca pomului celui mai apropiat

* * *

Sinceritate.

Bolnavul ascultă discuţia celor doi medici dela căpătâiul său:

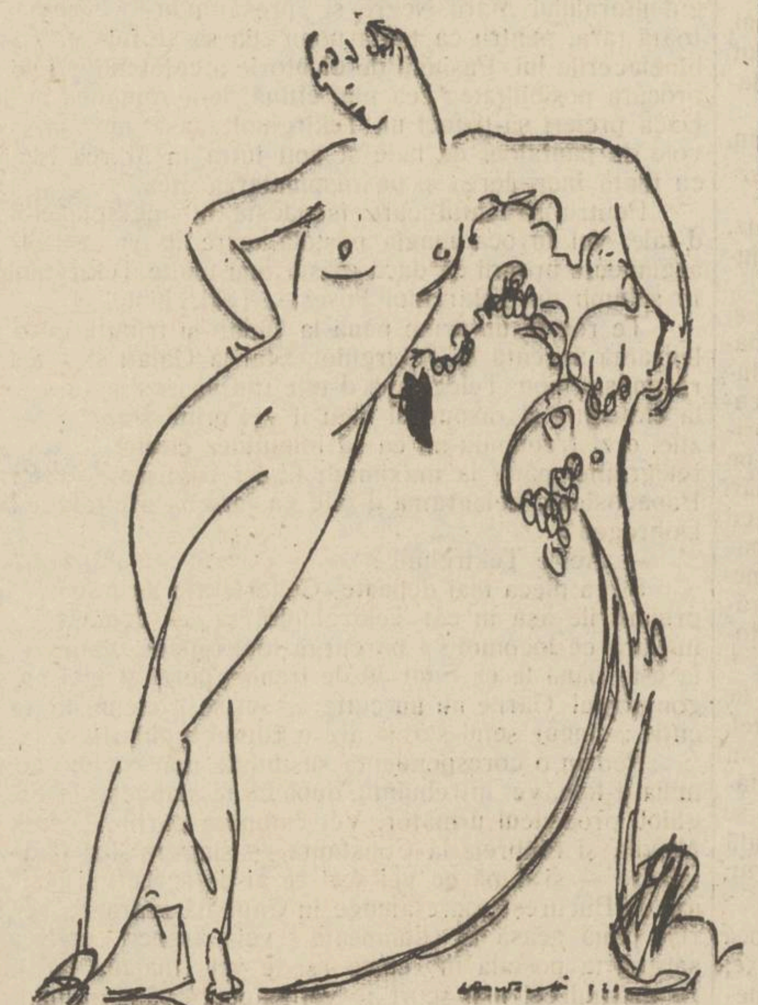
— Eu îţi spun că e febră tifoidă.

— Nu!

— Febră tifoidă !!

— Niciodată !!!

— Niciodată ?! Vei vedea la autopsie !!.. — 'A.

Revizuire

Din economia interpretării vechii legiuiri a judecătoriilor de pace, — între alte căi de atac în contra cărţilor de judecată, date de judecătorul primei instanţe, — era şi aceia a recursului înaintea Tribunalului competent, când în cartea de judecată atacată cu recurs era vorba de-o amendă dată asupra unei contravenţiuni la regulamentele comunale, combinate cu anumite dispoziţiuni din legea sanitară, cum şi la desfiinţarea vreunei clădiri de scânduri ridicată în condiţiuni contrarii higienii publice sau a prevederilor comunale şi care motiva acea amendă.

Sentinţa de casare se da în ultima instanţă, cu drept de opoziţie în lipsa recurentului şi definitivă, în prezenţa lui, de către trei membri de şedinţă ai tribunalului în jurisdicţiunea căruia cădea ocolul care pronunţase cartea de judecată atacată cu recurs.

De aci orice nouă cale de atac era închisă pentru contravenient.

Motivele de recurs se desvoltau verbal de către recurent, sau de către mandatarul său autorizat, în ziua defiptă judecării lui.

Aceste motive se enunţau şi apoi se desvoltau succesiv, iar tribunalul, fie că se pronunţa pentru fiecare motiv în parte, fie pentru toate deodată, ajungând sau la admiterea lor şi deci la casarea cărţii de judecată, sau la respingerea lor şi deci şi la aceia a recursului în sine, după temeinicia sau netemeinicia motivelor de casare invocate.

* * *

S'a întâmplat odată ca, într'una din categoria unor astfel de speţe, avocatul Vruse Beşlegeanu să invoace din partea recurentului pe care-l reprezenta înaintea instanţei de casare, ca motiv de casare — unul şi cel mai plauzibil după părerea lui — lipsa de condescendenţă a judecătorului primei instanţe faţă de instanţa imediat superioară (acea a Tribunalului în recurs) şi anume pretextul de a se fi redijat cartea de judecată atacată cu recurs pe... **o simplă jumătate de coală de hârtie,** prezentând astfel instanţei de casare această aparentă lipsă de deferenţă a judecătorului de pace, care legalmente era pasibil de jurisdicţiunea disciplinară a Tribunalului, ca un virtuos motiv de recurs!

Tribunalul stupefiat, pipăind (!)... temeinicia motivului invocat, pufni de râs în registrul de termene depe birou, invitând pe recurent să-şi desvolte mai precis motivul de recurs invocat.

Dar mandatarul recurentului insistă din nou asupra totalei ignorări de către judecătorul primei instanţe, a regulelor de bună cuviinţă faţă de suveranitatea instanţei superioare, alăturând acestei aserţiuni şi inexistenţa cărţii de judecată atacată cu recurs, cel puţin ca formă — o simplă jumătate coală de hârtie neputând imprumuta solemnitatea legală a unui act juridic.

Deci motivul de recurs era bazat pe o chestiune de formă, pentru prima oară ridicată înaintea instanţelor judecătoreşti, iar nu pe vreo omisiune virtuală de drept, care să atragă nulitatea actului atacat cu recurs.

Tribunalul, pentru a-şi lua revanşa unei astfel de cutezante, al cărei substrat de un comic eftin mai avea şi naivitatea unei tentative de a induce în eroare instanţa, pronunţă — în uimirea generală a sălei — admiterea motivului de casare invocat, casând cartea de judecată atacată de recurs şi dând cuvântul părţilor în fond !!!

— In fond ! In fond, se răsuci avocatul Târgoviştei : Vruse Beşlegeanu, în macferlanul său cu pelerină, subt care sta neclintită de dimineaţă până seara servieta lui de fost judecător de Ocol, plină cu ziare vechi, codul general de audienţă şi câţiva covrigi cu susan, — în fond Onoratul Tribunal mi-a uşurat complect sarcina din moment ce am obţinut casarea !

— Mă rog, aveţi cuvântul în fond, se adresă din nou Tribunalul, avocatului pe care nu-l mai încăpeau circumvoluţiunile imensei lui pelerine de orgoliul succesului casării !

— In fond! In fond v'aşi ruga să binevoiţi să ordonaţi să mi se dea dosarul !

— Nu aveţi nimic de văzut în dosar, interveni Tribunalul agasat, decât un simplu proces-verbal care constată contravenţiunea şi o jumătate de coală de hârtie, pe care aţi casat-o cu succes, şi prin care clientul Dvs. este condamnat la cinci lei amendă şi la desfiinţarea magaziei din curtea proprietăţii imobilului unde locueşte, ca fiind insalubră şi în contra regulamentelor edilitare !

— Sper dar că v'aţi convins de patima de netămăduit a organelor comunale care se plimbă din uşă în uşă cu formulare anume imprimate, umplând golurile lor după bunul plac şi după greutatea sau culoarea politică a contravenientului, dacă nu chiar după intransigenţa pecuniară a acestuia. Osebit de aceasta, neseriozitatea constatării rezidă în chiar forma în care se vede redijat actul, care conchide la o contravenţiune iluzorie. Pentru toate aceste motive clientul meu vă roagă să binevoiţi a pronunţa achitarea cu... însemnate cheltueli de judecată !

— Tribunalul făcând aplicaţiunea aceloraşi texte de lege ca şi la prima instanţă, condamnă pe recurent la cinci lei amendă şi la desfiinţarea magaziei de scânduri din curtea proprietăţii imobilului unde locueşte contravenientul, pentru aceleaşi motive invocate în cartea de judecată atacată cu recurs !

— ! ?..

— Păi atunci unde am ajuns Onorat Tribunal? — sfârşeşte uluit avocatul Vruse Beşlegeanu, după pronunţarea sentinţei.

— La... **Revizuire,** răspunse marţial Tribunalul !

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Intâia tragedie a lui Voltaire: „ZAÏRE"

Sunt două sute de ani, de când marele filosof a început să lucreze la întâia lui tragedie **„Zaïre"** care apare mult mai târziu (1732).

Intors din Anglia, unde face cunoştinţă cu dramele lui Shakespeare, Voltaire este atât de entuziasmat, încât începe să scrie o tragedie sub influenţa lăsată de **Othelo.**

In mâinile lui Voltaire, drama shakespereană, devine „Zaïre", întocmai cum în mâinile lui Shakespeare, vechia nuvelă a lui Giraldi Ginthio devenise **„Othelo".** O comparaţie amănunţită n'ar folosi la nimic; astfel de apropieri sunt, aproape întotdeauna, încercări inutile cari nu dovedesc nimic, dacă nu formează, opinia personală a aceluia ce le judecă.

Voltaire era şi el, un geniu; cea mai bună dovadă a geniului său este puterea pe care o exercită asupra oamenilor, acea putere care prinde, emoţionează, mişcă, farmecă un popor întreg, cu toate cele câteva mici imputări pe cari le-ai putea aduce sistemului dramatic sau versului în sine. Este curios însă să observi nesfârşita variaţie a mijloacelor prin cari se desvoltă geniul şi câte forme diferite poate căpăta pornind de la el, aceiaş bază a situaţiilor şi a sentimentelor.

Ceeace Shakespeare a împrumutat de la romancierul italian sunt faptele afară de desnodământ, el n'a dat deoparte dar nici n'a inventat niciun fapt nou. Or, tocmai faptele n'au fost împrumutate de Voltaire de la Shakespeare. Intreaga ţesătură a dramei, locurile, incidentele, mijloacele, toate sunt noi, toate sunt creaţia lui.

Ceeace l'a izbit pe Voltaire, ceeace a vrut să reproducă a fost pasiunea, gelozia, orbirea şi violenţa lui Othelo lupta între dragoste şi datorie şi rezultatele ei tragice. Voltaire şi-a îndreptat întreaga imaginaţie asupra desvoltării acestei situaţiuni. Acţiunea, inventată în libertate, nu este îndreptată decât spre această ţintă. Lusignan, Nerestan, răscumpărarea prizonierilor, toate au ca scop să aşeze pe Zaïre între amantul ei şi religia tatălui ei, să motiveze eroarea lui Orosman şi să conducă, astfel, explozia progresivă a sentimentelor pe cari poetul vroia să le zugrăvească.

Voltaire n'a imprimat, personagiilor lui, un caracter individual, complect sau independent de circumstanţele în cari apar. Ele nu trăesc decât prin pasiune şi pentru ea. In afară de amorul şi de nenorocirea lor, Orosman şi Zaïre n'au nimic care să-i distingă, care să le dea o fisionomie personală sau care să-i facă cunoscuţi oriunde. Ele nu sunt acele persoane reale, — ca personagiile lui Shakespeare, — în cari ies la lumină, odată cu un incident al vieţii lor trăsăturile particulare ale naturii lor şi imaginea întregei lor existenţe. Sunt fiinţe, oarecum, generale şi deci puţin vagi, în care se personifică pentru moment, amorul, gelozia, nenorocirea ; ele ne interesează, mai puţin pentru ele însuşi, căci ele devin, numai pentru o zi, reprezentanţii acestei porţiuni din sentimentele şi destinurile posibile ale naturei omeneşti.

Din acest fel de a concepe subiectul, Voltaire a scos frumuseţi admirabile. Tot odată, însă, au rezultat lipsuri şi greşeli mari. Cea mai mare dintre toate este acea nuanţă visătoare de romantism care reduce întreg omul la amor şi mărgineşte calea poesiei, în acelaş timp, abătându-se şi dela adevăr. Dacă am cita un singur exemplu al efectelor acestui sistem, ar fi suficient pentru a le presimţi pe toate celelalte.

Senatul Veneţiei îi asigură lui Othelo, posesiunea Desdemonei; el este fericit dar trebue să plece, să se îmbarce pentru Cipru şi să se ocupe de expediţia ce îi este încredinţată. — **Vino, îi zice el Desdemonei, nu pot petrece cu tine decât o oră de amor, de plăcere şi de gingăşii. Trebue să ascultăm de datorie (actul I, scena III).**

Aceste două versuri l'au izbit pe Voltaire, el le imită; dar imitându-le, îl face pe Orosman, care este tot atât de fericit şi încrezător, să zică contrariul de ce zice Othello:

„Je vais donner une heure au soin de mon empire
„Et le reste du jour sera tout à Zaïre"

Il vedem astfel, pe acest mândru sultan, care cu puţin înainte vorbea de cuceriri şi de război, îngrijat de soarta musulmanilor şi dojenind **moliciunea** vecinilor lui, iată-l că nu mai este nici sultan, nici războinic, uită tot, nu mai este decât îndrăgostit. Desigur că Othelo nu este mai puţin pasionat ca Orosman, iar pasiunea lui nu este nici mai puţin încrezătoare şi nici mai puţin violentă, dar el nu renunţă, într'un moment, la toate interesele, la toate gândurile vieţii sale trecute şi viitoare. Amorul îi stăpâneşte inima, fără să-i cuprindă întreaga existenţă. Pasiunea lui Orosman este aceea a unui tânăr care n'a făcut niciodată nimic, care n'a avut nimic de făcut, care n'a cunoscut nici nevoile şi nici munca omenească. Acea a lui Othelo este aşezată într'un caracter mai complect, mai experimentat şi mai serios. Aceasta din urmă este mai firească şi mai conformă atât aparenţelor morale de adevăr cât şi adevărului pozitiv.

Diferenţa celor două sisteme apare complect în această singură trăsătură. La Voltaire, pasiunea şi situaţia sunt totul: acolo îşi concentrează poetul toate mijloacele; la Shakespeare caracterele individuale şi armonia naturei omeneşti sunt exploatate: o pasiune sau o situaţie nu sunt pentru el, decât o ocazie de a le pune în scenă cu mai multă energie şi cu mai mult interes.

* * *

Tragedia lui Voltaire este, în ce priveşte forma, o imitaţie a pieselor lui Racine; are aceleaşi formule dramatice şi acelaş vocabular.

Cu toate că versurile n'au sonoritatea versurilor lui Racine, ea poate fi considerată superioară, din punct de vedere al gândirii. Marele filosof a presărat cele cinci acte cu o mulţime de cugetări adânci. h. d. w.

Lafcadeo Hearn

Povestea micei O-TEI

Nagao-Chosei locuia, sunt de atunci mulţi ani, în oraşul Niigata, provincia Echizen. Era fiul unui medic şi se închinase el însuşi medicinei. Din prima tinereţe încă fusese logodit cu o fetiţă, anume O-TEI, al cărei tată era prieten de aproape cu tatăl lui. Amândouă familiile hotărîseră să serbeze căsătoria tinerilor când Nagao îşi va fi încheiat studiile. Dar pe la 15 ani, O-TEI, care fusese totdeauna plăpândă, căzu la pat.

Când îşi dete seama că va muri, trimise de chemă pe Nagao spre a-şi lua adio. Şi cum el îngenunchiase la căpătâiul ei, fata îi grăi astfel:

— Nagao, mirele meu sortit din frageda copilărie; trebuia să ne căsătorim la sfârşitul acestui an. Dar numai zeii ştiu ceiace ne prieşte... Voi muri. Chiar de mi-ar fi cu putinţă să mai trăesc câţiva ani, n'aşi fi decât o povară pentru tine... Căci, cu un trup atât de firav ca al meu, aşi putea eu oare să-ţi fiu o bună soţie? Ar fi deci nedrept din parte-mi să simt măcar dorinţa de a trăi. Sunt hotărîtă să mor şi vreau să-mi făgădueşti că n'ai să-mi duci prea mult dorul... Cred că ne vom mai întâlni odată...

— Fără îndoială! zise Nagao cu glas convins. Ne vom întâlni în acea Ţară a Neprihanei unde nu mai e durerea despărţirii !

— Nu! Nu! făcu ea blând. Nu mă gândesc la Ţara Neprihanei... Cred că pe lumea asta ne vom mai vedea, deşi voi fi îngropată mâine.

Nagao o privea, cu totul uimit. Ea surâdea la uimirea lui.

— Da, pe lumea asta, şi în viaţa noastră de acum, Nagao, reluă O-TEI, cu vocea-i blândă şi visătoare. Dacă **ţii mult!...** Dar, ca acest lucru să se împlinească, ar trebui să renasc în trupul unei fecioare şi să ating vârsta femeii... Mă vei aştepta deci multă vreme: 15 sau 16 ani.. Iar tu, **logodnicul** meu, acum ai 19...

Voind s'o liniştească, Nagao îi răspunse:

— Aşteptarea, iubita mea, va fi mai mult o bucurie decât o datorie... Şi apoi nu suntem noi făgăduiţi unul altuia pe timpul a şapte vieţi?

— Totuşi, zise ea privindu-l drept, tu te îndoeşti de vorba mea.

— Nu ştiu dacă-mi va fi cu putinţă să te recunosc în alt trup şi sub alt nume.

Imi vei face poate vre-un semn anume...

— Nu voi face nici un semn. Numai zeii şi Budha ştiu unde, în ce împrejurări ne vom revedea... Dar sunt încredinţată că voi veni spre tine, afară numai dacă nu vei voi cumva să mă revezi... Aminteşte-ţi de vorbele mele.

Tăcu. Ochii i se închiseră.

Muri.

Nagao iubise mult pe O-TEI şi durerea-i fu adâncă. Pe o placă funerară puse să sape numele de toate zilele al fetei şi aşeză acea placă într'o firidă a lui Budha. Tot alte daruri aducea în fiecare zi. Cugeta la ciudatele cuvinte rostite de O-TEI înainte de a muri şi în nădejdea de a face plăcere spiritului ei, alcătui o scriere în care îi făgăduia s'o ia de soţie dacă i s'ar arăta vreodată în trup străin. Puse pecetea lui pe această făgăduială şi o aşeză în firidă alături de placa funerară.

Nagao fiind la părinţi singur, trebuia să se căsătorească. Se văzu deci silit să asculte de rugile părinţilor săi şi să ia de soţie o femee aleasă de tatăl lui. După căsătorie nu încetă să aducă daruri la firida micei O-TEI. Cugeta la ea cu multă dragoste, dar vremea trecea şi încet-încet chipul tinerei moarte se şterse din amintirea lui ca un vis care se pierde şi nu mai poate fi rechemat.

Anii se scurseră...

Nagao trecu prin multe dureri... Işi perdu părinţii, apoi soţia, şi însfârşit singuru-i copil. Se pomeni singur pe lume. Işi lăsă dar casa-i pustie şi porni într'o călătorie lungă în nădejde că va uita cumva nefericirile lui...

Ajunse într'o bună zi la Ikao, târg aşezat între munţi şi cunoscut şi azi pentru isvoarele-i minerale şi frumoasele împrejurimi.

La hanul unde trase, veni să-l slujească o fată... Cum o zări, inima lui Nagao începu să bată repede, căci slujnica într'atâta semăna cu O-TEI, că el se strânse de braţ spre a se încredinţa că nu visează. Fata venea, se ducea, aprindea focul, îşi vedea de treburi: cele mai neînsemnate gesturi, cea mai mică mişcare amintea lui Nagao graţiile celei care-i fusese logodnică!... El îi vorbi şi fata îi răspunse cu glas blând şi limpede, al cărui farmec îl mâhni cu melancolia zilelor trecute.

Fermecat, el îi zise:

— Surioară, tu semeni atâta cuiva pe care am cunoscut-o odinioară că m'am speriat aproape, când te-ai ivit... Ingăduie-mi să întreb de numele şi locul tău de naştere.

Pe dată, cu vocea armonioasă a celei moarte, ea răspunse:

— Mă numesc O-TEI şi tu eşti logodnicul meu Nagao. Am murit acum şaptesprezece ani... Ai ticluit o scriere în care te legai să mă iei de soţie dacă revin pe pământ vre-o dată, în trupul altei femei... Ai pus stamp la ta pe acel legământ şi l'ai aşezat în firida sfântă alături de placa pe care se află săpat numele meu... Şi am revenit...

Rostind aceste cuvinte, ea se clătină şi căzu leşinată.

Nagao o luă în căsătorie şi au trăit în deplină fericire. Dar niciodată O-TEI nu-şi aminti ce spusese soţului ei în hanul din Ikao. Nu-şi aminti nici de prima ei viaţă. Amintirea naşterei ei precedente, tainic reînviată în clipa întâlnirii, se stinsese din nou şi se ştersese pentru totdeauna din mintea ei.

1) Scriitor, englez, rătăcitor pe toate continentele, şi-a petrecut ultimii 14 ani ai vieţii în Japonia, cu al cărei suflet se identificase într'atâta încât l'a transpus în câte-va cărţi pline de farmec. — A murit în 1904.

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" *nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.*

MIHAI RALEA :

Ipoteze şi precizări în ştiinţa sufletului

— Studii psichologice *) —

Studiile pe care domnul Mihai Ralea le publică sub titlul de „Ipoteze şi Precizări în Ştiinţa Sufletului", se caracterizează prin acea expunere simplă, clară şi elegantă, cu care ne-a obişnuit scriitorul din primele sale lucrări şi care i-au atras dintru început admiraţia şi ne-au dat nădejdile cele mai mari şi mai îndreptăţite în viitorul tânărului său talent.

I se imputa de curând domnului M. Ralea că ar fi citit prea mult şi că ar spune lucruri din cărţi !...

De ce nu se poate face această imputare mai des şi la cât mai mulţi din scriitorii noştri ?!...

Bogăţia şi calitatea informaţiei face, fără îndoială, valoarea oricărui studiu, mai ales în domeniul în care sunt orientate cercetările d-lui Ralea, în care „fenomenele se prezintă sub aspecte infinit de variate". A şti să situezi o problemă în cultura actuală, dominând imensa lectură care ţi se cere, a proceda apoi „metodic şi prudent" printre cercetările ce se încrucişează în toate direcţiile, fără a te lăsa ademenit de explicaţiile generale atrăgătoare, de ipotezele briliante, a şti apoi expune lucrurile limpede, curgător, frumos, ca într'o „causerie" uşoară, fără a pierde nimic din preciziunea şi siguranţa unui expozeu ştiinţific, nu-i e dat de sigur ori şi cui !...

Toate aceste calităţi de mâna întâiu m'au făcut uneori să simt oarecare îngrijorare faţă de generozitatea cu care d. Ralea se dărueşte publicului şi mai ales faţă de diversitatea subt care se complace în manifestările sale. Cugetătorul, savantul, în Apus, găseşte un mediu creat de sforţări continui şi permanente, printre veacuri de cultură. Acest mediu îl hrăneşte şi îl îmbogăţeşte în fiece clipă, îi dă elanul din profunzime şi îl ajută să-şi menţină echilibrul pe înălţime. Avertizat la timp de critica, competintă şi atentă la efortul său de creaţiune, el are în fiece clipă un îndemn şi un control la cei ce merg în acelaş pas cu dânsul.

Stadiul de cultură în care ne găsim, însă, la noi în ţară, solicită cugetătorul în toate direcţiile, îi impune oarecum să se pronunţe în toate chestiile. Nimic nu îngădue o alegere a unei atitudini şi a unei activităţi care să fie cea mai potrivită şi mai prielnică complectei înfloriri a unei individualităţi. Bogăţia de informaţii, mintea strălucitoare şi condeiul uşor al d-lui Ralea pot oricând şi în orice domeniu realiza lucruri incomparabil superioare tuturor celor ce se pretind că merg într'un pas cu dânsul. Admirat până la fanatism sau criticat până la injurie, adeseori cu o egală incompetenţă, efortul unui om de talia d-lui M. Ralea nu găseşte în mediul înconjurător nici hrana, nici rezistenţa necesitată de forţa sa reală şi mult superioară mediului...

Dacă grija noastră pentru viitorul acestei personalităţi distinse nu este întru nimic îndrituită prin opera d-lui Ralea, ea este oarecum scuzată prin experienţa trecutului. D. Ralea are însă tot dreptul să ne riposteze : „Cei bătrâni cu îndoiala şi cei tineri cu îndrăzneala !"

E mult mai firesc să ne bucurăm de rara plăcere intelectuală de a lua contact cu problemele ce interesează cultura actuală prin mijocirea unui spirit atât de briliant şi de just în acelaş timp, de cât să mai cârtim în zadar. Cu atât mai mult cu cât avem de a face aci cu studii ce sunt în perfecta linie de dezvoltare a competinţii şi formării d-lui Ralea.

Problema Inconştientului ocupă primul şi cel mai important loc în volumul „Ipoteze şi Precizări în ştiinţa sufletului", ca una din preocupările moderne în jurul căreia gravitează, în ultimii timpi, literatura, psichologia şi mare parte din sistemele filosofice actuale. Problema e pusă şi tratată cu toată îndemânarea şi supleţea pe care o cere complexitatea ei şi metoda de tratare a fenomenelor psichice din prezent.

Credincios spiritului său metodic, d. Ralea dă câteva aspecte din viaţa inconştientului, spre a-l caracteriza, apoi cercetează interpretările date în diferitele teorii şi în fine propune interpretarea care i se pare mai potrivită după cercetările existente.

Viaţa noastră inconştientă se prezintă sau subt o formă de *automatisme psihologice individuale,* automatisme achiziţionate în legătură cu păstrarea *conduitelor utile,* sau sub formă de *inconştient colectiv,* alcătuit din atitudini afective şi elemente ancestrale sau subt formă de *inconştient funcţional,* reprezintând toată activitatea funcţiunilor fiziologice şi psichologice, din care noi nu cunoaştem decât rezultatele precum şi toate predispoziţiunile şi aptitudinile hereditare.

Analizând teoriile care au încercat să dea o interpretare inconştientului, d. Ralea trece în revistă pe cele mai importante, începând cu interpretarea pur fiziologică, în care se pune accentul mai ales pe inconştientul funcţional pur fiziologic — interpretare ce aparţine, cu mici diferenţe, lui Ribot, Mandsley, Taine, etc. Trece apoi la interpretarea „sintetistă" a lui Piérre Janet, Binet, Yastrov, care prezintă inconştientul ca alcătuit din o serie de sisteme particulare, de conştiinţi autonome, pe care conştiinţa, în adevăratul sens al cuvântului le ţine într'un „mănunchiu solid închegat" şi formează unitatea vieţii sufleteşti a omului normal. De îndată însă ce, din o cauză sau alta, conştiinţa propriu zis slăbeşte, cercul ei de acţiune se restrânge şi sistemele particulare, scăpând de sub frâna ei, încep să funcţioneze şi să se desvolte fără legătură, alături şi simultan cu conştiinţa principală, dând naştere nevrozelor cu diferitele lor simptome.

O atenţie deosebită pune d. Ralea în cercetarea interpretărilor care încearcă a explica inconştientul din punct de vedere afectiv. Plecând dela teoria lui Bazaillos, ajunge la explicarea mai precisă şi mai ştiinţifică a lui Abramovski, care pentru întâia oară subliniază *rolul activ* al inconştientului, vorbind de *rezistenţa celor uitate* şi influenţa lor asupra întregii vieţi mintale. Arată cum acest caracter activ al inconştientului devine punctul central în teoria lui Freud şi a celor ce au urmat după el. In adevăr, la Freud inconştientul devine forţa fundamentală, elementul în jurul căruia se grupează *complexele ideo senzitive,* constelaţiunile de imagini, sentimente şi tendinţe, care în virtutea energiei acumulate tind să intre în conştiinţă. Acestei tendinţe de penetraţiune se opun funcţiunile noastre superioare, căci ele nu permit intrarea tuturor elementelor sufleteşti, ci pe unele le întorc îndărăt şi le opresc la marginile conştiinţii, iar pe altele le filtrează prin o serie de *instanţe,* în scop de a transforma aptitudinile ancestrale, prea brutale, în stări de conştiinţă convenabile, spre a putea astfel fi admise în lumina ei. Tendinţele care sunt refuzate precum şi acele care nu pot fi transformate, *sublimate,* şi sunt înăbuşite (refoulées), întoarse îndărăt, nu se pierd. Ele rămân în inconştient ca forţe, în luptă unele cu altele şi cu funcţiunile superioare „cenzura morală", spiritul critic. Indată ce conştiinţa slăbeşte în forţa ei de rezistenţă, ca în somn, în momentele de distracţie, etc., aceste tendinţe pătrund în conştiinţă subt formă de visuri, lapsusuri, etc., dând dovada prezenţii şi a puterii lor ireductibile.

Discipolii lui Freud, Adler şi Yung admit vederile acestuia, fiind în discuţie numai elementul primordial şi fundamental al vieţii. Acest element ar fi după Freud, numai tendinţa sexuală. Adler propune în locul acestuia „instinctul Eului", iar Yung „elanul vital". Conflictul între tendinţa dinamică a inconştientului şi tendinţele de reprimare a cenzurii nu ar fi, după Adler, decât conflictul între aspiraţiile personalităţii şi opoziţia mediului social, Yung crede că elanul vital îşi îndreaptă cursul său în două direcţiuni opuse : către Eu — *Introversiunea,* şi către realitatea exterioară — *Extroversiunea.* Conştiinţa caută a stabili echilibrul între ele. Echilibrul înseamnă sănătatea sufletească, ruperea echilibrului este nevroza.

Aceasta ar fi situaţia problemei Inconştientului în psichologia actuală. Deci o concepţie energetică, introducerea punctului de vedere biologic în psichologie şi a punctului de vedere sociologic în neurologie, precum şi accentuarea caracterului vieţii Inconştientului de *fenomen difuz de afectivitate* şi *tendinţă.*

Interpretarea admisă de d. Mihai Ralea este în această direcţiune. Ea va fi greu de prins pentru acei care încă privesc viaţa psichică din punctul de vedere al psichologiei clasice, adică proectată pe acelaş plan şi sub unghiul de privire static. Psichologia actuală a adoptat încă de mult o concepţie a vieţii sufleteşti în profunzime, sub formă de devenire, din punct de vedere dinamic, funcţional. „Dacă conştiinţa, spune d. M. Ralea, este ultimul moment în istoria sufletului, tot ce e sub ea reprezintă experienţa psichică trecută, în curba adaptării omului la natură şi la societate". Astfel *„Inconştientul funcţional"* ca şi „cel afectiv" sunt mai ales efecte ale adaptării ancestrale şi sunt dintre cele mai vechi şi mai inferioare structuri sufleteşti. *Automatismul psihologic* e mai mult rezultatul experienţii individuale. In orice caz stările subconştiente sunt mai vechi conservând structurile achiziţiunilor deja câştigate sub formă de automatisme şi obiceiuri, iar conştiinţa reprezintă coordonarea funcţiunilor într'o *activitate actuală,* în vederea dezlegării unei probleme noui, pusă pe neaşteptate în desfăşurarea ambianţei căreia omul trebuie să se adapteze. Sintezele odată realizate de activitatea conştientă nu dispar, ci durează sub formă de *tendinţe.* Caracterul acestor tendinţe este analog cu al mobilului care, odată pus în mişcare persevereazǎ în direcţia celei mai mici sforţări până ce o altă forţă îl împiedică în mersul său. Energia psichică se supune ca orice energie marei legi a conservării forţei care domină toată ştiinţa noastră. Intreaga viaţă sufletească, deci, consistă pe deoparte în exerciţiul tendinţelor latente, iar pe de alta în achiziţionarea şi fixarea unor tendinţe noui... Câştigarea şi fixarea acestora cere menţinerea unei mari *tenziuni sufleteşti* pentru o lungă perioadă de sforţări conştiente, pe când activitatea tendinţelor latente, automatismele, obiceiurile care au fost odată câştigate şi fixate, cer o mai mică tenziune şi o mai puţină cheltuială de forţă. Când nivelul tensiunii scade tocmai din prea încordata şi îndelungata funcţionare a conştiinţei, activitatea sufletească se coboară la un nivel mai jos, la un grup de funcţiuni mai inferioare şi mai vechi. Această scoborîre temporară este o necesitate, activitatea sufletului repauzându-se în exerciţiul acelor tendinţe latente ce sunt viaţa noastră inconştientă, căci repaosul sufletesc este numai relativ, el înseamnă o activitate mai redusă, niciodată neantul oricărei activităţi. Este deci această scoborîre un efect al oboselei şi ea nu durează decât prea puţin, după care funcţiile superioare refăcute îşi reiau activitatea.

Caracterul inconştientului este deci de a fi un suplinitor al conştiinţii şi un auxiliar în achiziţiunea noilor sale adaptări. Când într'un grup de funcţiuni această substituire devine din temporară permanentă, aceasta înseamnă că în cel grup este o oprire sau o turburare în evoluţia funcţiunilor sale superioare, deci avem de a face cu o *nevroză.* Bolnavul în cazul acesta s'a oprit, în progresul său, la starea în care l'a găsit boala. Funcţiunile sale superioare de a se adapta la împrejurările reale se îndeplinesc *rău* sau nu se îndeplinesc de loc, pe când alte funcţiuni mai vechi şi mai inferioare, funcţiunile de conservare, ce alcătuesc inconştientul, continuă a se desfăşura în mod regulat şi normal.

Cum vedem d. M. Ralea admite punctul de vedere funcţional şi interdependenţa diferitelor funcţiuni în totalitatea psichicului, având ca ultimă expresie, în fiece clipă a vieţii noastre sufleteşti, *conştiinţa* ca funcţie a realului. Subt această formă conştiinţa este sismograful care înscrie transformările constructive ale organismului nostru psichologic în evoluţia sa progresivă. Subt acest unghiu de vedere, mi se pare, că nu mai e necesar să considerăm conştiinţa ca un epifenomen. Ea a reprezentat în desfăşurarea evoluţiei biologice „momentul" ultim în dezvoltarea maximă a conţinutului sufletesc, coordonarea tuturor funcţiunilor dela cea mai veche şi mai inferioară, până la cea mai recentă şi mai superioară, în vederea soluţionării cât mai repede şi mai perfectă a dificultăţilor actuale.

Am insistat mai mult asupra acestei chestiuni pentru că dela modul cum se pune aci problema Inconştientului, şi cum se discută, se desprinde mai clar pentru cititor concepţia şi metoda distinsului scriitor în tratarea tuturor celorlalte probleme, de un interes pasionant în cugetarea modernă, cum e de pildă: geneza personalităţii, relaţiunile între imagine şi gândire, psichologie şi sociologie, psichologie şi viaţă, apoi discuţia şi interpretarea problemelor metafizice în legătură cu efortul culturii moderne de a introduce „concretul în abstract, viaţa cu toate corelatele sale în speculaţiile scholastice", „justificarea psichologică, confirmarea, prin achiziţiile ştiinţelor sufletului, a adevărurilor ce au menirea de a creia o filosofie eternă şi universală".

„Ipoteze şi Precizări" este, în totalitatea sa, o punere la punct, simplă şi clară a problemelor, pe care le atinge. Insufleţit de un spirit vioi şi strălucitor, d. M. Ralea trece, în acest volum, cu brio şi îndemânare dela problemele cele mai precise la vederile cele mai largi, într'o formă personală, cu acea seducţiune infinită a detaliului bine ales, ce este caracterul stilului adequat gândirii pe care o expune sau o suscită.

ISABELA SADOVEANU

*) Bucureşti, tip. Jokei-club. Ioan C. Văcărescu, str. Unirei 4.

Tragedii domestice

ECONOMII

Despre doamna Noreanu părerile erau împărţite. Unele cucoane mai în vârstă spuneau:

— Hm! D-na Noreanu? Da-e „bine", dar... judecată, chibzuială? Mai bine să nu vorbim.

Câteva cuconiţe tinere şi nostime afirmau întotdeauna, când vre-o intrigantă punea la îndoială însuşirile sufleteşti ale prietinei lor :

— Cine? Tanţi? Vai, ma chère, dar e dulce şi delicioasă ca o bomboană.

Aceleaşi cuconiţe însă erau mai puţin expansive când cineva, neiniţiat în tainele străzii Stelelor, pomeneau cât de cât şi de frumosul avocat Ioanin. In asemenea clipe coniţele găseau, în unanimitate, că Tanţi „are şi ea părţile ei". Şi, ca să fim drepţi, trebue să recunoaştem că eroina noastră niciodată nu lăsase să se vadă că ar interesa-o întrucâtva adeptul zeiţei cu eterna cumpănă în mână. Ea nu avea decât un singur defect : era mai frumoasă ca prietinile ei şi ele se temeau de ea. Dar aşa e lumea şi nici eu şi nici d-ta, cetitorule, n'ai s'o schimbi.

In privinţa d-lui Noreanu, însă toată lumea era de acord că el e un om prozaic. „Un adevărat urs" cum se exprimau — de data asta fără nici o notă discordantă — drăgălaşele prietene ale Doamnei. „Necioplitul" făcuse dintr'o : „fată bine crescută, distinsă, mă rog singurul copil la o familie bună" — o adevărată martiră. El nu uita niciodată să-i amintească fermecătoarei Tanţi că: „virtutea oricărei gospodine e ordinea şi economia". Ba chiar — dacă s'a mai văzut o astfel de fărădelege — el îşi făcea o plăcere să-i repete mereu soţiei sale, mai ales atunci când ea îi aducea aminte că nu mai sunt bani în casetă, meschina definiţie a economiei:

— Trebue mai multă înţelepciune la cheltueli. E bine să fie ordine în toate. Risipa....

— Iar începi? O să murim de foame cu...

— Dragă, economia nu e altceva decât înlăturarea cheltuelilor nefolositoare sau mai bine zis : a scoate maximum de plăcere din fiecare ban. Asta înseamnează gospodărie chibzuită şi nimic mai mult.

Obicinuit, după oarecare discuţii, D-na sfârşea prin a fi de perfect acord cu teoria D-lui Noreanu despre economie. Principiul suferea mari schimbări numai în clipa când era vorba de aplicarea lui.

— Astăzi vreau să cumpăr un covor pentru divan.

— Mi se pare că n'avem nevoe.

— Mare. Cel de acum un an e „imposibil"... nu mai e la modă.

— Dragă, tu ştii bine că moda nu e întotdeauna expresia celui mai bun gust. Se poate întâmpla şi contrariul.

— Apoi pe tine cine poate să te convingă... dacă te-aş asculta, am umbla ca nişte cerşetori.

D. Noreanu fuge de ceartă. E un defect de care nu s'a putut lecui până acum, măcar că au trecut şapte ani de când s'a însurat.

De aceea, cu multă părere de rău şi fără să mai răspundă, scoase portefeuilles-ul şi-i dădu zece hârtii albastre pe care doamna le apucă gingaş, le scutură, le privi în zare şi le pături frumos neuitând însă să-i spună :

— Intotdeauna ai fost drăguţ... d'aia te iubesc atât de mult.

Şi, ca plăcerea să-i fie întreagă, îi sări de gât, ridicând un picior în aer ş'apoi lăsându-l pe speteaza unui scaun, îl sărută şi, cu o alintare de copil răsfăţat, îi dădu o palmă uşoară pe frunte.

— Urâciosule! Mereu te laşi mult rugat. Ar trebui să nu te mai răs...

Se opri şi se duse la sonerie.

— Ioano! adu-mi o trăsură.

Peste o jumătate de ceas, pe lângă tramvai trecu o trăsură şi, în coniţa tulburătoare şi graţioasă, d. Noreanu recunoscu uşor pe scumpa-i tovarăşă de viaţă care, zărindu-l îi răspunse la salut cu un zâmbet cochet şi fermecător.

Pe la şapte sosind acasă de la biurou, găsi ferestrele închise. Ioana, deschizându-i, îi spuse:

— Coniţa nu s'a întors încă.

— Văd.

După ce-şi desbrăcă pardesiul, trecu în birou şi începu să citească ziarele de seară. Trecuse o oră când arzi soneria sunând scurt şi nervos, apoi paşi uşori şi iuţi pe scară întrebarea: „a venit Domnul?", o uşă trântită, apoi alta până când în odaie pătrunse un îmbătător parfum de verbină.

— Ai venit? Dă-mi repede cinci sute de lei pentru trăsură.

— Cum, cinci sute?

— Dă-mi şi nu mă mai întreba. Ai putea să renunţi la obiceiul de a şti totul.

Domnul se execută.

— Ioano, du-te şi plăteşte birjarului.

Doamna deschise o uşă, apoi încă una; trecu din salon în dormitor, de acolo iar în biurou, lăsând în toate câte ceva: ici o mănuşă, colo poşeta, dincolo pălăria.

— Sandi, vino repede să vezi ce am târguit... Azi am avut o zi bună.

Domnul se urni oarecum ursuz cum era întotdeauna când se cheltuiau bani în zadar. Tocmai se gândea că afacerile au început să meargă prost; că banii de azi trebue să-i pună la loc renunţând la redingota plănuită. Trebue să facem careva socoteli altfel ne ducem de râpă.

— Iar eşti nesuferit? Ia o bomboană... ia... încă una... Ah! veşnic cu socoteli... dar azi ţi-am făcut o mulţime de economii!

— Serios?

— Eşti obraznic.

Doamna îi întoarse spatele şi se îndreptă spre măsuţa de la fereastră unde aştepta un pachet.

— Dacă am dat cinci sute de lei la trăsură e fiindcă m'am dus până la Manafu care vinde mai ieftin ca Djaburov. Un galeu îl ai cu o mie nouă sute în loc de două mii... Ş'apoi narghileaua...

— Ce narghilea ?

— Asta. Uite-o! Ce zici, nu-i aşa că e frumoasă? Costă cu o mie de lei mai puţin decât covorul pe care voiam să-l cumpăr... E foarte decorativă, nu? Negustorul m'a asigurat că veritabilă... a unei paşale arabe.... Nu-i aşa că e delicioasă ?

Domnul se posomorî de tot.

— Dragă, cred că n'ai asvârlit banii pe fleacuri.

— Cum să arunc banii ? Nu ţi-am spus că e mai eftină ca...

— Dragă, dar ce să facem cu ea? Eu nu fumez şi pe cât ştiu, nici tu...

— M'aş fi mirat să spui că am făcut...

— Dragă, mie îmi pare rău; dar, dacă te-am înţeles bine, tu ai aruncat banii pe fereastră.

— Apoi în mojicii cine te mai întrece! Eu n'am cumpărat ceva care să te mulţumească— mereu scene şi reproşuri—eu nu pot să-mi fac o plăcere....

— Dacă ai munci pe bani, n'ai vorbi cu atâta uşurinţă.

— Asta mai trebuia—să-mi spui că te-am ruinat—că fără mine...

— Nu—am vrut numai....

— Lasă-mă... pleacă din faţa mea.

Plângând cu hohote doamna plecă din odae trântind uşa, în urma ei şi în nasul d-lui Noreanu care căuta s'o împace. Din iatac, printre suspine dureroase, îi arunca din când în când, epitetul: „Bădăran !" pe care domnul îl primea cu resemnare stoică, de oarece între principiile care stăteau la temelia liniei sale de conduită era şi următorul : — Nu trebue să te cerţi cu nevasta pentru orice prostie de-a ei. Dacă ai face-o, ar însemna ca toată viaţa să n'ai o clipă de linişte.

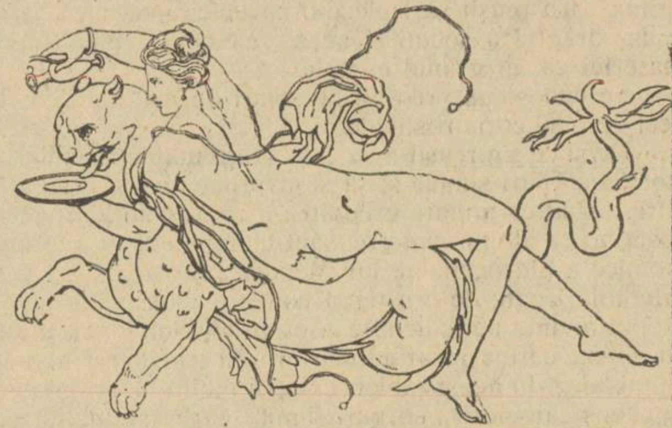
Inoptase deabinelea. Domnul stătea trântit pe divan meditând asupra neînţelegerilor casnice când lumina fu aprinsă brusc şi doamna intră în birou şi-i spuse zâmbind şi cu uşoară dojană în glas:

— Tiranule ! Altădată n'ai să mai fii urât, nu-i aşa ?

La masă, ciocnind, doamna îi întinse să bea din paharul ei şi-i zise râzând împăcată :

— Sălbatecule, sărută-mă... ca să te iert !

CONST. PELMUŞ

Bune şi rele

— Ce doriţi ?

— D-voastră sunteţi d-nul Popescu ?

— Da, eu sunt.

— Am o scrisoare.

— Dela cine ?

— Poftim, citiţi; aveţi să vedeţi d-voastră.

Popescu, director la ministerul Cultelor, luă scrisoarea, rupse plicul şi citi :

Dragă Mitică,

Iţi recomand pe verişoara mea, Titela Ionescu, şi te rog dă-i satisfacţie. Vrei să ne întâlnim diseară ? Fixează unde. Apropo, a murit Năică. Săracul! L'am văzut, acum o săptămână. Extraordinar ! Trecea pe stradă.

Dumnezeu să-l erte. Dar când te gândeşti, mai bine că a murit. Prea era stricat, nu ? Ce zici ?

Merci şi la revedere
LICĂ

— Doamnă, la dispoziţie. Cu ce vă servesc ?

— Să vă spun. Ştiu că sunteţi foarte bun şi aveţi o inimă de aur.

— Asta...

— Toată lumea vă laudă.

— Mă rog, când pot...

— Tocmai. Fiică-mea e divorţată şi are un băeţel, drăguţ cum nu se mai poate şi aşa de inteligent...

— Vreţi să-l băgaţi într'o şcoală ?

— E mic, mânca-l-ar mama, abia a împlinit două săptămâni, mai târziu nu zic, dacă aţi fi aşa de bun... Deocamdată să-l botezăm.

— Vi l-aşi boteza bucuros, da'eu nu sunt însurat.

— Nu să-l botezaţi d-voastră, vai nici nu m'am gândit, se poate !

— De ce nu vi-l botează Lică ?

— A vrut omul, ce să spun, nimic de zis, dar n'am vrut noi.

— Atunci nu văd cum aşi putea...

— D-voastră cunoaşteţi pe Mitropolitul ?

— Il cunosc... Adică îl cunosc aşa cum îl cunoaşte toată lumea, n'am prietenie cu el.

— Las'că mi-a spus mie cineva, că v'au văzut împreună... nu ştiu ce vă spunea şi d-voastră râdeaţi într'una.

— Şi ce vrei d-ta să-ţi facă Mitropolitul ?

— Să stăruiţi d-voastră să-mi boteze copilul.

— Da'cum îţi închipui d-ta...

— Vă rog din tot sufletul.

— Crezi d-ta că poate să vie Mitropolitul...

— Nu trebue să vie, vai, nu pretind... Să nu se deranjeze, venim noi, numai să ni-l boteze

— La Mitropolie ?

— Nu, în biserică.

— Da' unde ?

— In salonul de recepţie.

— Fugi, cucoană.

— Vă rog, nu mă lăsaţi.

— Nu se poate.

— Ba, dacă vreţi d-voastră.

— Imposibil. De ce ţii d-ta numaidecât să-ţi boteze Mitropolitul ?

— Ca să audă şi stricatul ce prieteni avem noi şi ce fată a lăsat.

Nu ştiu dacă aţi înţeles pe d-na Titela Ionescu.

Eu am înţeles perfect. De aici porneşte apostrofa naţională : *Ştii d-ta cine sunt eu ?*

GH. BRAESCU

Cauzele exploziunii atomilor

Apelul Doamnei Al. Cantacuzino din „Dimineața" de acum câteva zile, prin care atrage atențiunea asupra datoriei de a se susține o savantă colaboratoare a d-nei Curie, compatrioata noastră d-ra Mărăcineanu, îmi împrospătează nu numai atâtea din sforțările legiunii de cercetători în câmpul vast al Radio-activității, dar și unele concepții teoretice, ca rezultat al acestor sforțări. Și, firește, aplicațiunile de care se folosește omenirea și îndrumările către deslegarea atâtor probleme ce se impun spiritelor cultivate. Căci domeniul acesta prezintă necontenit câte o cucerire nouă, care lărgește nu numai câmpul cunoștințelor speciale, ci sporește nădejdea noastră de-a stăpâni peste puțină vreme colosalele isvoare de energie pe care le-a înmagazinat materia în atomii săi.

Deocamdată — neavând la îndemână periodicele din care să cunosc cuprinsul comunicării făcute Academiei franceze asupra descoperirilor d-rei Mărăcineanu —înțeleg, din sus citatul apel, că e vorba de lămurit cum intervine soarele în provocarea acestor exploziuni, acestor dezagregări atomice, ce ne ajung la cunoștință prin fenomenele de radio-activitate.

Pentru înlesnirea cetitorilor mai puțin inițiați în chestiune, voi schița în câteva rânduri în ce constă fenomenul acesta, care a revoluționat cunoștințele noastre asupra structurii materiei și energiei.

* * *

Era bine stabilit, experimental, de la începutul secolului al 19-lea, că materia e formată în ultimă analiză, din părticele nedivizibile, *atomii*, cum îi botezase Democrit și-i cântase Lucrețiu. Atomii erau socotiți ca cele mai mici părticele de materie omogenă — numai de un singur fel. In corpurile compuse moleculele cuprindeau un număr oarecare de atomi în număr determinat. Prin reacțiuni chimice aceste molecule se puteau desface în atomii din care erau înjghebate, dar dintr'un atom nici o dată vre-o reacțiune chimică n'a reușit să izoleze o părticică mai mică, care să fi dat dreptul a socoti și acest element constitutiv al materiei ca un granul complex.

Se cunoșteau vreo 80 de soiuri de materie deosebită, deci vreo 80 corpuri simple.

După ce s'a reușit a se calcula greutățile atomilor acestor 80 corpuri simple și să se exprime aceste greutăți în cifre, luând ca unitate greutatea atomului de hidrogen, s'a observat că atomii mai grei sunt multipli exacți ai greutății atomice a hidrogenului. Iar Mendeleief, examinând și proprietățile legate de creșterea ponderii moleculare și constatând anume periodicitate a proprietăților lor, a întocmit un tablou, care a jucat un mare rol în stimularea activității chimiștilor. In acest tablou existau multe locuri goale; nu se cunoșteau câteva corpuri simple, care să fi avut greutate atomică cerută de concepția teoretică.

Descoperirile, care au avut ca urmare umplerea locurilor goale, au făcut o strălucită dovadă de justeța intuiției geniale a lui Mendeleief, dar au îndreptățit și o altă ipoteză mai veche, a lui Proust, că nu e de cât o singură materie: hidrogenul și că toate celelalte forme de materie simplă sunt de fapt aglomerări de atomi de hidrogen, ținuți așa între dânșii încât nici o reacțiune cunoscută nu ar fi în măsură a-i desface.

După ce s'au cunoscut câteva corpuri, care în mod spontan și continuu împrăștie raze de natura celor descoperite de Röntgen la 1895 și a început seria de cercetări în care soții *Curie* și-au câștigat o îndreptățită glorie, concepția atomului nedivizibil, insecabil, a primit o grea lovitură. Emisiunea de raze era rezultatul unei exploziuni, unei dezagregări de atomi, iar ca urmare a acestei dezagregări, pe lângă radiațiuni străbătătoare prin metale, pe lângă grăuncioare încărcate cu electricitate negativă — electroni — se constata apariția constantă a unui corp cu greutate atomică inferioară, *heliul*, abia de 4 ori mai greu ca hidrogenul.

Când cercetările au putut identifica, ca urmare a radio-activității, o serie de metale cu greutăți atomice mai mici ca ale Radiului, tocmai cu scăderea pe care o aducea desfacerea din acei atomi grei a heliului, atunci și o veche concepțiune, a alchimiștilor, capătă din nou credit. Metalele grele se pot desface în altele cu pond atomic mai mic, deci e cu putință și producerea în laborator a mult căutatului aur.

Astăzi e stabilit că atomii cei mai simpli sunt cei ai hidrogenului și că aceștia cuprind o parte centrală, *protonul*, încărcat cu electricitate pozitivă și un satelit, care se poate învârti în jurul sâmburelui central ca luna în jurul pământului, acesta e *electronul*, încărcat cu atâta electricitate negativă, încât cele două genuri de electricitate se neutralizează și atomul e neutru.

Un atom mai greu, cum e cel de heliu, cuprinde de asemenea un sâmbure, dar acesta nu mai e așa simplu, ci constituit din atomi de hidrogen, fiecare cu protonul și electronul său. Iar în jurul acestui sâmbure sunt alți electroni care se pot deslipi de sâmbure prin anumite energii — și atunci atomul rămâne cu o sarcină pozitivă, — ori pe lângă electronii de constituție se mai adaugă câte un electrom străin și atunci sarcina atomului e negativă.

Atomii aceștia, ce au pierdut neutralitatea, nu mai au aceleași însușiri ca atomii neutri, de aceia au și fost numiți *ioni*, pentru că ei călătoresc (io=a merge), către regiuni unde sunt sarcini electrice de nume contrar cu ale lor. Un exemplu va stabili deosebirea. O bucățică de sodiu aruncată pe apă o descompune; pe când sodiul, ce se naște prin ruperea moleculelor de sare (clorura de sodiu) prin acțiunea unui curent electric, nu mai descompune apa, pentru că atomii aceștia au o sarcină electrică — negativă — nu sunt neutri ca cei din metalul în care atomii s'au grupat în molecule.

Atomii corpurilor mai grele, oxigen, azot, sodiu, clor, etc., etc. au sâmburii și mai complexi, dar totdeauna așa de stabili încât se și manifestă prin proprietăți deosebite de ale hidrogenului. In Radiu, cu greutatea atomică *226*, structura sâmburelui e foarte complexă și, din pricini pe care încă nu le cunoaștem precis, stabilitatea e mai redusă. Unii atomi de Radiu, se distrug, se dezagregă, dând fenomenele pomenite mai sus.

Dar, deși toți atomii, de Radiu de pildă, sunt la fel de complexi, nu toți se dezagregă deodată, ci în proporții așa de egale încât P. Curie a putut vorbi de o constantă universală în calcularea timpului. Această proporție de dezagregare, rămânând constantă în toate condițiunile în care au fost puse corpurile radio-active, a provocat numeroase cercetări și interpretări.

Dacă am admite că atomii au o viață proprie și la anume termen mor, se desagregă în mod fatal, încă n'am pretinde că știm ceva. Știința caută condițiunile fenomenelor și determină cauzele lor. Intervențiunile puterilor cunoscute spre a provoca exploziuni ale atomilor, n'au dat rezultat.

D-na Curie a atribuit soarelui puterea de a provoca asemeni exploziuni. O simplă observație i-a arătat că fenomentul se petrece cu aceiaș tărie și ziua și noaptea. Or, e greu de admis — din pricini pe care știința le precizează,— ca anume undulațiuni pornite din soare să treacă prin toată massa pământului, noaptea, spre a provoca acelaș număr de explozii ca și ziua, când razele vin direct, prin spațiul cosmic și atmosferă.

Perrin, o glorie recentă a științei franceze, bănuește că agenții provocatori de explozii atomice pornesc din însăși massa centrală a pământului. El atribue acestuia emisiunea unor radiațiuni de foarte mică lungime de undă și de extremă repegiune și le numește raze *ultra-X*. Dar până acum experiențe hotărâtoare, care să confirme o asemenea ipoteză, lipsesc.

Teoreticește am putea concepe rolul acestor raze cu undulațiuni extrem de repezi și cu putere de pătrundere neînchipuit de mare. Ele, străbătând prin materie, trec, în cele mai multe cazuri fără să întâlnească nici un atom, pentrucă oricât ar ciocni părerile noastre comune, distanțele dintre atomi sunt așa de mari încât e mai mult loc lipsit de materie într'un corp, decât e însuși materia lui. Dar razele aceste întâlnesc și câte un atom. Atunci în el se produc așa perturbări, încât edificiul explodează —avem fenomene radio-active.

Fiindcă dezagregarea e constantă pentru unul și acelaș corp, aceasta se poate explica prin numărul enorm de atomi într'o părticică mică de materie și fie că se distrug pe unitate de măsură 1000 ori 1500 în acelaș timp pentru puterile noastre de măsură efectul e acelaș. Deci constanța e un rezultat *statistic*, cum se spune.

Oricum trebue să admitem că pricina acestor explozii e permanentă și de aceiași intensitate. De unde pornește ea? Aici e marea problemă.

Dacă pornește din soare, atunci ar fi cu putință, cunoscând-o s'o dirijăm așa încât să producă exploziuni nu numai în corpurile radio-active cunoscute, ci și în alte corpuri, în particular în alte metale. Și-atunci ar intra în domeniul puterilor noastre o cunoștință datorită căreia să folosim enorma energie înmagazinată în atomi și oricine își poate închipui măcar unele din urmările acestui enorm câștig pentru știință și omenire.

Reuși-va d-ra Mărăcineanu să pună o pietricică la acest edificiu al științii? Să sperăm. —Oricum apelul d-nei Cantacuzino trebue să fie ascultat.

T. A. BĂDĂRĂU

Note pe marginea unui roman

Ultimul roman al lui Galsworthy din seria „Forsytilor“, The Silver Spoon“ (Lingura de argint) este din punct de vedere al construcției literare, al interesului și dramatismului acțiunii, inferior celor precedente. Dar nu despre valoarea lui literară voim să vorbim. Tema principală a romanului, problema pe care prozatorul englez o pune în „Lingura de argint“, ni se pare destul de interesantă, încât să merite o considerare aparte.

Mai întâiu câteva cuvinte despre conținutul romanului.

Fiica lui Soames Forsyte este căsătorită cu Michael Mont, un tânăr care vrea să-și facă în politică, carieră. Parlament, presă, recepții mondene, tot ceeace aparține unui debut politic, este pus în mișcare. La o recepție dată în casa tânărului deputat, o tânără aristocrată, — Marjorie Ferrar, — apreciază în mod puțin măgulitor eforturile fiicei lui Soames, de a grăbi cariera politică a soțului ei. O scenă violentă între Soames Foryste, care a surprins conversația, și Miss Ferrer, are ca urmare un proces de calomnie, intentat de către aceasta din urmă lui Fleur Mont, soția deputatului, căci aceasta ca răspuns la aprecierile tinerei aristocrate, a declarat într'o anumită ocazie că Miss Marjorie Ferrer „este o persoană lipsită de ori și ce morală“.

Procesul venit în fața juraților, îl câștigă Fleur Mont, întrucât face dovada că, în adevăr, Miss Ferrer „este lipsită de ori și ce morală“; dar ea îl perde în fața societății pe care o frecventează rivalele. Această societate vede „în lipsa oricărei morale“ nu o vină, ci o virtute. Fleur Mont, boicotată de semenii ei, pleacă într'o lungă călătorie în jurul lumii.

Romanul se sfârșește aici.

Louis Gillet, într'un articol din „Revue des Deux Mondes“, numește romanul lui Galsworthy „un roman al neliniștii engleze“. „Lingura de argint‘ prin atmosfera de nesiguranță, de depresiune pe care o dă, prin chestiunile sociale și politice pe care, incidental, le atinge (șomajul, stabilitatea Imperiului Britanic, travaismul, comunismul, etc.) oglindește starea de spirit a Angliei de astăzi. Reproducând în întregime un pasagiu din roman — rătăcirea soților Mont, într'o noapte, în negura Londrei — autorul citat vede în el simbolizată nu numai situația ei politică, dar însăși atitudinea poporului englez în această situație — „refuzul de a accepta ideile clare, instinctul, care n'are încredere în intelect, pornirea de a merge pe dibuite, tatonând, cu credința că, până la urmă, tot trebue să se ajungă undeva“.

Acesta să fie fondul, ideia directrice a romanului „Lingura de argint“? Pare că nu.

Autorul englez își pune eroii să trăiască, spre deosebire de înaintașii lor, în zilele pline de sbucium și de neliniște ale timpurilor post-belice. Cadrul în care eroii se mișcă și trăesc, nu poate fi altul decât o stare de nesiguranță, de tatonare, de „rătăcire în negură“. Poporul englez și, împreună cu el, Imperiul Britanic se găsesc astăzi la o răscruce a drumului lor istoric. Aceasta este însă numai atmosfera romanului.

Tema lui principală ar putea fi astfel formulată: în mentalitatea claselor de sus engleze a intervenit o schimbare profundă: scara valorilor morale a fost răsturnată: asistăm la o nouă atitudine a acestor categorii sociale în fața preceptelor moralei curente.

E întâia oară când într'o operă a lui Galsvorthy tradiționalismul suferă o înfrângere. Fleur Mont a câștigat în adevăr în fața justiției procesul împotriva Marjoriei Ferrar. Aceasta din urmă întruchipează amoralismul, dacă nu chiar imoralismul, păturei de sus emancipate din Anglia. In fața semenilor ei, ea îl pierde însă, pentrucă amoralismul Marjoriei Ferrar e concepția de viață a întregei categorii sociale din care eroinele fac parte. Societatea — realul judecător al unei atitudini — a dat câștig de cauză femeii „lipsită de orice morală“, pentrucă această societate nu mai privește și nu mai judecă faptele individului prin prisma moralei tradiționale.

In operele trecute ale lui Galsworthy, eroii — sclavi ai tradiției — au fost totdeauna înfrânți, când au încercat să se ridice împotriva legilor ei. (Amintiți-vă de impresionanta dramă a Irenei, — prima și necredincioasa soție a lui Soames).

Astăzi, dimpotrivă, noua generație, a făcut să triumfe — deasupra și împotriva tradiției — formula „omului fără morală“.

RADU BOLDUR

Bruno Barili

Meșter Titta

Pe vremuri, aici la Roma, era un om roșu, falnic și cumsecade, un oarecare meșter Titta căruia îi dăduseră în grijă să despartă capetele de trupuri. Și îndeplinea această slujbă cu sfințenie, cu o îndemânare și o curățenie demnă de evlavioasă aducere aminte. Dar, după ce dădea lovitura, mai era ținut să înșface de păr capul trunchiat și să-l ridice în sus cu gest teatral, astfel ca întregul norod să-l vadă picurând și cei mai apropiați să poată privi ochii ce sticlesc și se închid. Această priveliște, care se desfășura, să ne închipuim, pe înserate, în mijlocul prohodului unui cârd de călugări și larma de clopote a celor patru biserici Michelangiolești ce străjuesc vasta piață a Poporului, trebuia să servească drept luare aminte nelegiuiților și drept mângâiere cetățenilor detreabă.

In văzduh plutea parcă un doliu sclipitor, armonie promiscuă a ceasului în care soarele și luna ca o seceră, amândouă pe cer, se privesc o clipă. Leii de piatră ai monumentalei fântâni egiptene, împroșcau cu năvalnică țâșnire, evantaliile lucioase de apă, în nenumăratele havuzuri în care, în mijlocul unei gâlgâiri tăcute de ape, zvâcneau acuma argintii răsfrânți ai serii. Luminile rugătoarelor Madonine din ziduri, de-alungul ulițelor, erau toate aprinse, galben. Oamenii năpustiți, care își părăsiseră treburile, orbiți de străfulgerul securii și de vederea sângelui, se întorceau domoli, bănuitori și mohorâți, către prăvăliile din inima orașului. Atunci, pe piața pustie, rămânea, răzleață, schela gâdelui.

Doar în puterea nopții, păstorul, urmat de un puhoiu cotropitor de mioare, trecea prin acel sânge, străbătând, la lumina lunei, Cetatea.

(Din ital. de Al. M.)

Cugetări

Concepției de artă, oricare ar fi ea, îi e îngăduit să convingă și să cucerească sufletele, nu să le violenteze.

Saint-Saëns

Pasiunea pentru adevăr face mai mult decât cele mai savante metodologii.

Georges Sorel

Cel mai mare semn de stimă pe care un autor îl poate arăta publicului său, e de a nu produce niciodată ceva așteptat, ci numai ceiace el-însuși, în conștiința lui, socoate folositor și bun.

Cel care învinuește pe un scriitor de obscuritate, ar trebui să privească întâi în sine spre a se convinge dacă e lumină îndestulătoare: la întunerec, scrisul cel mai limpede este ilizibil!

Goethe

Sunt lecturi care devin adevărate puncte de pornire ale sufletului nostru. Aceste lecturi, de cele mai adeseori, ne cad sub ochi întâmplător.

J. H. Fabre

Muzica e o vorbire înțeleasă de toți oamenii și ea ar putea deveni puterea mângâetoare, limbagiul suveran, care transformând ideile în sentimente, să facă legătura dintre oameni.

Wagner

Scopul suprem al artei e de a produce o emoție estetică având un caracter social.

Guyau

Nu există o singură creație a geniului omenesc în care să nu găsim eterna problemă omenească, adică problema socială.

J. Jaurès

Ooamenii care cugetă și sunt sinceri știu bine că arta claselor suprapuse nu va fi niciodată artă populară.

Tolstoi

Tot ce e mai bun pe lumea asta, operele de artă, n'au fost niciodată plătite.

Emerson

Nu trebuie să dăm pe Michel-Angelo drept model tinerilor artiști. Ei vor fi numai niște imitatori, mai mult sau mai puțin dibaci, ai lui Michel-Angelo. Numai energia acestuia trebuie să fie pildă, iar tinerii artiști să lucreze singuri.

Romain Rolland

Inteligența poate crea știința, dar nu poate crea arta.

Bain

Insemnări despre Cinematograf

Cinematograful devine, din ce în ce, o puternică și veritabilă artă. Ca probă—și este cea mai strălucită probă—d. Paul Souday, criticul dela „Le Temps“ este de altă părere.

Intr'un număr mai vechiu din „Nouvelle Litteraires“ se scrisese un articol unde se arăta ce mijloace estetice nesfârșite promite ecranul. D. Paul Souday însă se revoltă. Cum—spune d-sa—niște simple fotografii pot fi considerate drept artă? Dar fotografia e ceva mecanic. Este industrie, și nu creație, etc., etc.

Se cunoaște obiceiul cenaclelor pariziene de a alege câte un prinț al diverselor însușiri literare. Prințul poeților, prințul umoriștilor, prințul șansonierilor, etc., etc.

In legătură cu acest obiceiu mă gândesc adesea la instituirea unor plebiscite care să desemneze calități negative. De pildă pe cel mai anost dintre cupletiști, pe cel mai insensibil dintre poeții lirici, pe cel mai mărginit dintre critici.

Și am impresiunea că, în acest ultim concurs, câștigătorul tuturor sufragiilor ar fi cu siguranță Paul Souday, criticul dela „Le Temps“. Cetitorii acestui ziar au fost de multe ori exasperați de talentul pe care Souday îl are de a pricepe prost lucrurile artei. Căci, să se observe: e mult mai grav când înțelegi greșit decât când nu înțelegi de loc; — și, tot astfel, e mult mai grav când pricepi exact dar parțial decât când pricepi francamente pe dos. In chestiunile de inteligență, primejdioasă nu-i absența, ci insuficiența.

Și Paul Souday strălucește prin această ultimă particularitate. Il vedem cu toții cum începe bine: documentat și cu bun simț; și pe urmă deodată fără veste simțim că se oprește. Poate că e o impresiune a mea pur personală. Totuși e prea puternică pentru a nu fi decât atâta.

Dar să lăsăm prea puțin interesanta persoană a lui Souday, și să revenim la subiect.

Că cinematograful este o artă adevărată o va pricepe oricine. Artă înseamnă alegerea de detalii carateristice, caracteristice unei întregi situațiuni. A reprezenta, prin mijlocul unui simplu amănunt particular și concret, o situație generală,—acesta-i meritul, misterul și paradoxul artei. Un singur element dintr'o sumă de elemente, capabil să redea direct totalitatea. Alegerea acestui element privilegiat relevă calitatea de artist.

Și în cinematograf, această posibilitate de a selecta detalii caracteristice este excepțional de bogată. Căci technica ecranului se distinge de alte technici tocmai prin putința de a izola oricare soiu de detaliu: o frunză care cade, o mână care se închide, o ușă care rămâne maredeschisă, etc., etc.

Că cinematograful este o artă din cele mai autentice—este un adevăr care cade sub simțuri.

Ce e însă interesant de relevat, e democratizarea artei, prin ajutorul cinematografului. Spre deosebire de teatru, cinematograful e accesibil ori și cui. Accesibil atât economicește cât și intelectualmente. Căci prețul de intrare la teatru e mult mai scump, iar piesele jucate presupun cât de cât o oarecare cultură prealabilă pe care mulți nu o au.

Și apoi mai este încă un motiv pentru care arta ecranului are virtuți de răspândire mai mari decât aceea a planșelor.

Teatrul lucrează cu vorbe, cu discursuri, cu descrieri, cu dueluri logice, cu sentimente spuse, spuse mai mult sau mai puțin direct.

Cinematograful lucrează în principal cu mișcări. Cinema spunea că un film bun nu are nevoie de scenariu. Și este cert că multe din capodoperele lui Chaplin se pot dispensa de text.

Materialul de lucru al cinematografului este — așa cum sunt sunetele pentru muzicant și vorbele pentru poet — este mișcarea. Un film cu Douglas Fairbanks este o succesiune logică de mișcări alese și executate cu spirit. Un Werner Kraus sau Conrad Veidt au un „stil motrice“ al lor propriu, și în el își îmbracă mișcările lor diverse.

Dar mișcarea e cel mai „popular“ dintre simțuri. Primele manifestații artistice au fost dansurile și pugilaturile. Mișcarea, apoi, este ceva eminamente colectiv. Strânge și solidarizează pe oameni. Apoi nu reclamă prea multă „cultură“ prealabilă. In sfârșit, permite spectatorului să fie și puțin autor. Estetica germană consideră ca sentiment de bază al emoției artistice așa zisa „Einfühllung“, care atunci când vedem un acrobat sforțându-se, ne face să lungim gâtul nostru propriu, sau, în fața unui carambolaj la biliard, să ajutăm bila lungindu-ne piciorul.

Micarea e, fără contest, cel mai popular dintre mijloacele artei. Așa se explică arenele fabulos de înțesate ale match-urilor de box sau concursurilor de rug-by.

Cinematograful exploatează și generalizează aceste avantagii. Limbajul prin mișcări, vorbirea cu mânile și cu picioarele, o întinde la toate aspectele vieții. Orice lucru de pe lume se poate exprima, nu numai în cuvinte, dar și în mișcări. Majoritatea așa ziselor „comedii americane“ ni-o atestă cu abundență.

Firește, oarecare alfabet motrice există și în teatru, după cum vorbe se pronunță și pe ecran. Decât este o mare deosebire: în piese, gesturile ajută și subliniază înțelesul și intonația vorbelor, în timp ce, dimpotrivă, în filme cuvintele complectează mișcările care rămân elementul principal al expresiunii.

Acest lucru a fost perfect înțeles de cinematograful american și din contra, total trecut cu vederea de cinematograful francez. Iată de ce putem spune că nu s'a dat încă până azi un film francez cu adevărat epocal, cum e „Goana după aur“ a lui Charlot, „Zorro“ al lui Douglas, „Studentul din Praga“ sau „Nana“. Filmele franceze sunt teatru prost, prost pentru că-i insuficient. Francezi' ar vrea să declame pe pânză. Sunt — și vor fi poate încă multă vreme încărcați de ereditatea lui Corneille. Or, nu există nimic mai puțin fotogenic ca un personaj cornelian.

Comparați un film francez, unde găsiți o concepție mai adâncă, probleme mai grave, unde autorii au fost preocupați de considerațiuni mai intelectuale, etc., etc. Comparați acest film cu o comedie americană, unde nu se petrec decât fleacuri, unde intriga e banală și sentimentele dintre cele mai curente.

Veți recunoaște totuși că filmul francez are un imens cusur: este teatru ratat. Pe când comedia americană are un mic avantaj: este deplin reușită în ce voia să facă. Și cum, în artă subiectul nu importă ci tratarea acestuia, cum nu există subiecte nobile și subiecte vulgare, ci intreprinderi reușite și intreprinderi cari n'au reușit, veți înțelege de ce americanii fac și ei artă veritabilă.

La acestea toate se mai adaugă un motiv pentru care filmul american va poseda multă vreme întâietatea. Este privilegiul Statelor Unite de a avea oamenii cei mai frumoși—bărbați și femei. Și este esențial, într'o artă bazată în principal pe mișcări, să ai un corp perfect ascultător, capabil să redea cu grație toate stările de spirit, chiar pe cele mai disgrațioase. Dar aceasta este—cum se zice —o altă poveste. Imi rezerv să mai revin.

D. I. SUCHIANU

A. CEHOV

UN SUFLET LIBERAL

Un strălucitor şi duios tablou înfăţişa omenirea în ziua dintâi a anului nou. Toţi se bucurau, se veseleau, se felicitau unul pe altul. Văzduhul răsuna de uralele cele mai sincere. Toţi erau fericiţi şi mulţumiţi...

Singur numai secretarul gubernial [1]) Ponimoev era nemulţumit. In amiaza anului nou stătea într'una din străzile capitalei şi protesta. Imbrăţişând cu mâna dreaptă un stâlp de telegraf, iar cu cea stângă apărându-se par'că de ceva, rostea lucruri neobişnuite şi nepermise... Alături stătea nevastă-sa şi-l trăgea de mânecă. Faţa ei era plânsă şi exprima durere.

— Idiotule ! — zicea femeea — Nenorocirea mea ! *Mohamet* neruşinat ! Du-te, zic ! Mergi cât n'a trecut timpul, şi te iscăleşte. Du-te, mutră de beţivan.

— Cu nici un preţ. Sunt om cult şi nu vreau să mă supun ignoranţei ! Du-te tu singură şi iscăleşte, dacă vrei; pe mine lasă-mă. Nu vreau să fiu sclav !

— Du-te. Dacă nu te iscăleşti, amar de tine are să fie ! Au să te dea afară, ticălosule ! Şi atunci va să zică, să crap şi eu cu tine ! Du-te câne ce eşti !

— Bine, bine... Am să pier... Pentru dreptate ? Dacă vrei, îndată !

Ponimoev ridică mâna, ca să scape de nevastă, şi făcu în aer un semicerc... Şeful de gardişti, care trecea pe alături, în manta nouă, se opri o clipă şi, adresându-se lui Pominoev, zise :

— Ruşine ! Purtaţi-vă după pilda celorlalţi.

Pominoev se ruşină. Clipi sfios din ochi şi desprinse mâna de stâlpul felinarului. Femeia se folosi de acest moment şi începu să-l tragă de mânecă de-a lungul străzii, ocolind cu băgare de seamă ori de ce s'ar putea agăţa cineva. In vreo zece minute, nu mai mult, trase pe bărbatu-său până la casa şefului.

— Hai, Aleoşa — zise cu gingăşie, conducându-l până la treapta dela intrare.— Mergi Aleoşeica ! Iscăleşte-te, şi pleacă îndărăt. Am să-ţi cumpăr un păhăruţ de coniac pentru ceai. N'am să te mai ocărăsc, când te-i îmbăta.... Nu mă prăpădi, nenorocita de mine !

— Aaa.... hm.... Asta va să zică, e casa lui ? Foarte bine ! Minunat ! Trag o iscălitură îndrăcită ! Să-i tragem o iscălitură, să ţie minte ! Toate am să i le spun pe hârtia asta... Am să-i spun ce părere am eu ! Apoi las să mă dea afară. Şi dacă mă dă afară, tu eşti de vină ! Tu !

Ponimoev şovăi, împinse uşa cu umărul şi păşi cu zgomot spre scara antreului. Aici, lângă uşă, se găsea Egor uşierul, cu faţa rasă proaspăt, de anul nou. Lângă o masă stăteau, cu o coală de hârtie, Vezuviev şi Cernovinskii, colegii lui Ponimoev. Inaltul şi sfrijitul Vezuviev se iscălea, iar Cernovinschii, un om mic şi ciupit de vărsat, îşi aştepta rândul. Pe feţele amândurora era scris : „Anul nou cu fericire !" Se cunoştea că iscălesc nu numai fiziceşte, ci şi moraliceşte. Văzându-i, Ponimoev râse cu dispreţ şi se înfăşură în paltonu-i îmblănit, indignat.

— Se înţelege !— începu— Se înţelege ! Cum să nu felicitezi pe Excelenţa Sa ? Nu se poate ! ha ! ha ! Trebue să-i exprimi sentimentele-ţi de sclav !

Vezuviev şi Cernovinschii se uitară la el uimiţi. In viaţa lor n'auziseră asemenea vorbe !

— Par'că asta nu-i ignoranţă, nu-i lacheism ? urma Ponimoev. — Lasă, nu iscăli ! Exprimă-ţi protestul !

Izbi cu pumnul peste coală şi strică iscălitura lui Vezuviev.

— Asta-i răzvrătire, boerule !—zise Egor, alergând la masă, şi ridică coala deasupra capului.— Pentru asta, boerule, pe de al-de dumneata... ştii cum ?

In clipa asta uşa se deschise, şi în anticameră intră un bărbat înalt şi în vârstă, în blană de urs şi —în cap— un tricorn aurit. La intrarea lui, Egor, Vezuviev şi Cernovinschii încremeniră de par'că ar fi înghiţi câte un baston. Ponimoev se îndreptă şi el, dar zâmbi şi-şi suci o mustaţă,

— A ! — zise Velicolepow [2]), văzând pe civnovnici. — Dumneavoastră.... aici ? D—da.... prieteni.... Se înţelege. (Excelenţa sa luase puţin la măsea)... Se înţelege... Şi voi asemenea... Mulţumesc că nu m'aţi uitat... Mulţumesc.... D—da... Imi pare bine .. .Vă doresc.. dar tu, Ponimoev, te-ai şi chirchilit ? Nu-i nimic, nu te fâstici... Bea, dar treaba să fie treabă... Beţi şi vă 'nveseliţi....

— Tot rodul pământului e pentru folosul omului, Excelenţă ! — riscă să adaoge Vezuviev.

— Ei, da, se înţelege... Cum ai zis ? Unde-i rodul ?... Hai, duceţi-vă... cu Dumnezeu... Ba nu... Aţi fost la Nichita Prohorâci ? Incă nu ? Foarte bine. Am să vă dau nişte cărţi... duceţi-i-le... Mi-a dat să citesc „Călătorul", pe doi ani... Atunci trebuie dus... Veniţi, vi-l dau.. Dezbrăcaţi blănile !

Cinovnicii lăsară blănile şi urmară pe Velicolepov. Intrară mai întâi în odaia de primire, apoi într'un salon mare, aranjat cu lux unde, la o masă rotundă, stătea chiar generăleasa. De o parte şi de alta şedau două dame tinere, una cu mănuşi albe, alta cu negre. Velicolepov lăsă pe cinovnici în salon şi plecă la el în biurou. Cinovnicii se simţiră stânjeniţi.

Stătură vreo zece minute tăcuţi, nemişcaţi, şi neştiind ce să facă cu mâinile. Damele vorbeau franţuzeşte şi mereu aruncau priviri spre ei... Un chin ! In sfârşit din birou se arătă Velicolepov, ţinând în amândouă mânile câte un pachet mare de cărţi.

— Iacă, — zise. — Daţi-i-le şi mulţumiţi... E „Călătorul". Il citeam rare ori serile... Iar vouă.... vă mulţumesc, că nu m'aţi uitat... că aţi venit să... Vă uitaţi la cinovnicii mei ? — se adresă către doamna. — He-He!... Uitaţi-vă, uitaţi-vă... Ăsta-i Vezuviev, ăsta — Cernovinschii iar ăsta... Ponimoev... Intru odată în camera de serviciu, când colo Ponimoev al meu reprezenta maşina de tren. Să vedeţi ! Pş ! pş ! pş ! Şueră, tropăeşte din picioare... Aşa de natural.. Ia arată ! Mai fă !

Damele înfipseră ochii în Ponimoev şi începură să zâmbească. Ponimoev începu să tuşească.

— Nu ştiu, am uitat, Excelenţă... — mormăi cinovnicul.— Nu pot şi nu vreau !

— Nu vrei ? — se miră Velicolepov. — Ha? Păcat. Păcat. Păcat că nu vrei să faci hatâr unui bătrân... Du-te. E jignitor... pleacă.....

Vezuviev şi Cernovinskii începură să îmboldească pe Ponimoev. De altfel refuzul îl speriase şi pe el... Dinaintea ochilor i se întunecă. Mănuşile albe se amestecară cu cele negre, feţele se strâmbară, mobila începu să joace, şi însuşi Velicolepov se prefăcu într'un mare deget ameninţător... După ce mai stătu puţin şi mormăi ceva, Ponimoev strânse la piept „Călătorul" şi eşi în stradă. Acolo găsi pe nevastă-sa polidă, tremurând de frig şi de groază. Vezuviev şi Cernovinschii erau lângă ea, şi, gesticulând tare din mâini, îi spuneau ceva îngrozitor, şi de odată în amândouă urechile. „Acuma ce-are să fie".— se citea în figurile şi mişcările lor. Ponimoev aruncă o privire desnădăjduită la nevastă-sa şi se târî cu cărţile după tovarăşii lui.

Intors acasă, nu mâncă şi nu bău nici ceaiul. In timpul nopţii, fu trezit de un coşmar.

Se ridică şi se uită în întunerec. Mănuşile negre şi albe, favoritele lui Velicolepov,—toate astea începură să joace pe dinaintea ochilor, să se învârtească şi-i aduseră aminte de cele petrecute.

— Ce dobitoc sunt, ce dobitoc !— bombăni.— Protestează, măgarule, dacă vrei, dar nu-ţi permite să nu respectezi pe cei mari ! Ce te costa să faci ca maşina?

N'a mai putut dormi. Toată noaptea până dimineaţa l-au chinuit remuşcările conştiinţei, grija, frica şi tânguirile nevestii. Dimineaţa, uitându-se în oglindă, se văzu nu pe el, ci o altă fizionomie, străină, palidă, stoarsă, abătută.

— Nu mă duc la slujbă ! — hotărî. — Tot una... Sfârşitul e acelaşi !

Ziua a doua a anului nou o sacrifică umbletului dintr'un colţ în altul.

Umbla, ofta şi se gândea:

— Unde să găsesc un revolver ? Decât să trăeşti aşa, mai bine.... zău... Un glonte în cap, şi gata...

A treia zi, de amărăciune, alergă la slujbă.

„Ce-are să fie, ce-are să fie ?!"—îşi ziceau toţi cinovnicii, uitându-se la el din dosul călimărilor.

Tot aşa se gândea şi Ponimoev.

— Bine, — îi şopti lui Vezuviev. — Las' să mă dea afară. Tot pentru el are să fie rău, dacă-mi curm viaţa.

La ceasul unsprezece sosi Velicolepov. Trecând pe lângă Ponimoev, şi uitându-se la faţa lui palidă, grozav de slăbită şi speriată, se opri, clătină din cap şi zise:

— Dar zdravăn i-ai mai tras atunci, frate ! Nici până azi nu ţi-a venit mutra la loc. Trebue să fii mai cumpătat, dragă... Nu-i bine... Sănătatea se pierde uşor...

Şi lovind pe Ponimoev peste umăr, Velicolepov trecu înainte.

„Atâta ?" — se gândi întreaga cancelarie.

Ponimoev râse de plăcere. Ciripi chiar păsăreşte— Dar faţa i se schimbă în curând. Se întunecă şi rânji cu un zâmbet dispreţuitor.

— Norocul tău că eram băut ! —bombăni în urma lui Velicolepov. — Norocul tău, altfel... Ţii minte, Vezuviev, ce bobârnac i-am dat ?

Intorcându-se dela slujbă acasă Ponimoev mâncă cu multă poftă.

Trad. din ruseşte de A. Frunză

1) Un grad inferior din scara biurocraţiei ruse. — N. trad.
2) Magnificul.

Chopin şi George Sand

Legăturile foarte strânse între George Sand şi Chopin care au ţinut nouă ani, s'au rupt în Mai 1847. A fost o ruptură fără măreţie, un fel de ciudă măruntă care a făcut pe cei doi iubiţi să-şi întoarcă spatele unul altuia, fără nici o explicaţie sinceră. De vină era, se ştie, Solange, fata scriitoarei, care—măritându-se cu sculptorul Clesinger— a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să învenineze o situaţie şi aşa destul de penibilă. Sand era la Nohant ; Chopin la Paris; se pare că Solange a avut o plăcere diavolească să-i despartă pentru totdeauna.

George Sand

Deci în Iulie 1847 totul se isprăvise. Scriitoarea şi muzicantul aveau să se mai vadă o singură dată, şi întâmplător. De altfel nu doreau să se vadă nici unul, nici altul. E ceeace declară George Sand într'o scrisoare către doamna Rozières. Toate punţile au fost tăiate când a apărut noul roman al scriitoarei Lucrezia Floriani în care găsim un portret jignitor al lui Chopin travestit în prinţul Karol. In ce priveşte pe Chopin, purtarea lui e semnificativă când, la 4 Martie din anul următor, o întâlneşte pe George Sand în vestibulul unei prietene comune. După câteva cuvinte politicoase, se depărtă.

Se răspândise totuşi zvonul, într'o vreme, că Chopin pe patul de moarte voind s'o vadă pe George Sand, aceasta a refuzat să vie. Scrisorile publicate de curând dovedesc, dimpotrivă, bunele sentimente ale scriitoarei. Chopin, bolnav de piept şi nervos, adică foarte greu de împăcat, a iritat adeseori bunăvoinţele prietenei sale. Ruptura precum am arătat mai sus a fost provocată din afară. George Sand fusese de mult sfătuită să întrerupă, în interesul sănătăţii lui Chopin, legăturile cu amicul ei; întâmplarea i-a slujit pe amândoi. Se pare că otrava din sufletul lui Chopin nu s'a evaporat niciodată. Până la moarte, cu toată firea lui discretă, s'a plâns prietenilor lui, Liszt şi Delacroix. — A.

Cauza speculei *)

Nenea Grigore e cel mai nostim povestitor din câţi am cunoscut. Să-i fi dat unui în gând să stenografieze cele povestite de dumnealui, ar fi făcut câteva volume de bucăţi care de care mai frumoase. Dar trebuie să-l găseşti în toane bune şi să nu-i ceri să-ţi povestească ceva, ci să-l laşi să vie singur. Noi, la club, întrebuinţăm o şiretenie. Ne apropiem ca din întâmplare, de masa la care dumnealui face pasienţe şi începem o discuţie, făcându-ne că nu-l băgăm în seamă — şi aşteptăm. Dacă are chef, intră în vorbă şi nu se poate să n'aibă o poveste în legătură cu discuţia noastră, iar dacă tace şi continuă pasienţa, ne depărtăm tot ca din întâmplare. Ieri aşa am făcut: ne-am apropiat şi am început să vorbim despre scumpetea vieţii, despre specula negustorilor. Fiecare ne dam părerea asupra pricinilor răului şi asupra mijloacelor de îndreptare, trăgând din când în când cu ochiul spre dumnealui. Tăcea şi făcea tacticos pasienţa. Eram gata să ne depărtăm, când strânse cărţile, le făcu să vâjâie, trăgând cu degetul cel mare pe unul din colţurile pachetului şi trântindu-le pe masă zise:

— Pricina de căpetenie a speculei e prostia consumatorilor. Urcarea obraznică a preţurilor e o aplicaţie a vorbei: „dă-i că rabdă" şi o ilustraţie a zicătoarei: „nu e nebun ăl de mănâncă, e nebun ăl de-i dă". Eu unul vă spui, pe cinstea mea, că nu mi-am cumpărat de trei ani nici măcar o batistă. Uite, o am pe asta, ia uitaţi-vă la ea: ici ţesută, dincoace iar, ici altă ţesătură. Am făcut jurământ şi eu şi nevastă-mea să nu cumpărăm absolut nimic cât or fi preţurile astea obraznice. Auzi dumneata, cinci sute de lei perechea de ghete!! patru sute de lei metrul de stofă!! Ia să facă toţi ca mine, să vezi cum ar scădea preţurile. Dar aşa, dacă vede negustorul că se găsesc nebuni, cari-i dau preţul cerut azi, fireşte că mâine îl măreşte, cu nădejdea că s'or găsi proşti şi mai mari decât ăi de azi — şi se găsesc, că prostia consumatorului e fără de margini, — şi e mult până-şi dă negustorul seama de asta... Şi acest lucru e adevărat nu numai pentru negustorie, dar şi pentru profesiile libere... Mi-aduc aminte când am început eu advocatura. Nu mă pricepeam la fixarea onorariilor de loc. Să întreb pe alţii cât să cer pentru cutare afacere, nu-mi venia. Pe cei mai mulţi îi lăsam la filotimie şi mă alegeam cu nişte onorarii de mi-era ruşine să le primesc. Din pricina asta, colegii mai vechi ai baroului local, şi mai ales „croncanii", mă făceau cu ou şi cu oţet, zicând că le stric preţurile. Am învăţat să-mi fixez onorariile în ziua în care mi-am dat seama cât sunt de proşti clienţii. Asta face să v'o povestesc.

Eram, cum spui, la începutul carierei mele de advocat şi câştigam ce nu curge pe apă.

Intr'o Duminecă dimineaţă mă pomenesc cu un ţăran chiabur, pe care-l ştiam că era clientul lui Tache Plastara, unul din advocaţii cei mai mari ai baroului. Nu-l găsise pe Plastara, care era plecat la Bucureşti, şi a venit la mine.

— Uite, domnule Gligoriţă, la ce-am venit la dumneata. Eu stăpânesc de şasesprezece ani nouă pogoane de pământ, pe care mi le-a lăsat cu testamentul ăsta, un unchiu al meu, văr bun cu taica. După cum se vede scris în testament, mi-a lăsat mie pământul pentru că n'avea copii şi trăia în casă la mine, care-l îngrijiam şi-l iubiam ca pe taica. Când s'a răpus, eu l-am îngropat, eu i-am făcut pomenile şi de atunci de sunt, cum zic, peste şaptesprezece ani, stăpânesc aste nouă pogoane nesupărat de nimeni. Acum, ce să mă pomenesc? Un nepot de frate al unchi-meu ăsta de mi-a lăsat pământul, plecat din sat dela noi de peste 25 de ani, slujbaş prin Moldova, pus la cale de primar, a dat procură lui domnu' Tudorache Lipianu, care, fără să mă cheme şi pe mine, fără judecată, fără nimic, ci-că a venit la tribunal, ar fi dovedit că ăla e nepot de frate al mortului şi m'am pomenit eri că vine cu domnu judecător şi-l pune în posesie. Ce e de făcut?

Zic: — Trebuie să faci contestaţie.

— D'aia, zice, am venit: să mi-o faci dumneata, dar o câştigăm, nu e aşa?

— Fără nici o îndoială.

— Şi să-mi spui câte parale îmi iei...

Aici era partea grea. Cât să-i cer? Afacerea era nu se mai putea mai simplă. Adversarul procedase turceşte. Nu te poţi duce aşa peste om să-i iei un pământ pe care-l stăpâneşte de atâta vreme, chiar de n'ar avea nici un drept asupra lui, darmite când îl stăpâneşte cu act în regulă, să te judeci în formă... N'aveam decât să deschid gura şi câştigam contestaţia la sigur... Mă gândeam: ce am de făcut? Să scriu o faţă de hârtie şi să mă înfăţişez odată...

— Cât îmi iei, coane Gligoriţă? mă întrebă iar creştinul.

— Neică Irimio, să-mi dai 400 de lei.

Trebuie să ţineţi seama de valoarea de pe atunci a leului: P'atunci cu 400 de lei, îţi puteai cumpăra de-ale băcăniei pentru un an...

C'o fi, c'o drege, că prea e mult... In sfârşit, ne-am învoit cu 350 de lei. L-am trimis după timbre, i-am scris hârtia, mi-a dat jumătate din învoială şi, cum era Duminecă, a rămas să vie a doua zi să dăm contestaţia la tribunal.

Luni dimineaţa mă pomenesc cu secretarul lui Tache Plastara:

— Vă roagă domnul Tache, dacă nu vă supăraţi, să poftiţi acum niţel până la dumnealui.

Plastara, care p'atunci era deputat, mă însărcina, când pleca la Bucureşti, să-i amân procesele.

Zic: — Bine, peste zece minute sunt la dumnealui.

Şi m'am dus. L-am găsit la birou.

— Ia ascultă, — zice, poftindu-mă să şez, — a fost ieri la tine Irimia Hulubescu.

— Da.

— La ce?

— Pentru un proces.

— Tu ştii că Irimia e clientul meu.

— Ştiu, dar văd c'a venit la mine.

— Ei! şi ce proces?

Neavând de ce să-i ascund, îi spusei: uite, uite, uite —, şi-i povestii toată pricina.

— Şi ce-ai făcut?

— I-am făcut contestaţie.

— Şi cât i-ai cerut?

Zic: — Ei! prea eşti indiscret.

— Spune, cât i-ai cerut? Te întreb spre binele tău, că ştiu că nu te pricepi.

După câteva clipe de codire îi spusei...

Când a auzit, a sărit în sus!

— Cât!?

— Trei sute cinci zeci de lei, repetai eu.

— Cum se poate, mă să fii aşa de guguman?!

Nu răspunsei nimic, mi-era ruşine de secretarul lui, care era de faţă.

— Tu cunoşti pământul cu pricina?

— Nu.

— Bine, mă băiete, pe pământul ăsta Irimia are un nan enorm, are o livadă de pruni, are povarnă, are moară, are piuă, pământul ăsta cu ecaretele de pe el face pe puţin optzeci de mii de lei!... şi tu îi ceri 350 de lei? Pe onoarea mea, dacă nu încep să cred că eşti nebun.

Zic:

— Nene Tache, eu nu m'am gândit la cât face locul, m'am gândit la cât o să am eu de muncit în procesul ăsta şi, după cum ai văzut, se câştigă numai deschizând gura.

— Mă băiete, făcu Tache Plastara, clătinând din cap, tu n'ai să te procopseşti niciodată, prea eşti nătărău. Auzi, 350 de lei! Ptiu!

Se sculă de pe scaun şi începu să se plimbe prin birou, închinându-se:

— Maică Precistă, Doamne!

Eu tăceam jenat, nu ştiam ce să mai zic.

Deodată se opri în faţa mea:

— Vreau să te ajut, să nu te las să te faci şi tu de râs, să faci de râs şi profesia noastră. Uite ce să faci. Să te duci acasă, să aştepţi pe Irimia, şi când o veni, să spui că ai studiat afacerea, că te-ai încredinţat că nu e aşa de simplă cum ţi s'a părut întâiu şi că ar fi bine să mă ia şi pe mine — şi să vii cu el încoa. Restul mă priveşte pe mine... Fă aşa cum îţi spui eu, — stărui el, văzând că mă codesc, — şi te asigur că n'o să-ţi pară rău. Iţi garantez un onorariu cum n'ai luat tu de când eşti advocat.

M'am întors acasă; peste un sfert de ceas a venit Irimia. Mi-am jucat rolul prescris de Plastara şi am pornit amândoi spre el. I-am povestit serios firul pricinei, încheiând că afacerea părându-mi-se cam grea, nu îndrăzneam să-mi asum singur răspunderea şi că am sfătuit pe „neica Irimia" să-l ia şi pe dânsul.

După ce isprăvii, Plastara începu să descoase pe neica Irimia Hulubescu asupra legăturilor lui de rudenie cu testatorul, îi ceru să-i arate amănunţit toată spiţa neamului Hulubeştilor, pe care-o desemnă pe-o coală întreagă de hârtie; apoi luă testamentul, se uită la el în zare, luă şi o lupă de pe birou şi începu să-l examineze cu atenţie, făcând din când în când: hm! hm!"

Pe urmă întorcându-se spre secretar:

— Ia dă-mi Laurent, volumele 18, 19 şi 26. Secretarul aduse volumele. Plastara le deschise pe rând, punând în fiecare semne la anumite pagini şi notând pe un petic de hârtie însemnări cabalistice; apoi ceru iar secretarului:

— Dă-mi „Dreptul" pe 1893 şi 1898 şi „Pandectele" tomul 21, 23 şi 27.

Şi iar începu să citească şi să însemne şi iar mai ceru secretarului să-i aducă volume peste volume şi tomuri peste tomuri, făcând mereu, la răstimpuri: „hm!" hm!". Se adunase pe birou o clădire de cărţi îndărătul cărora de abia se mai vedea chelia şi fruntea încreţită a lui Plastara.

Neica Irimia şi cu mine tăceam: el vădit îngrijorat, eu amuţit de admiraţie.

In sfârşit, Plastara se ridică şi-mi zise:

— Ai dreptate, nu e uşor de loc, testamentul e nul.

Apoi întorcându-se spre Hulubescu:

— Neică Irimio, nu mă bag.

— De ce? întrebă creştinul speriat.

— Uite am să-ţi explic de ce: Sunt două feluri de procese. Unele în care lucrurile stau în aşa fel, încât pentru ca să le câştigi e de ajuns să le studiezi şi să le pledezi bine. In asemenea procese mă bag cu plăcere, oricâtă bătaie de cap mi-ar cere studiarea şi pledarea lor. Şi sunt alte procese, care nu se pot câştiga decât cu stăruinţe şi cu rugăciuni pe lângă judecători. Procesul dumitale aşa e, şi uite nu-mi place să mă rog de judecători, măcar că sunt prieten cu toţi... Cu preşedintele încailea sunt coleg de şcoală... Nu mă bag.

— De ce? repetă neica Irimia îngrozit.

— Pentrucă testamentul dumitale e anulabil; are nu mai

*) Din volumul „Rătăcire".

(Continuare în pagina a 6-a)

puţin de cinci viţii de formă... Unul ar fi de ajuns, şi arę cinci.

— Păi ce e de făcut, coane Tache?

— Ştiu eu? Pe cine zici că are avocat adversarul?

— Pe Tudorache Lipianu.

— Hm! al dracului... ăla e tare de tot.

— Coane Tache, nu mă lăsa — începu să se roage creştinul — cum adică, să-mi ia pământul după atâţia ani de stăpânire? Păi bine, unchi-meu ăsta de mi-a lăsat pământul, a trăit zece ani în casa mea damblagiu, eu am îngrijit de el ca de taica, pe braţele mele a murit, eu l-am îngropat, eu i-am făcut pomenile — şi acum să vie veneticul ăsta, care de 25 de ani n'a dat prin comuna noastră, să-mi ia pământul, pe care am făcut han, am făcut livadă de pruni, am făcut povarnă, am făcut moară şi piuă?

— Ţi-l ia că n'au trecut 30 de ani şi testamentul ţi-l anulează, că e anulabil.

— Il impuşc — gemu neica Irimia — şi pe el şi pe primar, că el i-a deschis capul şi a pus la cale ticăloşia asta.

— Ca să înfunzi şi ocna — răspunse Plastara liniştit.

— Dar nu mă las, — zise scrâşnind creştinul — să ştiu de bine că-mi cheltuesc toată starea. Pe placul lor n'are să fie.

Vorba asta o aştepta Plastara. Inţelesei din privirea de-o fracţie de clipă pe care mi-o aruncă şi din graba cu care răspunse:

— Aşa ziceţi toţi şi pe urmă vă tocmiţi ca precupeţii. Uite, dacă m'aşi hotărî să-mi calc peste inimă şi să mă bag la procesul ăsta şi să fac ce n'am făcut de când sunt: să mă rog, să mă umilesc, să stărui pe lângă judecători, — a zecea parte din valoarea pământului, pe care eşti în risc să-l pierzi în întregime, de ţi-aş cere ca onorariu, ai sări în sus.

— Cât ziseşi, coane Tache? — întrebă neica Irimia clipind.

In loc de a-i răspunde, Plastara îl întrebă:

— Cât face pământul ăsta?

— Ştiu eu...

— Cu hanul, cu povarna, cu moara, cu piua, cu livada de pruni, face cel puţin o sută de mii de lei?

— O fi făcând, că mi-am băgat tot sufletul din mine în pământul ăsta.

— Ei! mă bag în procesul dumitale şi mă angajez ca, împreună cu dumnealui (adică cu mine) să ţi-l câştig, să-ţi întăresc testamentul odată pentru totdeauna, să nu te mai poată turbura nimeni în vecii vecilor.

Neica Irimia clătină aprobativ din cap, cu faţa înflorită de bucurie.

— ... dacă ne dai zece mii de lei!

Clătinarea capului lui neica Irimia încetă şi, cuprinzându-şi faţa îngrozită între palme, gemu:

— Săracuţ de maica mea!

— Ce spuneam eu? — se adresă Plastara către mine — adineauri zicea că nu se lasă de ar şti de bine că-şi cheltueşte toată starea şi acum uite-l...

Ca să vă povestesc tot şirul tocmelii: cum a plecat creştinul şi s'a întors de două ori, v'aş ţine prea mult; dar cu cât credeţi că s'au învoit în cele din urmă? Opt mii de lei! Auziţi? Opt mii, dela 350 cât mă învoisem eu. N'avea omul parale la el; l-a trimis în oraş să caute, să se împrumute, să aducă jumătate şi s'a întors de a adus 4.000 de lei, rămânând ca restul să-l aducă în ziua înfăţişării, şi a venit în ziua înfăţişării cu restul de 4.000. Procesul, fireşte, că l-am câştigat fără nici o bătaie de cap. Plastara a dat patruzeci de lei unui băiat dela serviciul technic, pe care l-a pus să scrie hotărîrea cu litere ronde, a făcut-o sul şi a băgat-o într'o cutie de tinichea, poruncită într'adins la Iosif tinichigiul şi plătită un pol. Aşa i-a dat-o lui neica Irimia...

Luasem eu 4000 de lei, care-mi prinseseră foarte bine, dar mulţumirea mi-era stricată de remuşcare. Imi dam seama că jucasem rolul de complice la săvârşirea unei înşelătorii şi simţeam că n'aş fi putut da ochii cu neica Irimia fără să roşesc. Dar el însuşi s'a însărcinat să vindece sufletul meu de remuşcări. La vreo şase luni după aceea, l-am întâlnit: venia pe uliţă spre mine, însoţit de un alt om. O clipă mi-a trecut prin minte gândul să mă întorc, ori să trec strada, făcându-mă că nu-l văd. Dar salutul lui respectuos, de departe, m'a împiedicat s'o fac. Ajuns lângă mine, mi-a cuprins mâna în mâinele lui şi adresându-se omului care-l însoţia:

— Dumnealui e domnul Gligoriţă de care ţi-am vorbit. Dacă ţi s'o întâmpla să ai vreun proces, la altul să nu te duci, să vii la dumnealui că e om cinstit, îţi spune drept şi te învaţă cum e bine.

M'am uitat la el speriat, crezând că mă ia în bătaie de joc; dar nu, nu-şi bătea joc, vorbia serios...

Atunci am înţeles că preţurile lucrurilor nu se fac după nevoia cumpărătorilor, ci mai ales după prostia lor...

ION AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI

Savargin — Salomeia

Dicţionarul anecdotelor celebre

Actor-femee

Inainte vreme, la Londra, femeile nu aveau voie să apară pe scenă. Bărbaţii se travesteau şi jucau tot ei şi rolurile femenine.

Regele Carol al II-lea, pierzându-şi într'o zi răbdarea fiindcă spectacolul nu mai începea, îl chemă pe director şi-l întrebă ce s'a întâmplat.

— Nu s'a bărbierit încă regina! — răspunse directorul.

Adulter

Adulterul e un faliment; cu singura deosebire că cel ce păgubeşte e şi cel dezonorat

(Chamfort)

Altruism

Henric al IV-lea, ducându-se într'o seară la Gabriellle d'Estrées, băgă de seamă că sub patul prietenei sale se ascunsese contele de Gramont.

Se făcu că nu observă nimic şi luă din gustările pregătite. După ce mâncă astfel jumătate din toate, asvârli restul sub pat, zicând:

— Şi alţii trebue să trăiască!...

Caz de conştiinţă

Eugenia Foa nu era atât de frumoasă pe cât era de talentată. Spre sfârşitul vieţii, lepădându-se de religia ebraică, întrebă pe duhovnic:

— E păcat, părinte, să-ţi placă să ţi se spună că eşti frumoasă?

— Sigur că-i păcat, copila mea, — răspunse preotul— fiindcă nu trebue să încurajăm minciuna!...

Deosebire

Trei copii discutau cu aprindere despre locul unde sunt găsiţi şi modul în care sunt aduşi pe lume nouii născuţi.

— La noi, spunea unul, îi aduce barza pe fereastră!

— La noi, zise al doilea, sunt găsiţi sub căpăţânele de varză!

— Noi, mărturisi umilit cel de-al treilea, suntem atât de săraci încât trebue să-i facă mama!..

Englezeşte

Un englez de curând însurat cu o franţuzoaică, plecă într'o călătorie de plăcere împreună cu tânăra lui soţie. In tren, el se aşeză într'un colţ, iar nevastă-sa în celălalt colţ al canapelei.

După câteva minute dela plecare, soţul se întoarce foarte atent spre jumătatea lui:

— Cum te simţi?

— Foarte bine.

— E bun locul?

— Da, dragul meu.

— Nu trage dela fereastră?

— Nu; nu trage deloc!

— Bine! treci atunci, te rog, în locul meu!..

Lordul Hertford închiriase un hotel în strada Laffite. Intr'o dimineaţă, servitorul veni să-l trezească anunţând că vrea cineva să viziteze casa.

— Să viziteze casa? Dar casa e închiriată....

— Da, dar proprietarul vrea s'o vândă, şi au început să vină amatori ca s'o vadă...

— Du-te şi spune proprietarului c'am cumpărat eu casa, — şi să mă lase să dorm!...

(A. Villemot)

Intre oameni de treabă!

— Mi-am asigurat casa împotriva incendiului şi moşia în contra grindinei!

— Bine, incendiul, pricep; dar grindina cum ai s'o faci să cadă?

La Curtea cu juri

Un individ, arestat pentru o crimă comisă în legitimă apărare, nu e deloc satisfăcut de pledoaria avocatului care i-a fost dat din oficiu.

— Acuzat, zise preşedintele, mai ai ceva de adăugat în apărarea ta?

— Nu, nimic, domnule preşedinte; fac doar apel la indulgenţa Curţii pentru avocatul meu!

Locul de cinste

Denys fu invitat la o petrecere de către filosoful Aristippe, care-l aşeză cel din urmă la masă.

Desigur, zise Denys, ai vrut să reabilitezi locul!

(Diogene de Laerte)

Umanitate şi scepticism

Un comerciant, acuzat că ar fi avut legături incestuoase cu propria-i fiică, a fost condamnat la moarte.

Când i se aduse lui Frederic al II-lea sentinţa ca s'o semneze, acesta scrise pe marginea hârtiei:

„Trebue să se dovedească mai întâi că-i fiica lui".

Acuzatul a fost condamnat, în urma acestei rezoluţii, numai la câteva luni închisoare.

(Fredericiana)

Vindecare

Cineva îi spunea unui medic:

— Ei, doctore, ai văzut? B. a murit cu toată făgăduiala dumitale că ai să-l vindeci?

— Vai, dragul meu, atunci nu eşti deloc în curent: n'ai urmărit probabil, mersul curei: B. a murit vindecat!

(Chamfort)

A APARUT

OCHIUL DE NICHEL No. 82

NUVELĂ

de Tudor Teodorescu-Branişte

Biblioteca „DIMINEAŢA"

De vânzare la chioşcarii de ziare şi la toate librăriile

PREŢUL 6 LEI

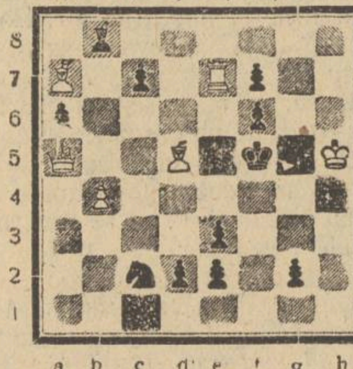
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 38

de **A. F. Ianovcic,** Iaşi (inedită)

Negru (11 figuri)

Rf5, Cc2, Nb8, Pa6, c7, d2, é2, é3, f6, f7 şi g2

Alb (6 figuri)

Rh5, Da5, Té7, Na7 şi d5, Pb4.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

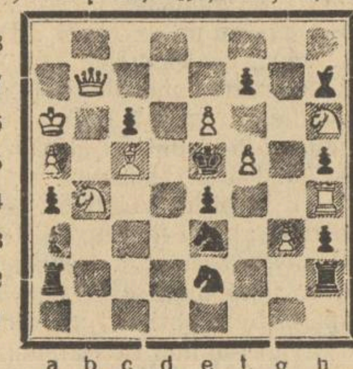
PROBLEMA No. 39

de **C. G. Gavrilov,** Vâlcov (inedită)

Dedicată d-lui P. Negreanu

Negru (13 figuri)

Ré5. Ta2, şi h2, Cé2 şi é3, Nh7, Pa3, a4, c6, é4, f7, h3 şi h5

Alb (10 figuri)

Ra6, Db7, Th4, Cb4 şi h6, Nc5, Pa5, é6, f5 şi g3

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

NOTA. — Figurile formează pe diagramă iniţialele P. şi N.

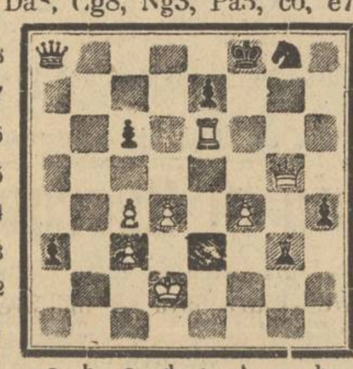
STUDIUL No. 3

de **Arvid Kubbel,** Leningrad.

(Neus Wiener Journal 1927)

Negru (8 figuri)

Rf8, Da8, Cg8, Ng3, Pa3, c6, é7 şi h4

Alb (7 figuri)

Rd2, Dg5, Té6, Pc3, c4, d4 şi f4

Alb joacă şi câştigă

PARTIDA No. 19

Jucată în runda a treia la concursul internaţional din Kecskemet (Ungaria) în ziua de 28 Iunie 1927.

Alb: **Dr. A. Alechin;** *Negru:* **Dr. S. G. Tartakower**

Apărarea Caro-Kan

1. é2—é4, c7—c6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, d5×é4; 4. Cc3×é4, Cg8—f6; 5. Cé4—g3, é7—é5; 6. Cg1—f3, é5×d4; 7. Cf3×d4, Nf8—c5; după indicaţiile teoriei, dar slab, după cum o dovedeşte mutarea următoare a albului. 8. Dd1—é2+!, până acum se juca Né3; Dr. Alechin găseşte însă continuarea aceasta care e mult mai tare. 8..., Nc5—é7; mutarea cea mai bună căci la Dé7; D×D urmat de Cd—f5 iar la R×D; Né3 cu avantaj pentru alb. 9. Nc1—é3, c6—c5; pierde un tempo preţios care dă albului ocazia să prepare un atac primejdios pe aripa regelui. 10. Cd4—f5, 0—0; 11. Dé2—c4, Tf8—é8; la Né6 urmează C×é7+, D×C; Né3×c5! 12. Nf1—d3, b7—b6; 13. 0—0—0, Nc8—a6; In poziţia aceasta, Dr. Alechin găseşte o frumoasă cale de câştig care, pe cât de neaşteptată pe atât de profundă este. 14. Cf5—h6+!!, g7×h6; luarea calului e forţată căci la Rh8 urmează mat în 4 mutări prin C×f7+, Rg8; Ch6+, Rh8; Dg8+ urmat de Cf7 mat. 15. Nd3×h7+!, Cf6×h7; nebunul trebue de asemenea luat căci la Rf8 urmează N×h6 mat iar la Rg7 sau h8 urmează Dh4 cu ameninţări mortale. 16. Dc4—g4+, Rg8—h8; 17. Td1×d8, Td8×d8; 18. Dg4—é4, Cb8—c6; 19. Dé4×c6, Né7—f8; 20. Cg3—f5, Na6—c4; 21. Né3×h6, Nc4—d5; 22. Dc6—c7, Ta8—c8; 23. Dc7—f4, Tc8—c6; 24. Nh6×f8, Td8×f8; 25. Df4—é5+, Ch7—f6; 26. Cf5—d6 şi câştigă.

Soluţia problemei No. 31 (Palkoska)

Alb (11 figuri): Rf5, Da4, Ta2 şi f2, Na5 şi b5, Cc4 şi é6, Pb6, é5 şi f4. Negru (9 figuri): Rd3, Nd1, Pb3, b7, c5, d5, é2, é3 şi f3.

Mat în 2 mutări.

1. Nb5—é8!!

La 1. Ne1, e3×f2. La 1. T×f3, e2—e1D. La 1. Td2+, e3×d2. La 1. Tc2, R×T. La 1. Rg4, e3×f2 şi negru nu mai e mat în a doua mutare. 1. é5×d5 en passant nu e exact pentrucă nu se poate dovedi că ultima mutare a negrului a fost d7—d5.

Soluţia problemei No. 32 (Fain)

Alb (8 figuri): Rb8, Tc3, Pa4, b3, c5, d3, é4 şi é6 Negru (3 figuri): Rc6, Ta1, Nh5. Mat în 4 mutări.

1. d3—d4, Td1; 2. b3—b4, Né2; 3. Td3! şi 4. b4—b5 sau d4—d5 mat.

La 1. b3—b4, T×a4 şi negru nu mai e mat în a patra mutare.

Soluţia problemei No. 33 (Gavrilov)

Alb (12 figuri): Rc3, Dg1, Tc6 şi g4, Cc4 şi d7, Nh3, Pd2, é3, f2, f6 şi h4 Negru (9 figuri): Rf5, Dé8, Cé1 şi f8, Ng7, Pc5, d7, g2 şi h6.

Mat în 2 mutări.

1. Dg1—h2.

Se rezolvă şi prin 1. Cd6+ sau 1. T×c5+.

AM PRIMIT SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Basile Mărculescu, *Bucureşti.* Alexandru Gh. Popovici, Marcel Popovici, *Craiova.* Victor Simu, *Caransebeş.* M. Schleicher, *Dorohoi.* G. Max, *Galaţi.* Dr. Alfred Roth, *Jibert.* O. Costăchel, *Iaşi.* Victor Pirozinski, *Paşcani.* Isac Leibovici, Riven Schwartz, *Ştefăneşti.* Iosif Schlarko, *Timişoara.* (31, 32 şi 33), Gică Alexandrescu, Cercul de şah „Tura", *Bucureşti.* Sandu Reiter, *Câmpina.* N. Andriţoiu, *C.-Lung.* Berthold Katz, Etiénne Bobulescu, Beno Reicher, *Fălticeni.* D. & M. Davidsohn, Paul Leibovici, Gheorghe V. Axinte, *Iaşi.* Isidore Fain, I. Croitoru, *Ştefăneşti.* Gheorghe I. Mocrjiţchi, *Timişoara.* (32 şi 33). M. Rabinovici, *Dorohoi* (31). Herman B. Leibovici, *Ştefăneşti* (32). N. Tănăsescu, Raoul Dr. Luwisch, *Bucureşti.* David Isac, *Bivolari.* (33).

AM MAI PRIMIT LA TIMP SOLUŢIUNI CORECTE DELA: M. Schleicher, *Dorohoi.* Herman Ianovici, Avram Rabinovici, *P.-Neamţ.* (29 şi 30). O. Costăchel, *Iaşi.* (29). Berthold Katz, Beno Reicher, *Fălticeni.* (30)

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

O călătorie prin Alasca

O casă de filme dela Hollywood a întreprins o mare „expediţie cinematografică" în interiorul uriaşei peninsule Alasca din America de Nord. Căutând să creeze ceva cu totul nou şi original în arta filmelor cu „vederi după natură", doi căpitani din aviaţia Statelor-Unite: Robinson şi Young s'au infundat într'adevăr în unele regiuni din Alasca, unde n'a călcat încă niciodată picior de om. Astfel, dorinţa unor specialişti de a evita fabricarea „vederilor" rulante, a dus de curând la descoperirea mai multor cataracte ale râului Jukon, necunoscute până acum. Deşi aceşti exploratori au căutat să figureze, la fotografiere, înarmaţi numai cu arcuri şi săgeţi, ei au ajuns totuşi să vâneze cu ajutorul acestei arme, atât de primitive, turme de „mufloni" — „berbeci de piatră". Expediţia a mai descoperit întinse păşuni unde n'au ajuns încă vânătorii americani. Aci se află nenumăraţi cerbi numiţi „caribu", care n'au încă noţiunea omului şi a armei de foc: ei nu fug încă din faţa oamenilor şi se lasă să fie prinşi cu mare uşurinţă. In aceste regiuni s'a mai filmat foarte frumos: „soarele de miază-noapte", „Valea Fumului" — un crater de vulcan pe jumătate stins de 5 kilometri în diametru! Aburii calzi care es aci printr'un vast sistem natural de crăpături produse în pământ fac clima „Văii fumului" foarte dulce; astfel la mijlocul gheţarilor, dincolo de cercul polar, împrejurimile acestei văi s'au transformat de milenii într'o „grădină botanică" a peninsulei Alasca

Jos grima!

Aceasta este ultima noutate anunţată la Hollywood; artiştii de cinema să nu se mai grimeze, fiindcă din ce în ce mai mult par adevărate cadavre sub razele „sorilor electrici". In loc de grimă, se introduc combinaţiuni noui de reflectoare colorate, cu ajutorul cărora figurile devin „fotogenice" şi capătă o expresie şi o mobilitate necunoscute până acum.

Un nou „sport".

Unul din cei mai buni aviatori olandezi, Johanson, a primit din partea marelui milionar danez Jurgenson, o telegramă:

— „Răspundeţi dacă acceptaţi să zburaţi cât mai curând din Europa în America şi îndărăt cu un pasager?

Comunicaţi-mi preţul aparatului şi cheltuiala necesară". Johanson a acceptat această propunere. Intre timp casa Fokker construeşte, singură, 60 de avioane, comandate de diferiţi amatori, care se pregătesc să zboare deasupra Oceanului Atlantic. Celelalte case execută vre-o 20 aparate cu care îndrăzneţii americani vor să facă „drumul" până la Paris, Roma, Moscova, Constantinopol, etc. din New-York.

Statistica ploilor

S'a constatat până acum că vara anului în curs e cu 50 la sută mai ploioasă decât a fost media ultimelor zece veri. Dela inundaţiile din regiunea Missisipi, ploi excepţional de abundente au căzut în toate continentele. Unii meteorologi cred că a doua jumătate a verei va mai creşte coeficientul sporului cu încă 25 la sută.

Trei luni fără trenuri

Primul tren, întârziat cu o jumătate de oră, a sosit Duminecă, 17 Iulie la Greenville—oraş care a suferit atâta din cauza inundaţiilor dela Mississipi. Dela 22 Aprilie şi până la 17 Iulie, adică timp de trei luni, Greenville a rămas izolat de restul lumii. Trenul a fost întâmpinat de cei 72 locuitori, care nu şi-au părăsit casele în tot timpul inundaţiilor.

Prinţul de Walles apare într'un film

Legiunea Britanică a veteranilor ultimului război lucrează la un grandios film: „Amintiri din război". In mijlocul artiştilor figurează însuşi prinţul de Walles, Moştenitorul Tronului Angliei. S'a şi operat scena când prinţul scrie o misivă mareşalului Heigh.

Statistica băncilor americane

In Statele-Unite ale Americei sunt numai două bănci cu un capital de peste un miliard de dolari.

Din aceste două bănci, „The National City-Bank" a ajuns să aibă valori în aur de 1.537.421.958 dolari.

Locul al doilea e ocupat de „Chase National Bank" cu 1.042.513.993 dolari.

Rezerve în aur

Către 1 Ianuarie 1927 rezerva de aur a Statelor-Unite se cifra la 934.651.000 lire sterline; Anglia a avut la aceiaşi dată 148.494.000 lire sterline; Franţa 146.015 000, Germania 83.412.000, Italia 46.205.000 şi Rusia 7.653,000.

Un inel istoric

La o licitaţie din Londra s'a vândut celebrul inel al contelui d'Essex. Pe vremea reginei Elisabeta a Angliei, (sec. XVI), inelul acesta a fost făcut cadou contelui de însăşi regina Elisabeta. Deşi ea lichida atunci ultimele legături de amor dintre dânsa şi contele Essex, totuşi Elisabeta i-a spus că el va scăpa de orice pedeapsă, şi i se va ierta orice crimă, dacă, în ultimul moment, va reuşi să-i trimită inelul la timp. Au trecut mai multi ani. Alţi amanţi mai tineri, l-au înlocuit pe contele Essex în inima reginei. Contele a murit fiind executat în urma unei crime. Dar el nu s'a adresat reginei şi nici nu i-a remis inelul. Mai târziu s'a aflat că el îşi încredinţase soarta şi inelul—contesei Nottingham, iar aceasta îşi însuşise inelul şi-l lăsase pe conte să fie executat. Pe patul de moarte, contesa şi-a recunoscut ticăloşia. Atunci Elisabeta, înfuriată de fapta contesei, a vizitat-o şi a sugrumat-o cu propriile ei mâini regale. Din ziua aceia Elisabeta s'a îmbolnăvit şi peste 20 zile a murit....

Un oarecare Makkawer a cumpărat acuma inelul şi l-a dăruit unui muzeu.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . . . Lei 300
„ „ „ 6 luni . . . . „ 150
„ „ „ 3 „ . . . . „ 75
In străinătate dublu

CĂRȚI ȘI REVISTE

JEANNE GALZY: Sainte Thérèse d'Avila
Edit R.eder, Paris

„Vieţile sfinţilor“, pe cari obişnuim să le considerăm ca o lectură destinată poporului, fără drept de a intra în cadrele valorilor literare, au început să devină subiecte demne de talentul literaţilor care dau, astfel, religiei o strălucire proaspătă.

Exemplul Jeanei d'Arc, care a atras pana unui Anatole France dar şi a unui Ioseph Delteil, a fost un îndemn şi pentru alţi scriitori foarte puţin biser'coşi. Ajunge să pomenim de **Jésus** al lui Henri Barbusse, căruia îi urmează de curând **Les Judas de Jésus**—al aceluiaşi autor.

Evident, figurile centrale ale unei religiuni, viaţa unui profet, drama unei martire, nu mai sunt folosite de scriitorii moderni ca elemente de propagandă sau ca expresii ale unei conversiuni proprii. Scriitorul **interpretează** pe eroul religios. Anatema Bisericii nu mai e eficace, precum a fost ina'nte. Azi, cineva il poate înfăţişa pe Isus ca un prototip al comunistului, iar altcineva poate vorbi de Jeana d'Arc ca de o pensionară dela Moulin Rouge...

Dar acestea sunt atitudini extremiste, dictate de imperative sociale sau estetice. Când scriitorul poate găsi linia medie intre adevărul istoric şi ficţiunea literară, atunci orice figură religioasă poate interesa, indiferent de crezul intim al cet'torului. Aceasta a izbutit s'o facă şi Jeanne Galzy în **Sainte Thérèse d'Avila**. Autoarea romanului **Le retour dans la vie**, unde e înfăţ'şată drama sufletească a acelora care sunt deformaţi şi roşi de boala lui Pott, ne-a făcut să ne aşteptăm la această **Sainte Thérèse d'Avila**. Eroii din **Le retour dans la vie**, nu numai femei capabile de mist'că divină, ci şi un medic care îngenunchie în faţa altarului cu ardoarea unui sfânt, ne-au părut victime ale eredităţii cari nu găsesc decât în credinţă rituală sau în extaz solitar, uşurarea iluzorie a destinului lor tragic.

Jeanne Galzy a scris un roman admirabil, luând ca pretext viaţa Sfintei Tereza. Se vede grija de a păstra culoarea locală, amănuntul familiar, cadrul istoric. Mai ales, se vede veracitatea vieţii religioase care a făcut din mica Tereza o pasionată a graţiei divine, o mart'ră a voinţei de autodesăvârşire, o halucinată care a trecut prin experienţa vulgară a vieţii pentru a se elibera, zi cu zi, prin ruga ei şi prin sacrificiul ei, de trupul care stătea ca un stăvilar între trecutul satanic şi viitorul serafic. Jeanne Galzy a pătruns în sufletul şi în conştiinţa Thérèzei, nu ca simplu psiholog sau ca apologist religios. Ne-a dat prin scenele de viaţă sau prin analiza unor stări sufleteşti excepţionale, cari încep dela teroarea primei revelaţii până la suprema eliberare a morţii, dovada unei intuiţii religioase şi a unei măestrii literare cari atrag deopotrivă pe ateu şi pe cucernic. Pentru primul, cartea e un roman liric şi psihologic; pentru al do'lea, cartea e mărturia unei biru'nţi a credinţei şi, totodată, o iniţiere nedogmatică în tainele dumnezeirii omeneşti.—**E. RELGIS**

EDOUARD SARRADIN: Carpeaux
Colecţiunea „Maitres de l'Art moderne“, Paris. 1927

Volumul consacrat sculptorului Carpeaux, cuprinde o emoţionantă povestire a vieţii sale, urmată de 40 planşe cu admirabile reproduceri. Rareori o viaţă de artist a fost mai sbuciumată decât a aceluia care a creat un *Ugolin* sau *Dansul*. Ed. Sarradin se foloseşte în biografia sa şi de extrase din scrisorile lui Jean-Baptiste Carpeaux, un suflet mare, sbuciumat de genialitatea lui, torturat de familie, neînţeles de patronii artei oficiale. In copilărie, a fost ucenic de zidar, îndurând o mizerie cumplită. Ca elev la Beaux-Arts, a concurat cu lucrări frumoase pentru premiul Romei — dar abia a obţinut Marele-Premiu, supunându-se însă normelor academice. La Roma, el se eliberează: nu ţine seama decât de lecţiile lui Michel Angelo, având de luptat cu şicanele comisiunilor cari au încercat să refuze o capodoperă ca *Ugolin*. Această luptă nu incetează nici mai târziu, când deveni glorios. Academismul şi făţărnicia l-au hărţuit mereu, caşi tatăl şi fratele său care au exploatat in mod odios celebritatea sculptorului. Ei s'au folosit de slăbiciunea lui, de dragostea lui pentru mamă şi i-au dus la disperare, făcându-l să se despartă şi de soţia lui. A lucrat însă mereu, creând opere luminoase, care au fost pentru Rodin o inaltă şcoală. Carpeaux a murit de cancer, adăpostit de un prinţ Ştirbey, a cărui protecţie n'a fost desinteresată. Carpeaux spunea de el însuşi: „Seamăn cu blestemaţii lui Dante“. El era insă, în fond, un creator entusiast, care a ştiut să înfrângă suferinţa pentru a-şi sculpta vis'unile ideale. Viaţa lui Carpeaux e o pildă de sacrificiu într'o lume de pigmei şi de tirani. — R.

ACHMED ABDULLAH: Le voleur de Bagdad

Personalitatea complexă a lui Achmed Abdullah se manifestă în literatură prin două trăsături caracteristice. Cea dintâi se afirmă intr'o serie de povestiri minunate, în care ni se expun, într'o limbă limpede şi sonoră, problemele ce numai într'un suflet din extremul Orient se pot naşte.

O atmosferă densă domneşte pretutindeni, în odăile ale căror ziduri sunt căptuşite cu stofe scumpe, în palat ca şi în cort, — stofe îmbâcsite cu parfumuri tari şi ademenitoare, cu miros de santal, de chilimbar sau de tămâie, — stofe îngreuiate de strigătele de pasiune pe care le înăbuşă, pentru a zugruma ţipătul victimei, pentru a strivi rarele avânturi sufleteşti ale străvechilor rase.

Cealaltă trăsătură a acestei presonalităţi o întâlnim într'un şir de romane foarte interesant concepute.

In nici unul din aceste romane nu se revelează accentul virtuţii desăvârşite al lucrărilor din prima categorie. Parfumul comercial al trandafirului nu e lipsit de farmec; e chiar mai sociabil decât esenţa de trandafir.

Ceeace dă o savoare deosebită scrisului lui Achmed Abdullah este faptul că nu utilizează maniera directă a orientalilor sau a traducătorilor lor, ci ne înfăţişează totul învăluit în graţia gazdei care doreşte să inspire dragoste pentru ţara sa unui oaspete străin. E o notă cu totul necunoscută până astăzi în literatura răsăriteană.

„Hoţul din Bagdad“ aduce laolaltă cele mai frumoase însuşiri de stil şi de concepţie ale lui Achmed Abdullah,— e o lucrare care amuză fără să înlăture cugetarea mai profundă...

M. I. BONN: Bani şi spirit
O carte asupra lumii americane.
Editura Fischer - Berlin — Librăria Hasefer

O carte asupra Americii atrage totdeauna pe cititor. Ne-am deprins însă — datorită unei întregi literaturi — să găsim în tot ceiace se scrie despre această ţară, numai lucruri senzaţionale, produsele imaginaţiei mai mult decât ale unei cercetări ştiinţifice şi obiective. Din acest punct de vedere cartea cunoscutului economist german de care ne ocupăm, este o excepţie.

M. I. Bonn analizează întâi situaţia politică şi economică a Americei. Consideraţiuni istorice şi sociologice sunt puse cu succes, la contribuţie. In expunerea cauzelor care au dus la actuala constelaţie politică din această ţară — formarea a două partide de guvernământ: republicanii şi democraţii — cât şi a legăturilor strânse dintre economie şi politică, autorul dovedeşte o adâncă cunoaştere a raporturilor americane.

Prosperităţii din America îi este consacrat un întreg capitol. E vorba, in primul rând, de importanţa pe care o joacă piaţa internă în sistemul economic american. In legătură cu acest subiect, autorul analizează şi structura capitalismului, astfel cum apare el, in Statele-Unite.

Urmează apoi expunerea problemelor sociale naţionale şi spirituale, care se pun acolo. Puritanismul a adus — după părerea autorului —adânci prefaceri în mentalitatea locuitorilor de pe pământul marei republici. Sub influenţa lui s'a născut conştiinţa americană.

Un capitol asupra situaţiei femeii, precum şi asupra tineretului, inchee cartea.

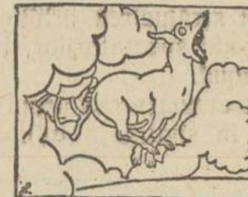
Pentru cine voeşte să cunoască America de astăzi, expunerea clară, concisă şi bazată pe un material documentar bine ales a lui M. I. Bonn este un preţios ajutor. — *P*

ALBERT FLAMENT: La vie amoureuse de Lady Hamilton.

Albert Flament a publicat o lucrare extrem de interesantă: „La vie amoureuse de Lady Hamilton“. Sinuozităţile impresionante ale acestei existenţe, care—din rustica bucătărie a Mariei Lion, ajunge la o ambasadă din Anglia, se împrieteneşte cu o regină şi devine amanta amiralului Nelson, — tresăririle unui suflet ce iesă din comun îl pot ispiti nu numai pe cel ce face istoricul marilor pasiuni, dar chiar pe cel ce se ocupă cu istoria propriu zisă.

Nemaipomenitul noroc al frumoasei Emma Hamilton nu se datoreşte, insă, numai excepţionalei sale frumuseţi. Eleganţa firească a manierelor şi inteligenţa ei sclipitoare au contribuit deasemenea ca să fie socotită drept cea mai seducătoare femee a epocii sale.

Albert Flament a făcut din viaţa amoroasă a Emmei Hamilton o povestire atractivă, corect scrisă şi bine condusă...

Han Ryner, om liber

Sub acest titlu general, *Le Semeur* (No din Iulie) a consacrat cele opt pagini mari de gazetă autorului *Călătoriilor lui Psychodore* şi al *Evangheliei a cincea*. Nu cu prilejul unei aniversări, ci pentru a protesta împotriva tăcerii sistematice pe care „marea presă“ literară din Franţa o păstrează faţă de un spirit prodigios de fecund şi de original ca Han Ryner.

Pierre Larivière a ilustrat acest număr cu numeroase desenuri şi cu două articole inimoase. Georgette Ryner, care a publicat şi ea două volume remarcabile, işi strigă „marea mândrie de a fi fiica lui Han Ryner“. Toate articolele înfăţişează câte unul din aspectele literare şi filosofice cuprinse în peste 50 de volume, dintre cari multe cer să fie reeditate. J. H. Rosny aîné, îl consideră pe Ryner ca pe unul din cei mai profunzi gânditori din epoca noastră. Louis Charles-Boudouin şi L. Barbedette, evocă pe Ryner de acum 30 de ani.

Edmond Dujardin scrie despre înţelepciunea lui Ryner, iar Manuel Devaldès despre etica lui artistică. Banville d'Hostel ni-l prezintă în raport cu „humanismul neostoician“, Joseph Rivière ca poet, iar M-me Aurel, J. Tana-Fournier, Louis Prat, Julien Guillemard — ca să cităm numai câţi-va — aduc operei lui Ryner — şi omului — omagii cari sunt şi profesiuni de credinţă. Câteva poeme şi ode semnate de Philéas Lebesgue, A. Goullet-Simonin, Joseph Mélon—şi extrase din cele mai caracteristice opere ale lui Ryner, complectează acest număr de revistă liberă, care merită să fie larg răspândită.

(Paris, 14 rue des Lions).

Romanul singurătăţii

Romanul nu se poate lipsi de un conflict împrejurul căruia să graviteze acţiunea personagiilor. Critica consacrată este unanimă în această privinţă.

Analizând un roman de curând apărut, — „Adrienne Mesurat“ a lui Julien Green, — François Mauriac arată că opera tânărului autor francez excelează prin lipsa conflictului. Acest lucru nu împiedică însă ca „Adrienne Mesurat“ să fie un adevărat roman.

Subiectul il formează istoria unei tinere fete, — cartea poartă numele eroinei, — care toată viaţa nu a fost în stare să atragă pe nimeni în jurul ei. Lângă o soră ftizică şi un tată brutal, ea işi trăeşte zilele intr'o singurătate absolută, unde nu pătrunde nici o rază de bucurie.

O atmosferă de cimitir, de moarte, urmăreşte pretutindeni pe eroină. Sgomotul vieţii nu-l găsim în paginile cărţii autorului francez, după cum nu-l găsim nici în monotona existentă a tinerei Adrienne Mesurat.

„Romanul singurătăţii omeneşti, — spune François Mauriac, — romanul conflictului imposibil există: il vedeţi în opera lui Julien Green“. — *P.*

Colţul Librăriei „Hasefer“

Librăria de artă „Hasefer“ din Bucureşti, strada Eugen Carada 7 (fostă Karageorgevici) anunţă că în urma plecării conducătorului ei in străinătate, cu scopul reasortării librăriei şi al stabilirii de legături mai strânse cu editorii francezi, germani, italieni şi englezi, primeşte însărcinarea de a aduce din străinătate orice fel de cărţi sau reviste (chiar din cele foarte rare sau epuizate la editori) socotind toate preţurile la cursul zilei.

Intre 1 şi 10 August librăria va fi închisă.

Dela 25 August se va deschide in localul librăriei de artă „Hasefer“ o expoziţie a cărţii franceze la care vor participa cei mai de samă editori francezi.

In tot timpul expoziţiei cărţile se vor vinde cu 10% sub preţul marcat.

NOU No. 81 NOU

VIAŢA ŞI FILOZOFIA LUI SPINOZA

De Dr. YGREC

A APARUT ÎN

Biblioteca „DIMINEAŢA“

La librari şi chioşcarii de ziare — PREŢUL 6 LEI

O carte despre Dumnezeu

I

E cea a lui **Raffaele Pettazzoni**, profesor de istoria religiilor la Roma, şi se numeşte: **Dio Formazione e sviluppo del monoteismo nella storia delle religioni.** Până acum, n'a apărut decât primul volum, despre „Fiinţa cerească în credinţele popoarelor primitive“ (Roma, Soc. Editr. Athenaeum, 1922) — lucrarea complectându-se cu alte două volume: „Zeul suprem în religiile monoteiste“ şi „Dumnezeul unic în religiile monoteiste“. Din toate privinţele, cartea aceasta e menită să rămână una din lucrările capitale din istoria religiilor. Erudiţie nemărginită şi precisă, metodă sigură, pricepere şi talent în expunerea faptelor, — se îmbină cu concepţia personală, nouă, interesantă a monoteismului, pe care o vădeşte Pettazzoni.

Actualul profesor de istoria religiilor se făcuse, dealtfel, cunoscut prin multe studii şi monografii, dovedind toate deplina cunoaştere a materialului şi — lucru îndeobşte rar la erudiţi — stăpânirea lui, putinţa de a se orienta, de a şti să pună problemele şi de a le soluţiona. Cărţile lui Pettazzoni — despre „Religia primitivă în Sardinia“ (1912), „Religia lui Zarathustra“ (1920), „Religia în vechea Grecie“ (1921), „Mistere“ (1924), etc. — pot fi citite fără greutate de orişice intelectual doritor de a cunoaşte probleme şi metode din tânăra ştiinţă a religiunilor. In acelaş timp, ele sunt adevărate şi savante monografii, pe cari specialiştii le consultă şi le discută de câte ori au prilejul.

Lucrarea de frunte a lui Pettazzoni, este însă **„Dio“**. Se găsesc aici idei noui şi seducătoare, — pe cari autorul ştie să le dovedească cu măiestrie şi cu toată erudiţia necesară unei lucrări ştiinţifice. La congresul de istoria religiilor reunit la Paris în Octombrie 1923, Pettazzoni a făcut o comunicare asupra monoteismului, anticipând unele rezultate la care a ajuns în volumele II şi III. Comunicarea aceasta — publicată în acelaş an în **„Revue de l'histoire des religions“** sub titlul de **„La formation du monothéisme“** — ne va ajuta în expunerea tezei sale, împlinind rolul celor două volume încă nepublicate.

II

Cea dintâi grijă a lui Pettazzoni e de a lămuri ce se înţelege prin monoteism şi a indica religiile istorice cari se pot numi monoteiste. Fără îndoială că din categoria aceasta de fenomene religioase, vor trebui excluse toate religiile ce vădesc numai **tendinţi**, monoteiste sau un **pseudo-monoteism**. Supremaţia pe care o dă unui zeu, credinciosul în rugăciune — fie el indian sau egiptean — e numai o supremaţie provizorie. Lângă zeul invocat, credinciosul mai admite nenumăraţi alţi zei, zeiţe, duhuri rele şi bune, etc. Acest monoteism aparent, în care o divinitate e ridicată pe cea mai inaltă treaptă, e proclamată Atot-Puternică, Atot-Stăpânitoare, Unică, — a fost cu pricepere relevat în brahmanism de Max Müller, care l-a şi numit **henoteism**.

Deasemenea nu se pot numi monoteiste concepţiile la cari — depărtaţi în timp şi în spaţiu — au ajuns filozofii greci sau preoţii egipteni. Pe lângă faptul că erau o infimă minoritate, ei tolerau — lucru imposibil adevăratului monoteism — pe ceilalţi zei ai mulţimii, închinându-se lor şi oferindu-le sacrificii.

Ipoteza evoluţionistă a lui Tylor, de vădită origină comtiană, după care monoteismul era rezultatul topirii, concentrării sintetice a zeilor politeişti, iar politeismul rezultatul unui fenomen identic petrecut cu animismul, — s'a dovedit inexactă. Pentrucă, adevăratul monoteism nu este rezultatul unei evoluţii lente, sigure, necurmate de nici o reacţiune, — prin care miile de fiinţe suprapământeşti izvorîte din mentalitatea animistă s'au transformat în cele câteva zeci de divinităţi ale politeismului, iar acestea s'au unit într'un singur Dumnezeu, creiând monoteismul. Ipoteza aceasta e una din multele greşeli de cari s'a făcut vinovată concepţia pozitivistă: ea împrumută unui străvechiu proces istoric mentalitatea raţionalistă a veacului XIX. Neţinând seama că fenomenul religios nu are nici o legătură cu legile raţiunii, — Tylor şi urmaşii lui au explicat monoteismul prin „absorbţia mai multor divinităţi omogene într'una singură“, „prin reducerea progresivă la unitate, prin tendinţa generală către unificare aplicată sferii divinului“.

Pettazzoni explică cu totul altfel formaţia monoteismului absolut. El nu e rezultatul final al unei evoluţii, ci rezultatul imediat al unei **revoluţii**. Prin el nu se afirmă fiinţa mai multor zei într'unul singur, ci se **neagă** toţi ceilalţi în pofida unuia dintrinşii. Revoluţia se îndeplineşte în sânul unei populaţii politeiste de către anumiţi bărbaţi înflăcăraţi de revelaţia divină: de profeţi, de oameni inspiraţi. Rolul individualităţii propovăduitorilor e covârşitor. Monoteismul iudaic se datoreşte influenţei exercitate de profeţi dealungul unei puternice crize sufleteşti prin care a trecut poporul lui Israel. „Creştinismul, zoroastrismul, mahomedanismul — scrie Pettazzoni — sunt de asemenea religii profetice, religii cari şi-au luat fiinţa din opera personală a unui Maestru cu o personalitate puternică, care, într'un ceas turburător al vieţii poporului, a jucat un rol capital şi decisiv, alinând spiritele cu ajutorul proclamării credinţei într'un singur Dumnezeu prin negarea oricărei alte divinităţi. Tot monoteişti sunt şi aceia cari — părăsindu-şi credinţa animistă sau politeistă de până atunci — se **convertesc** la una din religiile universale monoteiste. Dar convertirea e deasemenea o **revoluţie.**

Explicaţia aceasta a lui Pettazzoni se deosebeşte mult de explicaţiile pozitiviştilor evoluţionişti. Nu e raţionalistă, liniară, mecanică, — ci conformă legilor fenomenului religios, vitală, dinamică, personală. Importanţa pe care o dă savantul italian personalităţii omeneşti, impulsului profetic al celor inspiraţi, valorii individuale şi nu numai masselor, împrejurărilor şi mediului social, — e demnă să ne reţină luarea aminte. Cu atât mai mult cu cât nu e ipoteza simplistă a unui diletant, ci concluzia elaborată cu pricepere de un specialist, obicinuit cu faptele şi metodele istoriei religiilor.

III

Cele scrise până acum sunt frânturi din cuprinsul volumului ultim. In primele două se studiază — după cum am mai spus — „Fiinţa cerească în credinţele popoarelor primitive“ şi „Zeul suprem în religiile politeiste“. Câteştrele volume alcătuesc un tot organic, menit să vădească originele şi dezvoltarea complectă a monoteismului.

Cercetând cu atenţie Dumnezeii monoteişti — Iahve, Ahura-Mazda, Allah, — Pettazzoni descoperă intrînşii trăsături cari trădează o origină **cerească, uranică. Allah** (Koran, 29.63) „trimite apa din cer ca să învioreze pământul mort.“ In **Zend-Avesta** (Vendidad, 5.20) scrie: „Eu, Ahura-Mazda, sunt acela care fac să cadă din toate părţile ploaia“. Nici **Iahve** nu se arată mai puţin un zeu al cerului. In mijlocul furtunii apare în Cântarea lui Devora (Judecăt. V. 4 şi urm.); Ilie cere **ploaia** lui Iahve (I Regii, 18); „în psalmi, trăsăturile uranice revin mai des ca aiurea în glorificaţiile lui Iahve“, etc.

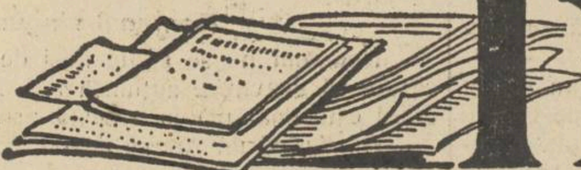
Toate acestea dovedesc că Dumnezeii unici din religiile monoteiste au fost cândva **Zei ai Cerului.** Concluzia aceasta devine fecundă în rezultate când Pettazzoni aminteşte că şi **toţi zeii supremi din religiile politeiste au fost cândva zei** ai cerului. Varuna vedic şi Dyâus prevedic. Zeus al Grecilor şi Jupiter al latinilor, Tiu al Germanilor, Perun al slavilor, Perkunas al lituanienilor, Tien al chinezilor şi chiar Anu al babilonienilor, sunt **Zei ai cerului.** Caracterul acesta pare a fi o condiţie necesară formaţiilor monoteiste, — deşi nu singura.

Dar analiza lui Pettazzoni e mai intinsă. In primul volum aduce un număr covârşitor de fapte cari dovedesc că, la popoarele primitive, există credinţa într'o fiinţă cerească, superioară, de cele mai multe ori creatoarea lumii, care îngrijeşte ca dreptatea să domnească pe pământ şi-şi face cunoscută mulţumirea sau nemulţumirea prin fenomene meteorologice: ploaie, furtuni, uragane, curcubee, etc. Tunetul e vocea sa; fulgerul, zăpada, grindina, roua, nourii — toate aceste expresii mitice ale cerului — sunt pricinuite de ea. Fiinţa cerească vede tot, cunoaşte tot şi-şi exercită acţiunea pedepsitoare prin diverse fenomene meteorice şi atmosferice. Baiame, Mirirul, Mallur, Bungil, Nurrundere, Atțira — ca să nu însemn decât câteva din fiinţele cereşti australiene — se vădesc astfel.

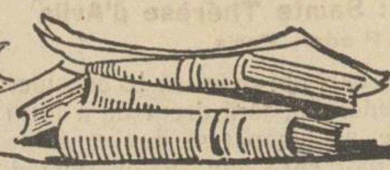
Unii istorici ai religiilor — ca Söderblom — socotesc făpturile acestea drept „creaţii menite a satisface nevoia lăuntrică înnăscută în om de a-şi explica cauzele lucrurilor“. Dar părerea aceasta nu poate fi acceptată. Sunt prea multe trăsături naturiste cari nu se împacă cu presupusa origină logică. Dimpotrivă, din caracterul naturist (Cerul) fundamental decurg celelalte funcţiuni: creator, imanent, etern. Asupra acestor făpturi cereşti — cari pot fi interpretate ca reminiscenţele unui m... primordial, după cum afirmă teologia — s'au ivit discuţii pe cari nu le putem cerceta aici. Însăş concepţia lui Pettazzoni, deşi ispititor de logică şi de bine documentată, poate fi discutată şi neacceptată pe alocuri.

Meritul savantului italian rămâne totuş covârşitor prin faptul că a folosit cel dintâiu, în proporţii mari, materiale etnologice şi materiale istorice, pe cari le-a lucrat cu aceiaş disciplină a istoriei religiilor. Orientarea pe care a dat-o în studiul originii şi evoluţiei monoteismului e deasemenea perfectă şi originală. A statornicit trăsăturile uranice ale divinităţilor primitive, ale zeilor supremi din religiile politeiste şi ale D-zeilor formaţiilor monoteiste. A dovedit caracterul revoluţionar al monoteismului absolut. Şi, însfârşit, a adus din nou la lumina istoriei valoarea **personală** a marilor profeţi şi conducători de masse.

MIRCEA ELIADE

INSEMNĂRI

Matilde Searo

Italia a pierdut o mare scriitoare.

Născută în Elada, Matilde Serao a fost adusă și crescută de timpuriu în Italia. Napoli i-a educat sensibilitatea și farmecul acestui oraș a fost tălmăcit în toată opera ei de maturitate.

Impreună cu soțul ei, Scarfoglio — cel mai de seamă gazetar al Italiei moderne — a întemeiat ziarul „Il Matino" pe care l-a condus până la sfârșitul vieții.

Strălucita carieră ziaristică n'a împiedicat-o deloc în frumoasa ei activitate literară. Romanele și nuvelele ei au fost traduse în aproape toate limbile europene.

Matilde Serao

In opera de seamă a acestei scriitoare se vădește o atmosferă verghiană naturalistă. Capodopera, în acest sens rămâne „Il paese di Cuccagna" — roman brodat pe tragedia norocului (jocul de loto), bazat pe superstiții și pe vise.

Ceiace a făcut contimporana ei, Grazzia Deledda, pentru Sardinia, — a făcut Matilde Serao pentru Napoli.

Romanele de războiu scrise într'un larg spirit umanitarist, au ridicat împotriva ei pe fasciști.

Romanele duioase și sentimentale, ca celebrul „Addio amore", au avut în schimb un mare succes de public.

Din tot ce-a scris Matilde Serao, literatura care va rămânea este aceia țâșnită din atmosfera locală a vieții napolitane. — *H. B.*

Un poet nou

Cu prilejul ultimelor evenimente, literatura română a caștigat un poet nou. Intr'adevăr, dăunăzi am cetit în fruntea unui ziar de dimineață o poezie patriotică, semnată „Universul"...

Dorim noului poet român, — d-lui... d-nei sau d-rei „Universul", — succes în cariera literelor, și nu numai în momentele solemne ale neamului, dar și în viața sentimentală de toate zilele.

Un interview

„Universul Literar" ia un interview „scriitorului" Camil Baltazar, al cărui vers („baltazarian", desigur) „e mai mult o modulare muzicală, o litanie, o fâșie de catifea pe care sentimentul se scurge leneș fără nici-o reținere".

Din această incontinență sentimentală intervieweru! se întreabă dacă nu cumva va eși „o poezie mare, universală, cel puțin tot atât de molipsitoare ca socialismul unui Gherea".

D. Camil Baltazar ne spune că „momentele cele mai importante din evoluția liricii române" sunt: Eminescu, Tudor Arghezi și... Ion Barbu!

D-sa vorbește și de propriile-i opere: de pildă de „Strigări trupești lângă glezne", la care autorul „ține foarte mult". Dar apropos... „Strigări trupești lângă glezne"? Adică cum vine asta? Cum și când își apropie trupul, strigările — de glezne? !....

Dar interviewatul trece la alte opere. *Daphnis și Cloe*, — spune d-sa, — „e o poemă ciobănească, *virilă și rotundă ca un sex de adolescentă la vârsta întâii treziri*".

Noroc că d. Camil Baltazar nu face figuri în fața fiecărui volum. Altfel despre „Metal pur", d-sa ar fi putut spune că acest volum de poezii seamănă cu un sex feminin de adolescent...

Dar „poetul" vorbește nu numai de inspirație, stil, etc. — ci și despre limbă. D-sa spune: „Socot deci din totdeauna limba românească — sînge din sîngele meu".

Acest „din totdeauna" arată că autorul nu-și poate realiza pretențiile și speranțele în nici un domeniu.

Incurajare

Din maldărul de poezii sosite la redacție, esă totdeauna în relief două-trei bucăți care — deși nu-s publicabile în întregime — au sclipiri pline de făgădueli.

Astfel din versurile primite în ultimul timp remarcăm începutul poeziei „Plecare":

Se lasă 'n picuri negura pe văi
Și urlă vântul ca o lighioană.
De undeva din noi — ecou de zurgălăi
Ușor, prelins, ca sângele pe-o rană.

Și mai ales sfârșitul poeziei „Toamna în baltă", de alt autor:

...Brotăcei cu ochi de sticlă, înșirați pe malul apei...
...Ocarine verzi....

...Pescăruși cu aripi albe de hârtie japoneză
Se rotesc tăind spirale în văzduhul auriu;
Iar un stirc bătrân își poartă pijamaua lui de zdrențe
Intre cerul fără margini și imensul grind pustiu.

Acești doi autori merită un cuvânt de încurajare.

„Ga'inacee"

D-na Elena Protopopescu scrie, într'o revistă săptămânală, o schiță de natură.

Dar autoarea este o persoană subțire. Nu poate numi lucrurile cu numele lor. Ar fi prea dur. De-aceia d-sa nu spune țăpoiului — țăpoiu, ci... „utensila de lemn cu coarne".

Și tot de-aceia d-sa nu spune pur și simplu **rață** — paserei care „între o bandă plată de lăptuci unse cu ripolin, și alta de pătlăgele prea lustruite cu o cremă vânătă de ghete, își poartă, în dodelinări, când pe o lopată, când pe a doua, șoldurile cu pene domestice". Acestei paseri „cu pene domestice" d-na Protopopescu îi spune... „galinacee", pe când alții se încăpățânează — tocmai d'n pricina „lăptucilor" și a „lopeților" — să-i spună palmipedă!

Iată cum se face de râs cineva care evitând comunul cade în stupiditate și ignoranță. — *M. Sevastos.*

Unde e fericirea?

Niciodată, poate, viața n'a fost mai grea decât astăzi, și s'ar părea că nu există nici-un om cu adevărat fericit în univers.

Unde e fericirea? — se întreabă toată lumea.

Câteva personalități de seamă au căutat să dea răspunsuri precise acestei înfrigurate întrebări.

Astfel, Anna Pavlova, reputata dansatoare, răspunde: „Unde-și găsește o actriță fericirea?

— La Londra ca și la Paris, la Berlin ca și la Petrograd.

„Fericirea e în strălucirea orbitoare a succesului, în aplauzele frenetice ale spectatorilor, în fiecare pas reușit și în fiecare poză nouă.

„Fericirea e în cunoașterea propriei noastre structuri sufletești, în ritm, în siguranța mijloacelor personale de izbândă..."

„Făcându-i fericiți pe alții, vom fi și noi fericiți: — spune sir Harry Lauder, celebrul actor englez.

Fericirea nu se poate cumpăra.

O interesantă statistică a Statelor-Unite arată că numai într'un interval de doi ani s'au sinucis șaptezeci și doi de milionari. E cea mai bună dovadă că banul nu poate da nimănui fericirea complectă pe pământ. Intr'o lume de atâtea milioane de locuitori nu există nici-un loc pentru egoiști.

„I se va ierta unui artist — spune cunoscutul pictor englez Frank Brangwyn — credința că adevărata soluțiune a acestei probleme o vede el într'un constant efort de-a face mai bun și mai frumos tot ceiace ne înconjoară!..."

„Fericirea supremă, spune abatele Welldon, constă într'o viață cumpătată și nobilă..."

Autografele lui Valéry

De o vreme încoace se discută în presa literară franceză vânzarea publică a scrisorilor particulare și a unor hârtii intime ale lui Paul Valéry, noul academician francez.

Victima în fața acestui scandal a protestat. Și protestul lui a apărut în revista *Cahiers de la Quinzaine*, din care extragem următoarele:

„Cred că puțini oameni au regăsit și au recitit icicolo scrisori pe care le-am scris pentru o singură persoană, fără a lămuri că vor fi vreodată obiecte de comerț, că vor circula sub protecția legilor cărora se știe ce greu le vine să apere ceiace nu e obiect material și cu ce păreri de rău privesc problemele sufletului, ale minții. Văd zilnic prieteni de mult de tot cari vând ceiace le-am scris numai lor, ba unii nu păstrează nici bilețelele cari privesc propria lor viață cu vicisitudinile ei intime. Aceste hârtii sunt colportate, aduse la domiciliu, expuse în vitrine, reproduse în cataloage; și toate acestea din pricina legilor, adică a legiștilor care n'au știut să ocrotească scrisorile, cum ocrotesc persoanele".

Protestul acesta, destul de violent în fond, a făcut senzație; mai întâiu din pricina autorului jignit (deși jignit din admirație) și apoi din pricina gravității chestiunii.

In fond toată problema se reduce la o particularitate proprie psihologiei noastre actuale. Suntem devorați de fiara care se numește curiozitate. Dacă am iubi într'adevăr pe Valéry, ne-am mulțumi să-i studiem gândirea, adâncind *La jeune parque* sau *Eupalinos*. Dorința de a cunoaște scrisorile, bilețelele, ziarele intime, fragmentele postume, și în genere *tot ceiace nu ne privește*, purcede din indiscreția cea mai vulgară și din nevoia de a cunoaște. — *A.*

Renoir și femeia

Lui Renoir nu-i prea plăcea să se servească de modelul profesional, adică de modelul care aleargă dela un atelier la altul, făcând ca toate nudurile unei opoci să aibă aceleași forme și aceleași trăsături.

Renoir nu putea să lucreze decât atunci când avea toată încrederea în model și când simțea din partea modelului o egală încredere într'însul. Ii era aproape întotdeauna necesară prezența unei femei în atelier. Și cu toate acestea era foarte pretențios în alegerea colaboratoarelor sale. Le căuta el însuși prin localurile pe care le frecventa: prin cafenele, prin restaurante, etc.

Le Moulin de la Galette era o adevărată mină pentru Renoir, și cu toate că virtutea nu era calitatea dominantă a obicinuitelor localului, el trebuia adesea să procedeze cu multă diplomație pentru a o convinge pe viitoarea sa victimă să apară complect nudă în fața unui domn îmbrăcat și cu o paletă în mână.

In lumea aceasta măruntă există un soi de pudoare pentru care anumite gesturi libere par mai firești decât o simplă exibiție.

Balul dela **Moulin de la Galette** era un fel de întrunire a societății din cartier. Mamele își insoțeau adesea fetele, fie pentru a le înfrâna rătăcirile, fie pentru a le încuraja.

Tactica lui Renoir, din clipa în care recunoștea obiectul visurilor sale, consista mai întâi din a-și câștiga bunăvoința și încrederea mamei, care o convingea apoi pe fată să satisfacă dorința domnului, așa cum se cuvenea.

Odată, Renoir întâmpină dificultăți care începură să-l nelinișteasca. Intrebuințase față de o astfel de fet'scană, toate mijloacele obicinuite de seducțiune. Cinstise familia cu castroane de vin fiert, îi făcuse o mulțime de cadouri soră-si; i-a cumpărat și ei o pălărie, însă, deși mama consimțise, el nu obținu dela fată decât refuzuri ursuze.

Plictisit, Renoir era gata să renunțe, când într'o zi, întâmplarea îl puse în fața unei perechi: fata pe care o invitase cu atâta stăruință și care ar fi trebuit să fie la ora aceia la cro'torie, se plimba la brațul unui tânăr.

Foarte încurcată, fata se repezi la pictor și-i mărturisi rușinată că nu e croitoreasă decât în mod interminent și că dacă a refuzat să-i pozeze n'a făcut-o din virtute, ci ca să nu-și supere prietenul.

Renoir se prefăcu că e foarte indignat de purtarea fetei, amenință că-i va spune totul mamei și sfârși prin a obține consimțimântul tânărului.

Nu e poate prea moral ceeace s'a întâmplat, dar Jeanne era atât de frumoasă!... I-a pozat lui Renoir în tabloul „Moulin de la Galette" în care ea șade pe bancă în planul întâi....

Molière cenzurat

E vorba de Japonia. O gazetă literară, „Die Literarische Welt", anunță că cenzura japoneză a oprit reprezentarea pieselor lui Molière, în țara Mikadoului. Ele nu cadrează cu teatrul, „școala virtuții".

Capetele de acuzare aduse, postum, autorului „Școalei femeilor", sunt următoarele:

Comediile sale submineaza autoritatea paternă întrucât în cele mai multe dintre ele copiii sunt îndemnați la nesupunere față de părinți; autorul nu are destul respect față de bătrânețe: în toate conflictele dintre bătrâni și tineri, el ia partea celor din urmă; în fine autorul lui „Tartuffe" s'a mai făcut vinovat de propagandă în favoarea emancipării femeilor și de ironizare a învățaților (în cazul de față, a „mandarinilor").

Cenzura japoneză, după cum se poate vedea, e foarte severă și foarte moralizatoare. — *P.*

Critica dramatică și critica literară

Ceiace face din critica teatrală un domeniu de aprigă discuție,—spune Wilhelm von Scholz în volumul său de aforisme: „Lebensdeutung-',—și ceiace dă îndeobște loc la nenumărate incidente, la învinuirea de părtinire și la imputarea unor anumite erori, e faptul că nu există în acest domeniu critica selecțiunii.

In timp ce criticul literar scrie despre volumele pe care le-a ales el însuși, care l-au pasionat și i-au inspirat idei nouă,—criticul teatral e obligat să critice tot ce i se oferă; și, odată ce a luat contact cu obiectul criticei sale, e obligat să se pronunțe imediat, fără a avea răgazul necesar ca să-și alcătuiască o părere deosebită despre operă.

Pe de altă parte, spectacolul deslănțue pasiuni mai violente decât o carte, și însăși plictiseala capătă în fața rampei un caracter pasionant.

Totuși, învinuirea cea mai gravă care i se poate aduce unei critici este obiectivitatea. Numai dragostea face o critică într'adevăr prețioasă. Numai dragostea discerne adevăratele valori.

BIBLIOGRAFIE

La Critica, rivista di literatura, storia e filosofia, Anno XXV, fascicola IV, 20, Iulie 1927.

Alfred Moșoiu și *Elly Roman*: „Dansul fluturilor".

Victor Asquini: „Directive în construcții și analize de prețuri unitare", ed. II-a, Editura Cartea Românească, București, lei 250.

Pentru tot ce privește „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6.

Citiți, cu toți azi
LECTURA No. 130:
Floarea literaturii străine
DEASUPRA PRĂPASTIEI
— Sguduitoanea psihologiei a unei catastrofe —
de LEONARD FRANK
Un fruntaș al literaturii germane noui
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioscari și librari.

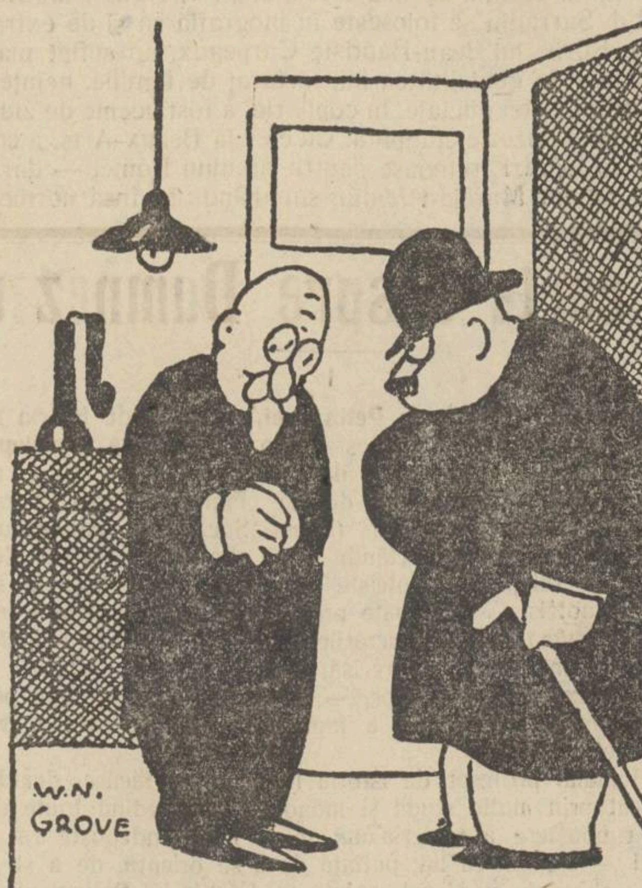
Economii

— Uite, dragă... Pot să scot prețul rochiei acesteia, dând la întors costumele tale vechi.

(Le Matin)

Compensație

— Domnule director, găsesc că funcționarii d-tale sînt foarte obraznici.

— Dragul meu, au salarii așa de mici, încât le trebue și lor o compensație.

(Le Ruy Blas)

A apărut:
CUVINTE POTRIVITE
(VERSURI)
de TUDOR ARGHEZI
Prețul 250 LEI
De vânzare la Fundația culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, București (Telefon 47/43).

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 349

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 14 August 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT in 1893

Legenda lui Paul Valéry

Nu numai publicul, ci chiar unele ziare bucureştene, au fost, timp de vre-o lună convinse, mai întâi că poetul Valéry, în discursul său de primire la Academia franceză, n'a vorbit nici de cum despre renumitul autor Anatole France, al cărui fotoliu se pregătea să-l ocupe; iar mai pe urmă: că a vorbit, dar numai în bătaie de joc, prin aceea că nu i-a rostit măcar odată numele, şi mărturisind că n'a citit nici un rând din maistrul pe care trebuia să-l laude. Câteodată aceste convingeri le exprimau oamenii şi ziarele cu indignare, cele de mai multe ori cu simplă mirare pentru o astfel de răutăcioasă isteţime.

Obişnuit, Bucureştii sunt foarte aproape de Paris; nu atât prin perfecţia mijloacelor actuale de comunicaţie cât prin intensitatea dragostei Bucureştenilor pentru Franţa. Totuşi legenda noastră s'a format în câteva zile. Formarea legendelor e misterioasă.

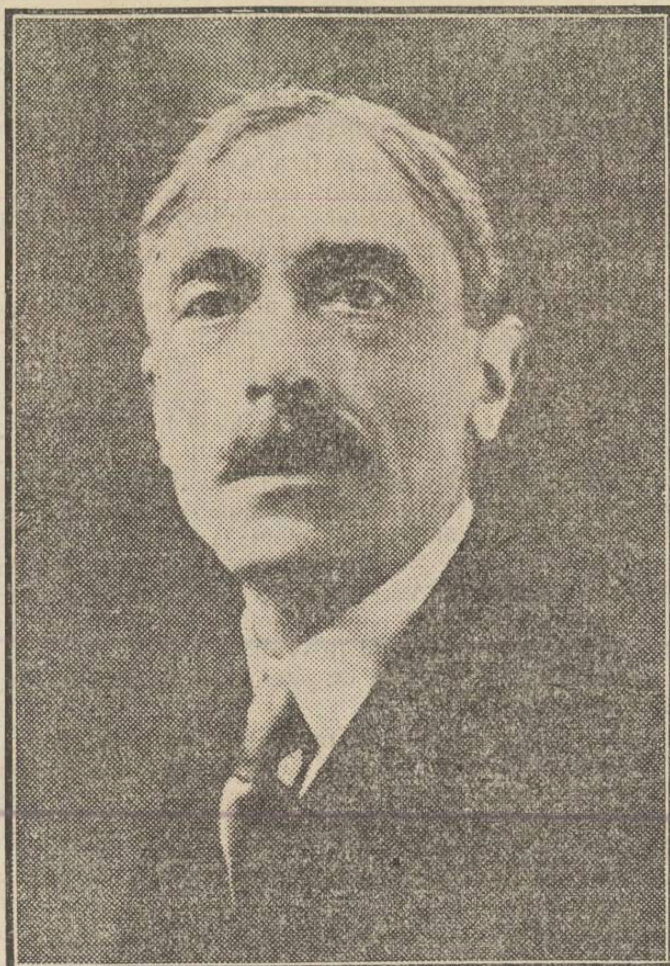
Discursul de recepţie al lui Valéry l-au împrăştiat, în stenograme mai mult ori mai puţin exacte, ziarele franceze peste tot pământul. Totuşi legenda română a trăit câteva săptămâni. Prin locuri mai depărtate de capitala noastră, trăeşte, probabil şi acum, şi va mai trăi. Fireşte: e durabilă, fiindcă e plăcută şi mulţumeşte trebuinţe adânci ale naturii umane. A trebuit, negreşit, să se nască în mintea acelor care cei dintâi au citit cu aprinsă curiozitate, discursul. Ceilalţi au adoptat legenda, fără verificare.

Mi se pare că onorabilul academician Hanotaux ne-ar putea ajuta să facem o încercare explicativă. Răspunzând lui Valéry, i-a spus de la început: Vous êtes, Monsieur, un auteur difficile. — Este o înaltă şi venerabilă tradiţie a scriitorilor francezi să nu fie dificili, este oarecum o glorie clasică a literaturii franceze. In general, dar încă la Academie, şi într'un discurs de primire! Prin urmare Valéry a făcut o lovitură revoluţionară; şi o confirmare, intreresantă şi distractivă, a faptei sale e legenda bucureşteană relativă la discursul său... Dar toate revoluţiile se pregătesc îndelung: aşa ne învaţă filozofia evoluţionistă.

* * *

„Le courant d'impressions auquel avide quelques lecture avait bu, sans qu'elle résistât l'emportait et la voilà voguer parmi les îles nonchalantes et les touffes d'orgueil de son seul vouloir. Alors si bien amalgamées en le trésor de sa vacance ces impressions et ces rêveries que, non plus étrangères à soi-même ma Pensée se les croyait susciter en soi d'un éveil spontané et selon nul autre que soi. Mais quand dans cette pensée enfin la lumière se fit, eût-il fallu brusquement qu'elle se dépouillat de l'éclat dernier de cette splendeur factice et devait-elle taire la totale absorption de tous rêve en elle pour froidement ne peser et ne dire que la qualité des proses unies par Mr. de Régnier sous le titre **Contes à soi-même....**"

Acestea sunt extrase dintr'o dare de seamă a lui André Fontainas, şi anume din concluzie. Partea cea mai mare este o poemă în proză, unde e vorba de mare, de

Paul Valéry

noapte, de un călăreţ care misterios soseşte într'un castel ruinat, şi, ca să fie cetitorul întrucâtva prevenit, autorul mărturiseşte ca punct de plecare „son imprécise et inconsciente extase". — Această remarcabilă proză este intitulată: **Paralipse anagogique pour Henri de Régnier,** şi se află publicată în **la Société Nouvelle,** în anul 1893, luna Decembrie... Astfel se pregăteşte o revoluţie. Mai târziu Fontainas a dedicat un volum lui Valéry.

* * *

...Un individu dela première grandeur se considère d'abord assujetti aux nécessités et rèalités communes; et il se replace ensuite dans le secret de la connaissance séparée... La clair-voyance imperturbable qui lui semble (mais sans le convaincre tout à fait) le représenter tout entier à lui-même, voudrait se soustraire à la relativité qu'elle ne peut pas ne pas conclure de tout le reste.... „**Durus est hic sermo,** va bientôt dire le lecteur. Mais en ces matières, qui n'est pas vague este difficile qui n'est pas difficile est nul. Allons encore un peu.

Ce poate face lectorul cu educaţia **literară**, cea cunoscută de toţi, care ne-a necăjit mai întâi cu Boileau pentru a ne învăţa să ne încântăm mai pe urmă cu Maupassant, cu Emile Faguet, şi alte încarnări perfecte şi curente ale eternei limpidităţi latine şi comune ?— Valéry, va fi fost el cuprins de scrupule, când a scris, la urma peisajului citat, acele cuvinte de încurajare: **allons encore un peu?...** E greu de închipuit că-l vor urma mulţi. Inţelegem: cetitori francezi; şi cu atât mai mult e valabilă îndoiala pentru fraţii lor mai mici, Latinii din Bucureşti.

Nu se poate hotărî dacă pe vre-un cetitor sau ascultător francez discursul lui Valéry îl va fi întărit şi mai mult în sentimentul, candid exprimat de Hanotaux, că poetul adoptat dăunăzi de Academie este un autor greu. Cine ştie ? poate şi 'n Paris discursul acela a dat naştere la vre-o legendă. Acolo însă legenda a rămas umilă şi obscură, pe când în Bucureşti a avut o existenţă strălucită, deşi prea lungă.

* * *

Valéry nu a pomenit o singură dată numele lui France în toată lunga lui cuvântare. — De când există retorică—şi retorică academică în deosebi— s'a socotit ca eleganţă să vorbeşti în aluzii şi perifraze. Este un joc literar vechiu să nu spui lucrurilor pe nume. Valéry a avut ambiţia unui record şi a reusit. In secolul XVII, un literat a vrut să scrie un roman de o mie de pagini, în care să nu se afle cuvântul **car.** L'a scris, dar a greşit de trei ori, se zice. Adevărat că întreprinderea era mult mai grea decât a lui Valéry. Romancierul de pe la 1630 declarase că acea conjuncţie îi era nesuferită. Aceasta nu însemnează că Valéry—cum vrea legenda—a evitat dăunăzi numele lui France din antipatie sau lipsă de consideraţie pentru acest autor. Şi ne putem închipui că Valéry, considerând pe France ca pe un purtător eminent al clasicismului în culmea artificialităţii sale strălucitoare, a găsit de cuviinţă să-şi orneze cântecul cu acel marafet stilistic atât de plăcut vechiului gust clasic iubitor de aluzie şi perifrază.

Altminteri discursul e simplu, sincer şi clar, despărţind cu grije binele şi răul în scriitorul pe care vorbitorul era obligat să-l laude. — „Toutes les chances d'erreur sur la personne, et même d'inintelligence de l'oeuvre sont avec moi", — mărturiseşte noul academician, şi spune că a vorbit numai o singură dată cu France. Din aceste modeste mărturisiri legenda a scos că Valéry n'a cetit un rând din Anatole France, şi că s'a lăudat oarecum de această ignoranţă, — ceiace desigur trebuie să pară picant şi sensaţional... de o picanterie întru câtva balcanică, şi prea puţin verosimilă în lumea literară şi în locul unde se ţinuse discursul.

Valéry a judecat pe France cum îl judecă cei mai cumpătaţi dintre „tinerii" literaturii franceze de astăzi, şi trebuie să-l judece un malarmist care e, şi caută să rămâie, lucid şi cuminte ca un prieten de aproape al lui Boileau. Fiindcă aceasta pare a fi originalitatea situaţiei literare a ultimului poet acceptat de Academia franceză.

E drept: Valéry îşi spune, fără încunjururi, decât doar malitioase, antipatia pentru acea claritate literară la care ţine şi la care nu poate renunţa publicul. Insă el nu vrea să fie nici printre acei „démons littéraires, tout occupés, dans leurs ténèbres de tourmenter la langue commune". Vrea şi claritate clasică, şi închinare pasionată către cugetarea riguroasă, neînfrânată prin inferioare interese de popularizare, păstrând cu preferinţă din metoda clasică jocurile esenţial impopulare ale preţiozităţii.

Insă publicul ştie ce ştie. Iar cel bucureştean în deosebi a răspuns acestor ambiţii complicate cu o legendă atât de perfect hazlie încât pare maliţioasă.

PAUL ZARIFOPOL

Cugetări

Dacă s'ar putea aduna toate ideile adevărate şi falşe care au fost primite de omenire, de când există, dacă am adăuga şi cele pe care le are acum, suma ideilor falşe ar fi cu mult mai mare. Regula e domnia ideii falşe; adevărul domneşte prin excepţie.

Brochard

Numai fiinţele care judecă sunt capabile de a se înşela.

Proverb indian

Se pare că vechile erori sunt mai puţin supărătoare decât cele noi, astfel că dacă e vorba să ne înşelăm de-apururea, lucrul cel mai bun e să rămânem la iluziile învechite.

A. France

Am scandalizat adesea pe unii prin afirmaţia paradoxală că omenirea nu merge drept decât după ce a încercat toate mijloacele posibile să meargă deacurmezişul Exageram — în bine. Cunosc oameni cari deşi se aflau pe drumul bun, au apucat-o de voia lor deacurmeziş.

Spencer

Poartă-te ca şi cum principiul purtării tale ar trebui, prin voinţa ta, să fie instituit lege universală a naturii

Kant

Virtutea însăşi jigneşte câteodată.

Tacit

Viciul e în drumul nostru; dar virtutea, zeii au împrejmuit-o cu dureri.

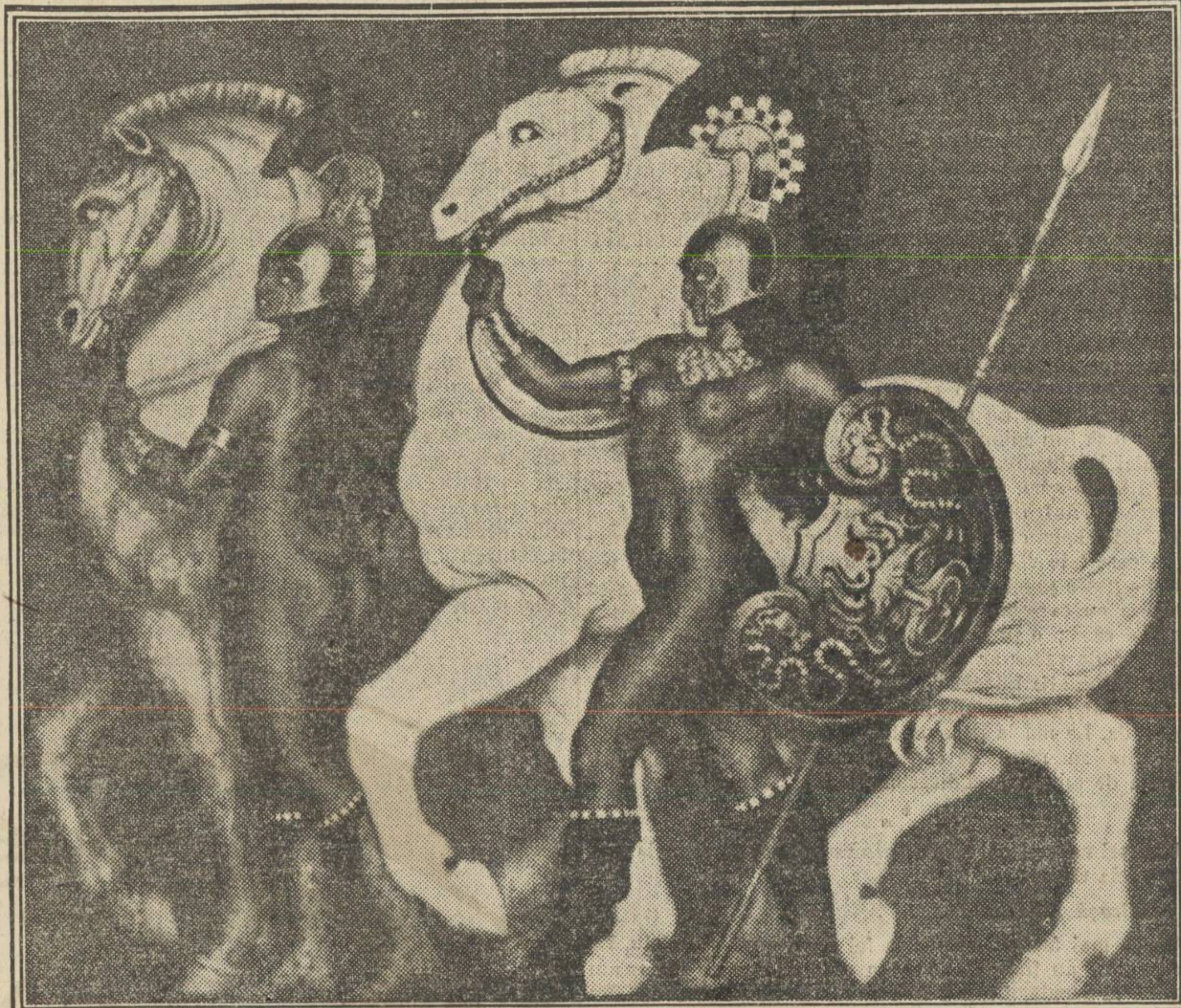
Platon

Natura n'are nici moralitate, nici raţiune.

A. Spire

Talentul, voinţa, geniul sunt fenomene naturale asemenea lacului, vulcanului, muntelui, norilor şi stelelor.

George Sand

Nikolai Kalmakoff — Amazoane

Viaţa în internat

de ION MINULESCU

Pensionul nostru este o hardughie lungă de nu se mai sfârşeşte. Ţine dintr'o stradă până'n alta. Una este Calea Moşilor, alta este strada Vântului. Format din mai multe corpuri de clădiri vechi, legate între ele prin coridoare de scânduri cu geamlâc şi streşeni late de tinichea, pensionul nostru fereşte 147 de elevi (65 interni şi 82 externi) de soare, de ploae şi chiar de boalele lumeşti, pentru care mai există o încăpere numită „infirmerie". De infirmeria pensionului însă nu profită decât internii. Externii se caută în oraş. In mijlocul acestor clădiri, se deschid două curţi spaţioase, una cu aparatele de gimnastică şi alta cu frânghiile pentru uscat rufele şi o mulţime de alte colţuri separate, pe unde lumina soarelui n'a pătruns încă. Oficial se intră şi se ese prin calea Moşilor pe unde trece şi tramvaiul cu cai care duce la gară şi la Obor. Prin strada Vântului se trage numai „la fit".

Peste drum de pension este ospiciul de nebuni al doctorului Sutzu. Vecinătatea asta, ne convine de minune şi nouă elevilor şi celor doi directori — unul de studii şi altul administrativ. Vecinii nu ştiu niciodată cine face gălăgie. Nebunii dela pension, sau nebunii dela doctorul Sutzu.

O lume nouă! O lume pe care n'o cunoşteam încă, pe care o văd pentru întâia oară, dar nu cu ochii mei liberi, ci printr'un ochian de panoramă. Văd lucruri frumoase şi lucruri oribile. Mă întreb însă, dacă ce văd este adevărat. Nu cumva lumea asta nu este decât o simplă senzaţie a mea? Mi-e teamă că ea nu există decât în emoţia exageratelor mele impresii de provincial venit pentru prima dată la Bucureşti. Pe zi ce trece, caut să mă acomodez tot mai mult cu lucrurile din jurul meu, cu oamenii de pe aici şi cu obiceiurile lor de care sunt cu totul străin. Toate sunt nouă. Noţiunea exactă a cuvântului „noutate" abia acum o capăt şi eu. Noutatea lor mă umileşte parcă. Incep să mă depreciez eu singur. Noutatea din jurul meu îmi scoate în evidenţă toate petecile vechi, cu care familia şi profesorii dela liceu, îmi cârpiseră personalitatea fiinţei mele. La Piteşti mă socoteam superior tuturor colegilor, chiar şi lui Mihăiţă. Aici însă, mă simt mic, mic de tot, aşa de mic, că eu însumi am nevoe de un microscop ca să mă pot vedea exact ce sunt.

Să ştie mama unde m'a adus, şi-ar smulge părul din cap. Sacrificiul ei ar fi inutil. La fel au făcut şi femeile din Cartagina. Şi-au tăiat părul ca să facă arcuri de luptă contra Romanilor. Victoria însă a rămas de partea celor porniţi să cucerească lumea toată cu preţul propriei lor înfrângeri. Cei care-şi apărau numai vechimea cetăţii şi averile ei putrede au fost învinşi definitiv pentru totdeauna de către cei cărora li se părea că n'au destul.

Simt nevoia să mă revărs şi eu ca un fluviu pe toată întinderea ambelor mele maluri, până unde se poate vedea cu ochii. Imi dau seama însă, că n'am apă suficientă în albie De o camdată nu sunt abia decât un fluviu la isvorul lui. Nu ştiu cât va mai trebui să merg până să mă arunc şi eu în mare. Dar ce trebue să fie marea, când celelalte fluvii din jurul meu sunt aşa de mari, că mă înspăimântă ?...

Toţi colegii mei sunt mai bătrâni decât mine. Chiar şi cei din clase mai inferioare. Majoritatea lor au mustăţi şi unii chiar barbă. Câţiva sunt chiar mai bătrâni decât profesorii. La pension însă poate oricine învăţa carte. Aici nu se cere vârstă. Se cer bani. La liceele statului se învaţă gratuit. De altfel, pentru cât învăţasem eu, ar fi fost păcat să mai şi plătesc.

Aici şcoala se confundă cu viaţa. Pedagogul de filosofie pretinde numai, că una o întregeşte pe cealaltă. Şcoala îţi dă posibilitatea să-ţi trăeşti viaţa complect. Viaţa unui analfabet este o simplă existenţă şi atâta tot — un fel de petiţie pe care o pui la dosar după ce ai luat act de ea. Nu-i dai nici un curs oficial. Viaţa nu-i decât continuarea şcoalei, dar fără profesori. Cărţile sunt de-ajuns. O carte bună, după ce ai sfârşit şcoala, o păstrezi ca s'o foloseşti şi în viaţă. Sunt cărţi, în care filele nu sunt amândouă la fel. Pe una e scris ce trebue să înveţi în şcoală, iar pe alta ce se cade să faci în viaţă. Şi viaţa este marea în care o să ne vărsăm cu toţii, sub formă de fluvii, apa pe care am pompat-o din fântâna şcoalei. La Piteşti, apa era sălcie, aici este amară. Apa dulce este în altă parte. Dar din apa asta, n'avem încă voe să bem, până ce fiecare din noi nu vom deveni filtrul propriei noastre băuturi...

Intendentul pensionului care mă priveşte cu milă, fiindcă sunt mai mic şi mai slăbuţ decât alţii, mă ia într'o zi la o parte şi mă întreabă:

— D-ta trebue să fii atins la plămâni. Poate că n'ar fi bine să bei apă de fântână... Nu vrei să bei apă minerală la masă ?... Poţi să plăteşti un supliment ?...

— Nu ştiu, domnule intendent... Dar să-mi daţi voe să-i scriu mamei.

Mamei însă nu i-am scris, fiindcă nu vream s'o alarmez. Dar nici apă minerală n'am băut, fiindcă începuse să-mi placă apa dela pension.

Părintele Simion, subdirectorul pensionului, este lung şi subţire, cu obrazii mâncaţi de vărsat negru şi cu barba năclăită şi retezată scurt ca o bidinea de spoit latrinele. Poartă cisme, dantură de aur, ochelari negri pe după urechi şi, în loc de potcap, pălărie moale cu borduri late. Când l'am văzut pentru prima oară, mi-am adus aminte că ţăranii îşi apără semănăturile cu nişte prăjini pe care le îmbracă în ţoale omeneşti şi de care se sperie până şi ciorile. Nu ştiu dacă părintele Simion slujeşte la vre-o biserică sau dacă mai este profesor şi la alt liceu din Bucureşti. La noi însă, în afară de funcţia sa administrativă, mai predă oficial religia pentru cei câţiva elevi din cursul inferior şi facultativ, morala creştină, pentru cei din cursul superior.

Ziua sau noaptea, programul activităţii sale este totdeauna acelaşi. Părintele Simion veghează, supraveghează şi la nevoe chiar spionează. Ştie tot ce se poate şti. Ştie tot ce s'a făcut, ce era să se facă sau ce n'are să se mai facă. Ştie chiar lucruri despre care n'a fost niciodată vorba. Sfinţia sa însă lucrează ca în Evanghelie — numai cu ochii şi cu urechile. Inregistrează tot şi nu pierde nimic din ce se poate păstra. Se ascunde pe după uşile deschise şi priveşte prin gaura celor închise. Se furişează prin colţurile întunecoase ca să poată trage cu urechea la ce nu se poate vedea şi oftează cu lacrămile în ochi, când vede că elevii duc lipsă de câte ceva. Elevii sunt copiii săi adoptivi, iar el părintele spiritual al acestei întregi colecţii de manuscrise nepublicate încă. Contactul cu elevii, nu-l pierde niciodată. Ii cercetează [illegible] cu deamănuntul, fie că sunt în clasă cu profesorii, fie că sunt în recreaţie cu pedagogii, fie că sunt la masă cu [illegible]ului, fie că sunt în dormitor cu... „Tatăl nostru carele eşti în ceruri"...

Părintele Simion este îngerul păzitor al pensionului şi protectorul unei aşa zise Madame Mary, care îngrijeşte de rufăria elevilor interni.

Madame Mary este o femee între două vârste, brună şi durdulie. Vorbeşte franţuzeşte şi fumează ţigări fără carton, pe care şi le rulează singură. Amănuntele astea, le ştim dela elevii mai vechi. Noi care abia am venit, n'o vedem aproape de loc, deşi mănâncă şi doarme în pension ca şi noi. Toată ziua însă lucrează la subsol, îmbrăcată într'o bluză lungă şi albă ca infirmierele dela spital. Madame Mary este singura noastră soră de caritate. Ne cârpeşte ciorapii şi ne coase nasturii la cămăşi şi la ismene.

Continuare în pagina II-a

Peste zi însă, Madame Mary, primeşte şi vizite. A merge în vizită la subsol, înseamnă a consuma cu plată o dulceaţă sau o cafea turcească. La pension nu ni se dă la masă decât: Joia compot de prune sau marmeladă, Duminica prăjituri de casă şi în fiecare dimineaţă cafea cu lapte şi apă. Proviziile cu care venisem de-acasă, se sfârşiseră; iar din oraş nu era chip să cumpărăm altele, fiindcă „Banda neagră" ni le fura, cum prindea de veste. Deşi se făcuseră cercetări severe în tot pensionul, nu se putuse afla, cine face parte din această bandă neagră. Unii elevi pretind că şeful bandei este chiar subdirectorul şi că Madame Mary ne vinde, sub formă de consumaţie suplimentară, chiar propriile noastre provizii. Eu însă nu cred nimic din tot ce se spune. Părintele Simion este o cinstită faţă bisericească mai presus de orice bănuială, mai ales în lipsă de probe. Cât despre Madame Mary, să nu mai vorbim. Pe o femee aşa de drăguţă, ai fi iertat-o chiar dacă ţi-ar fi vândut consumaţiile întreit de cum le plătiseşi tu la prăvălie.

De când sunt intern, n'am eşit în oraş decât de două ori. Nu bănuiam că am să mă obişnuesc aşa repede să trăesc ca pasările în colivie, numai între patru ziduri. La drept vorbind însă, pensionul nostru are vre-o sută de ziduri, dacă socoteşti cele şapte clase pentru cursuri, patru dormitoare, două săli de mâncare, infirmeria şi toate celelalte încăperi ale întregei clădiri. Dar toate la un loc nu fac nici cât grădina publică din Piteşti.

Am fost să văd şi eu Cişmigiul. Numai lume proastă. Servitoare, soldaţi, covrigari şi bragagii. La Piteşti, în grădina publică, venea numai lume bună. Fostul meu profesor de limba română trebue să fie acum pe terasa bufetului. De data asta însă, pe cine o mai spiona?... Ce obiceiu urât!... Dar par'că aici nu ne spionează la fel părintele Simion?... Oare aşa o să fim spionaţi toată viaţa?... La Piteşti, cauza era Kety: aici la Bucureşti, cauza e Madame Mary.

Bibiţă Colţescu, un coleg al meu dela Roşiorii de Vede, care sare gardul din strada Vântului aproape în fiecare noapte, mi-a spus că Madame Mary ar fi amanta părintelui Simion care este văduv. Iată încă un lucru pe care nu-l pot crede. Se poate preot cu amantă?... Şi afară de asta, eu ştiu că un om cu oarecare poziţie socială nu trăeşte cu amanta în aceiaşi casă; o ţine la mahala. Ce-ar fi bunăoară, dacă un căpitan de vapor ar călători cu amanta lui tot timpul în cabină? După zile întregi de plutire, numai între cer şi apă, marinarii s'ar putea revolta şi i-ar lua amanta, dacă nu chiar şi comanda. La noi la pension însă, chiar dacă ar fi aşa, Părintele Simion n'are de ce se teme. Cine-ar îndrăzni să se atingă de amanta subdirectorului?...

* * *

Iată prima scrisoare ce-o primesc, de când sunt la Bucureşti, dela Cotan:

Dragă Bucule,

Tu ce mai faci, că eu fac la fel după cum ştii şi tu. La noi cursurile au început de-acum o lună, dar eu nu m'am dus încă la şcoală, fiindcă m'a învoit domnul director din cauza nunţii Lizichei. Cumnatu-meu mi-a făcut cadou un ceas cu cadranul pătrat care se poartă la mână. Este foarte practic fiindcă poţi vedea ce oră este, fără să te prindă profesorul. Cred c'ai auzit de isprava lui Ţăpuş fiindcă s'a scris şi în ziare. Pe voi vă lasă profesorii să citiţi ziare?... Ştii că ghitaristul nostru, săracul, a păţit-o de-abinelea. Tată-său, frizerul, l-a dat afară din casă, iar noi l-am dat afară din liceu. Nu se putea altfel. Dar ştii de ce? Ascultă c'ai să mori de râs. A spart tejgheaua frizăriei şi i-a furat lui tată-său 600 de lei pe care i-a dat unei ghitariste din târgul din vale, una Margareta cu care se încurcase mai de mult. Tu ştiai lucrul ăsta? O cunoşteai? Se spune c'ar fi nostimă. Aşi fi vrut s'o cunosc şi eu, dar acum nu se poate, fiindcă este închisă la penitenciar. Ţăpuş a fost închis şi el, dar lui i-a dat drumul, fiindcă s'a dovedit că autorul principal al furtului a fost ea. Am auzit că Ţăpuş o să vină acum şi el la Bucureşti, la un frate al mă-sei care ţine birt pe cheiul Dâmboviţei. Vezi dacă te'ntâlneşti cu el, scrie-mi şi mie. Spune-i că m'am interesat de soarta lui şi să mă ierte că nu i-am putut împrumuta 100 de lei, după cum îmi ceruse. Eu însă mi-am cheltuit toţi banii ce-i aveam de-acasă, la Govora. Păcat c'ai plecat din Piteşti tocmai acum. Ai fi putut vedea pe vară-ta mai des, fiindcă bărbatu-său a fost mutat la liceul nostru. M'a rugat ea să stăruesc pe lângă tata şi cum l'am găsit într'o zi bine dispus, s'a făcut. Să ştii însă că suntem foarte îngrijoraţi din cauza lui Mihăiţă care a dispărut de câteva zile, şi nu se găseşte nicăiri. Il caută poliţia pe capete, dar de geaba. Şi Chiostec, la fel. N'a mai venit nici el la şcoală de când a plecat din nou la Merişani după scandalul pe care l-a făcut pe strada Şerban-Vodă. A prins-o pe Anicuţa cu asistentul dela farmacia lui Weinhold. Aşa e că nu ştiai nici lucrul ăsta? Altceva ce vrei să-ţi mai spun că, pe la noi, nu mai e nimic nou. Te îmbrăţişează cu drag prietenul tău care nu te uită.

Cotan

Noutăţile astea mă întristează. Le trăesc prin ceaţă şi dela aşa mare depărtare, că parcă aşi fi orbit peste noapte şi acum nu mai pot merge decât dus de mână de cineva. Cotan cel puţin îmi poate spune lucruri de care mi-aduc aminte cu drag şi astăzi încă. Dar eu?... Eu ce-i pot spune lui Cotan, care nu cunoaşte nimic din ce este pe-aici?...

Bietul Ţăpuş!... Bietul Chiostec!... Bietul Mihăiţă!...

Numai Cotan n'are să pată niciodată nimic. Dacă a reuşit el să se aranjeze şi cu bărbatul Steluţei, nu-i mai poate fi teamă de nimic în viaţă. Cotan este cel mai fericit om de pe lume. Asa a fost născut el să fie... Norocul lui!...

* * *

Mama mi-a trimis 50 de lei să am de cheltuială. Fiindcă s'a aflat în tot pensionul că am bani, de frica „Bandei negre" m'am dus la Madame Mary şi-am rugat-o să mi-i păstreze ea.

Până atunci nu prea stătusem de vorbă cu dânsa. N'avusesem încă ocazie. De data asta însă, vorbim ca şi cum ne-am fi cunoscut de ani de zile. Cu cât o privesc mai de aproape, începe să mă supere faptul că toată lumea îi zice „Madame", ca şi cum ar fi o femee bătrână.

Madame Mary este încă tânără şi sglobie ca un piţigoi. Are ceva şi din Margareta şi din Kety. Ba dacă mă uit mai bine la ea, aduce din profil, şi cu Steluţa. Atât doar că este brună. Madame Mary este cea mai reuşită combinaţie a celor trei femei pe care le cunoscusem până atunci mai intim. Parcă este o reţetă medicală pe care farmacistul a preparat-o cu dozele la miligram. Dacă nu mi-ar fi teamă de subdirector, mai c'aşi sorbi-o dintr'o dată. Se spune că doctoriile dacă nu le bei după prescripţia medicului, te pot omorî. Madame Mary însă, nu cred să fie capabilă să omoare un om ca mine. Prea e drăguţă şi părintele Simion prea e „spaima ciorilor".

Sâmbătă seara toţi elevii cu note bune şi fără pedepse disciplinare avem voe să eşim în oraş, în compania pedagogului de serviciu. Pedagogul însă nu merge cu noi de cât până la primul colţ de stradă. De aci încolo, fiecare din noi porneşte unde-i place. De obiceiu mergem la teatru, la galerie, unde avem reducere de preţ. Când avem parale mai multe, mergem la cafenea sau la varieteu. Unii se duc chiar în „Crucea de piatră". Eu însă, n'am fost niciodată până acolo. Bibiţă Colţescu m'a dus la un local mai convenabil de pe Calea Victoriei. Ii zice: Lahovary.

Astă seară fiindcă este Sâmbătă, trebue să es ca de obiceiu în oraş. Am o poftă de petrecere, cum n'avusesem încă de când eram la Bucureşti. Mi-e dor de ceva nou... In noaptea asta, am de gând să descoper America!...

Mă duc deci la Madame Mary să-i cer un pol din cei 50 de lei pe care-i dădusem să mi-i păstreze. La Bucureşti pe vremea aceea, un pol era de-ajuns pentru orice expediţie nocturnă.

Madame Mary e singură. Stă pe marginea patului şi face o pasenţă. Cum mă vede nu mai aşteaptă să-i spun de ce-am venit şi-mi strigă veselă:

— Uite şi pe crai de tobă, pe drum de seară, mânca-l'ar maica...

Craiu de tobă, probabil că eram eu. Până atunci nu-mi dăduse nimeni în cărţi ca să ştiu de ce coloare sunt. Numai Kety încercase să-mi citească odată în palmă şi ce-a eşit, mai bine nu mai eşea. Am rămas corigent la limba română!...

Când aude de ce-am venit Madame Mary se întristează, şi, de necaz, asvârlă cărţile pe scânduri. Apoi se scoală, se apropie încet de mine, mă priveşte cu compătimire şi-mi vorbeşte cu intonaţii muzicale ca şi cum ar fi învăţat dela părintele Simion să citească în Evanghelie:

— Bine, maică... şi d-ta?... Se poate?... Asta n'aşi fi crezut-o pentru nimic în lume. Ce-o să zică mămiţica d-tale când o auzi că-ţi cheltueşti banii noaptea cu derbedeii?... Nu te mai lua după ei, că-i păcat de Dumnezeu... Aştia au să ajungă în puşcărie, cu toţii... Pe ăştia n'ai să-i vezi la universitate, cât o fi lumea...

Apoi după ce se încredinţase că cuvintele ei au făcut oarecare impresie asupra mea, începe să mă mângâe uşor pe sub bărbie şi continuă:

— Nu zic să nu te distrezi şi d-ta ca orice băiat tânăr... Dar cum?... Mai există, slavă domnului, şi alte distracţii... Uite, dacă vrei, vino mai târziu pe la mine, că nu e nimeni la pension.... Să mă crezi că şi mie mi-e urât să stau singură închisă aici la subsol... Bem o cafeluţă cu caimac şi facem un „ecarté" în doi...

Ion Minulescu

Prăjina îmbrăcată în ţoale omeneşti, se ridică parcă ameninţătoare din mijlocul unui lan de grâu... Aveam impresia că subdirectorul trebue să fie ascuns după dulap sau sub pat.

Madame Mary însă parcă-mi ghicise gândul.

— Nu ţi-e teamă că nu te vede nimeni. Părintele Simion e dus la Bolintinul din vale, unde are de făcut un parastas mâine dimineaţă.

Madame Mary mă convinsese. Nu i-am mai cerut nici banii, nici alte amănunte asupra vizitei mele nocturne şi secrete. I-am promis numai că vin. Şi-am venit

. . . .

După miezul nopţei, când ceilalţi elevi începuseră să sosească la pension, m'am urcat şi eu în dormitor. La despărţire însă, Madame Mary nu mi-a dat de cheltuială pentru a doua zi Duminică, decât 10 lei. Restul îl oprise ea.

* * *

Intr'o dimineaţă, după plecarea profesorului de limba franceză din clasă, un coleg îmi întinde un jurnal pe care până atunci îl citise pe furiş, sub bancă:

— Mă, tu care eşti din Piteşti, ai citit sinuciderea dela voi?... Ia-te uită şi tu... Un elev dela liceu... Auzi că s'a spânzurat într'o pădure.

Mihăiţă!... S'a sinucis Mihăiţă!.... A murit Mihăiţă!....

Mă podideşte plânsul... Plâng cu hohot. Plâng ca nici odată în viaţă...

Elevii se strâng înduioşaţi în jurul meu şi mă întreabă:

— Il cunoşteai?... Cine era?...

— Premiantul întâi din toate clasele.

Şi fiecare începe să comenteze „faptul divers" care — deşi petrecut la Piteşti — devenise de actualitate şi în pensionul nostru din Bucureşti.

— Săracul!.... Dumnezeu să-l erte.

— Eu credeam că e vre-unul care rămăsese repetent....

— Auzi, domnule... Premiant întâi să se sinucidă!...

— Dar tu care l-ai cunoscut, nu bănueşti de ce s'a sinucis?

Nu ştiam dacă de sus din cer, de-acolo unde se afla în clipa aceia, Mihăiţă îmi da voe să dăstăinuesc unor necunoscuţi secretul sinuciderei sale. Totuşi fără să-mi mai dau seama de gravitatea delaţiunii mele, îngânai cu vocea bâlbâită:

— Din dragoste!...

In clasă se făcu linişte deodată. Toţi elevii încremeniseră pe loc. Parcă erau portretele Suveranilor din părete.

Singur Bibiţă Colţescu îşi agită mânile furios prin aer, ca şi cum ar fi vrut să se scape de o povară inutilă. Apoi strigă în gura mare:

— Auzi motiv!... Să se sinucidă din dragoste... Dobitocul!....

* * *

Seara primesc altă scrisoare dela Cotan.

Dragă Bucule,

Iţi anunţ o mare nenorocire care ne-a îndurerat pe toţi. Mihăiţă s'a sinucis. L-au descoperit abia după zece zile, spânzurat de craca unui copac la Trivalea. Dacă toamna n'ar fi scuturat frunzele, putea poliţia să-l caute mult şi bine, că n'ar fi dat de el nici astăzi. Toată lumea dela noi este dezolată şi revoltată. Inchipueşte-ţi că hoţii îi furaseră hainele şi ghetele, aşa că l'au găsit aproape gol, numai în cămaşă. Pe mine m'a impresionat şi mai mult lucrul ăsta, fiindcă era o cămaşă pe care i-o dădusem eu, din cele pe care nu le mai

purtam. Tu ştii cât de mult îl iubeam noi şi cum căutam să-l ajutăm pe cât ne era posibil. Directorul a dat ordin să se scoată în balconul liceului steagul de doliu. La înmormântarea lui a fost foarte multă lume, nu numai elevi şi profesori. In ziua aceia nu s'au ţinut cursuri la nici o şcoală din Piteşti. La cimitir a vorbit dirigintele clasei noastre, profesorul de limba greacă şi Chiostec. Profesorul a vorbit puţin şi fără emoţie. N'a spus decât că era un elev silitor şi atâta tot. Discursul lui n'a plăcut nimănui. Chiostec însă a vorbit mai mult şi foarte frumos. Eu cred că-i făcuse cineva discursul. Prea era frumos. Păcat că n'ai fost şi tu aici cu noi. Dacă ai fi vorbit tu, discursul tău ar fi fost cel mai frumos. Acum în bancă, i-am luat eu locul lui Mihăiţă. In locul meu stă Chiostec, în locul tău, Popescu Virgil care s'a întors iar la noi la liceu şi în locul lui Chiostec, Baruch David pe care l'a mutat din fundul clasei noul profesor de limba germană ca să aibă cu cine vorbi nemţeşte la curs. Iartă-mă că nu-ţi scriu mai mult, dar sunt aşa de mâhnit că nu-mi arde să-ţi mai spun şi alte noutăţi. Apropos. Ştii că Steluţa este acum la Piteşti? Bărbatu-său este un om foarte cum se cade. Când ne 'ntâlnim pe stradă, se plimbă cu mine la braţ. Mamă-ta însă, nu ştiu de ce o fi supărată pe mine. Am salutat-o şi nici n'a vrut să-mi răspundă. Al tău prieten care te doreşte şi aşteaptă să te vadă cât mai curând.

Cotan

Aşa dar Werther a existat cu adevărat. Când l'am citit pentru prima oară la vie, în pătuiagul din vârful nucului, nu-mi dădeam seama ce înseamnă o suferinţă din dragoste. Il citeam doar cu ochii, după cum noaptea, tot cu ochii numai mă uitam la stele şi nu bănuiam că fiecare din ele este tot aşa de mare ca şi pământul nostru.

Mihăiţă, Mihăiţă!... Fie-ţi ţărâna uşoară ca şi sufletul tău pe care Lizica nici nu l-a simţit când i l-ai fluturat prin faţa ochilor.

* * *

Iar am păţit-o. Părintele Simion, m'a prins cu Madame Mary în odaia ei de culcare... Acum sunt dat în consiliul profesoral, ca să fiu eliminat din pension şi din toate liceele din ţară.

Când o auzi mama şi familia s'a sfârşit şi cu mine. Mai bine mă omor mai 'nainte ca să afle de noua ruşine ce le-am făcut.

Ce gură blestemată a avut şi Kety asta!... Ea mi-a spus întâia oară: „să-ţi fie ruşine să mai dai ochi cu lumea". Şi iată c'aşa s'a şi întâmplat. In tot pensionul nu se vorbeşte de cât de păţania mea. De geaba protestez eu că nu-i adevărat. Nu vrea nimeni să mă creadă. Şi doar de data asta nu mă dusesem la Madame Mary decât să-i cer o batistă curată. Toţi băeţii îşi bat joc de mine. Fiecare face pe socoteala mea câte o glumă care mă doare. Singur Bibiţă Colţescu îmi spune să n'am nici o grijă, că la fel s'a mai petrecut şi în alţi ani. Au mai fost prinşi şi alţi băeţi în odaie la Madame Mary şi nu i-a dat nimeni afară din şcoală... Nu ştiu dacă este adevărat ce-mi spune Bibiţă. Dar când mă gândesc ce are să fie când o să dau ochii cu directorul, mi se tae picioarele. De m'ar judeca mai repede să ştiu barim şi eu din vreme ce trebue să fac.

Doamne, Doamne!... Rău e când îţi plac femeile... Mihăiţă s'a sinucis, fiindcă iubea pe Lizica. Pe mine mă dă afară din şcoală, fiindcă mă place Madame Mary... Par'că eu sunt vinovat!... Eu am adus-o în pension?... Până nu mi-a spus ea, eu habar n'aveam că sunt crai de tobă... Bine-i spunea Kety, mamei:

— Băiatul ăsta o să iasă crai mare, nu glumă. Are strungăreaţă...

* * *

Uf!... Am scăpat... Bun e Dumnezeu!... Minunea asta, numai Dumnezeu o mai putea face. De altfel, tot Dumnezeu m'a făcut şi pe mine. El a vrut să fiu aşa cum sunt... Nu e vina mea că nu sunt altfel. Par'că n'aş vrea să fiu şi eu ca toată lumea? Dar şi aşa cum sunt, nu fac rău nimănui. Mă încurc numai şi eu cu ochii, pe ici, pe colo şi câte odată mă cam ia gura pe dinainte... Dar altminteri, nu cred să aibă cineva să se plângă de mine.

Directorul m'a chemat în cancelarie. Era singur. Nu ştiu dacă era directorul de studiu sau cel administrativ. Până atunci nu văzusem pe nici unul din directorii pensionului nostru.

Când am intrat, s'a uitat la mine încruntat, apoi după ce par'că m'ar fi gustat ca pe o prăjitură ce-i da de bănuit că n'ar fi proaspătă, a început să zâmbească şi mi-a zis numai atât:

— D-ta eşti ăla?... Bravo!... Să-ţi fie de bine... Dacă-aţi fi toţi aşa, mutăm pensionul în „Crucea de Piatră".

Pe urmă s'a uitat în catalog la toate notele dela începutul anului, şi-a mai aruncat ochii prin registrul pensionului unde sunt trecute conturile elevilor şi a tuşit de trei ori.

Asta însemna că hotărârea fusese luată şi mai rămânea să pronunţe sentinţa.

— Bine... Să ştii că te-am iertat... Scrie însă mă-tei să mai trimeată încă 500 de lei... Văd că eşti dator pentru nişte cheltueli suplimentare Acum pleacă şi vezi-ţi de treabă.

Bravo director!... S'audă fostul meu profesor de limba română n'are să vrea să creadă că există şi astfel de oameni pe lume. Ce-mi pasă mie de cei 500 de lei pe care trebuia să-i plătesc pentru nişte cheltueli suplimentare, pe care ştiam bine că nu le făcusem?... Nu băusem nici măcar la masă apă minerală, după cum îmi propusese intendentul. Important însă era faptul că scăpasem!...

Doamne, Doamne!... Dă-i zile multe şi fericite directorului care m'a judecat...

Nu ştiu ce i-am scris mamei, că n'a trecut o săptămână, şi mi-a şi trimis banii. Cum i-am primit, m'am dus cu ei la director. De data asta, în cancelarie, erau amândoi directorii. Cel care mă judecase, mi-a luat banii fără să-i mai numere şi i-a băgat direct în buzunarul dela pantaloni.

Celalt director par'că nici nu ştia despre ce este vorba. Când mă arătă cu mâna şi-i spuse cine sunt, amândoi pufniră de râs:

— Ăsta e!... Ăla cu Popa Simion...

Apoi adresându-se mie, continuă:

— Ei?... Ce mai e cu Madame Mary?

Eu mă roşesc şi răspund ruşinat:

— Nu e nimic, domnule director... Zău aşa!...

Directorul însă, par'că ştie ceva mai mult decât mine.

— Lasă, lasă, că ce e nu e rău... Numai că prea sunteţi grăbiţi şi voi... Ce dracu!... Doar sunteţi băeţi tineri... Ce-o să mai zicem atunci, noi ăştia, oameni bătrâni?...

Şi până la examen, iar n'am mai dat cu ochii de nici unul din cei doi directori. Cu părintele Simion însă, am rămas mai departe în aceiaşi termeni buni. Par'că nu s'ar fi întâmplat nimic. Dar nici pe la Madame Mary n'am mai fost de loc, de-atunci

* * *

Am trecut două clase într'un an. Ce uşoare au fost examenele la pension!... Aproape nici nu-ţi venea să crezi că dai examen. La Piteşti, par'că intrai într'o sală de operaţie. La Bucureşti par'că te plimbi cu muscalul la şosea...

Cotan a trecut şi el clasa. La toamnă deci, o să ne regăsim la universitate. Cotan vrea să urmeze dreptul. Eu aş vrea să urmez literele. Dar şi Dreptul şi Literele, e-acelaşi lucru când n'ai tragere de inimă nici pentru unul, nici pentru altul. Corigenţa la limba română mă plictisea ca cicatricea unei răni vindecate dar vizibile încă. Cicatricele rănilor mari nu dispar niciodată.

Caut s'o conving pe mama, că eu nu mai pot învăţa carte în ţară. Vreau să mă duc la Paris. Nu ştiu exact, ce-aveam să fac acolo. In orce caz însă, la Paris, ori ce-aşi fi încercat, era să fie mai bine ca la Bucureşti. Parisul era marea în care fluviul năzuinţelor mele trebuia să se verse odată. Azi, mâine, n'avea nici o importanţă. Mai curând însă ar fi fost mai bine. Mai târziu, fluviul s'ar fi revărsat peste maluri şi ar fi distrus poate ogoarele din vecinătatea lui. De data asta, simţeam că'n albia sufletului meu, curge apă destulă, să pot fi un fluviu adevărat...

Incântată de strălucitul examen pe care-l trecusem la Bucureşti, mama pare a începe să se înduioşeze tot mai mult la rugămintile mele. Până aci, nu ne vorbeam decât în fraze scurte şi exclamaţii de nedumerire şi dintr'o parte şi din alta. Iată însă că într'o bună zi, mama răsuflă cu satisfacţie, dar şi cu oarecare îngrijorare:

— Bine... Du-te şi la Paris... Dar să ştii că n'am să-ţi dau de-acum toată averea pe mână... Până la majorat, o să-ţi trimit lunar ce voi crede eu de cuviinţă. De-aci încolo, poţi face cu banii tăi ce vrei... Eu nu mă mai ocup de tine... Dacă o fi să eşi om; bine... O să mă bucur şi eu ca oricare mamă bună... Dacă nu, treaba ta... Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi... Să ştii însă că la mine acasă nu mai ai ce căuta...

Steluţa care a aflat că plec la Paris, se ţine de capul meu s'o iau şi pe ea cu mine. La fel mă rugase altădată s'o iau la Bucureşti, şi când colo... nemerise în braţele lui Cotan, la Govora şi pe urmă la Piteşti... Nu, nu... Dacă nu mai poate trăi în ţară, să-l roage tot pe Cotan să-i mute bărbatul la Paris...

Eu dacă plec, înţeleg să rup definitiv cu familia. Familia e ca un cuib de cioară. Iţi este de folos atât timp numai cât nu poţi sbura. Dar după ce-ţi cresc aripile, adio!...

La Piteşti plecarea mea face oarecare senzaţie. La „centru" mai ales este comentată cu aprindere. Cotan e foarte trist că nu poate merge şi el, mai ales că Lizica sta la Paris singură de-aproape un an. Bărbatu-său s'a întors în ţară, fiindcă avea de aranjat nişte afaceri cu moşia şi mai ales cu politica. Pentru la toamnă, este anunţată o nouă remaniere ministerială. Şi Tatăl lui Cotan, care a mai pierdut trenul odată, de data asta vrea să-şi aibă toţi oamenii de încredere, în jurul lui.

Kety însă suferă mai mult ca toată lumea. Şi Kety nu suferă de necaz ca alţii. Suferă cinstit, fiindcă are suflet. Imi dau seama că oricâte neplăceri aşi fi avut eu de pe urma ei, tot Kety rămâne cea mai dulce femee din câte cunoscusem până atunci. De când m'am întors la Piteşti, ne vedem aproape în fiecare zi. Nu ştiu cum se face, dar bărbatu-său iar s'a dus la Curtea de Argeş să ridice nişte puncte topografice.

Incep să cred că topografia militară mai ales nu este o specialitate pentru oameni însuraţi.

Deşi ne vedem zilnic, de câte ori ne despărţim, Kety nu uită să-mi spună:

— Să nu pleci până ce nu mai vii odată la mine...

Dar acest „odată" se repetă mereu ca şi cum n'ar mai fi să plec niciodată... Şi totuşi, voiu pleca... Voiu pleca curând şi Kety o să mă vadă odată cu siguranţă pentru ultima dată.

Simt în mine mândria unei cuceriri sigure. De câtva timp, trăesc numai în viitor. Trecutul mă desleagă parcă de ţărmul la care nu acostasem decât în mod provizoriu. Poporul a aflat că se pregăteşte o nouă expediţie spre nişte insule nestăpânite încă de nimeni, fiindcă nimeni nu ştie unde sunt deşi toată lumea ştie că sunt pline de aur şi pietre preţioase. Şeful acestei expediţii sunt eu. Toată lumea mă cunoaşte astăzi. Femeile îmi surâd discret; bărbaţii mă salută până la pământ. Eu însă trec înainte. Nu le acord nici măcar atenţia unui zeu faţă de bastarzii săi. Nu recunosc pe nimeni. Nici unul nu se înrudeşte cu mine. Nici unul nu aparţine rasei mele. Eu sunt unic. In mine curge alt sânge. Sângele meu se înrudeşte numai cu seva din trunchiul nucului din via noastră dela Slatina, care are peste o sută de ani... Nu vreau să-mi confund trecutul cu copilăria mea. Trecutul mă îmbătrâneşte, mă diformează... îmi uşurează trupul şi'mi îmgreunează mintea... îmi înmulţeşte regretele şi-mi scurtează zilele... Copilăria însă mă păstrează intact ca mumia unui rege egiptean îmbălsămat acum câteva mii de ani. care-ţi pare că surâde şi astăzi şi întreabă pe cei din jurul lui:

— Unde-mi este iubita mea?...

Iubita mea... Iubita mea!... Unde eşti tu oare, iubita mea, şi cine esti tu?...

ION MINULESCU

„Napoleonita"

De multă vreme domneşte în cercurile teatrale prejudecata că actorii care joacă rolul lui Bonaparte, sfârşesc totdeauna ca victime ale grandomaniei. Chiar Zacconi, marele tragedian italian a fost, după mărturisirea biografilor, posedat în asemenea măsură de figura Corsicanului, că prietenii au fost foarte neliniştiţi de apucăturile şi monoloagele lui. Dar cazul cel mai ciudat al acestei maladii actoriceşti ni-l prezintă Charlie Chaplin, precum aflăm din însemnările lui Mister Skinner.

Sătul de băţul lui scurt şi flexibil, de mustăţile lungi pe oală, eroul dela Los Angeles a voit acum doi ani să joace un rol de Napoleon. Câteva luni a avut de-aface cu specialişti în istorie, în faţa cărora făcea probe asupra mişcărilor, grimaselor şi surâsului, caracteristce Cezarului corsican. Incet-încet această preocupare deveni adevărată halucinaţie. Şi într'o bună zi Zita Grey, soţia lui, îl văzu punându-se la masă în uniforma cenuşie dela Austerlitz şi-l auzi poruncind să vie mareşalii şi să-i facă un raport asupra luptelor în curs. Musafirii de faţă încercară să ia lucrul în glumă. Dar o păţiră! „Dobitocilor!" le strigă împăratul, şi părăsi sala spre a se încuia în odaia de lucru, de unde nu mai eşi toată după-amiaza. După o săptămână mister Skinner a primit o scrisoare dela Charlot prin care-i ordona „să se prezinte numaidecât la Marele Cartier".

Skinner povesteşte: „M'am dus îndată la colegul meu pe care l'am găsit preschimbat într'un adevărat Bonaparte; Charlie Chaplin nu mai exista, sufletul i se schimbase în al eroului său. Era un caz izbitor de schimbare de personalitate. Imi eşi înainte, îmi vorbi de triumful armatelor sale, pe cale de a cuceri lumea. Apoi începu să ţie o cuvântare solemnă generalilor. Atunci Zita şi alte actriţe năvăliră în studio şi începură să bombardeze cu perine pe „Napoleon", care căzu jos fără cunoştinţă. Charlie a trebuit să şadă o lună în pat".

De curând s'a întâmplat un nou caz de „napoleonită", deşi mai puţin grav. Albert Dieudonné care joacă rolul lui Napoleon într'o piesă de Gancé, a căzut într'o adevărată stare de inconştienţă, o adevărată dedublare de personalitate, deşi nu există în tot teatrul francez artist mai puternic, mai voios şi mai puţin înclinat spre manii. Ceiace caracterizează temperamentul lui egal e un scepticism blând, politicos care-l face să primească evenimentele cele mai extraordinare ale vieţei cu un surâs de nespusă ironie „Singura asemănare pe care o am cu Napoleon, a declarat actorul lui Gancé când acesta i-a oferit rolul, e că şi eu în timpul războiului am fost caporal". La început nu s'a prea grăbit să înveţe rolul. Dar încet-încet, privind în oglindă chipul lui uscăţiv, buzele energice, ochii limpezi, nasul vulturesc, fruntea naltă, îşi zise: „Intrucât nu e vorba de Napoleon, ci de tânărul Bonaparte, — să încercăm!"

Incercarea avu un succes strălucit. Când s'au reprezentat primele sute de metri de film în faţa unui juriu de critici, apariţia protagonistului iscă aplauze violente: era profilul de medalie al generalului de pe câmpiile de luptă din Italia, măreţia olimpiană a primului Consul. Actorul a fost felicitat, i s'a prezis un triumf sigur şi i s'au lăudat însuşirile. El a surâs discret şi niţeluş încurcat. Dar nu mai era surâsul de altădată. Citind volumele lui Frédéric Masson, memoriile contemporanilor şi imitând portretele de David, Dieudonné s'a molipsit, s'a otrăvit cu „Napoleon". Sufletul eroului din Lodi, tremurând la începutul gloriei, setos de nemurire, a împins în subconştient scepticismul bulevardierului parizian. Pe chipul lui se citeau halucinaţii, minuni, intoxicare, ameţeală. Prietenii lui observau că se află în faţa unui personagiu care-şi juca rolul şi în afară de studio. Secretul se concentrase în pupilele limpezi, în trăsăturile expresive ale gurii; uneori febra interioară era însă atât de mare încât se pomenea rostind fraze neînţelese, de care soţia lui îngălbenea.

— „Mâine la Barras... Mâine pe câmpul de luptă..."

Şi când cineva, crezând că-şi prepară jocul de mâine îi punea vre-o întrebare, Dieudonné se deştepta ca dintr'un vis. Atunci îşi muşca buzele şi încerca să surâdă. Căci din fericire era de o robustă sănătate morală care, chiar în momentele crizei, nu-l lăsă pradă delirului, cum se întâmpla cu Charlot. Şi apoi nu avea nici-o Zita Grey alături, care să-l bombardeze cu perine... După ce s'a vindecat de acest rol, pe care l'a dus totuşi până la capăt, şi-a redobândit surâsul. Ceeace nu-l împiedeca pe Dieudonné să şoptească uneori neliniştit: „Teribil şi periculos e tipul acesta!" — *A.*

Anecdote

Bébé răsfoeşte un dicţionar în biroul tatălui său. Deodată întreabă:

— Tată, ce însemnează asta: Victor Hugo 1802—85.

— Trebue să fie un număr de telefon.

Un inginer arată unei ţărance planul exproprierii pentru viitoarea cale ferată.

— Noua linie o să treacă chiar prin mijlocul casei voastre.

— Şi credeţi că eu sau bărbatu-meu o să stăm să deschidem uşa de câte ori o să treacă câte un tren?

Un spaniol e un cerşetor. Doi — luptă de tauri. Trei — retragere din Marocco.

* * *

La doctor.

— Sunteţi căsătorită?

— Nu, domnule!

— Aveţi un amant?

— Oh, nu domnule.

— Sunteţi însărcinată?

— Nu ştiu....

Cugetările cetăţeanului Internaţionalov

Abţinerea e bună la vot caşi la băutură.

Chiar într'o cooperativă goală poate fi un director gras.

Având mandat, nici prostul nu mai e prost.

— Nu ţi-i ruşine? Gogeamite bădăran sănătos — şi cerşeşti!

— Tocmai, m'am însănătoşit decând cerşesc.

De vorbă cu Selma

Prima noastră călătorie

Iţi mai aminteşti, Selma, de călătoria ce am făcut împreună — de prima şi ultima noastră călătorie? Iar dacă ai uitat cumva unele amănunte, dă-mi voe să ţi le împrospătez din nou în memorie.

Aşadar, fii bună şi mă ascultă.

Incepuse să se lase şi la Constantinopol căldurile verii. Fireşte, nu o căldură greoae, moleşitoare. Curentul depe Bosfor avea în toate zilele grijă să domolească arşiţa soarelui de Orient, iar întinsa Anatolie trimitea din fundul văilor şi munţilor ei un vânt, care nu era numai răcoritor, ci totodată aducea pe aripile sale parfum de flori exotice, mirezme de codri neumblaţi, şi miros de ceva tainic şi nelămurit.

Oricum, ne părăsiseră zilele dulcei primăveri, de care aveam parte vreo opt luni în oraşul care este cea mai frumoasă minune printre minunile pământului.

Odată cu sosirea zilelor calde, începuseşi tu, Selma, să nu te mai simţi în largul tău. Aveai ameţeli, te plângeai că somnul nu îţi este liniştit şi că îţi pierise pofta de mâncare. Nici mie nu-mi mergea tocmai bine. Cred că se trezise în amândoi dorul de ducă, dorul atavic al nomazilor din care ne trăgeam obârşia. In tine vorbea glasul strămoşilor tăi, conducători de turme prin munţii şi văile Caucazului. Strămoşi cari pribegeau cu aceiaşi ţintă prin munţii Pindului şi prin văile Macedoniei, mă împingeau şi pe mine să nu stau multă vreme locului şi să nu-mi găsesc astâmpăr.

„Numai cei ce au murit, stau tot anul nemişcaţi", glăsueşte o zicătoare de la noi.

Eram, prin urmare, robii unei nevoi, căreia n'aveam decât să ne supunem.

Totuşi, tu ai găsit cu cale să consulţi întâiu pe doctori... Ştii, Selma, că tu, femeia voinică, sănătoasă, mergeai cam des la doctor şi că lucrul acesta nu-mi făcea nici o plăcere? Da, l-am cunoscut şi eu pe doctorul tău, care era destul de înaintat în vârstă şi bucurându-se de reputaţia unui om cum se cade. Cu toate acestea, nu vedeam nevoia ca pentru boli şi suferinţe, care nu erau decât o simplă închipuire, să te duci într'una la dânsul şi să-i îngădui a-şi plimba privirile şi degetele peste intimitatea trupului tău.

Tu râdeai, când îţi spuneam lucrurile acestea, eu însă înghiţeam în mine lacrimile şi un sentiment făcut din necaz şi gelozie.

Nesuferitul de doctor ţi-a spus că ai nevoe de o schimbare de aer şi că o şedere de vreo lună la **Brusa** ţi-ar face bine.

„Vii şi tu" mi-ai spus, după ce te-ai hotărât să urmezi sfatul doctorului.

Iar după ce mi-ai lăudat împrejurimile vechei capitale a sultanului **Osman**, întemeietorul împărăţiei ce i-a purtat numele, ai găsit că — nici nu ştiu de unde ai scos aceasta — sufăr de reumatism şi că pentru această infirmitate sunt în apropierea Brusei, băi făcătoare de minuni.

Şi aşa ne-am înţeles să părăsim Constatinopolul şi să plecăm pentru o bucată de vreme la Brusa. Ce de supărări, amestecate cu hohote de râs, ne-a pricinuit orânduirea amănuntelor călătoriei noastre!

Mai întâiu am înlăturat ca foarte îndrăzneaţă, ba chiar periculoasă ideia de a porni de acasă împreună şi într'o singură trăsură. O turcoaică — şi încă ce turcoaică: una din cele mai frumoase şi mai cunoscute cadâne — şi un creştin stând alături în aceiaşi trăsură şi plecând la drum împreună! Era o îndrăzneală, o sfidare ce putea să ne coste scump de tot. N'aveam măcar siguranţa că ajungem teferi şi nesupăraţi până la debarcader, unde urma să luăm vaporul, care să ne ducă pe coastele Anatoliei în apropierea cărora oraşul Brusa se resfaţă în mijlocul unei verdeţi ce nu se veştejeşte.

Şi ne-am zis: „Luăm două trăsuri, ne facem că nu ne cunoaştem şi că numai întâmplător trăsurile noastre merg alături una de alta, iar pe vapor facem în aşa fel, ca să fim cât mai aproape".

Totul a mers bine. A mers bine şi pe cochetul şi săltăreţul vapor, unde — fireşte, din datorie de cavalerizm — a trebuit să te sprijin de câteva ori, mai ales că în ziua aceea şi vaporaşul nostru şi marea de Marmara aveau poftă să se joace şi să sburde.

Şi pe cât de fricoasă ai fost tot timpul cât a ţinut călătoria cu vaporul, pe atât de uimitor de curagioasă te-ai arătat atunci când am sosit în micul port **Mudania,** de unde urma să continuăm drumul până la Brusa — un drum de vreo trei sferturi de oră — cu mititelul şi puţin grăbitul tren ce stătea gata de plecare.

Ai zis aşa dintr'o dată: „Vreau să mergem la Brusa cu trăsura!" Din intonaţia ce ai dat cuvântului „vreau", am înţeles că ai luat o hotărîre asupra căreia era de prisos să mai discutăm. Vom merge deci cu trăsura, adică — stai — cu două trăsuri, aşa cum făcusem şi la Constantinopol.

Decât în gară nu era liberă decât o singură trăsură. „Incapem bine amândoi", ai zis tu râzând.

De încăput, de bună seamă că încăpem, mai ales că nici nu era nevoe ca distanţa dintre noi să fie chiar aşa de mare, decât era vorba ce va zice lumea — lumea mahometană a dumitale? Eram în primejdie de a fi daţi jos, batjocoriţi, ba ne aşteptau, poate, neplăceri mai mari şi mai grave.

„Suie-te 'n trăsură şi nu fi aşa fricos!" mi-ai răspuns tu la toate obiecţiunile, obiecţiuni dictate în bună parte şi de teamă, de acel sentiment de teamă a creştinului, ţinut veacuri întregi în supunere şi ascultare şi obişnuit să vadă înainte-i numai piedici şi primejdii.

In gestul tău, Selma, am văzut — şi m'am simţit aşa de mândru şi de măgulit — puterea unui sentiment, dar am mai văzut şi deosebirea între cele două lumi: între lumea stăpânitorilor, pe care primejdia îi îndârjeşte, şi lumea stăpâniţilor, care tremură chiar la gândul că-i ameninţă ceva.

...Dar ştii că n'ai fost cuminte în ziua aceea? Nici nu pornise bine trăsura şi nici nu eşisem din gară, urmăriţi de priviri, unele de mirare, cele mai multe însă hotărît încruntate, că tu te-ai şi lipit de mine şi mi-ai luat o mână între mâinile tale... nu-i aşa, Selma, că şi astăzi mâinile tale sunt tot aşa de moi şi de fine? Şi mă grăbesc să răspund eu în locul tău: „Fireşte că sunt, fiindcă nici nu e de închipuit să fie într'altfel".

Şi — dar ştii, Selma, că n'ai fost de loc cuminte — te-ai pus să cânţi. Da, recunosc, cântai frumos, cântai dumnezeieşte, căci, de altfel, ce nu era în tine frumos şi dumnezeiesc? Decât să cânţi, când de o parte şi de alta a drumului era atâta lume, care privea nedumerită, şi mai ales să cânţi acel cântec în care se spune că îndrăgostiţilor nu le pasă de nimeni şi de nimic şi că dragostea striveşte cu puterea ei toată ura şi toată răutatea omenească.

Cântai, te aplaudai singură, te întrerupeai ca să exclami: „Ce frumoasă e călătoria noastră de nuntă!"

Eu unul, ghemuit în fundul trăsurii, nu mai ştiam pe ce lume mă găsesc, pe când vântul, molipsit, pe semne, de buna ta dispoziţie, îşi făcuse din tine un tovarăş de joacă. In deosebi, avea ce avea el cu vălul care, chipurile, îţi acoperea faţa, tăinuind-o privirilor străine, şi cu părul tău, cu minunatul tău păr blond şi mătăsos.

Iar tu îl lăsai să-şi facă de cap. Dădeai voe celor cari îi întâlneam în drum să te admire în toată strălucirea frumuseţii tale şi nu făceai nici un gest ca să opreşti suviţele de păr să zburde aşa după cum le sufla vântul. Te făceai chiar că n'auzi exclamaţiile trecătorilor: „Frumoasă mai e, să nu-i fie de deochi!"

Te-ai trezit din această nepăsare, mai mult prefăcută decât adevărată, când un hoge bătrân, încruntându-se la vederea unei cadâne, descoperită la faţă şi la păr, a scrâşnit din dinţi şi ţi-a strigat: „Ce neruşinată!"

Iar tu — nu ştiu dacă îţi mai aminteşti — te-ai grăbit să-i răspunzi tot aşa de răstită: „Strugurii sunt prea verzi pentru tine, hodorogule!"

Dar când am intrat în pădurea de măslini, pe care o vedeai pentru întâia oară în viaţa ta! Ai oprit trăsura, te-ai dat jos, spunându-mi şi mie să fac la fel. Am pătruns adânc în pădure, ţinându-ne de mână, tu sărind, zburdând de bucurie şi ciripind ca o păsărică.

Găseai că totul e nespus de frumos, te opreai în admiraţie înaintea fiecărui copac, înaintea fiecărui petec de verdeaţă presărată cu flori.

Când am dat însă peste o poiană în care un izvor mititel îşi picura apa rece şi limpede ca lacrima, plăcerea ta devenise un adevărat extaz. Ne-am aşezat jos lângă izvorul mititel, iar tu ai început, în expansiunea ta, să depeni planuri frumoase, aurite, planuri de un viitor care, din nenorocire, a rămas un trecut apus pentru totdeauna.

„Să cumpărăm poiana aceasta... stai, că o cumpăr eu din banii mei şi să ne clădim aicea o casă, dar ştii ce casă? O căsuţă, care să fie un adevărat cuib — cuibul fericirii noastre. Să venim în toţii anii şi să stăm aicea mai multe luni, departe de lumea şi de tot zgomotul de la Constantinopol. Şi...", dar tocmai când vroiai să mai spui ceva, vântul, care ştie să fie şi răutăcios, ţi-a suflat mai puternic în păr şi ţi-a dat vălul peste faţă, acoperind-o toată.

In clipa acea am avut şi ai avut şi tu, Selma, senzaţia că vălul acela aşa de subţire şi de străveziu era o piedică de netrecut, era o prăpastie ce se deschidea între noi doi. Era prăpastia ce despărţea cele două lumi: lumea ce se închina lui Mahomet şi lumea câştigată pentru credinţa lui Crist. Şi de undeva, din depărtări nebănuite, se auzeau par'că scrâşniri din dinţi şi se zăreau pumni încleştaţi îndreptându-se împotriva noastră.

Iar un glas tainic şi rău prevestitor ne şoptea parcă la ureche: „Nu încercaţi să uniţi ceeace e despărţit de ura şi duşmănia atâtor veacuri. Nu încercaţi, căci vă aşteaptă peirea depe urma încercării voastre".

Ştii că am părăsit vederea şi frumoasa poiană stăpâniţi de un sentiment nelămurit de mâhnire, de apăsare sufletească. Tăcuţi şi duşi pe gânduri ne-am suit din nou în trăsură şi ne-am văzut înainte de drum. Până la Brusa tu n'ai mai cântat, n'ai mai admirat neîntrecuta panoramă ce ne înfăţişa atât de bogata câmpie a Brusei şi falnicul, pururi verdele munte **Olimp,** care îi stă de strajă. In ochii tăi se citea o tăinuită durere, părerea de rău că ceeace numim ore fericite nu durează mai mult de cât o clipă.

Imi amintesc doar că după ce făcusem o bună bucată de drum şi începuse să se profileze în văzduh eleganta siluetă a minareturilor de la Brusa, tu m'ai întrebat sau mai bine zis te-ai întrebat pe tine însuţi: „Dece Dumnezeu, care este unul singur, n'a făcut o singură religie pentru toţi oamenii şi dece deosebirea de religie să fie o piedică de netrecut în drumul spre fericire?"

N'am găsit atunci nici un răspuns şi nu-l găsesc nici astăzi.

N. BATZARIA

JEAN NERUDA

Vampirul

Vaporul de plăcere se oprise pe ţărmul insulei Prinkipo. Am debarcat. Societatea era puţin numeroasă: o familie poloneză—tatăl, mama, fiica lor, logodnicul, eu şi un prieten. Pe podul de lemn care uneşte cele două maluri, între Cornul de Aur şi Constantinopol, grupul nostru a mai sporit cu o persoană: un Grec tânăr, care, judecând după cartonul ce ţinea sub braţ, era probabil pictor. Părul negru şi buclat îi ajungea până pe umeri; avea ochi negri şi pierduţi în orbite, era palid la faţă şi posomorît.

La început mi-a fost simpatic mai mult pentru graba cu care voia să ne servească, arătându-ne drumul. Dar am observat apoi, că e mai bucuros să stea de-o parte, şi m'am depărtat.

Familia poloneză începu să mă intereseze. Părinţii erau oameni foarte cumsecade şi blajini, iar logodnicul fetei era un tânăr elegant şi cu maniere alese. Veniseră în Prinkipo să petreacă lunile de vară din cauza fetei care era suferindă. Frumoasă şi veşnic palidă la faţă, ea părea atinsă de o boală grea, sau poate era în convalescenţă. O tusă seacă şi deasă îi întrerupea vorbele pronuntate cu glas stins. De câte ori tuşea, logodnicul se întorcea spre dânsa şi o privea cu milă; ea ridica încetişor ochii frumoşi, vroind par'că să spună:

— Nu-i nimic! sunt fericită că-s lângă tine!...

Aveau o încredere statornică în însănătoşirea ei şi în fericirea viitoare.

După recomandaţia Grecului, care se despărţise de noi înainte de debarcare, familia poloneză a ocupat un apartament în hotelul de pe munte. Stăpânul era un Francez, şi hotelul fusese amenajat după gustul şi confortul franţuzesc.

Am luat masa împreună. Apoi ne-am urcat cu toţii în pădurea de ştejar care umbrea înălţimea, ca să respirăm aerul proaspăt şi să admirăm priveliştea minunată.

Abia găsisem un loc potrivit, când apăru şi Grecul de pe vapor. Salută cu amabilitate, aruncă o privire în jurul său şi se aşeză la câtiva paşi de noi. Apoi îşi scoase blocul şi începu să schiţeze.

— S'a aşezat, probabil, aproape de stâncă, pentru ca să nu vedem ce desenează! — şoptii eu.

— Să-l lăsăm în pace— răspunse tânărul Polonez; avem destule lucruri mai interesante de privit; mi se pare că-i servim chiar de model; însă puţin ne pasă.

In adevăr, aveam ce privi. Nu există în toată lumea un loc mai pitoresc şi mai fericit ca această insulă Prinkipo. Irene, martirul politic al lui Carol cel Mare a stat aci o lună în exil.

Dacă aşi putea rămâne aci o singură lună din viaţă, amintirea m'ar face fericit tot restul zilelor mele. Cu toate acestea, n'am să uit niciodată, singura zi ce-am petrecut-o acolo. Aerul era transparent ca diamantul,—şi atât de îmbătător, atât de dulce, încât sufletul se lăsa purtat spre Necunoscut. In dreapta, de partea cealaltă a mării, se ridicau înălţimile alburii ale Asiei; în stânga departe, se întrezărea şesul Europei. Aproape de noi, înălţându-se ca un vis trist către azur, se ridica Halki —, una din cele două insule ale Arhipelagului, cu pădurile ei de chiparoşi, cu măreaţa clădire a azilului pentru alienaţi. Apa mării de Marmara, puţin agitată, în depărtare era albă ca laptele, roşie între două insule de culoare portocalie, iar dedesuptul nostru avea culoarea safirului. Nicăeri nu se zăreau bastimente mari. Două vaporaşe sub pavilion englez, alunecau uşor dealungul ţărmului: unul dintr'însele—minuscul — nu era mai mare decât ghereta unei santinele, celălalt era purtat de 12 vâslaşi. De câte ori se ridicau vâslele în cadenţă, de-atâtea ori apa se prelingea pe ele ca argintul topit. Delfinii, foarte puţin sălbatici, se ridicau printre bărci, aruncându-se cu toată forţa afară din apă. In înălţimile azurii, planau când şi când vulturii, măsurând spaţiul dintre cele două părţi ale lumii. Dedesuptul nostru, coasta muntelui era acoperită cu trandafiri în floare,—şi parfumul lor umplea văzduhul. Din cafeneaua de lângă mare, veneau cântece abia desluşite. Priveliştea era în adevăr încântătoare. Noi tăceam şi ne confundam în acest tablou de paradis. Tânăra Poloneză şedea culcată în iarbă, cu capul pe pieptul logodnicului. Obrazul îmbujorat al tinerei sale figuri căpătase frăgezime, iar ochii albaştri se umpluseră de lacrimi. Tânărul a înţeles. Se plecă asupra ei şi cu sărutările lui îi şterse lacrimile, una câte una. Mama fetei începu să plângă.

— Şi spiritul şi trupul se vindecă aci! — murmură fata — ce fericită ţară!

— N'am nici un duşman, dar chiar de-aşi avea, l'aş erta aici!— zise tatăl cu vocea tremurată de emoţie.

Şi iarăşi tăcurăm cu toţii.

Ne simţeam năpădiţi de fericire...

După o oră de lucru, Grecul se ridică, închise cartonul şi plecă salutând uşor.

Apoi, când în depărtare totul se îmbrăcase în amurg, mama fetei ne anunţă că e vremea să plecăm. Am coborît către hotel cu pas voios şi fără grijă. Când am ajuns, ne-am instalat pe veranda hotelului. Dar abia ne aşezasem, când auzirăm dedesuptul verandei, o discuţie aprinsă, urmată de înjurături. Grecul nostru se certa cu hotelierul. Noi ne amuzam ascultându-i cum se ciorovăesc.

— Ţi-aş arăta eu dacă n'aşi avea azi alţi clienţi! strigă stăpânul hotelului urcând scările şi apropiindu-se de noi.

— Cine este domnul acesta? — întrebă Polonezul?

Hotelierul aruncă o privire furioasă în josul scării.

— Ei! domnul meu! Cine e ticălosul ăsta? Noi îl numim „vampirul".

— Pe pictor?

—Frumos meşteşug! Nu pictează decât cadavre! Dacă cineva moare la Constantinopol sau aci, prin împrejurimi, portretul lui e gata în aceiaşi zi. Mizerabilul acesta merge până acolo, încât pictează chiar dinainte pe cel sortit morţii. Şi nu se înşeală niciodată; e sigur ca vulturul.

Bătrâna Poloneză scoase un ţipăt de groază. O ţinea în braţe, pe fiică-sa, palidă ca ceara şi de nerecunoscut. Logodnicul scoborâse de pe verandă, îl apucase pe Grec de piept cu o mână, iar cu cealaltă se căznea să-i smulgă cartonul. Ne-am coborît imediat şi noi. Grecul şi Polonezul se tăvăleau în nisip, — cartonul era deschis şi foile împrăştiate.

Pe una din foi era desenat cu creionul capul tinerei logodnice, cu ochii închişi şi cu coroana de mirt în jurul frunţii.

In româneşte de **EM. TAULET**

Iubirea unei răsvrătite

Libido este în toate manifestaţiile activităţii psihice.

S. Freud

Intr'o mohorâtă seară de primăvară, la lumina unui foc bun şi a unei lămpi umbrită de o mătasă albastră, s'a născut o dragoste şi a început să se destrame un suflet...

Erau singuri. In aer par'că plutea un fluid ameţitor izvorât din adâncul firei lor bogat sensuale, fluid ca o mireasmă grea şi dulce a unor flori rare, venite din pământurile calde ale şerpilor veninoşi.

Stăteau de vorbă, dar nu prea îşi dădeau seamă despre ce vorbeau. Amândoi nu mai erau decât două patimi ce se căutau, se atrăgeau, deşi se lăsau încă stăpânite de ideile şi prejudecăţile pe cari civilizaţia le-a pus întotdeauna în calea iubirii.

Ea fuma ţigări peste ţigări şi discuta a lene, aiurită. Din toată făptura ei radia acea rară fericire neprofanată de vanitatea succesului, care nu le este dat să o trăiască, când le învălue privirea plină de drag a unui bărbat spre care se simt atrase, decât unor puţine femei.

El, mai îndrăzneţ şi mai încrezător în sine de cât îi este firea, fără să-i spună cuvinte de dragoste, îi dezmerda uşor, din când în când, mâna ce-i atârna leneş peste marginea fotoliului... Şi încet, încet, cu emoţia profanatorului de odoare sfinte, Dinu îşi aluneca dezmerdarea tot mai sus pe braţul alb şi rece. Carnaţie tot mai supraomenească, cu cât se apropia de cel mai frumos umăr ce-a avut vreo dată o femee.

Ana nu se apăra: stătea nemişcată, părea impasibilă, dar era subjugată. Prin mângâerea palmei lui înfierbântate, i se impunea autoritatea bărbatului sigur de izbândă, căci în acele clipe el era sigur că va fi iubit; iar pasivitatea ei însemna delicioasa capitulare, încă subconştientă, a femeii cucerite... Iubire ce mai târziu Ana o va numi simplă mare atracţie fizică.

Dinu şi el credea că nu iubeşte şi că nu va iubi; aspira numai, cu violenţă, spre ceeace i se părea că nu va fi decât o beţie a simţurilor, pe care o dorea trecătoare.

Rar s'a legat mai uşuratec un roman mai sfâşietor!...

* * *

Focul se stinsese de mult, iar Ana cu ochii aţintiţi în cenuşă, asculta, surprinsă, pe Dinu care-i povestea că ea îi fusese dragostea adolescenţei. Cum înlemnea la colţ de stradă când o vedea trecând cu pas elastic, cu privirea semeaţă, cu părul ei de aur arămiu revărsat pe spate şi încadrată de cele două surori ale ei, poate mai frumoase decât ea, dar pentru el numai cu preţ de cadru al farmecelor ei. Cum ani de-arândul, multă vreme, n'a trecut niciodată pe lângă dânsa fără o tristă strângere de inimă.

—N'aş fi crezut că un bărbat este capabil de atâta discreţie şi timiditate; sunt sigură că nu te-am observat niciodată... şi doar nu eşti nici urât nici lipsit de eleganţă; nu eşti dintre acei pe lângă cari femeile pot trece fără să-i bage în seamă.

— Totuşi, nu m'ai văzut niciodată... *La fauvette et le liseron* — ştii, duioasa poezie a lui Fr. Coppée...

Nu şi-au mai spus nimic. Tăceau de un lung sfert de oră...

Razele lămpii străbăteau cu greu prin clopotul ei de mătasă albastră şi prin fumul de tutun, luminând misterios colţul odăii cu divanul pe care, într'o profuziune de covoare şi de perne, sălăşluia voluptatea întruchipând parcă o fiinţă aevea...

Lucrurile sau măcar unele lucruri şi măcar câte odată au şi ele suflet. In acea seară mai ales, aerul gros de fum, jucând printre ţesăturile grele, mlădioase şi licăritoare, lua forme vii...

Dinu uitase pe Ana în fotoliul ei la gura sobei şi de pe scaunul lui urmărea cu mirare şi cu încordată atenţie, viaţa ce se zămislea sub ochii lui... O cadână minunată doarme printre perne, — braţul ei atârnă leneş peste margine de pat,... Voalurile ce numai îi umbresc goliciunea i se amestecă în părul lung cu scânteeri de aramă... Lângă dânsa, pe o mesuţă, sub lumina albastră, ardeau parfumuri ameţitoare, iar într'o cupă de aur mai erau câteva din acele mici cuburi neregulate de culoare negricioasă, cu gust de miere amărue şi cu puteri de vrajă... Mai încolo, împrăştiate pe jos, prăfuite şi pătate de sânge, coiful, zaua şi mantaua albă a unui războinic, ce parcă ar fi trecut prin foc şi lupte ca să-şi îmbrăţişeze iubita cu o clipă mai de vreme, dar rămăsese încremenit în adoraţie, la câţiva paşi, cu braţele întinse...

Vis?... Visa Dinu?... Imaginaţie creatoare?...

Mai de grabă viziune impusă vederei lui subconştiente de misterioasele emanaţiuni ale lucrurilor...

Acele covoare orientale erau vechi şi autentice. Sute de ani împărtăşiseră viaţa din haremuri. Ana le avea dela părinţi şi erau în străvechea familie Craiovescu, de pe vremurile când Vizirii făceau boerilor noştri asemenea daruri.

Sute de ani culorile acestor ţesături au fost arse de trupuri pătimaşe, de lacrămi şi de sânge, de viaţa misterioasă şi frământată de voluptate, de ură şi de crimă din palatele Bosforului... Ar trebui să n'aibă omul suflet, nici idealuri, nici putinţa de-a crede în Dumnezeu şi de-a fi crezut în zei, ca să-şi închipue că un lucru poate fi veacuri de-arândul părtaş zilnic al celor mai intense simţiri omeneşti şi să rămână totuşi numai materie neînsufleţită.

— „Nu mai visa. Hai mai bine să bem un pahar cu vin".

— „Nu visez. Priveam urmele lăsate de vremuri în aceste minunate măsuri. Stăpânit de farmecul d-tale şi ameţit de adânci emoţii nedesluşite, vedeam, ceeace rar îi este hărăzit omului să vadă, emanaţiunea vieţii impregnată în unele lucruri...

* * *

Pe braţul lat al fotoliului şi pe un scaun alături, şi-au pus masa.

Intimitatea acestei gustări, parcă desăvârşea atracţia unuia către cellalt. Totuşi vorbeau politică şi chiar cu mult interes. N'a iubit cine nu ştie cât de multă seriozitate se poate pune în orice subiect de convorbire, când sufletele au nevoe de libertate ca să poată comunica mai bine pe furiş, dacă tirania judecăţii, a spiritului critic sau a timidităţii, nu le îngădue să comunice pe faţă, direct şi conştient.

Târziu, când liniştea nopţii pătrunde adânc firea şi ascute simţurile celor cari veghiază, Dinu, cu capul culcat pe marginea fotoliului, îşi plimba uşor buzele de-alungul minunatului ei braţ... Sub vraja acestei dezmerdări, Ana amuţise şi părea cuprinsă de o totală inerţie, dar toată a ei făptură vibra lăuntric...

După câtva timp, Ana s'a ridicat cu mişcări energice. S'a înfiorat par'că i-ar fi fost frig, şi cu hotărâre, dar cu multă duioşie în voce şi atitudine, a pus capăt ispitei. Ştia bine cum se va sfârşi, admitea acest sfârşit, dar feminitatea ei atavică o făcea să mai amâne, să mai aştepte...

Dinu a rătăcit multă vreme prin parc, depănând în minte tot felul de ipoteze, şi mai ales întrebându-şi inima dacă într'adevăr iubeşte pe Ana Craiovescu. Ar fi vroit să aibă siguranţa că această femee nu va fi în viaţa lui decât o frumoasă şi scurtă aventură. Nu se îndoia de succes şi visa la ameţitoarea lui înfăptuire. Dar era cuprins de o mare nelinişte.

Această femee îl atrăgea cum alta nu l'a mai atras vreodată şi îi era teamă de ea cum nu-şi închipuise că ar putea să se teamă de vre-o femee. Căuta să-şi explice această neplăcută senzaţie şi nu găsea altceva decât orgoliul Anei. Este drept că d-na Craiovescu, ducesa *de Guermantes* a aristocraţiei bucureştene, nu dădea numai impresia unei femei orgolioase, ci a orgoliului însuşi materializat într'o femee.

Este o banală teorie pe care adeseaori o fac femeile, că iubirea nu trebue confundată cu atracţia fizică, cu excitaţia cerebrală; dar când d-na Craiovescu spune că „aceste gâşte" nu ştiu nici să-şi înfrâneze, nici să-şi satisfacă un capriciu fără să-şi înstrăineze independenţa, te cuprinde un fior de groază pentru nenorocitul care ar iubi-o.

Dinu îşi repeta mereu, că n'o iubeşte, că nu o va iubi. Dar dacă o va iubi? Era chinuit de îndoială şi îşi zicea cu vorbele lui Stendhal. „Nici odată nu-s sigur de nimic, de mult ce văd toate posibilităţile".

Posibilităţile? Dar ce era oare mai posibil decât ca Ana — femee cu pretenţii la masculinitate, şi revoltată, în suflet şi în fapte, împotriva subordonării sociale a femeii — să nu vrea să vadă în el, chiar de şi-ar da seamă că-l iubeşte, şi mai ales dacă şi-ar da seamă că-l iubeşte, altceva decât un mijloc de satisfacţie sensuală? Decât un bărbat în locul soţului istovit.

Gurile rele spuneau doar, că la o anumită moşie izolată făcea gestul de trufaşă bestialitate bărbătească, de-a alege, a poseda fără o dezmerdare şi fără să vadă dacă a fost blondă sau brună. Că adică se dădea câte unui ţăran care abea avea timp să-şi dea seama de ce i se cere, ce se întâmplă şi cum a ajuns în drum cu câteva sute de lei în palmă.

Posibilităţile? Nu era oare posibil ca după o scurtă vreme de beţie voluptoasă, să fie cu el cu atât mai crudă, cu cât ar avea de răzbunat tăria ei învinsă de dor, ba chiar de drag? Ar fi dorit să fie iubit, dar îi era teamă de iubirea ei, ca de-a unei zâne rele din basmele copilăriei. Dinu o credea în stare să se simtă umilită că-l iubeşte şi să-l facă pe el, să ispăşească greu umilinţa ei... „Dar, fie şi aşa! — încercă Dinu să-şi dea curaj şi să-şi închee gândurile. — Deocamdată nu-i sigur decât că este o femee delicioasă şi că în astă noapte a adormit gândindu-se cu drag la mine"...

* * *

A doua seară, după masă, înţelegându-se din ochi, s'au strecurat repede şi discret din salon pentru a se regăsi în odaia ei. Odae dormitor-salon-birou „ mon Port-Royal" zicea Ana ca să pară cultivată.

Aici totul evoca emoţiile din noaptea trecută... Lampa cu lumina ei ca din basme, licărirea mătăsurilor divanului, focul în sobă... Era cald şi era bine...

Ana, par'că şi mai frumoasă şi mai ispititoare! Invăluită într'o uşoară şi simplă haină luminoasă, silueta ei se desena minunat când evolua prin larga încăpere întunecată de umbre albastre închis.

Intr'un târziu, Ana, vorbind şi plimbându-se prin casă, s'a oprit şi a rămas în picioare cu spatele la o draperie grea şi aproape neagră, care îi făcea un fond ca în unele tablouri de Zuloaga. Braţul ei alb şi gol se întindea pe lăţimea stofei a cărei margine o ţinea strâns în pumn ca să nu-i cadă mâna. Pâlpâirea focului, făcea să i se poată desluşi, din când în când, vinele albastre, în care desigur curge în loc de sânge focul lichid al zânelor.

Era statuia voluptăţii triumfătoare, a Lilithei .a Melusinei... Vrăjitoarele cari au ridicat din infern pe pământ, într'un vârtej de moarte şi de damnaţiune, acea intensă beţie a simţurilor, ce nu-i dat să fie cunoscută decât unor condamnaţi să amintească omului, prin chinul lor, că Dumnezeu există şi veghează.

Dinu fermecat, o privea cu nesaţ şi, fără să-şi dea seamă, şopteşte:

„Son fantôme dans l'air danse comme un flambeau"

Ana, halucinată, urmează ca într'o litanie:

„Parfois il parle et dit: Je suis belle et j'ordonne
„Que pour l'amour de moi vous n'aimiez que le Beau
„Je suis l'Ange gardien, la Muse et la Madone!"

Dinu zguduit de acei fiori rari, care merită plătiţi cu veacuri de tortură, o cuprinde în braţe şi sărutându-i minunaţii umeri şi sânul, ce par'că singur se desvelise sărutărilor, îi şopteşte arzând de patimă: Ni Ange, ni Muse, ni Madone, mais femme, la vrai Femme ou Sirène... et mienne...

Şi s'au năruit încleştaţi pe divan...

Insă Ana se apără; opune încercărilor lui, gesturi discrete, dar hotărâte. N'a fost o luptă propriu zisă, şi nici nu putea fi: el nu preţuia o cucerire violentă, şi ea nu juca vulgara comedie a femeii banale care se face violată. Totuşi, nu-l îndepărta; se simţea bine în braţele lui. Cu privirea împânzită, cu ochii înroşiţi de patimă, cu un zâmbet fericit, cu tot trupul vibrând de poftă, fără un cuvânt, fără un sunet, fără o mişcare aproape, se dădea toată, dar nu se dădea de tot. S'a lăsat dezbrăcată şi sărutată din creştet până'n tălpi. Il săruta şi ea, şi nu numai cu buzele, dar cu dinţii şi cu gura deschisă, par'că voia să-l soarbă, să-l topească astfel în fiinţa ei... dar numai astfel. Respiraţia lor ardea, aproape pierduseră cunoştinţa, şi opunerea ei, blândă şi liniştită, era neşovăelnică, implacabilă...

Cu toată supraexcitarea nervilor, sau poate tocmai prin aceasta, bestia însăşi se idealizase... Dacă prin efectul unei vrăji s'ar fi substituit Anei, în braţele lui, o altă femee frumoasă, care s'ar fi oferit cu drag, chiar cadâna din viziunea din seara trecută, Dinu şi-ar fi desfăcut braţele cu disperare ca să alerge după Ana....

Era Ana stăpânită de un acces de nebunie erotică? Uşor de spus; dar ce se ascundea dedesupt? Poate inconştientul ei — adevărata personalitate a omului — se trăda sub influenţa unei mari tensiuni sensuale; poate conştiinţa stăpânea suveran, totul fiind voit şi judecat în purtarea ei...

Către ziuă, Dinu nu mai era om, nu mai era fiinţă, nu mai era par'că decât materie în descompunere în care mai palpita puţină viaţă. Atunci... abia atunci, Ana a cedat... Şi dacă nu i s'a întâmplat ceeace Stendhal numeşte fiasco, iar Tolstoi tragedie de alcov, a fost pentru că el a făcut o sforţare supraomenească, iar ea l'a înviorat cu o pătimaşă sărutare.

O astfel de noapte de dragoste este simbolică. In ce s'a petrecut atunci, se poate vedea condensată personalitatea femeii ce-şi zice modernă, emancipată, „egală cu bărbatul" şi toată evoluţia tragică a dragostei cu o astfel de femee.

Povestea Anei Craiovescu cu Dinu Hudici se va desfăşura, câţiva ani, din durere în durere pentru el, ca o teoremă din silogism în silogism, repreducând pe larga scară a vieţii — a vieţei lor atât intimă cât şi socială — acea primă noapte de dragoste. Şi dacă viaţa lui Dinu, definitiv nimicnicită, nu se va sfârşi totuşi cu un total fiasco, — adică nebunie sau sinucidere — va fi pentru că Ana îl va înviora, într'un târziu, cu puţină duioşie... ca atunci cu o sărutare.

Actul sexual fiind principiul vieţii — dacă sub influenţa unei tensiuni mari participă la el într'adevăr toată fiinţa noastră — va rezuma şi va sintetiza în felul în care se produce, toate posibilităţile noastre de viaţă, simple sau complexe, primitive sau civilizate, materiale sau ideale, sănătoase sau morbide.

D. V. BARNOSCHI

Limitele modernismului

Omul modern s'a obicinuit să accepte cu ochii închişi tot ceiace producţia actuală îi oferă cu titlul de avantgardă artistică. Am socotit întotdeauna de datoria criticii serioase să ridice un vehement protest împotriva manifestărilor excesive şi caricaturale care compromit şi puţinul bun înfăptuit de nouile eforturi ale generaţiei noastre.

Criticul serios care dă o atmosferă atât de superior artistică revistei pariziene „Cahiers d'Arts", d. Christian Zervos, sezisând primejdia ce ameninţă edificiul înălţat cu-atâta trudă, încearcă, în ultimul număr al revistei ce conduce, o delimitare a concepţiei moderne, cerând îndepărtarea intruşilor.

Cei ce voluntar neglijează arta legată de servila imitaţie a aparenţelor naturii, spune Zervos, sunt datori să nu lase să se strecoare printre dânşii toţi incapabilii şi toţi paraziţii care profită de confuzia momentului pentru a poza în precursori.

Arta e în continuă frământare. In fiecare clipă ea suferă transformări care-i multiplică aparenţele. Sunt consecinţele jocului spontan al vieţii.

In energia unui artist, oricât de mare ar fi el, există puncte de oprire, cărora le corespund apoi nouile puncte de plecare. Şi totuşi arta se desvoltă în condiţiuni determinate peste care nu poate nimeri să treacă.

Fiindcă a existat un precedent cubist, spune Zervos, fiindcă au fost găsite după aceia întemeiate cercetările lui Matisse şi ale lui Braque, fiindcă arhitectura lui Léger a fost admisă în cele din urmă şi imaginaţia poetică a lui Dufy a sfârşit prin a se face acceptată, — amatorul, incapabil să definească adevăratele limite ale artei e astăzi complect dezorientat.

Arta a fost în aşa măsură influenţată de această dezorientare, încât toate inepţiile au început să fie disputate cu aprindere de către colecţionari. In loc să servească de adevărate călăuze, amatorii de astăzi au devenit complicii unei arte care se extenuează în descoperiri ce se pretind transcendente, dar care sunt vide de orice înţeles şi de orice valoare estetică.

Nu ne interesează „opera" cutărui artist care, sub pretextul că face pictură nouă, schiţează câteva grimase picturale, — sau închipuindu-şi că realizează pânze sensuale le acoperă cu straturi groase de materie asvârlind în mijlocul acestei imensităţi colorate câteva pete luminoase.

Ne interesează cutezanţa individului care înfruntă necunoscutul cu riscul adevăratelor sacrificii, darul inimii care lasă frumosul să coboare în operă aşa cum înţelege el, sinceritatea dragostei de muncă atât de necesară desăvârşirii operei, şi reacţiunile imediate ale abilităţii sale.

Şi aceasta nu duce la altceva decât la contopirea trecutului cu prezentul, — contopire care singură poate demonstra că adevărata libertate de creaţie se dobândeşte treptat, prin muncă, prin disciplină şi prin talent. — *H. B.*

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din Bucureşti, strada Eugen Carada 7 (fostă Karageorgevici) anunţă că în urma plecării conducătorului ei în străinătate, cu scopul reasortării librăriei şi al stabilirii de legături mai strânse cu editorii francezi, germani, italieni şi englezi, primeşte însărcinarea de a aduce din străinătate orice fel de cărţi sau reviste (chiar din cele foarte rare sau epuizate la editori) socotind toate preţurile la cursul zilei.

Intre 1 şi 10 August librăria va fi închisă.

Dela 25 August se va deschide în localul librăriei de artă „Hasefer" o expoziţie a cărţii franceze la care vor participa cei mai de samă editori francezi.

In tot timpul expoziţiei cărţile se vor vinde cu 10% sub preţul marcat.

Suprarealismul

Simbolismul şi unanimismul au fost ultimele şcoli literare propriu zise. Dispariţia lor a lăsat un gol sau, mai bine zis, a făcut posibilă apariţia unor curente şi manifestări literare, cu neputinţă de prins în forme şi dogme precise.

Explicaţia unui asemenea fenomen nu e greu de găsit.

O grupă de scriitori tineri şi-au publicat la sfârşitul anului trecut în „Cahiers du Mois" profesiunea lor de credinţă. Albert Thibaudet o numeşte „un examen de conştiinţă". Pentru starea de spirit care domneşte în literatura franceză post-belică nimic mai caracteristic ca următoarea concluzie la care ajung cei douăzeci şi şapte de scriitori, colaboratori ai revistei citate: „ne lipseşte o disciplină" Trebue să spunem că scriitori ca Marcel Orland, Philippe Soupault, Pierre Quint, André Beucler fac parte dintre cei douăzeci şi şapte.

Perturbarea pe care a cauzat-o războiul şi criza care i-a urmat, — criză economico-socială şi nu mai puţin morală, — a trebuit să se resimtă şi în literatură. In locul echilibrului a apărut haosul. In locul tezelor precise pe care ori şi ce şcoală literară le are, încercări de a rupe cu tradiţia, şi a stabili, în locul formelor vechi devenite caduce dacă nu alte forme nouă, cel puţin desăvârşita libertate de a gândi şi de a spune totul.

Una dintre manifestările acestei libertăţi şi anume încercarea scriitorilor tineri de a găsi valori estetice şi morale nouă, este şi „suprarealismul". E un curent şi nu o şcoală literară.

Intr'o scrisoare adresată lui Paul Claudel în 1925 şi iscălită, printre alţii de Arland, Louis Aragon, René Crevel, purtătorii de cuvânt ai „suprarealismului" spun următoarele:

„Pentru noi nu există nici echilibru şi nici artă. Pentru noi ideia de frumuseţă a murit de mult. Există numai o idee morală..." Suprarealiştii neagă arta şi valoarea ei; iar literatura „care nu-i un apostolat, o distracţie sau o necesitate" — nu merită nici un respect.

Intr'un manifest intitulat „La révolution d'abord et toujours", scos de revistele „Clarté", „Correspondance", „Philosophies", „La révolution surréaliste", suprarealiştii îşi precizează părerile şi în chestiunile sociale. Manifestul conţine fraza: „Suntem revolta spiritului; considerăm revoluţia sângeroasă ca inevitabila răsbunare a spiritului, pe care voi l-aţi umilit. Nu suntem utopişti: noi ştim că revoluţia numai în forma ei socială e cu putinţă".

Este „suprarealismul" manifestarea unui curent revoluţionar? Noi credem că nu.

Anti-tradiţionalismul suprarealiştilor, spiritul lor novator şi ca atare progresiv, pot da impresia că avem deaface cu o mişcare de idei revoluţionară. Dar aceste elemente nu sunt suficiente. Negativismul poate fi propriu pentru anarhism, dar anarhism şi revoluţionarism nu sunt sinonime.

O literatură are ca substrat o anumită ideologie. Aşa după cum Shakespeare a reflectat în opera lui dramatică ideologia clasei feudalilor (tipică este, din acest punct de vedere, piesa „Iuliu Cezar"), literatura secolului al XIX-lea a avut drept bază ideologia noei clase dominante: burghezia.

Cochetând cu idei ca „sclavii muncii", „finanţa internaţională", „revoluţia socială", suprarealiştii nu însemnează că au părăsit sau măcar au depăşit cadrul social de astăzi. Ei pot fi nişte intelectuali răsvrătiţi, dar atât timp cât ei nu apar ca exponenţii claselor care se ridică, în ceia ce priveşte felul de a privi, înţelege şi reda realitatea, nu pot fi revoluţionari. Căci revoluţionarii care întrupează numai „revolta spiritului" poartă acest nume datorită unei neînţelegeri...

Luaţi ori ce roman din producţia literară a noului curent. Romanele lui Louis Aragon sau Philippe Soupault reflectează ele oare măcar ceva din ideologia proletariatului? Iar încercarea la care îndeamnă André Breton în „Manifeste du Surréalisme", de a căuta „deslegarea tutulor problemelor fundamentale ale vieţei" prin mijlocirea visului se poate pune în concordanţă cu materialismul istoric? Răspunsul credem că e de prisos.

Ernst Robert Curtius, cunoscutul istoric literar german, a publicat mai de mult în „Die neue Rundschau" un articol asupra „suprarealismului". Din acel articol am luat şi noi unele din citatele de mai sus.

Curtius după ce face o analiză a „suprarealismului" din punct de vedere literar, şi din punct de vedere sociologic, ajunge la concluzia că acest nou curent, nu este altceva decât „un simbol al disoluţiei spirituale a culturii actuale europene". Credem că autorul german este mult mai aproape de adevăr, decât acei care văd în „suprarealism" una din formele literaturii de mâni.

RADU BOLDUR

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" ***nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.***

NOU No. 81 NOU

VIAŢA ŞI FILOZOFIA LUI SPINOZA

De Dr. YGREC

A APARUT ÎN

Biblioteca „DIMINEAŢA"

La librari şi chioşcarii de ziare — PREŢUL 6 LEI

Omul juridic

M'am găsit odată dinaintea unui foarte savant jurist. Fără să bănuiesc, privindu-i masca, indiferentă și la strălucire și la frumusețe, aplecată de-asupra dosarelor cu aceeaș naturală mediocritate, cu care spânzura din părete, încadrat în geam și praf un regulament, aveam în fața mea, înconjurat de un mobilier de hotel de provincie, un cap, o minte, un pisc juridic reputat.

De două ori, parcurgând hârtiile acoperite cu o cerneală violetă, care de 50 de ani farmecă simțul publicului pentru culoare, ochiul jumătate vânăt, jumătate albastru plumburiu al magistratului, s'a ridicat greoi ca o bășică, din dosar, ca să examineze valoarea fiziologică a inculpatului, căruia i se zicea pârît. Nu vreau să spui că magistratul avea un singur ochi; el avea doi ochi întregi, deopotrivă de posomorîți și de anevoioși în lumina lor; însă, apucând să stau în latura mesei, camera de ședință fiind îngustă și înbulzeala strânsă, eu nu-i vedeam decât un ochi și nu eram văzut de cât de ochiul magistratului, din stânga.

Procesul meu, al noulea pe listă, era cuprins într'un dosar, a căruia scoarță cenușie, influențase de sigur privirea concentrată de studiu a judecătorului, măzgălind-o cu fumuriul ei înverzit. Magistratul hotărît să mă judece trecuse prin fenomenul mimetismului, ca iepurii, care moștenesc din motive de apărare și de nutrițiune, coloritul nisipului și al cocenilor, în mediul cărora viețuiesc și durează dispărând.

Fără să semene cu dosarele, el evoca dosarul, condica și arhiva și însăși scuipătoarea din această dependență a dreptului, situată pe un coridor îngust, de-a valma cu clienții, cu funcționarii rubricilor și ai calendarului de ședințe, cu practicanții imberbi, cu acea omenire deosebită a evului justiției, improvizată zilnic din oameni chiorâși, din personagii scâlcii, din babe și proprietari, în mijlocul cărora, pe grupuri, de-a lungul păreților, cu aporturi olfactive subite și variate, gesticulează ca o statuie un advocat superb și clocotește vocabularul profesional, excitat de admirațiile mute.

El nu semăna nici cu ciucurii perdelei, de o catifea aproximativă, bolnavă și totuș evoca și ciucurii acestor perdele, de-asupra cărora, pe dinafară construia rânduneaua și zbura lumina cerului pe case. Fizionomia lui oglindea în transparență toată natura juridică, de la piciorul scaunului cu burduful afumat ca o pipă, până la portar, aprod, cuier, băncile acuzaților, codurile, măturile cu coadă și șomoioagele unse, de sac, ascunse pe după uși, alături de un băț sau de un cârlig misterios. Magistratul era evocativ ca un miros.

Totuș, sufletește, din frecventarea minuțioasă și îndelungată a unei științe de certitudini și triumfuri, magistratul care răsfoise aproape întregul meu dosar voluminos și acum își ajusta microscopul juridic, pe ochiul lui furtunos și pe dimensiunile minuscule ale pricinii mele, ieșise suferind, ca și cum intelectul lui și logica lui, cu sfincterul prea strâns erau dureroase prin prezența unei ciupituri morale. Suferința lui o destăinui un surâs rânjit, un surâs ca o mâncărime a buzelor, cu usturimi, un surâs rapid, abia deschis și 'ndată retractat; un surâs obosit, ca și încruntarea, obosită de-asemeni. Sculându-se ca să-și înmoaie condeiul într'o călimară așezată dincolo de dosare, magistratul meu apăru mai scurt de un umăr și solidar în mișcarea brațului cu șoldul, ca figurile de carton legate pe dedesubt cu noduri de sfoară și care sucesc câte două mădulări opuse, îndată ce tragi de sfoara dintre picioare.

Sunt arendașul unei făbrici de acid carbonic al cărei randament, nul timp de zece ani de zile în mânile proprietarului, devenise important subt administrația mea.

Se știe că acidul carbonic, întrebuințat la fabricarea sifonului și la înălbirea siropului de sfeclă, se obține arzând piatra de var cu cărbunii și că unealta esențială a unei fabrici de acid carbonic este un cuptor, înădit de un coș imens, construit ca un obelisc de cărămidă cimentată. Neputând să calce un contract precis fără primejdia plății unei mari despăgubiri, societatea proprietară a făbricii a pretextat că ar avea intenția să o mărească pentru o exploatare mai mare. Coșul meu avea 32 metri; conform legii, care impunea o întreită capacitate de exploatare, coșul trebuia lungit cu un adaos în văzduh de 64 metri pentru ca 32 înmulțit cu 3 să dea un rezultat de 96 metri înălțime.

Dacă s'ar fi putut adăoga metrajul legal, oricine înțelege că gaura coșului se strâmta pe măsură cu creșterea lui, coșurile construindu-se conic, și că se petrecea inevitabil un moment când gura se astupa de la sine, prin automatismul geometric. Presupunând bună credință din partea societății proprietare (Industriile Asfixiante S. A.), inginerii ei nu ar fi putut construi un coș de fabrică ci un baston.

Cum intențiunea nimănui-a nu putea să fie să astupe coșul ca să fixeze în vârful lui un coteț de porumbei, am scos în evidență magistratului adevărul și concomitent șicana. Apoi, s'ar mai fi putut întâmpla ca la 81 metri coșul să refuze să mai primească urmarea, grație gravității și presiunii atmosferice; așa că drept un coș de fabrică am fi avut aspectul lamentabil al unui monument cilindrico-conic cu vârful întors către pământ, ca o lumânare de parafină înmuiată într'o seară de cununie.

Considerând pe de altă parte că gaura coșului se va micșora până la dimensiunea unei macaroane, iar pe de altă parte că vârful se va afla învârtit, poate chiar capricios în formă de zuluf, și ținând totodată seama de expansiunea gazelor, cu atât mai explozivă cu cât orificiul prin care sunt expulzate se strâmtează și are tendințe constrictive adică opritoare, fabrica de acid carbonic se va abate de la menirea ei și coșul departe de a scoate fum va fluiera. In loc de-o fabrică utilă răcoritoarelor destinate publicului, vom avea o uzină de fluierat, adică în contradicție cu legile care ocrotesc auzul aproapelui și liniștea unui cartier întreg.

Făcând expozeul meu, magistratul mi-a răspuns că o fabrică nu este un fapt juridic, fiind juridică numai intenția de a exploata fabrica sau de-a o lungi, indiferent dacă fabrica va fi exploatată sau lungită. Tot asemenea nici coșul făbricii nici acidul carbonic și implicit nici sifonul, inclusiv limonada și spritul, nu sunt fapte juridice, justiției fiindu-i deopotrivă dacă omul însetat se adapă cu apă netedă sau cu apă agitată de bobițe gazoase. Căci juridic în sifon este altceva, marca făbricii, firma La Doi Elefanți, rațiunea socială. Este juridic să ne gâlcevim pentru sifon însă nu și sifonul.

— Oamenii se împart în două clase, mi-a explicat judecătorul, după ce s'a încredințat că nu am înțeles: în oameni juridici și oameni nejuridici. Este o mare deosebire între împricinatul dat în judeactă și reclamant; pe când reclamantul e mai totdeauna juridic, pârîtul nu e niciodată juridic, decât incidental, și aceasta rare ori. Este juridic un judecător și nu e juridic un avocat. Nu știu dacă sunt destul de clar, m'a întrebat judecătorul, care tocmai voia să surâdă.

Cu toate că era cât se poate de clar, simțindu-mă cu totul nejuridic și declasat, dintr'o singură dată ,îmi plecam capul cu timiditate aprobativă.

— Vedeți Dv., reluă judecătorul, transformând explicațiile adresate ignoranței mele, într'o lecție pentru toți cei prezenți; omul care vine la judecată, chiar reclamant, când i se fură vitele, când e bătut de primar, când i s'a dat foc casei își închipuiește că faptele petrecute interesează justiția și că faptele sunt fapte juridice. Cumplită eroare! nimic din ceeace se petrece nu este juridic. Juridic e numai ecoul faptelor, strămutate pe planul abstract, în raționamentul juridic și pentru ca o acțiune să devie într'adevăr juridică are nevoie de timp, de colaborarea, cu alte cuvinte, a unui abstract. Cu cât se vor cunoaște mai puțin începuturile unei chestiuni supuse judecății noastre, cu atât chestiunea aparține mai mult dreptului și faptelor juridice.

Ce sens ar avea într'adevăr, fără această preocupare esențială de a schimba vulgarul în juridic, termenele, din ce în ce mai lungi (Vezi coșul făbricii de acid carbonic) pe care le acordăm părților și înmulțirea dosarelor unei afaceri. După 250 de amânări, toate cauzele devin juridice și după 25 de dosare ale uneia și aceleiași pricini, cu atât mai vârtos. Ajungem la o limită: dincolo de această limită începe faptul juridic, vecin în absolutul lui cu matematicile, cu filosofia și cu științele hermetice, care consistă în a căuta lucrul în sine, sunetul sunetului, sâmburele germenului, măduva gămăliei.

Recunoscând într'adevăr splendoarea spiritului juridic și misticismul superior al magistratului, obligat de neprevederea noastră să hotărască asupra unei banale și rușinoase afaceri de fabrică de acid carbonic, am parvenit totuș de acord cu judecătorul să stabilim următoarele deciziuni, care au făcut obiectul unei hotărîri, motivată cu de-amănuntul.

Intâi. Că acidul carbonic fără să fie juridic, poate în definitiv să devie un fapt juridic, dacă fabrica noastră își mută coșul la 2 kilometri și dacă ne scoatem marfa pe șoseaua județeană.

Al'doilea. Că sifonul e juridic numai în părțile lui următoare. Dela începutul țevei, din fund, până la 11 centimetri în interior (ipso facto tot sifonul devine juridic prin faptul că întregul conținut se scurge pe țeavă,pe această porțiune). Mai este juridică urechia de care apeși cu băgare de seamă. E însă mai juridic sifonul mic decât sifonul mare și ar putea deveni juridic de tot, după un studiu serios sifonul care nu curge de loc. Dintre un sifon plin și unul gol, incontestabil că cel mai juridic este sifonul gol, întrucât el poate fi asimilat cu absența lui, cu lipsa de sifon și întrucât lipsa de sifon echivalează cu inexistența totală a sifonului, care fiind o apă minerală artificială necunoscută și inexistentă nu poate intra în domeniul juridic, existent.

T. ARGHEZI

Pentru tot ce privește „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6

EDOUARD SCHURÉ

Din istoria tainică a Religiilor

Moise

Misiunea lui Israel.

După paginele mișcătoare despre ISUS, din MARII INIȚIAȚI *de Schuré, redate în Românește de noi, alte pagini pline de inspirare : despre MOISE. Să fie cetite cu toată reculegerea cuvenită, pentrucă numai pagini de dezmormântarea unei figuri și a unor evenimente fie și făr' de samăn dar fără o învățătură mai adâncă nu sânt...*

P. MUȘOIU

TRADIȚIEA MONOTEISTĂ și PATRIARHII DEȘERTULUI

Revelația e ca și omenirea conștientă de veche. Efectul inspirărei se adâncește în noaptea vremei. Destul să privim cu pătrundere în cărțile sfinte ale Iranului, ale Indiei, ale Egiptului, pentru a ne încredința că ideile mame ale doctrinei ezoterice alcătuesc fondul ascuns, dar viu, al unor asemenea cărți. In asemenea idei zace sufletul invizibil, principiul generator al acelor religii mari. Toți inițiatorii puternici au întrezărit într'o clipă a vieței lor radiarea adevărului central. Lumina care au sustras-o însă din acest adevăr s'a fărămițat și colorat după geniul și misiunea acestor inițiatori, după timpuri și după locuri, după împrejurări. Inițiarea ariană noi am străbătut-o cu Rama, cea brahmană cu Crishna. cea a lui Isis și Osiris, cu preoții Tebei. Mai putea-vom tăgădui oare acum, că principiul nematerial al unui suprem Dumnezeu, care alcătuește dogma fundamentală a monoteizmului și unitatea naturei, mai putea-vom tăgădui că n'a fost cunoscută de către brahmani și de preoții lui Ammon Ra? Negreșit aceștia nu făceau ca lumea să purceadă așa de-odată, dintr'un act spontaneu, dintr'un caprițiu al divinității, ca teologii noștri primari. Dar cu pricepere, cu știință, treptat. pe cale de emanare și de evoluție, dânșii scoteau văzutul din nevăzut, universul sau lumea din adâncurile nepătrunse ale lui Dumnezeu. Dualitatea bărbătească și femeească eșea din unitatea primitivă. Trinitatea cea vie a omului și a universului, din unitatea creatoare, și așa

Michelangelo — Moise

mai departe. Verbul etern, ritmul și instrumentul divinității, numerele sacre l-alcătueau. Privite cu mai multă sau mai puțină luciditate cum și putere, astea evocau în spiritul inițiatului, prin structura-i proprie, structura internă a lumei. După cum nota justă, scoasă cu ajutorul unui arcuș de sticlă încrustat în nisip, desemnează în mic formele armonioase ale vibrațiilor cari umplu cu undele lor sonore nemărginita împărăție a văzduhurilor.

Monoteizmul ezoteric al Egiptului nu ieși însă niciodată din sanctuare, din temple. Știința-i sacră rămase privilegiul unei restrânse minorități. Vrăjmașii din afară prinseră a lovi, căutând să surpe acest vechiu meterez al civilizației. Pe timpul acela, cu douăsprezece veacuri înainte de Isus Hristos, Asia era afundată în cultul materiei. India mergea acum spre decăderea ei cu pași mari. Pe marginile Eufratului și ale Tigrului se ridicase un puternic imperiu. Babilonul, această cetate uriașă și monstruoasă, popoarelor nomade care-i dădeau târcoale, le dădeau amețeli, Regii Asiriei se proclamau monarhii celor patru regiuni ale lumei și năzuiau să ducă până la capătul pământului marginele împărăției lor. Dânșii zdrobeau popoare și le-aruncau unele asupra altora. Nici drepturi ale omului, nici respect omenesc, nici principiu religios, doar ambiția personală fără de frâu, asta era legea urmașilor lui Ninus și a lui Semiramis. Știința preoților haldeeni adâncă era, dar mult mai puțin pură, mai puțin înaltă și mai puțin edificatoare decât acea a preoților egipteni. In Egipt, autoritatea era a științei. Sacerdoțiul aici îndeplini totdeauna, asupra regalității, o putere moderatoare. Faraonii rămaseră elevii săi și nu ajunseră niciodată, ca regii Babilionului, niște despoți odioși. La Babilon, din potrivă, sacerdoțiul îngenunchiat, nu fu din capul locului decât o unealtă a tiraniei. Intr'un bas-relief din Niniva, vedem pe Nemrod, un urias scurt și gros, îl vedem zugrumând cu brațul său musculos un leu tânăr pe care-l apasă de pieptul său. Simbol prea vorbitor: așa înăbușiră monarhii Asiriei, așa înăbușiră ei leul iranian, poporul eroic al lui Zoroastru, asasinându-i pontifii, zugrumându-i sinoadele de magi, jefuindu-i regii. Dacă rishii Indiei și preoții Egiptului fac să domnească, într'o oarecare măsură, prin înțelepciunea lor, fac să domnească pe pământ Providența, domnia Babilonului, putem zice, că fu acea a Destinului, cu alte cuvinte a puterei oarbe, brutale. Babilonul ajunse astfel centrul tiranic al neorânduelei universale. ochiul nestrămutat al vijeliei sociale care învăluea cu vârtejurile ei toată Asia, ochiul formidabil al Destinului, pururea deschis, pândind națiile să le sfâșie.

Ce putea Egiptul împotriva valului cotropitor? Hixoșii fuseseră aproape a-l înghiți. Egiptul rezista cu bărbăție, dar asta nu putea să dureze la nesfârșit. Peste șase veacuri și ciclonul persan, venind după cel babilonian, avea să-i măture templele sale și faraonii. De altminteri Egiptul care poseda geniul inițierei și al conservărei în cel mai înalt grad, n'a avut nici odată geniul expanziunei și-al propagandei. Comorile acumulate ale științei sale trebueau de aceea oare să piară? Cea mai mare parte fură înmormântate, și când veniră Alexandrinii, nu putură să dezgroape decât frânturi din aceste comori. Două popoare, opuse ca geniu, aprinseră cu toate astea, în sanctuarele lor torțelele lor, torțe cu radieri diferite, din cari una iluminează adâncimile ceriului, iar alta luminează și transfigurează pământul : Israel și Greciea.

Insemnătatea poporului lui Israel pentru istoria omenirei apare vădit dela prima vedere, pentru două motive. Intâi pentrucă poporul lui Israel, în istoria omenirei reprezintă monoteizmul: al doilea, pentru că poporul lui Israel a dat naștere creștinizmului. Dar scopul providențial al menirei lui Israel nu-i vădit decât celui care, pătrunzând simbolurile Vechiului și Noului Testament, își dă seamă că acestea cuprind toată tradiția ezoterică a trecutului, cu toate că sub o formă adesea alterată, mai ales cât s'atinge de Vechiul Testament, alterată de numeroșii transcriitori și traducători, din cari cea mai mare parte habar n'aveau de înțelesul cel primitiv. Atunci rolul lui Israel apare luminos. Pentrucă acest popor alcătuește astfel veriga neapărată între vechiul și noul ciclu, între Orient și Occident. Ideea monoteistă are drept urmare unificarea omenirei sub acelaș Dumnezeu și sub aceeași lege. Dar câtă vreme teologii își vor face despre Dumnezeu o idee copilărească, iar oamenii de știință îl vor ignora sau îl vor tăgădui pur și simplu, unitatea morală, socială și religioasă a planetei noastre nu va fi decât o pioasă dorință sau un postulat al religiei și al științei, cu neputință de îndeplinit. Această unitate organică apare fără doar cu putință când recunoaștem, ezotericește și științificește, când recunoaștem principiul divin, cheia lumei și-a vieței, a omului și a societății în evoluția lor. In sfârșit creștinizmul, cu alte cuvinte religiea lui Christ, creștinizmul el însuși nu apare în toată înălțimea și toată universalitatea de cât descoperindu-ne rezerva sa ezoterică. Numai atunci s'arată ca rezultanta a tot ce l-a precedat, ca cuprinzând într'însul principiile, finalul și mijloacele regenerărei totale a omenirei. Numai descoperindu-ne ultimele sale mistere, creștinizmul va ajunge ceeace este într'adevăr : religia făgăduinței și-a îndeplinirei, cu alte cuvinte a inițierii universale.

Ca inițiat egiptean și ca preot al lui Osiris, organizatorul monoteizmului fu netăgăduit Moise. Prin el acest principiu, ascuns până atunci sub triplul văl al misterelor, ieși din adâncul templului pentru a intra în *circulus* istoriei. Moise avu îndrăzneala de-a face din cel mai înalt principiu al inițierei singura dogmă a unei religii naționale și avu prudența de a nu descoperi urmările acestei religii decât unui număr restrâns de inițiați, impunând-o mulțimii prin frică. In privința asta, profetul de la Sinai avu fără îndoială vederi îndepărtate, cari depășeau cu mult destinele poporului său. Religia universală a omenirei, iată adevărata misiune a lui Israel pe care au înțeles-o puțini Ebrei, în afară de profeții lor cei mai mari. Pentru a se îndeplini, această misiune, presupunea spulberarea poporului care-o reprezenta. Nația evreiască a fost risipită și spulberată. Ideea lui Moise și a Profeților a trăit și-a crescut. Dezvoltată, transfigurată de creștinizm, reluată de Islam, cu toate că'n chip mai inferior, această idee trebuia să se impue Occidentului barbar, trebuia să reacționeze asupra Asiei însăși. Și omenirea putea să facă orice, putea să se revolte, să se zbată împotrivă-i în zvârcoliri, n'avea încotro decât să se învârtească în jurul acestei idei centrale, ca nebuloasa în jurul soarelui care-o organizează. Iată opera formidabilă a lui Moise.

Pentru această întreprindere, cea mai uriașă dela exodul preistoric al Ariașilor, Moise găsi un instrument pregătit în triburile Ebreilor, în acele triburi mai cu deosebire cari, statornicindu-se în Egipt, în valea Goshen, trăiau aici în șerbie sub numele de Beni-Iacob. Pentru întemeierea unei religii monoteiste Moise mai avusese premergători și în persoana acelor regi nomazi și pacinici pe cari Biblia ni-i prezintă sub figura lui Abraham, lui Isaac și Iacob.

Să ne aruncăm o privire asupra acestor Ebrei și asupra acestor patriarhi. Vom încerca apoi să deslușim figura marelui lor profet din miragiile deșertului și din întunecatele nopți dela Sinai unde bubue tunetul legendarului Iehovah.

Erau cunoscuți de veacuri, de mii de ani, acei Ibrim, acei neobosiți nomazi, acei etern exilați. *) Frați cu Arabii, Ebreii, ca toți Semiții, erau rezultatul unui vechiu amestec al rasei albe cu rasa neagră. Au fost văzuți trecând și retrecând la nordul Africei sub numele de Bodoni (Beduini), oameni fără casă, fără bârlog, apoi întinzându-și corturile în întinsele deșerturi dintre marea Roșă și golful Persic, dintre Palestina și Eufrat. Amoniți, Elamiți sau Edomiți, călătorii aceștia, cu toți s'asemănau. Drept vehicul sau mijloc de circulare, asinul sau cămila. Drept adăpost, cortul. Singurul bun, turme, rătăcind ca și ei și păscând pururi pe pământuri streine. Ca și strămoșii lor Ghiborimii, ca și primii Celți, acești nesupuși aveau oroarea pietrei cioplite, a cetăței fortificate, a corvezei și a templului de piatră. Cu toate astea monstruoasele cetăți ale Babilonului și Ninivei, cu palatele lor uriașe, cu misterele și depravările lor, exercitau asupra acestor semi-sălbateci o neînfrântă fascinare, aveau asupra lor o nepomenită atragere. Impinși în aceste temnițe de piatră, capturați de soldații regilor Asirieni, înrolați în armatele lor, iei se tăvăleau când și când în orgiile Babilonului. Alte-ori Israeliții se lăsau seduși și de femeile lui Moab, acele îndrăznețe ademenitoare, cu pielea neagră și cu ochii scânteetori. Astea îi atrăgeau la adorarea idolilor de piatră și lemn, până și la cultul groaznic al lui Moloch. De-o dată îi cuprindea însă setea deșertului, și fugeau. Intorși în asprele,

*) *Ibrim* însamnă „cei de dincolo, din ceea parte. Cei cari au trecut fluviul". RENAN: *Istoria poporului lui Israel.*

(Continuare în pagina VI-a)

în straşnicele lor văi, unde numai mugetul fiarelor s'auzea, întorşi în plaiurile nemărginite, unde singura călăuză numai luminile constelaţiilor ierau sub recea privire a acelor astre adorate de strămoşii lor, de iei înşişi se ruşinau. Dacă le vorbea atuncea un patriarh, un om inspirat, dacă le vorbea de singurul Dumnezeu, de Elelion, de Aelohim, de Sebaoth, Domnul şi stăpânul oştirilor, carele pe toate le vede şi pedepseşte pe vinovat, aceşti mari copii sălbateci şi crunţi plecau capul şi, îngenunchind pentru rugă, se lăsau conduşi tocmai ca nişte oi.

Şi încetul cu încetul, această idee a marelui Aelohim, a unicului, a tot puternic Dumnezeu, umplea sufletul acestor pocăiţi, după cum în Padan-Harran crepusculul învălue, confundă toate accidentele terenului sub liniea infinită a orizontului, înecând culorile şi distanţele sub egalitatea splendidă a firmamentului şi prefăcâd universul într'un singur morman de tenebre acoperit de-o sferă scânteetoare de stele.

Patriarhii însă ce erau oare? Abram, Abraham, sau tatăl Orhan, era un rege al Urului, o cetate a Haldeei, aproape de Babilon. Asirienii îl închipuiau, după tradiţie, stând într'un jilţ, c'o înfăţişare binevoitoare, blajină. [1]) Acest străvechiu personaj, care a trecut în istoria mitologica a tuturor popoarelor, fiindcă până şi Ovidiu pomeneşte de el, [2]) acest personaj este acelaş pe care ni-l înfăţişează şi Biblia, ni-l înfăţişează ca emigrând din ţara lui Ur în ţara lui Canaan, după glasul celui Etern: „Eternul i s'a arătat şi i-a zis: Ieu sânt Dumnezeul cel a tot puternic, umblă înaintea mea, şi fără prihană... Şi voiu întări legământul mieu între mine şi tine, şi între seminţia ta după tine, întru tot neamul său, ca legământ vecinic, ca să fiu Dumnezeu ţie şi seminţiei tale, după tine". (Geneza XVII, 1, 7). Acest pasaj, tălmăcit în limba din zilele noastre, însamnă că un foarte vechiu şef semit, cu numele de Abraham, care probabil primise iniţiarea haldeeană, se simţi împins de-un glas lăuntric, să-şi conducă tribul către Apus, impunându-i cultul lui Aelohim.

Numele de Isaac, după prefixul Is, pare a indica o iniţiare egipteană. Pe când cel de Iacob şi de Iosef lasă a se întrevedea o origine feniciană. Ori-cum, probabil că cei trei patriarhi au fost trei şefi ai unor populaţii diverse, la depărtare una de alta, ca timp. Târziu de tot, după Moise, legeanda israelită i-a cuprins într'o singură familie. Isaac ajunse fiul lui Abraham, Iacob, fiul lui Isaac. Chipul acesta, de a reprezenta paternitatea intelectuală prin paternitatea fizică, era foarte întrebuinţat de vechile sacerdoţii sau preoţimi. Din această genealogie legendară reesă un fapt capital: anume, filiaţiea cultului monoteist prin patriarhii iniţiaţi ai deşertului. Că aceşti oameni au avut prevestiri sau indicaţii lăuntrice, revelaţii spirituale sub forma de visuri sau de vedenii în stare de veghe, asta n'are nimic opus ştiinţei ezoterice, nici legei psihice universale care cârmueşte sufletele şi lumile. In povestirea biblică asemenea fapte au luat forma naivă a unor vizite de îngeri, adăpostiţi sub cortul celor inspiraţi.

Avut-au oare aceşti patriarhi o vedere adâncă despre spiritualitatea lui Dumnezeu şi despre scopurile religioase ale omenirei? Pare că da. Inferiori în ştiinţa pozitivă, inferiori magilor Haldeei ca şi preoţilor egipteni, patriarhii probabil că-i întreceau pe aceştia prin înălţimea morală şi acea lărgime de suflet pe care o insuflă o viaţă pribeagă, rătăcitoare şi liberă. Pentru dânşii ordinea sublimă pe care Aelohim o făcea să domnească în univers, se traducea în ordinea socială, se traducea în cultul familial, în respect pentru femeile lor, în iubire împătimită pentru copiii lor, ocrotire pentru întreg tribul, în ospitalitate, în bună întimpinare faţă de străin. Intr'un cuvânt, aceşti „înalţi părinţi" ierau nişte arbitri naturali între familii şi triburi. Toiagul lor patriarhal iera un sceptru de echitate. Ei exercitau o autoritate civilizatoare şi respirau mărinimia şi pacea. Ici colo, sub legenda patriarhală, vedem ivindu-se cugetarea ezoterică. Astfel, când Iacob vede la Bethel, în vis, o scară cu Aelohim în vârf, o scară pe ale cărei trepte îngerii se urcă şi se coboară, recunoştem aici o formă populară, o prescurtare judaică a viziunei lui Hermes şi a doctrinei evoluţiei descendente şi ascendente a sufletelor.

Un fapt istoric de cea mai mare însemnătate asupra epocei patriarhilor ne apare în fine în două versete revelatoare. E vorba de-o întâlnire a lui Abraham cu un confrate de iniţiare. După războiu-i cu regii Sodomei şi Gomorei, Abraham merge să se închine lui Melchisedec. Reşedinţa acestui rege era în fortăreaţa care mai târziu avea să fie Ierusalim. „Melchisedec, regele Salemului, îi aduse pâne şi vin. Şi era el jertfitor lui Aelohim, Dumnezeului celui prea înalt. Şi el binecuvântă pe Abraham, zicând: „Binecuvântat fie Abraham de Aelohim, Dumnezeul cel prea înalt, stăpânul cerului şi-al pământului". (Gen. XIV, 18 şi 19). Iată un rege al Salemului care e mare preot al aceluiaş Dumnezeu, ca şi Abraham. Acesta îl tratează ca superior, ca dascăl, şi se împărtăşeşte cu el, prin mijlocirea pânei şi vinului, în numele lui Aelohim, ceeace în vechiul Egipt era un semn de împărtăşire între iniţiaţi. Intre toţi adoratorii lui Aelohim, din fundul Haldeei până în Palestina, şi poate până în unele sanctuare ale Egiptului, era deci o legătură de fraternitate, erau semne de recunoaştere şi o ţintă comună.

Această conjuraţie monoteistă nu aştepta decât un organizator.

Astfel pe lângă Taurul înaripat al Asiriei şi Sfinxul Egiptului care observă din depărtare deşertul, sub tirania doborâtoare şi misterul nepătruns al iniţierei, treburile alese ale Abramiţilor, ale Iacobiţilor şi ale lui Beni-Israel, aceste triburi înaintează. Ele fug de serbările neruşinate ale Babilonului, trec ocolind orgiile din Moab, grozăviile din Sodoma şi Gomora, şi cultul monstruos al lui Baal. Sub paza patriarhilor, caravana-şi urmează calea jalonată de oaze, însemnată de rari izvoare şi de sfrijiţi palmieri. Ca o lungă panglică, caravana se pierde în imensitatea deşertului, sub arşiţa zilei, sub purpura asfinţitului şi sub mantia crepusculului peste care planează Aelohim. Nici turmele, nici femeile, nici bătrânii nu cunosc ţinta eternei călătorii. Dar înaintează în pasul cămilelor. Incotro oare? Patriarhii o ştiu, descoperi-le-va Moise...

în româneşte, de P. MUŞOIU

1) *Renan.* Poporul lui Israel.
2) *Rexit Achamenias pater Orchamus, isque Septimus a pr'cc numeratur origine Belo.* Vide Metam. IV, 312.

Simion Iuşchevici

Intr'un colţ al Rusiei

Câţiva evrei, strânşi în cerc şedeau în dugheniţa lui Duvid Colpac. Isprăviseră trebile zilnice. De pe stradă se strecura în dugheniţă, odată cu umezeala şi cu frigul, o nelinişte de noapte. Fumau. Se scărpinau în cap. Duvid Colpac măsură cu ochii pe evreii din juru-i, suspină, se uită la nevastă-sa Etel, învălită în şal, apoi la Abramcic, copilul său de cincisprezece ani, cu şapca în cap, — şi spuse:

— Da, da, dragii mei, mă tem, mă tem, ca un copil mic. Şi din ce în ce mai tare mă tem. Se apropie sfârşitul, copii! Dac'aş sti pentruce — fie! aşa-mi trebue. — dar eu n'am cu nimeni nimic...

Evreii clătinară din cap. Desigur, dac'ar şti pentru ce — fie şi aşa! Etel tropăi din picioare — ca să se 'ncălzească.

— Eu, urmă Duvid Colpac, sunt un om simplu, muncesc toată ziua, nevastă-mea munceşte, Abramcic munceşte, şi n'am când să mă gândesc la ceva mai înalt. Unde-i chip? Dar acum ne-au silit. Imi frământ capul, mă gândesc. Mai înainte, pe cine-l ascultam eu? Se întâmpla una sau alta, — nu-i treaba ta Duvid, tu deocamdată lucrează! Cât timp vei lucra, toate vor fi la locul lor. Aşa mi-am învăţat copiii; chiar şi micuţul Abramcic, vai, şi Abramcic acesta, — şi el ştia că, la noi, trebue numai să lucreze. Se întâmpla un pogrom, ne ascundeam cu Etel şi cu copilaşii în pivniţă, tremuram; în sfârşit se isprăvea, plângeam bine... şi, Duvid lucrează mai departe! Dar acum... o jumătate de om a mai rămas din mine. Gândeşte şi teme-te, teme-te şi gândeşte. Teme-te, teme-te, teme-te.

O mare nelinişte se strecură în dugheniţă. Incremeniseră de groază oamenii cu bărbi mari şi cu ochi de copil. Etel stătea cu ochii încremeniţi în lămpuşoara pierdută într'o ceaţă albastră.

— Ziua, mai sunt om, zise Duvid Colpac; e lumină, oamenii intră, esă.

Da, — auzi o şuerătură; un om trece, în goană, uliţa... şi eşti mort. Nu s'a'nceput, oare? Poate-i mai bine să închidem dugheniţa. Dragul meu, la ce te gândeşti? Dar noaptea!... Vai, nopţile acestea blestemate. Dumnezeu ar trebui să ne ajute numai din pricina lor. Stau în odae, beau ceai, sau vorbesc, — însă cu gândul îs pe stradă, în curte. Acolo-i linişte, Etel? Mi se pare c'am auzit un ţipăt. Zici, că mi s'a părut? Da, poate mi s'a părut! Par'că împuşcă? Cineva a trecut prin curte! Oare nu-s ei?

Eu, dragii mei sunt un om simplu, dar foarte duios. O iubesc pe Etel a mea, pe copiii mei, pe Aroncic al meu. Vai, Aroncic acesta! E un dar dela Dumnezeu. Pentru Aroncic aş lăsa să-mi scoată vinele din mine. Cine mai râde acum la noi? Aroncic. Cine face nebunii? Cine nu vrea să ştie de nimic? Aroncic. Şi pe cine-l iubeşte Aroncic? Pe Duvid, pe Duvid acesta mare care miroasă a făină şi a scrumbie. El îl îmbrăţişează pe după gât, cu mânuţi subţirele ca nişte aripioare, îi sărută obrazul păros şi spune: tatae, te iubesc; tu eşti bun. Cum să nu-l iubeşti şi cum s'ar putea să spui: ei bine, oricum, lasă-i să-i rupă lui Aroncic mânuţa, în ochii mei, s'au să-l împuşte în căpuşor. Auziţi cum vorbesc acum? Mugesc, plâng; mi s'au şi îndoit genunchii, iar buzele le întind spre mâna ucigaşului, ca s'o sărut. Dar, vezi, el nu mă ascultă, — ştiu, — şi într'adins îi tae mânuţa lui Aroncic, în ochii mei, ca să-mi plesnească capul de groază. Şi nu mă ucide mai întâiu pe mine, ci mă sileşte să-l ascult pe copilaşul meu, cum ţipă: tătăică, tătăică! Am înebunit? Fie! Dar mă tem! Vreau să nu se întâmple aceasta. Doamne, Doamne, fă ce ştii cu mine — numai asta să nu fie. Tot ce vreţi, orice chin mi-aţi hotărî — primesc, — numai aceasta nu.

Dar nopţile!... Cine-a dat omului astfel de nopţi? Cum aud paşi prin curte, sau vre-un glas, eu mă lipesc de uşă — şi ascult. Oare nu-s ei? Unde să ne-ascundem? In pivniţă? Au să ne găsească! La vecini? Au să ne găsească! In pod? Au să ne găsească! N'ai unde să te ascunzi! Nu, — mai bine să ne suim cu toţii pe acoperiş şi de acolo să ne aruncăm în jos. Pe Aroncic am să-l ţin în braţe. Dacă vor veni, — n'am să mă predau viu. Doamne, dă orice — numai aceasta nu. Voiu lua mai bine un cuţit lung, ascuţit, şi eu însumi... Cu cuţitul, pe Aroncic? Nu! Pe acoperiş, numai pe acoperiş, — şi cu toţi de pe acoperiş în jos... Şi Aroncic în braţele mele...

Oamenii cu bărbi şi cu ochii blânzi stau şi ascultă, tăcând.

Sau, poate, şi-au pierdut minţile?

Trad. din ruseşte de M. SEVASTOS

Dicţionarul anecdotelor celebre

Binecuvântare.

Prinţul de Ligne— care se despărţise de peste cincisprezece ani de soţia lui, primi, într'o zi, o scrisoare dela dânsa prin care-l înştiinţa că a rămas însărcinată.

„Ce fericit sunt doamnă, răspunse el, că cerul a binecuvântat, în sfârşit unirea noastră !..."

Făgăduială.

Augustine Brohan fu cerută în căsătorie, pe când încă era angajată la Comedia franceză, de către un notar din provincie, de-o naivitate înduioşătoare:

— Vei vedea ce fericită ai să fii lângă mine !

Augustine Brohan rămase o clipă pe gânduri, apoi răspunse, uimitoare:

— Dac'ai şti câţi mi-au făgăduit-o... şi nu s'au ţinut de cuvânt !....

Prea scump.

Cinci mii de ducaţi pentruca să cânţi două luni ? strigă Caterina a II-a, revoltată de pretenţiile lui Gabrielli. — Dar e mai multl decât îi dau unui feldmareşal!..

— Majestatea Voastră n'are decât să pună pe feldmareşal să cânte !....

BIBLIOGRAFIE

Gheorghe Carp: „Cuvântul rostit", Biblioteca Academiei populare din Constanţa, Institutul de Arte grafice al ziarului „Dobrogea Jună", Constanţa, Lei 30.

Nicolae Sulica: „O nouă publicaţie românească din secolul al XIII-lea: liturghierul diaconului Coresi, tipărit la Braşov, în 1570,— Târgu Mureş. Preţul 25 lei.

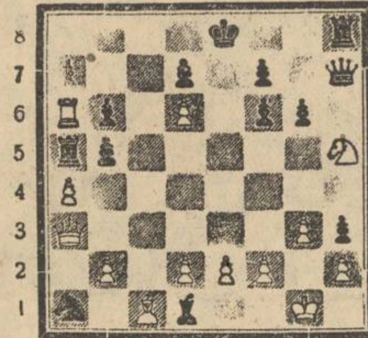
Locot. Const. F. Nicolescu şi Nic. Ionescu: „Manual de educaţie fizică", — cu prefaţă de d. general Ionescu Fotache, Tipografia „Geniului", Bucureşti.

Cronica Şahului

PROBLEMA ANALITICA No. 6

de **T. R. Dawson**, Londra.
(„Revista de Şah" Mai 1927)

Negru (14 figuri)
Ré8, Dh7, Ta5, şi h8, Ca1, Nd1, Pa7, b5, b6, d7, f6, f7, g6 şi h3

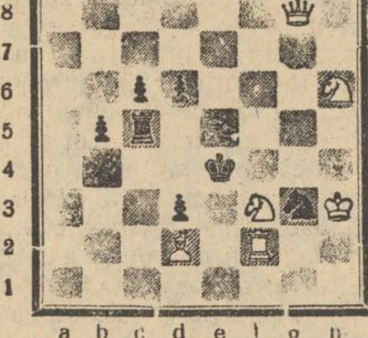

Alb (13 figuri)
Rg1, Da3, Ta6, Ch5, Nc1, Pa4, b2, d2, d6, é2, f2, g3, şi h2
Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PROBLEMA No. 40

de **A. F Janovcic,** Iaşi.
(inedită)

Negru (8 figuri)
Ré4, Tc5, Cg3, Pb5, c6, d3, d6 şi h4

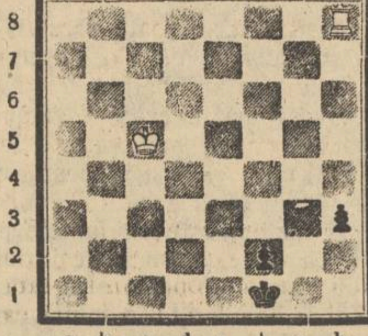

Alb (6 figuri)
Rh3, Dg8, Tf2, Cf3 h6, Nd2
Alb joacă şi face mat în 2 mutări

STUDIUL No. 4

de **R. Réti** şi **Pokorny,** Viena.

Negru (3 figuri)
Rf1, Pf2 şi h3

Alb (2 figuri)
Rc5, Th8
Alb joacă şi face remis

Soluţia problemei analitice No. 5 (Dr. Wurzel)

Alb (15 figuri): Ré1, Df2, Ta5 şi h1, Ca2 şi g8, Nc7 şi h7, Pb2, b3, b6, c5, g2, g4 şi h5. *Negru* (5 figuri): Ra1, Na3, Pf7 g3 şi h6.

Mat în 2 mutări.

Sunt 2 posibilităţi de mat. 1) 1. 0—0+, R×C; 2. T×a3 mat şi 2) 1. Df6 cu variantele R×C, 2. T×N mat sau N ~ ; 2. Cb4 mat. Trebue dovedit fireşte care posibilitate e cea *reală*. Pentru aceasta, se observă din poziţia figurilor de pe tablă, că ultima mişcare a negrelor a fost Rb1—a1. In adevăr N nu a putut muta din b4 căci R alb ar fi fost în şah, iar pionii negri se găsesc pe coloanele de origine căci, fiecare bătae a unui pion implică cel puţin o bătaie a celuilalt pion ceeace e imposibil, de oarece lipseste o singură figură albă de pe tablă.

Mutarea Rb1—a1 nu a putut fi efectuată decât după mutarea c2×b3. Din această cauză R negru nu a putut veni la b1 decât dacă R alb a mutat, de unde reese că matul real e 1. Df6, etc.

Pentru a elimina posibilitatea mutării precedente a albului Cc2—a1+ — relevată de d-l I. Schlarko — trebue adăugat un P alb la é7.

La soluţiile juste ce le-au trimes d-nii: Nicu Tănăsescu, *Bucureşti*. H. Ianovici, Avram Rabinovici, *Piatra-Neamţ*. Paul Leibovici, *Iaşi*. Iosif Schlarko, *Timişoara*, premiul de 100 lei a fost acordat prin tragere la sorţi d-lui Nicu Tănăsescu.

CORESPONDENŢA

Ştefăneşti. — I. L. — Problemele trimise sunt slabe.

Iaşi. — I. G. — Problema dv. în 2 mutări are defecte în apărări. La 1....., Dc5×d4 există trei posibilităţi de mat. Incercaţi a o corecta.

Dorohoi. — M. Rabinovici. — Faţă de impertinenţa din rândurile ce ni le-aţi adresat şi având în vedere murdăria abjectă în care vă place să vă bălăciţi, vă prevenim ca în viitor, tot ce vom primi din partea dv. va fi aruncat la coş fără a fi citit.

Loco. — E. P. — Pentru deslegarea unei probleme în 2 mutări, acordăm 2 puncte; 3 mutări, 3 puncte; 4 sau mai multe mutări şi studii, 4 puncte. Suma de 60 puncte, un premiu.

PARTIDA No. 20

Jucată la concursul internaţional din Kecskemet în 7 Iulie 1927.

Alb: **Dr. A. Alechin**; *Negru:* **Dr. Asztalos**

Gambitul damei

1. Cg1—f3, d7—d5; 2. c2—c4, é7—é6; 3. d2—d4, Cg8—f6; 4. Nc1—g5, h7—h6; apărare insuficientă după cum o dovedeşte conducătorul albelor. 5. Ng5×f6, Dd8×f6; 6. Cb1—c3, c7—c6; 7. Dd1—b3, Cb8—d7; 8. é2—é4, obişnuit se joacă é2—é3; mutarea din text e însă mai tare. 8...., d5×é4; 9. Cc3×é4, Df6—f4; 10. Nf1—d3, Nf8—é7; 11. 0—0, 0—0; 12. Tf1—é1, Tf8—d8; 13. Ta1—d1, Df4—c7; 14. Cé4—g3, Cd7—f8; 15. Db3—c3, a7—a5; negrul neputând opera bine în centru, caută o compensaţie prin contraatacul pe flancul damei. 16. a2—a3, a5—a4; 17. Cf3—é5, Dc7—a5; 18. Dc3—c1, Nc8—d7; 19. c4—c5, b7—b5; 20. Nd3—é4, Da5—c7; 21. Dc1—c3, Nd7—é8; 22. Cg3—é2, Ta8—a6; 23. Cé2—c1, Cf8—d7; 24. Cé5×d7, Td8×d7; 25. Cc1—d3, Td7—d8; 26. Cd3—é5, Né7—f8; 27. h2—h4, Ta6—a8; 28. Né4—b1, h6—h5; 29. Dc3—f3, g7—g6; 30. g2—g4, h5×g4; 31. Df3×g4, Nf8—g7; 32. Nb1—a2, b5—b4; 33. Na2—c4, b4×a3; 34. b2×a3, Dc7—a5; 35. Dg4—é4, Da5—c7; 36. Dé4—f4, locul pe care trebue să-l ocupe dama, în scopul combinaţiei ce urmează. 36...., Ta8—b8; 37. h4—h5, deschide drum turnului împotriva regelui adversar. 37...., g6×h5; 38. Rg1—h1!, Tb8—b7; 39. Té1—g1, Dc7—é7; 40. Tg1×g7+! un elegant sacrificiu de calitate care, culminează printr'un al doilea sacrificiu şi forţează un câştig repede. 40....., Rg8×g7; 41. Td1—g1+, Rg7—h7; 42. Cé5×f7!!, cedează din cauză că: la ameninţarea Dh6 mat, apărările negrului sunt zădărnicite prin 43. Nd3+.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Mumia unei Regine

Din Cairo se anunţă descoperirea unei mumii de regină într'o piramidă care fusese mai de mult cercetată şi găsită goală. Acuma s'a constatat că încăperile acestei piramide cunoscute şi examinate mai înainte n'au fost construite decât cu scopul de a masca şi ascunde un mauzeleu adevărat — loc de odihnă al unei soţii de faraon, nu se ştie cu ce nume şi din care dinastie. Hieroglifele găsite aci arată numai că înmormântarea Reginei s'a făcut cu vreo 3000 ani înainte de era creştină. Mumia e acoperită cu juvaere, coliere, diademe şi brăţări, lucrate în aur şi argint, din diamante şi safire...

Aviaţia şi medicina

Guvernul australian a organizat, cu ajutorul câtorva zeci de aeroplane, asistenţa medicală şi salvarea oamenilor în cazuri grave. Coloniile şi cătunele australiene fiind foarte departe unul de altul, medicii şi mamoşii vor veni pe cale aeriană în urma unei chemări radio-telegrafice. Apoi, în caz de nevoie, bolnavii vor fi transportaţi cu acelaş aeroplan până la spital. Astfel se creiază o strânsă legătură între cele unsprezece spitale mari, unde se practică chirurgia, şi spitalele mai mici şi punctele medicale izolate. Medicii vor avea fiecare la dispoziţie câte un aeroplan şi sunt obligaţi să-l conducă personal sau să aibă angajat un pilot. Leafa acestor medici se urcă la 1000 lire sterline pe an. Aeroplanele lor au aparate de telegrafie fără fir...

Ziarul e... marfă

Lloyd George şi-a vândut ziarul „Daily Chronicle" împreună cu toate revistele şi lucrările de editură legate de acest ziar, cu frumoasa sumă de trei milioane lire sterline. Noii proprietari s'au obligat să sprijine politica lui Lloyd George şi a succesorilor lui la conducerea partidului liberal.

Patru „A."

Materialiştii tuturor ţărilor au declarat războiu — religiunilor. In Rusia, combaterea religiei e o funcţie de stat. Dar şi în America de Nord, mai multe organizaţiuni, destul de puternice, fac propagandă antireligioasă. In fruntea lor se află o societate numită **Patru „A"**, adică: **American Association for The Advancement of Atheism.**

Leaderii acestei societăţi — Charles Smith şi Fryman Hopemood — lucrează cu mare energie. Căutând să submineze influenţa bisericii prin şcoli, ei au şi reuşit să înfiinţeze, în douăzeci de licee şi în cinci universităţi, nişte organizaţii caare cuprind nu numai elevi şi studenţi ci şi o parte din personalul didactic. Mulţi partizani are societatea „Patru A" în mijlocul cercurilor de savanţi, care profesează ateismul, chiar predând ştiinţele respective. Statisticile arată că 75 la sută dintre savanţi şi profesorii universitari sunt atei.

Un cercetător al acestei mişcări, Homer Kroy afirmă că aceşti savanţi şi profesori sunt cel puţin **agnostici,** care caută mereu să găsească argumente nouă şi puternice cu scopul de a dovedi, că sufletul nu există, că Divinitatea şi viaţa cealaltă sunt invenţiuni sfruntate.

„Patru A." are următorul program de realizat:

1. Toate bisericile să fie impuse la mari dări;
2. Posturile de preoţi superiori se vor desfiinţa în armată, flotă, în consiliile locale şi în Congresul Statelor-Unite;
3. Nici o sumă să nu se cheltuiască pentru nevoile religiei;
4. Predarea bibliei în şcoli se va desfiinţa;
5. Statul nu va mai observa sărbătorile religioase şi nici posturile;
6. Biblia n'are ce căuta la depunerea jurământului;
7. Insemnătatea religioasă a Duminicii se anulează printr'o lege specială;
8. In locul moralei creştine se introduce morala naturală, bazată pe **egalitatea drepturilor** şi pe **nestânjenirea libertăţii;**
9. Inscripţiile de pe monede: „In God we Trust" („In Dumnezeu ne e speranţa") — se desfiinţează.

„Patru A." a prins rădăcini puternice în New-York şi în regiunile industriale ale ţării, însă nu poate pătrunde în provincie, în masa fermierilor. Societatea a pornit un înverşunat atac contra cetăţilor puritanismului: Mississipi şi Tennessy, unde de curând au fost eliminaţi din şcoală profesorii care au căutat să predea teoriile evoluţioniste ale lui Darwin.

In mediul populaţiunilor negritane, ateii americani realizează succese însemnate, dat fiind primitivitatea concepţiei în care Negrii acceptă creştinismul...

Capitalismul şi Radio

De vreo şase ani durează lupta între două grupări de capitalişti: americani şi englezi, din cauza industriei Radio-ului. Fiecare grup a căutat să o concentreze exclusiv în mâinile lui. Capitaliştii englezi încep să învingă: societatea de Radio din Canada a eşit din consorţiul american şi s'a vândut băncii „Lazard Brothers" din Londra.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

A APARUT

OCHIUL DE NICHEL No. 82

NUVELĂ

de Tudor Teodorescu-Branişte

Biblioteca „DIMINEAŢA"

De vânzare la chioşcarii de ziare şi la toate librăriile

PREŢUL 6 LEI

CĂRŢI ŞI REVISTE

Despre recenzii

Una din marile calamităţi cari falsifică raporturile de idei dintre oameni — este **recenzia.** Felul cum se fac recenziile lucrărilor care apar.

Uneori sunt apologetice; alteori funerare; în tot cazul, însă, principalul personaj care vorbeşte îndărătul cuvintelor recenzentului este domnul editor, care vrea să lanseze sau să prăbuşească o carte.

Vine apoi coeficientul de prietenie—respectiv duşmănie—dintre recenzent şi recenzat. In scurt — rareori se întâlneşte o dare de seamă care să fie izvorîtă pur şi simplu din dorinţa de a informa publicul cetitor.

* * *

S'ar putea obiecta că o recenzie e o chestiune de încredere, de încrederea pe care publicul o are în aprecierea recenzentului.

Acesta îşi dă verdictul. Nici nu are nevoe să-l argumenteze. Lumea îl va crede sau nu. După plac. Criticul nu datoreşte nimic vre-unei consideraţii de adevăr obiectiv. Nu poate dovedi nici adevărul unei idei, nici frumuseţea unei bucăţi. Le afirmă—sau le neagă; şi cine vrea, îl crede—sau nu-l crede—pe cuvânt.

* * *

Să admitem că este aşa. Rămâne însă ceva care se poate demonstra, care chiar trebue demonstrat, ceva ce se poate identifica după criterii perfect obiective, exterioare. Şi este : **noutatea.**

Cantitatea de noutate adusă în lume de cutare gânditor sau artist,— iată un lucru ce se poate preciza cu rigoarea cu care am înregistra o variaţiune a stării higrometrice sau termice. Având în vedere ce s'a spus până azi— aduce sau nu ceva care nu mai fusese încă.

Şi această operaţie a cântăririi aportului de noutate mai are un avantaj: exclude orice atitudine laudativă sau dezaprobatoare.

Apare o carte. Conţine ceva care nu mai fusese spus până atunci? Se va scrie despre această carte, şi în scopul unic de a semnala acel element inedit. Apare o carte care nu are acest element ? Nu se va vorbi de ea, — şi atâta tot.

Şi ar fi un mare progres în moravurile publicistice această izgonire a apologiei şi denigrării operelor de artă şi de ştiinţă. In sfârşit, ar fi de o mare utilitate pentru publicul care are absolută nevoe să fie informat. Cantitatea de hârtie tipărită care invadează pieţele celor cinci continente, începe să prevestească o adevărată catastrofă. Şi este din ce în ce mai mult nevoe de un corp special de ofiţeri ai bunului consiliu în materie de lectură.

Cine contemplă spectacolul pe care il oferă statele majore de critici—politici, muzicali, literari, artistici, teatrali, financiari, mondeni, etc., etc., care încadrează marile jurnale şi revistele cu prestigiu, este cuprins de o nesfârşită melancolie. Căci foarte multe verdicte sunt dictate de cine ştie ce interese—politice, pecuniare sau sexuale— ale domnului recenzent. Şi aceste practici întreţin şi desvoltă amorul propriu literar şi vanitatea de autor, iar, acestea, la rându-le, intensifică practicile de care vorbeam. Răul merge crescând şi se hrăneşte pe el însuşi din propria-i substanţă. Iată de ce este nevoe de apariţia unui fel de jansenism al criticei profesionale.

Pentru aceste timpuri de mai bine, recomandăm, ca primă măsură de profilaxie, înlăturarea a priori a tot ce este laudă sau dezaprobare.

Adevărul—e treaba posterităţii să-l determine. Frumuseţea — este treaba opiniei publice să o decrete. **Noutatea** însă, este o calitate esenţială pe care o putem preciza cu rigoare şi determina cu obiectivitate.

Un mijloc pentru a păşi pe aceste drumuri nouă, ar fi răspândirea obiceiului de a lăsa pe autor să-şi facă recenzia propriei sale lucrări. In fond, cine o poate cunoaşte mai bine decât acela care a scris-o ? Şi cine poate explica mai exact, fără teamă de a-i falsifica ceva din înţeles? Apoi faptul că se scrie despre sine este cel mai sigur mijloc pentru a se înlătura caracterul apologetic sau, viceversa, injurios al celor mai multe dintre dările de seamă.

* * *

Mă gândeam la toate acestea tocmai pentrucă, de curând a apărut în librărie o carte scrisă de mine. Un complex de sentimente — unde modestia intră şi ea, deşi relativ destul de puţin — mă făcea să ezit a-l încredinţa mânii unui alt recenzent. De aceia, cer cu umilinţă voie să vorbesc, eu însumi, în numărul viitor al „Adevărului literar", despre această carte. D. I. SUCHIANU

P. S. Se numeşte : **„Despre Avuţie",** edit. „Casei Şcoalelor".

Filosofia şi teatrul lui Ibsen

Niciodată, filosofia pesimistă a lui Schopenhauer n'a avut influenţă mai fericită şi discipol mai genial ca Henrik Ibsen. Teoria metafizică a „Voinţei" lui Schopenhauer devine, însă, în opera genialului scriitor norvegian, o teorie psihologică şi morală; astfel, în această privinţă, apropierea lui Ibsen de Kant este mai vizibilă decât însăşi la Schopenhauer.

De altfel întreaga pleiadă de succesori ai filosofiei kantiene a influenţat considerabil asupra literaturii dramatice din Nord. Klagergaard, Bjoernson, Ibsen, Strindberg sunt propovăduitorii ideilor filosofice germane din secolul al 18-lea.

Ibsen este cel mai reprezentativ autor dramatic al literaturii nordice şi, fără îndoială, cel mai genial filosof social modern. Intreaga lui operă conţine o tendinţă nouă: individualismul şi pentru a putea aplica această tendinţă care are scopul de a prevala drepturile individului asupra societăţii, Henrik Ibsen cere acestuia o însuşire care îi lipseşte: voinţa. Această prioritate care este un drept neclintit, nu se va putea impune decât prin voinţă, voinţa unită a familiei, voinţa morală a societăţii.

Societatea este plină de tot felul de rău : suferinţi, crime, erori morale, nelinişte generală, merite înnăbuşite sau nerecunoscute, minciună, răceală, nesocotinţă, uitare în relaţiile şi sentimentele oamenilor, toate acestea provenite din alcătuirea societăţii actuale care se reazimă pe stâlpi putrezi.

Pentru ca independenţa morală, individualitatea şi conştiinţa să triumfe, Ibsen cere o complectă transformare a simţului moral. La o parte tradiţie, la o parte prejudecăţi, la o parte convenţionalism !... Iată strigătul lui Ibsen. Acest strigăt izbucnit dintr'o inimă care a pătruns realmente boala morală a societăţii este transpus în gura fiecărui personagiu care suferă din cauza mediului său înconjurător, plin de compromisuri şi de minciuni convenţionale.

Dacă sentimentele, pasiunile, ideile şi aspiraţiile noastre se vor schimba complect, dacă vom fi hotărîţi să rupem definitiv cu felul nostru de a trăi şi de a gândi, dacă ne vom decide, în sfârşit, să lăsăm de o parte tot putregaiul rezultat din mocirla în care se găseşte societatea actuală, vom putea aştepta o viaţă de mulţumire deplină, de linişte şi de repaos moral. Iată idealul lui Ibsen. Cu toate astea, idealul acesta nu este vizibil decât în prima parte a operei lui. De pe la 1877 şi anume începând cu **„Raţa sălbatecă",** Ibsen, fără a se îndoi de valoarea doctrinei sale, începe să nu creadă în efectul învăţăturii lui. Cu durere, vede că este o imposibilitate de a preschimba sufletele. Incetul cu încetul convingerea lui se întăreşte şi în cele din urmă drame, vedem că-şi dă singur seama că râvna şi jertfa au fost zadarnice.

Acela care n'a râvnit, niciodată, la nimic, acela care a vrut să fie un îndrumător al omenirii, care la un moment dat s'a crezut, chiar, chemat să deschidă minţile pentru a propovădui doctrina lui Kant, exteriorizată în mod natural, prin graiul scenei, îşi vede întreaga muncă, cu adevărat titanică, împrăştiată din cauza ignoranţei generale.

Dacă ideile filosofice ale lui Ibsen au revoluţionat literatura dramatică, teatrul lui a revoluţionat genul dramatic. Naturalul acţiunii, al faptelor şi al evenimentelor realitatea vieţii sub toate aspectele ei reiesă din fiecare scenă, din fiecare replică. Artificiile, monoloagele aparte, au dispărut cu totul; fiecare personagiu al dramei este condus de acelaş eveniment, dar fiecare are natura lui aparte, fisionomia lui distinctivă şi concurează la efectul general prin idei, sentimente, acte care îi sunt proprii şi care reiesă din individualitatea lui.

In ce priveşte personagiile lui şi tehnica lui teatrală, Ibsen n'are rivali printre scriitorii moderni. Şi-a acoperit predecesorii şi contimporanii, nici unul dintre succesori nu l'a egalat. Personagiile teatrului său sunt combinate cu atâta atenţie, încât, în această privinţă, Ibsen înseamnă pentru perioada modernă, ceeace Shakespeare sau Molière înseamnă pentru teatrul neoclasic.

HENRI WESSEL

FRANS MASEREEL: Pasiunea unui om
(25 de desene în lemn.— Librăria „Hasefer"

Am mai scris în acest loc despre desenele în lemn, atât de originale, ale lui Frans Masereel. Ceiace contribue în măsură neobicinuită la ridicarea valorii acestor desene e vivacitatea de spirit, unitatea temperamentală şi mai cu seamă contactul intim cu realitatea prin ajutorul pasiunei sale sociale. Căci Frans Masereel e un luptător. Desenele lui sunt în amănunt, sfichiuiri de bici, în total romane satirice şi de moravuri. Ele au un mare viitor — ca şi arta cinematografică — din pricina universalităţii mijlocului de exprimare: imaginea văzută. Din San-Francisco la Tokio, prin Europa şi Asia, romanele desenate ale lui Masereel ar putea întrece în tiraj şi influenţă cele mai citite romane ale timpului.

„Pasiunea unui om" e romanul unui copil din flori. Primul desen ne înfăţişează, ca o icoană luminată pântecele binecuvântat de iubire, al fecioarei care a păcătuit. Urmează izgonirea mamei din casa părintească şi apoi povestea vieţei copilului. Munca într'o tâmplărie, furtul unei pâini, închisoare, munca într'o mină de cărbuni, întrunirea tovarăşilor, discursul aţâţător, războiul civil, reprimarea răzvrătiţilor şi arestarea şefilor. Ultimul tablou ni-l arată pe eroul romanului, la zid, cu mâinile legate la spate, în adăstarea gloanţelor din puştile nevăzute care au doborât cu vre-o câteva secunde mai înainte un alt răzvrătit ale cărui picioare cadaverice ajung până la picioarele omului viu.

Toată această poveste redată în momentele ei culminante şi sintetice, a silit pe autor la **racourci**-uri de gândire foarte preţioase şi la iscodirea unor linii şi îmbinări de scene care, de cele mai adeseori, se ridică de la simplul desen la marele şi misteriosul simbol. — **A.**

FRANÇOIS NAZIER: Trois entretiens sur la sexualité

François Nazier a dat la iveală o carte încântătoare, subtilă şi spirituală, scrisă într'o formă cu totul remarcabilă.

Autorul acesta a dat acum trei ani, în lucrarea sa „Anti-Corydon", un viguros răspuns la acel „Corydon" al lui André Gide care nu-i altceva decât o apologie cinică a inversiunii sexuale masculine.

Lucrarea aceasta a lui Nazier, plină de un generos sens ştiinţific, egal îndepărtat de prejudecăţile morale şi de complicaţiunile cerebrale, era o carte extrem de interesantă.

Noul volum tratează succesiv despre amorul normal, despre pederastie şi despre saphism. E greu să rezumăm aceste trei capitole.

Introducând o tânără fată în convorbirile sale, Nazier a vroit probabil să planeze deasupra tuturor dificultăţilor.

„Socotesc, spune Nazier, că e foarte uşor să găsim în literatură modele de echivalenţă care să corespundă fiecărui fel principal de activitate sexuală.

„Nu mă gândesc numai la operele Marchizului, care prin definiţie sunt sadice, — nu mă gândesc nici la operele adversarului său, murdarul Restif de la Bretonne — mă gândesc la o mulţime de scriitori, de pictori şi de muzicanţi a căror operă e esenţialmente homosexuală.

Nu degeaba unul din cei mai mari pictori ai Renaşterii italiene a fost poreclit Sodoma.

„Mă gândesc deasemenea la Marcel Proust. Ar însemna oare că sunt lipsit de respect dacă aşi afirma că din opera lui se degajează o anumită duhoare, cu totul specifică?

„Distincţiunea între geniile masculine şi geniile femenine e cunoscută de mult.

„Vigny cu sexualitatea lui fizică puţin pretenţioasă, Hugo cu o putere sexuală totală şi prelungită până la adânci bătrâneţe, reprezintă amândoi geniile masculine.

„In schimb, Lamartine şi Chateaubriand sunt genii feminine.

„Opera lui Baudelaire nu este produsul unui impotent sexual, quasi-impotentul de care vorbeşte Ernest Reynaud?

„In ceace priveşte femeile, vă închipuiţi că maldărul prodigios de cărţi al lui George Sand nu se explică foarte simplu prin caracteristicele sexuale ale acestei redutabile femei cu fire şi cu maniere de bărbat ?"

In lucrarea atât de interesantă a lui François Nazier se găsesc o mulţime de observaţiuni profunde şi de apropieri ce par paradoxale.

„Afemeiatul, spune el, e psihologiceşte un bărbat-femeie. Ceiace iubesc femeile într'însul e că-şi regăsesc propriile lor trăsături, şi că în braţele, în îmbrăţişările şi în alintările lui găsesc o fiinţă cu desăvârşire legată de propria lor plăcere, preocupată numai de voluptatea lor".

„Casanova e Sapho!" — încheie Nazier.

Un interview al lui Gerhardt Hauptmann

Gerhardt Hauptmann, — unul din cei mai mari poeţi în viaţă, reîntors din Rapallo unde, ascuns, departe de zgomotul lumii, lucrează cu îndârjire la o operă ce va face vâlvă, — a acordat un interview în care, cu spiritul incomparabil al poeziei sale, vorbeşte despre Rapallo, despre cărţile pe care le citeşte şi mai cu seamă despre materialismul brutal al oamenilor, care-şi iubesc mai mult stomahul decât cărţile frumoase.

Cea mai bună carte din lume, spune Gerhardt Hauptmann, este biblia, — iar cea mai mare binecuvântare pentru umanitate e tiparul...

„Rasa săracilor"

Pe cât de imperativă este legea sterilizării în combaterea eredităţii morbide, pe atât de evidentă este şi influenţa mediului în degenerescenţa individului şi a rasei omeneşti. Intre eugeniştii cari tind la selecţiunea naşterilor, prin favorizarea celor sănătoşi şi apţi — între malthusienii care tind la limitarea naşterilor în raport cu hrana disponibilă într'o regiune dată, există unele divergenţe ce se aplanează prin cunoaşterea reciprocă a principiilor călăuzitoare. Eugeniştii sunt şi cantitativi, malthusienii numai calitativi. Echilibrul între cantitatea şi calitatea populaţiei va însemna rezolvarea ideală a natalităţii spre progresul integral al umanităţii.

Devaldès se ocupă în câteva capitole din *„La maternité consciente"* 1) şi de influenţa negativă a mediului în selecţiunea umană. Folosindu-se de statisticile „medicinei sociale" şi de cercetările biologilor, el ajunge la concluzii frapante. Mizeria economică, viaţa penibilă a celor supra-numerari a creat, după cum spune prof. Alfredo Niceforo, o „rasă a săracilor" care îşi are mediul propriu şi caractere *biologice* distincte. Industrialismul excesiv a marcat clasa muncitoare cu stigmate specifice, lipsind-o şi de ceeace pare caracteristica ei : puterea muşchiulară. Niceforo a arătat că clasele nu se deosebesc numai din punct de vedere economic, ci şi din puncte de vedere fizice, psihice, fiziologice. „Rasa săracilor" e inferioară din toate privinţele oamenilor normali. Nu numai în privinţa taliei, a capacităţii craniene, a forţei fisice, a resistenţei la oboseală; nu numai în privinţa creşterii întârziate a copiilor şi a anomaliilor fiziologice; rasa săracilor are o sensibilitate mai redusă şi caractere psihologice care o apropie de mentalitatea copiilor şi a primitivilor.

Socialiştii vor obiecta că „rasa săracilor" nu e un efect al mediului naţional, ci al mediului social în regimul capitalist. Deci, înlăturând capitalismul, se înlătură cauzele cari crează rasa săracilor. Judecată prea simplă. „Organizaţia capitalistă a societăţii nu este o cauză, ci un produs, un efect, un reflex al luptei naturale pentru existenţă. Care fenomen natural dă naştere luptei pentru existenţă? *Suprapopulaţia,* pe care a recunoscut-o Darwin (autorul acestei expresii şi a cărei lege a fost stabilită de Malthus".

Suprapopulaţia e aproape exclusiv opera proletariatului, a săracilor. Capitaliştii şi partizanii războiului au nevoe de braţe de muncă şi de carne de tun. Dar sugestiile lor în favoarea prolificităţii (la care se adaugă promisiuni de avantaje speciale pentru „familii numeroase") nu pot determina suprapopulaţia. Poporul îndură efectele ignoranţei sale în ce priveşte educaţia sexuală; femeea e elementul pasiv, fatalist, iar bărbatul proliferează din egoism josnic, din bestialitate sau din lipsă de voinţă. Dacă femeia din popor ar avea cunoştinţele sexuale ale femeii din „lumea bună" — şi mai ales dacă ar avea şi mijloacele ei „discrete" de a evita concepţiunea nedorită sau naşterea, care e uneori primejdioasă pentru mamă şi deseori fatală pentru copil, atunci femeia din popor ar deveni un element activ în regenerarea speciei umane. Ar trebui deci cât mai multe institute de educaţie sexuală, cari ar evita crimele avortive pricinuite din ignoranţa mamelor şi din lăcomia şarlatanilor. Ar mai trebui recunoaşterea legală a *avortului selectiv* — şi, ca urmare, instituirea de maternităţi unde avortul necesar, voluntar, va fi practicat de specialişti autorizaţi — după principii care sunt numai în folosul purificării şi însănătoşirii rasei umane.

Selecţiunea naşterilor, mai exact: limitarea concepţională, pentru a înlătura efectele dezastroase ale suprapopulaţiei, se impune azi oricărei inteligenţe care s'a putut elibera de ereziile morale ale societăţii. Dacă latura economică a malthusianismului s'a dovedit perimată şi chiar nepotrivită cu legile economice moderne, rămâne nesdruncinată formula sa privitoare la legea populaţiei, care e astfel enunţată: „populaţia are o tendinţă neîncetată de a creşte dincolo de mijloacele de subsistenţă". Oricare ar fi programul tehnic şi chiar dacă am admite că vom ajunge cândva să utilizăm direct nesfârşitele energii solare, rămâne stabilit că populaţia va spori şi ea, neîncetat, chiar în raport cu progresul tehnic şi mai ales dacă vor spori şi mijloacele de hrană. Desechilibrul dintre populaţie şi hrană se menţine ca o realitate actuală şi ca o permanentă primejdie viitoare — aşa că numai intervenţia ştiinţifică, sistematică a omului în limitarea naşterilor va înlătura flagelul suprapopulaţiei. Suprapopulaţia e în adevăr un flagel: ea menţine criza economică, perpetuând „rasa săracilor" într'un mediu contrar oricărei selecţiuni umane. Suprapopulaţia împreună cu ereditatea morbidă, sunt cele două mari nenorociri pe care eugeniştii le combat prin sterilizare şi educaţie sexuală integrală, iar malthusienii prin limitarea concepţională şi practica raţională a avortului.

Cele mai importante erezii care stau în calea acestor reforme vitale, sunt ascunse în dogmele religioase şi patriotice. Biserica, toate felurile de biserici creştine, islamice, judaice, abuzează de porunca biblică: „Creşteţi şi vă înmulţiţi!" Porunca aceasta e absolută şi în India famelică, în China opiomană, în Japonia imperialistă. Toate riturile, tradiţiile, superstiţiile, toate făgăduelile paradisiace şi obsesiile satanice sunt folosite de religiile de stat, pentru „fecunditate nelimitată", pentru reproducerea inconştientă ridicată la rangul unei virtuţi. Chiar „dacă femeia slăbeşte în urma naşterilor repetate, chiar dacă mama moare din această cauză !"... Ştiinţa a dovedit că naşterile dese duc la degenerare: şi a mamei şi a copiilor. La clinica mamelor din Londra, instituţie eugenică fondată de doctoreasa Marie Stopes, au fost examinate, în 1924, cinci mii de femei. Dintre acestea, 4235 au fost însărcinate odată sau de mai multe ori (unele de 17 ori !). Iată rezultatul anchetei: femeile care au născut de două sau de trei ori, au un procent total de mortalitate infantilă şi de naştere înainte de termen (fausses-couches) de 9,83. Procentul femeilor care au născut de cinci ori, se ridică la 21,67; la şase naşteri, procentul e de 33,18; la douăsprezece naşteri, 37 la sută — şi procentul creşte mereu ! Mortalitatea infantită (în sânul mamei sau în primii ani ai copilăriei) la femei care au prea multe sarcini ajunge până la 50 *la sută!* Şi când ne gândim că mortalitatea obişnuită, calculată *la mie* e departe de a atinge aceste cifre...

Am dat un singur argument biologic, contra sarcinilor dese. Bisericile, care denaturează de obiceiu spiritul religiunilor, poruncesc, cu autoritatea lor etatistă ori socială: Inmulţiţi-vă ! Dogma aceasta e indiscutabilă: mama poate muri epuizată, copiii pot fi degeneraţi — sacrele datorii conjugale trebuesc împlinite *ad majorem gloriam Dei...*

Maternitatea conştientă cere omului un spirit liberat de dogme şi superstiţii, o inimă largă — în care să domine „respectul faţă de viaţa altuia care este cea mai înaltă formă a dreptăţii, şi mila care este cea mai înaltă formă a iubirii". (Pg. 111).

Şi războiul este disgenic. Cei care mai afirmă azi că războiul e un mod de selecţiune a rasei, proclamă cu cinism o nerozie criminală. Dimpotrivă „cine doreşte îmbunătăţirea rasei omeneşti este în mod necesar pacifist". Nu vom stărui aci asupra acestei chestiuni, desvoltată în alte lucrări ale noastre şi lămurite definitiv în *„Biologia războiului"* a lui Georg. Fr. Nicolai. — Intr'o broşură intitulată: *„La cause biologique et la prévention de la guerre",* Manuel Devaldès a expus şi el problema „pacifismului ştiinţific", pornind de la ideia, în aparenţă paradoxală, că: Războiul din 1914-1918 este un efect direct al suprapopulaţiei europene.

Ca maltusian *à outrance,* Devaldès se menţine la problema esenţială a suprapopulaţiei, deşi războiul modern are şi cauze specifice, evidenţiate prin antagonismul economic şi politic al diverselor imperialisme. „Idealurile" patriotice şi cruciadele pentru „drept şi civilizaţie" sunt pretexte greu de ascuns. Prin exces de logică, malthusienii ar putea dovedi că antagonismele economice şi politice sunt şi ele efecte ale suprapopulaţiei. Devaldès cercetează, după Malthus şi alţi autori, caracterul suprapopulaţiei, arătând raporturile de concurenţă între ţările agricole şi cele industriale; acestea din urmă au o suprapopulaţie care nu poate fi hrănită decât silind ţările agricole să le dea alimente în schimbul produselor tehnice. Această luptă industrială întreţine ura dintre popoare — care caută debuşeuri privilegiate. Coloniile menţin „geloziile internaţionale" care pregătesc războaele viitoare.

In Anglia, unde malthusianismul a influenţat în mod mai evident mentalitatea unei elite, o filială a lui „National Council of Public Moral" recunoaşte, în raportul ei din 1916, că: presiunea populaţiei în orice ţară are, ca primă consecinţă istorică, migraţiuni şi invazii care tind nu numai la o stabilire paşnică, ci la cucerirea, la aservirea şi exploatarea popoarelor mai slabe. Cauza principală a certurilor internaţionale, e în aceste migraţiuni"—care au fost înainte făţişe (năvălirile barbare) iar azi sunt viclene (cu convenţiuni sau restricţiuni vamale). Şi Devaldès trage concluzia: „In viitor, când această concepţie asupra cauzelor războiului va fi împărtăşită de un număr tot mai mare de oameni, responsabilitatea războiului va fi măsurată după *suprapopulaţia ţărilor beligerante".* (pag. 15)

Natura opune suprapopulaţiei un „frâu represif" — războiul, — sau alte mijloace de înlăturare a vietăţilor supranumerare: molimile, foametea. Omul a ajuns însă la acea putere de auto-apărare care îl face să judece altfel fenomenele naturale. El nu le mai consideră ca absolute, ca inevitabile. Suprapopulaţia e un fenomen natural (natural, dar şi susţinut de erezii colective), însă omul poate să evite acest fenomen prin bunul său simţ. Am arătat că ştiinţa îi pune la îndemână destule mijloace pentru a limita naşterile, fără să atrofieze instinctul generic. Evident, statul — orice stat întemeiat pe ideia naţională sau pe imperialism politico-economic — se opune selecţiunii voluntare, prin sterilizare şi limitare a naşterilor. Dimpotrivă, statul are nevoe de carne de tun. Caşi Biserica, statul pune la dispoziţia militarismului aparatele sale de opresiune şi de persuasiune. Patrioţii se simt datori să procreeze şi ei *ad majorem gloriam Patriae...* „Inmulţiţi-vă !" strigă adepţii casei bisericeşti şi ai celei militare. Şi când ne gândim că efectul e de două ori negativ: prin menţinerea suprapopulaţiei într'un mediu mizerabil şi prin secerişul războiului, care nu ia pe cei mai degeneraţi şi mai inutili din suprapopulaţie, ci pe cei mai apţi şi mai sănătoşi dintre oamenii necesari regenerării rasei !

Iată de ce paradoxul lui Devaldès e logic. El citează numeroase opinii ale economiştilor şi oamenilor de ştiinţă care toţi, ajung la aceeaşi concluzie: „Regulamentarea populaţiei (a procreaţiei) e modul cel mai sigur pentru înlăturarea războiului". Dar, adaugă autorul: limitarea naşterilor trebue să fie *mondială,* căci planeta e supusă azi unor legi unitare. Dacă, de pildă, Europa devine eugenică, ea rămâne sub primejdia unei Asii prolifice, cu toată tehnica ei superioară.

In adevăr ca şi limitarea armamentelor, limitarea naşterilor nu e eficace decât în cadre planetare. Singura organizaţie mondială, care e capabilă să adune informaţii statistice pentru a se lua apoi măsurile necesare unei regulamentări a naşterilor, este Societatea Naţiunilor. Dar această organizaţie e înainte de toate opera statelor care au pregătit şi purtat războiul european din 1914—1918! Totuşi ideea eugenică (armonizată cu malthusianismul) îşi face drum, cu paşi încă imperceptibili — dar ea se va impune, mai curând sau mai târziu, şi la o „Societate a Naţiunilor" pusă în slujba umanităţii.

EUGEN RELGIS

1) Vezi „Adeverul Literar" No. 346 şi 347.

INSEMNĂRI

Robert de Flers

Robert de la Motte-Ango, marchiz de Flers, s'a născut în 1872 la Pont l'Evèque. A debutat în publicistică printr'o activă colaborare la „Soleil" şi la „Revue bleue". In 1900 începe să publice în ziarul „La Liberté" instructivele şi judicioasele sale cronici dramatice: Essais de critique".

Intre timp activitatea lui de Flers pe terenul literar propriu zis atrage atenţiunea contimporanilor, şi lucrările: „La courtisane Taia et son singe", „Vers l'Orient", „Ilsée, princesse de Tripoli", „Entre coeur et chair", — n'au făcut decât să grăbească popularitatea viitorului autor dramatic.

Ceiace formează însă caracteristicul carierei lui Robert de Flers, după cum spune undeva Paul Souday, este faptul că ziaristica l-a făcut să obţină totul în viaţă, şi el nu s'a gândit niciodată s'o părăsească.

Gazetăria constituia pentru el mijlocul de-a păstra un contact direct cu viaţa şi cu marele public, şi un admirabil post de observaţie.

Cronicele lui exercitau o influenţă covârşitoare iar activitatea lui teatrală a dat câteva directive noui teatrului contimporan.

Robert de Flers

In colaborare cu Gaston de Caillavet, Robert de Flers a realizat o activitate dramatică din cele mai fecunde. Dela primele succese de operetă, ei s'au ridicat apoi la genul mai dificil al comediei de moravuri şi de caracter.

Au dat astfel spectacole bine apreciate de presă, de publicul francez şi de străinătatea care i-a tradus şi reprezentat cu multă generozitate.

Din colaborarea lor cunoaştem: „Hercule", „Paris ou le bon juge", „M. de La Palisse", „Chonchette", „Le coeur a ses raisons", „La chance du mari", „Beatrice", „Fortunio", „La Vendetta", „Cydalise", „Les Sentiers de la vertu", „La belle aventure", „Miguette et sa mère", „L'Ane de Buridan", „Popo", „L'Ange du foyer", „L' Amour veille", „Primerose", „L'Evantail", „L'Habit vert", „Le Bois", „Papa", „Venise", „Mr. Brotonneau", „Le Roi", etc.

După moartea lui Gaston de Caillavet (1915), Robert de Flers şi-a găsit un nou şi tot atât de preţios colaborator în Francis de Croisset.

In 1921 Flers a fost ales membru al Academiei Franceze în locul Marchizului de Ségur. Popularitatea lui creştea din ce în ce mai mult. Verva, graţia şi humorul firesc au fost utilizate cu folos de desăvârşitul om de teatru care era Robert de Flers. Talentul lui generos l-a ajutat să cunoască la o vârstă relativ destul de tânără succesele cele mai strălucite.

Moartea lui Robert de Flers lipseşte şi ziaristica, şi teatrul, şi literatura de una din cele mai preţioase şi mai înzestrate energii. — *B.*

Imbogăţirea limbii

Mulţi „scriitori" — mai ales „poeţi" — fac concurenţă poporului, inventând cuvinte.

Astfel un domn C. M. Theodorescu scrie undeva:

...Doar sufletul, din lut un fir de fum,
Luă spre soare căile 'nlunate...

...De aripile-mi, gândul Tău îmbaer...

Ne mirăm că se găsesc reviste care publică astfel dé monstruozităţi.

„Ceaoane"

Din poezia „Seara pe baltă", publicată în „Universul Literar", cităm următoarea strofă :

Pescarii zvelţi opresc şi sar pe grind
Strângând alături dubele 'n pripoane...
Şi 'n seara-albastră focuri se aprind
Să 'mbrăţişeze 'n vîlvătăi ceaoane.

Această strofă, în prima redacţiune, a fost — probabil — astfel construită :

Pescarii zvelţi opresc şi sar pe grind
Strângând alături dubele 'n pripune...
Şi 'n seara-albastră focuri se aprind
Să 'mbrăţişeze 'n vîlvătăi ceaune.

Insă cum autorului i s'a părut că „ceaoane" sună mai bine decât „pripune". a învins versiunea acceptată şi de d. Perpessicius..

O carte interesantă

„Adevărul Literar" a vorbit cititorilor săi în unul din numerele trecute despre tânăra literatură americană, născută în urma războiului.

Scriitorul francez Victor Llona a tradus şi dat la lumină în cursul anului acesta un roman, *Gatsby le magnifique* de *Scott Fitzgerald,* care e socotit ca unul din cele mai reprezentative ale acestei literaturi.

Fitzgerald nu avea decât 24 de ani când a scris primul său roman *„This Side of Paradise"* care a avut un succes sgomotos peste Ocean. O sută de mii de exemplare s'au vândut în câteva săptămâni. Romanul tânărului scriitor fu primit foarte bine şi de critică.

După Teodore Dreiser care lovise cu o forţă cam brutală în ipocrizia şi „pudibonderia" naţională, tânărul talent al lui Fitzgerald, plin de spirit, seducător prin calităţi şi dar povestitor fără pereche aduce încă un sprijin dorinţei de sinceritate de care e însufleţit poporul american după războiu. Activitatea sa literară se desfăşoară cu repeziciune şi strălucire. In 1922 scrie romanul *„The Beautiful and Damned"* şi în 1925 *„Gatsby le Magnifique"* în care talentul său ajunge la un echilibru perfect şi autorul se dovedeşte absolut stăpân pe technica şi stilul său.

Societatea americană de după războiu e descrisă aci în toată nebunia şi amoralitatea ei. Personagiile trăesc, acţiunea se desfăşoară cu o logică strânsă, dar plină de vioiciune; şi, deşi humorul englezesc maschează pretutindeni faţa scriitorului, lectura romanului îţi lasă în suflet o tristeţă amară şi plină de desnădejde. Eroul, un contrabandist de alcool îmbogăţit, ar mai avea parcă o urmă din vechile aspiraţii idealiste ale societăţii americane din romanele lui Henry James. Dar impresia de dezlănţuire nebună, pe care o dau aventurierii, femeile stricate şi toată această lume care şi-a pierdut busola şi năpădeşte, ca scoasă din minţi, spre plăcerile brutale ale unei vieţi prea bogate şi prea ţinute în frâu până acum, este atât de puternică, încât această slabă aspiraţie mai curată e fără nici o putere.

Eşti înclinat cu autorul a crede că e prea atrăgător spectacolul acestei lumi în nebunie — pentruca cineva, şi mai ales autorul, să dorească serios în America o reformă morală şi socială în prezent. — *I.*

De ce nu se citeşte literatură germană?

Literatura germană, deşi atât de bogată în opere de talent, are prea puţini cititori în lumea întreagă şi încă mai puţini la noi în ţară. In Franţa este acum o mişcare, mai ales printre cei tineri în favoarea acestei literaturi şi desigur aceasta va fi cea mai bună propagandă pretutindeni.

Reputaţia contelui de Keyserling s'a făurit la Paris şi marii scriitori Thomas şi Henry Mann există pentru literaţii din întreaga lume de când au fost traduşi în limba franceză. Nu că n'ar fi existat înainte traduceri în alte limbi, dar nu s'a vorbit de ele şi mai ales nu s'a vorbit aşa cum ştiu Francejii să vorbească.

„Les Cahiers du Sud" care grupează talentele cele mai tinere dar deja cu o reputaţie impunătoare, publică o traducere din opera lui *Iacob Wassermann,* iar „Nouvelles Littéraires" — un admirabil foileton asupra aceluiaş autor.

In timpul acesta două femei de litere franceze colindă în zadar librăriile spre a găsi un editor pentru romanul cel mai bun al lui Wassermann, *Gaense maenchen.*

Câţi au auzit despre Wassermann la noi? Totuşi el are o reputaţie bine întemeiată la cititorii de limba germană.

Ultima sa carte *„Der Aufruhr um dem Junker Ernst"* este o povestire minunată a vieţii unui copil de către un copil. Ernst trăieşte în evul-mediu şi este învinuit că are învoire tainică cu diavolul. Oamenii mari din satul lui îl denunţă şi-l aruncă în închisoare dar copiii cari sunt discipolii lui Ernst, se sfătuesc şi-l scapă.

Această operă dovedeşte odată mai mult că Wassermann este cel mai bun povestitor al Germaniei în prezent. — *I.*

Cum trăesc oamenii mari

Profesorul Sigmund Freud al cărui nume este azi cunoscut în lumea întreagă are aproape 71 de ani, căci e născut în 1856. Viaţa lui se poate rezuma în vorbele: muncă şi simplicitate. Fără protector, cu mijloace puţine, el începe studiile de medicină la Viena, care pe atunci avea cea mai renumită facultate de medicină de pe Continent. Prin munca şi inteligenţa sa sclipitoare se impune atenţiunii profesorului Brucke, care ocupa catedra de fiziologie şi se bucura de mare reputaţie şi devine preparatorul său.

La douăzeci de ani, strângând ban lângă ban, pleacă la Paris să asculte lecţiile lui Charcot la Salpetrière. Se întoarce plin de entuziasm pentru descoperirea lui Charcot asupra influenţii reprezentărilor mutuale care pot modifica stările fizice, cu constatarea precisă, experimentală, că o emoţie poate produce paralizii şi anestezii. Prietenul său Brener îi povesteşte despre un caz de isterie, pe care el l'a tratat prin hipnotism, căci simptomul boalei înceta îndată ce prin sugestie eşea din inconştient reprezentarea mintală care provoca boala fără ca pacientul să-şi dea socoteală. Mai face o călătorie în Franţa, unde ascultă cursurile lui Beruheim, la Nancy, asupra rolului sugestiei în diferite boale nervoase. Apoi de aci înainte toată viaţa lui Freud se petrece în lucrări, meditaţii şi observaţia bolnavilor săi. Ziua lucrează la spital, consultă bolnavi, iar seara până târziu redactează diferite publicaţii. E singur cu sine însuşi şi ideile sale. Prietenul său Brener, indignat de îndrăzneala ideilor sale s'a stricat cu el, colegii îi întorc spatele şi-şi bat joc de el. Freud însă lucrează în tăcere, controlând şi aprofundând concluziile sale. Nimic nu-l turbură, rămâne modest dar mândru şi neînduplecat în activitatea sa. Gloria vine încetul cu încetul fără ca el să o cheme.

Ideile sale încep a prinde, discipolii se înmulţesc, lucrările sale se răspândesc. E chemat în America unde are un discipol, celebru el însuşi, pe Jung. Apoi însăşi Universitatea din Viena îi dă o catedră şi e consacrat maestru.

Totuşi rămâne acelaş om modest şi muncitor. Vorbeşte simplu, fără pretenţii, dar cu convingere şi convingător. Sala cursului e plină până în tavan de auditori. Totuşi după 65 de ani, el se retrage şi continuă a lucra şi a trăi aceiaşi viaţă simplă şi modestă de om căruia nu-i place zgomotul şi care ştie să poarte renumele cu discreţie şi modestie. Totuşi ţine din când în când şedinţe restrânse cu medici şi oameni de specialitate, în care face „analize didactice", cercetări în domeniul filosofiei vechi şi al istoriei omenirii în lumina teoriilor sale, prelegeri splendide şi pline de o erudiţie fără pereche.

Ca om este un exemplar de o rară corectitudine. La vârsta înaintată în care se găseşte, are încă fericirea ca muma să-i trăiască şi în plină posesiune a facultăţilor să se bucure de renumele şi gloria fiului ei, de care de altfel totdeauna a fost sigură, fiindcă i s'a prezis că va naşte un „om mare". Sub înfăţişarea sa amabilă şi curtenitoare, e omul de voinţă şi persistenţă pe care l'am văzut, capul respectat şi temut al unei familii destul de numeroase, sever pentru el însuşi ca şi pentru ai lui. Un om de o largă şi generoasă binefacere, dar ascunzând cu tărie această parte a personalităţii sub o răceală bruscă.

Geniul lui Freud, — spune doctorul *Gibert Robin* în „Nouvelles Littéraires", — în totalitatea lui, este răsfrânt în cugetarea şi cărţile lui; cu nici un preţ nu aş vrea deci să introduc, împotriva acestei evidenţe, evenimente în ceeace numesc eu viaţa simplă şi plină de muncă a lui *Sigmund Freud". — I*

Catolicismul şi literatura

Se ştie că romanele lui Anatole France au fost puse, chiar în timpul vieţii autorului, la *index* de către biserica catolică, printr'o „Acta Apostolicae Sedis" dată de Papă. Credincioşii erau nu numai sfătuiţi, ci direct opriţi, — în numele moralei creştine — de a citi „cărţile otrăvite" ale celui care a creiat pe Abatele Gerôme Coignard. Intrucât editorii lui Anatole France au resimţit efectul actului papal, nu ştim. Ceia ce ştim însă este că Anatole France a rămas şi după „anatemă" unul dintre cei mai străluciţi prozatori francezi, pretutindeni cetit şi admirat.

O nouă „Acta Apostolicae Sedis" din 5 Mai a. c. „asupra literaturei senzuale şi senzualo-mistică" pune de astă dată la „stâlpul infamiei" operele lui Bernandos, Daudet şi Mauriac.

Episcopii, — spune scrisoarea papală, — trebue să interzică credincioşilor cetirea operelor acestor scriitori care „fac propagandă pentru nişte vicii, oprite de apostoli chiar de a fi pronunţate". „Aceste cărţi, — spune mai departe aceiaşi scrisoare, — contribuesc la depravarea obiceiurilor prin descripţii indecente." In special trebue combătută — după părerea Sf. Scaun, — literatura eftină şi care este pusă la îndămâna tuturor, căci — după toate aparenţele — moralitatea trebue să rămâe eminamente populară ! Un cetăţean care poate să plătească 10 franci pe o carte, e mai ferit de virusul literaturii oprite, decât cel care nu poate da pe o tipăritură decât 1 sau 2 franci! Cel puţin cam aşa reese concluzia, din raţionamentul documentului papal.

Maurice Charny ocupându-se într'o cronică recent apărută în „Europe" despre cenzura pe care o exercită biserica catolică, face următoarea observaţie:

„Poruncile eclesiastice nu vor împedica întru nimic ca noua operă a lui Mauriac să aibă un mare tiraj, nici pecetitorii lui „Echo de Paris" să guste „descripţiile indecente" ale unui roman de dragoste". — P.

Activitatea literară în Elveţia

Un eveniment însemnat în producţia literară a Elveţiei romande a fost apariţia volumului *„Le livre des dix"*, culegere de versuri şi proză a grupului *„la Violette"*. Au colaborat tinerii scriitori care au în prezent reputaţia recunoscută de talente reprezentative ale Elveţiei romande. Printre aceştia: *Charles Baudoin, Edouard Martinet, Henry Odier, Jean Violette* etc.

La institutul naţional genovez, în şedinţa sa anuală obişnuită, prezidată de profesorul Bernard Bouvier, după discursul acestuia, s'au citit fragmente inedite din romanul ce va apărea în curând *Signe aux Cignes* a lui Pierre Girard, fragmente pline de spirit şi de haz din *Henry Odier, Jean Violette,* etc.

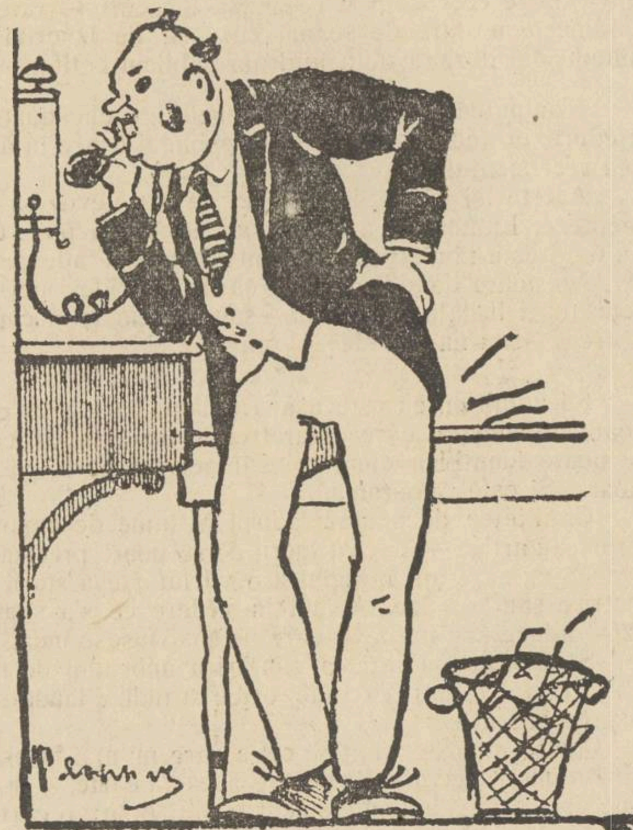
Institutul naţional genovez, în şedinţa anuală a secţiunii sale literare, pune din nou în evidenţă personalităţi din generaţia trecută ca Bernard Bouvier, preşedintele secţiunii, profesor cu renume şi autor a diferite studii literare, între care unul, destul de voluminos şi interesant, asupra lui Amiel, ca întroducere a *Jurnalului său Intim,* a cărui publicaţie a făcut destul zgomot în lumea literară. Dar această şedinţă impune atenţiei şi alţi scriitori dintre cei mai tineri şi mai preţuiţi în Geneva. Astfel Pierre Girard care a citit în şedinţă fragmente dintr'un nou roman, ce va apărea în curând *„Le signe des Cygnes"*, plin de spirit şi de haz, reîmprospătând în mintea cititorilor impresia plină de savoare făcută de romanul său precedent, apărut în editura *Kra,* sub titlul : *„Connaissez mieux le coeur des Femmes"*.

Asemene ca reprezentantul cel mai fericit al poeziei romande s'a produs François Franzoni, recitând un poem inedit foarte frumos *„La Girouette"*.

La Zürich apare o revistă literară de cea mai mare valoare *„Annalen"*, format mare, minunat tipărită şi ilustrată cu o artă deosebită. Spiritul revistei este larg şi european, cu o pronunţată pornire de a lua contact cu orientările noi din toate ţările, un spirit critic ascuţit, dar de o curată şi hotărîtă onestitate şi imparţialitate.

Citiţi, cu toţi azi
LECTURA No. 131:
Floarea literaturii străine
Contele VILIERS de L'ISLE-ADAM
Autorul „POVESTIRILOR CRUDE"
MISTERUL EŞAFODULUI
Trad. de D. NANU
Lei 5.— Scrierea completă. La chioscari şi librari.

Insfîrşit...

— A ! Centrala ? Dar ce-i asta ? Imi daţi un număr pe care l-am cerut acum 15 zile.

(Le Matin)

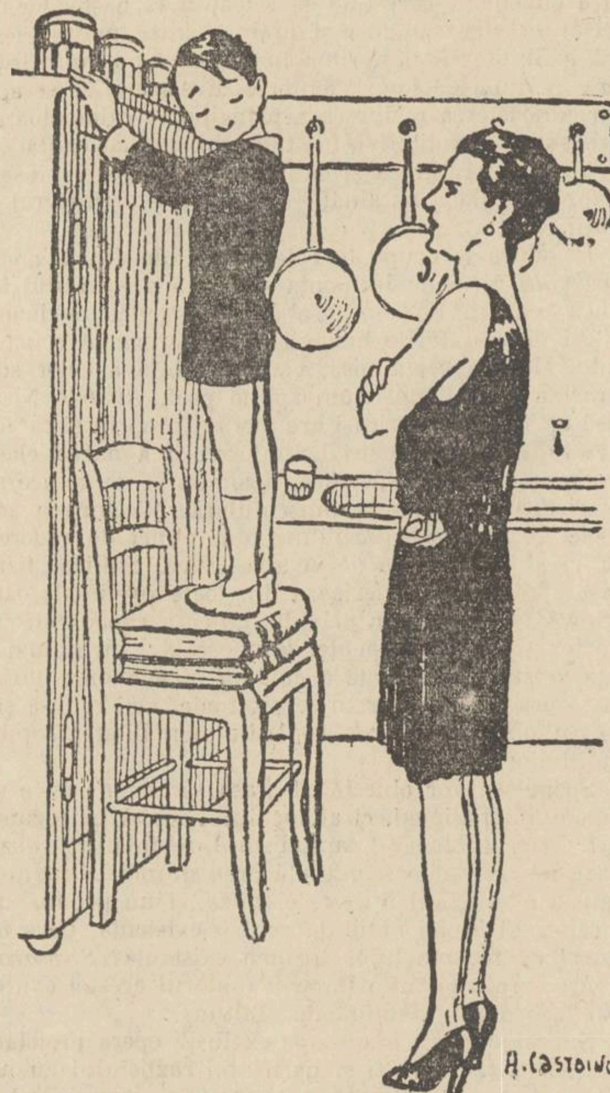
Am...urile tragice

— Dacă te iubesc... Păzeşte-te !

(Le Journal)

Cinism

— Ascultă, Victor, de câte ori ţi-am spus să nu te atingi de bomboane ?
— De unsprezece ori, maman.

(Le Matin)

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 350

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 21 August 1927

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Walter Iiner — Justiția

CÂMPUL DE EXECUȚIE

de OCTAVIAN VOROBCHIEVICI

Dinaintea spitalului, strânși negură cu fața la drum, erau adunați toți locuitorii satului, așteptând copleșiți de groază judecata sumară a jandarmilor și autorităților polițienești. In jurul lor, santinelele nu-i lăsau să se depărteze un pas. In șanțul drumului, în genunchi și legați cu coatele la spate, stăteau unul lângă altul cei cari fuseseră amestecați în revoltă. Pe partea cealaltă a șoselei și prin colțurile ulițelor se adunaseră femei cu spaima în ochi, privind năuc spre arestați și tresărind la fiecare mișcare a ofițerilor și jandarmilor. In sus și în jos treceau patrule de soldați și călăreți de ștafetă. Satul întreg părea o căruță de boarfe, răsturnată în plină fugă. Lângă Primărie fumega încă localul postului de jandarmi, incendiat de revoltați. Preotul satului, — figură palidă de apostol, trimis pe vremuri ca misionar în satul plin de tot felul de secte — privea vâltoarea din fața casei lui.

Cei îngenuchiați în șanț, aveau să fie executați. Trecui prin fața lor. Câțiva mi-au rămas pentru totdeauna în amintire Era un tânăr slujbaș. Purta ochelari și avea capul gol, cu părul în desordine. Fața slabă, rasă și fără nici o culoare. Işi frământa mâinile cari ca prin farmec îi rămăseseră nelegate și se văita cu voce răgușită: — Sunt nevinovat!... Și nu e nimeni care să mă asculte!... Nu e nimeni care să mă creadă!...

Mulțimea sătenilor adunați pentru cercetări stătea istovită și neputincioasă la câțiva pași. Fiecare devenise de un egoism sălbatec. Nici unul nu s'ar fi opus să fie măcelăriți toți din jur, numai *el* să scape. De teamă să nu fie luat drept apărător al revoltaților, nimeni nu venea să pună o vorbă bună pentru un consătean. Legături de rudenie, de prietenie — totul dispăruse. Moartea fâlfâia în jurul fiecăruia. Slujbașul zărind între săteni, un prieten, își întinse brațele spre el:

— Nu mă lăsa! Vorbește-le —Cel din mulțime ridică din umeri în semn de neputință și privi spre jandarmi, înspăimântat că i se adresează un condamnat la moarte. Apoi, pe neobservate, se înghesui printre oameni ca să nu mai poată fi văzut. Santinelele se plimbau între cei din șanț și țărani. Din când în când câte un soldat scrâșnea:

— Câine, te vaeți, dar să ucizi ai știut?

— Ce zice? Ce zice?— întreba el. Nu-i răspundea însă nimeni.

Intrebai pe un ofițer de jandarmi ce vină avea slujbașul.

— Agitator, îmi răspunse el scurt.

Lângă „agitator" era un bătrân cu barba mare, aproape albă. De bătrân erau legați de coate doi oameni: unul de o parte și unul de alta.

— Ce-i, moșule, cu dumneata? — îl întrebai eu.

— Blestemul lui Dumnezeu, măria-voastră. Iaca — și-mi arăta pe cei doi legați de el — aceștia sunt fiii mei. Numai pe ei îi am. Nu știu ce au făcut. Azi, când ați intrat în sat, s'au năpustit peste mine și mi-au cerut să-i ascund. Copiii mei, ce era să le fac! Să-i arunc în drum? M'am gândit să-i adăpostesc până avea să treacă necazul, ș'apoi aveau să știe ei singuri ce trebuiau să facă. Care părinte n'ar fi făcut ca mine? Cât de răi să-ți fie copiii dar sunt ai tăi! Sângele tău. I-am ascuns. Când au venit să-i caute am spus că nu erau acasă. Nu m'au crezut. M'au bătut, dar n'am spus. Aşi fi suferit orice, numai să-i scap. Plângeau pe lângă mine copilașii lor și tremuram să nu-i fi văzut vre-unul unde-i ascunsesem. Soldații au cotrobăit până i-au găsit. Și m'au adus și pe mine aici! Sunt vinovat! Am încă o rugăminte! Să nu-i ucidă pe amândoi! Să ucidă numai pe unul. De mine nu e vorba. Eu nu mai am pentru ce să trăesc. Aşi muri mai liniștit dacă ar rămâne unul dintre ei să îngrijească de nevestele și de copiii lor!... Altfel pier pe drumuri! Mă rog de măria-voastră! Alegeți dumneavoastră!... Miluiți-vă! Nu treceți așa de ușor!... Opriți-vă și judecați-ne că doar oameni suntem!...

Lângă grupul celor trei erau doi morți. Doi tineri care fuseseră recunoscuți ca fiind dintre cei ce trăseseră asupra soldaților. Ostașii se repeziseră asupra lor și-i măcelăriseră. Unuia dintre ei nu i se mai vedea decât o mână uscată și galbenă ca de ceară. Celălalt era întins pe pământ cu fața în sus. Figura îi era plină de tăeturi adânci din care picura sânge. Muștele și țărâna făcuseră un strat gros și negru pe răni. Prin haine, în trupurile terciuite, se vedeau împunsăturile baionetelor.

Nimeni nu se uita la ei. Omul nu mai avea nici un preț în ochii semenului său. Nimănui nu i-ar fi trecut prin gând să-i ia de acolo. Desigur, undeva în grămadă, erau și soțiile lor. Dar mintea refuza să-și lămurească ce se petrecea în sufletele acelor zdrențe umane.

Urma un bărbat cu privirea blajină, cu înfățișarea curată și cinstită:

— M'au scos cu sila din casă. N'aşi fi mers cu ei nicio dată, dar mi-au pus revolverul în piept și arma în mână. Am ales arma. M'au dus în marginea satului și mi-au poruncit să împușc. Aşi fi vrut să fug, dar nu puteam. Mi-era frică să nu se răzbune pe nevastă și copii.

— La fel ne-au luat și pe noi! — adăogară câțiva. — Ce puteai să le faci! Erau mulți și cine s'ar fi împotrivit — l'ar fi omorât.

— Bine, dar dacă erați atâția care au fost luați cu sila, dece n'ați îndreptat armele împotriva lor?

— Erau mulți, domnule căpitan, iar noi nu știam ce ascundea inima vecinului. Ne spuneau că de acu erau ei stăpâni. Că dacă nu-i vom asculta, vom răspunde cu tot avutul în fața tribunalelor lor. Era cu ei unul Tegab. Un orășean. Avea ceva drăcesc în el, că toți îl urmau ca pe un Dumnezeu. Pe el să-l fi prins! El este vinovatul cel mare! El ne-a târît aici!

— Și unde-i acum Tegab?

— Cine știe unde o fi!... Cine știe ce sate o mai fi ademenind?... Umbla într'un automobil și ducea cu el un steag roșu...

Unul dintre cei din șanț era rănit la umăr. L-am întrebat și pe el de vina ce i se aducea. Clătină din cap, mârâind vorbe neînțelese. O santinelă îmi explică. Era unul dintre cei ce strigau la soldații de pe linia de trăgători: — Așteptați puțin, o să vă băgăm pe toți în furci!

In acest timp, sătenii din fața spitalului erau duși în grupuri mici într'o casă din apropiere unde o comisie cerceta pe fiecare. Câteodată s'auzeau dintr'acolo țipetele celor bătuți ca să-și declare complicii. Cei găsiți nevinovați, eșeau în uliță închinându-se, ori cădeau în genunchi sărutând pământul. Câte unul cu mâinile legate la spate, era adus de santinele și îmbrâncit cu lovituri de bocanci ca să intre și să îngenunchieze în șanț.

Cerul, încet-încet, se acoperise de nouri negri. Eram ostenit și cu sufletul sfâșiat. Un soldat veni să-mi raporteze că descoperise un depozit de cartușe sub o magazie. Ii dădui dispoziții și trecui drumul. Lângă un gard era o bancă unde în zile bune ședeau desigur gospodinele de vorbă. Voii să mă odihnesc acolo, preotul însă mă pofti la dânsul în casă. Primii.

— Urgie, părinte...

— Numai la asta nu m'aşi fi așteptat — îmi răspunse el. — Stau, mă uit și nu-mi vine să cred.

— Să nu fi scăpat nimeni o vorbă de cele ce se pregăteau? Să fi păstrat ei atât de bine taina?

— Până aseară când au venit agitatorii cu căruțele și au împărțit arme la oameni n'am auzit un crâmpei de vorbă despre treaba asta.

Afară începu de odată o ploae iute. Trecui la fereastră. Se vedea de acolo chiar în fața spitalului. Mulțimea țăranilor sta încovoiată sub biciuirea rece a picăturilor grele și repezi. In șanț, apa curgea peste picioarele celor îngenunchiați și gâlgâia lovindu-se de trupurile morților. Un rănit care părea mort, își întinse pe neașteptate o mână, apoi cealaltă. Işi săltă capul, care-i căzu din nou în băltoacă. Mișcările urmară tot mai vii, tot mai sigure. Rănitul isbuti să se așeze pe brânci. Rămase astfel câtva timp, cu fruntea în jos, clătinându-se. Părea un animal care voia să bea apă. Nimeni nu se uita însă la dânsul. Nimeni nu se gândea să-i dea ajutor. Singur, se târa mai departe în noroi. Apoi se ridică încet, rămânând în genunchi lângă cei ce trebuiau împușcați. Și ca și ei, tăcut, năucit, își aștepta soarta.

Slujbașul, cu hainele lipite de trup, își ridicase brațele și cu capul pe spate înmărmurise ca în extaz. Bătrânul avea lipiți de piept pe cei doi fii. Fruntea lui de patriarh se apleca pe rând când spre unul, când spre celălalt. Ceilalți condamnați, terciuiți, se pierdeau într'un amestec de noroiu și funii.

Și peste toți, peste toate, ploua...

După masă ploaia încetă. Cerul rămăsese însă posomorît iar drumul plin de noroiu și bălți. Tabloul din fața spitalului era și mai înfiorător. Imi lămuream aceleași mișcări încete, smuncite, tremurătoare de mașini, aceleași culori false, aceleași costume așezate silit pe trupuri fără viață, ca arătările de ceară sub cutiile de sticlă ale panoramelor care mi-au turburat nopțile copilăriei.

Unii se apropiau cu sfiiciune de santinele și-și cereau voe să dea de mâncare vr'unui arestat. Mâinile celor liberi s'atingeau pe coaja pâinii cu degetele celor legați, dar privirile se ocoleau. Mâncau fără să se uite la ce băgau în gură. Mâncau iute ca maimuțele, fugărindu-și în toate părțile ochii cețoși. Era unul în genunchi, care — neputându-se folosi de mâni — ținea o pâine la subțioară și se încovoia să muște bucăți mari, le mestеca treptat-treptat păstrând o parte în gură, iar alta atârnându-i afară.

Trecură câteva căruțe în pasul domol al cailor. Se transportau în ele soldați uciși. De sub foile de cort eșeau trupurile țapene. Din cea din urmă, neînvelit, răspândea miros cadavrul unui jandarm oribil mutilat. Fusese ucis de câteva zile. Era verde, umflat, cu pielea plesnită, cu ochii eșiți și puroiați, cu buzele și obrajii dilatați, cu un cap enorm de african înecat. Zăcea întins, cu fața în sus, cu brațele încovoiate, cu genunchii strânși.

Ca o postumă răsbunare a victimelor, convoiul ațîță ura soldaților și a funcționarilor, împotriva deținuților. Câteva santinele loviră pe înfundate în dreapta și în stânga, cu patul armelor. Un arestat era târît de păr și de durere urla sbătându-se în mijlocul noroiului. Un funcționar dela percepție lovea cu vârful ghetei obrazul mutilat al celui ce înviase în urma ploii. Acesta nu zicea nimic. Se silea să nu cadă pe spate. Părea o jucărie de celuloid, pe care oricât o lovești — căutând s'o răstorni, ea tot în vechea poziție revine.

Trebuii să țip la funcționar ca să curm scena. Cel ce fusese bătut, căzuse cu fața în pământ. Buza de jos îi era ruptă și-i atârna ca o bucată de carne, lăsând să i se vadă dinții albi și gingiile pline de muște și noroi. Ochii îi erau umflați și vineți. O tâmplă purta tăetura unei baionete, așa cum s'ar arăta o tăetură într'un ficat de vacă — fiert, cafeniu... Părul îi era închegat în sânge și pietricele. Câteodată își ridica privirea înfricoșătoare către cei ce treceau prin fața lui și care își întorceau cu groază ochii în altă parte.

Mă îndreptai către locul unde maiorul meu vorbea cu doi țărani. Aceștia îi aduseseră știrea că banditii cari fugiseră din sat, se îndreptaseră către Miază-Noapte așteptând noaptea ca să se abată către Miază-Zi și să intre în Welpaminowsk, sat la câțiva kilometri de locul unde ne aflam. Amândoi țăranii, la plecarea revoltaților din comună, fuseseră ridicați împreună cu căruțele și caii și izbutiseră să scape după ce le făcuseră transporturi o bună bucată de drum. Știrea era importantă. Intrebai pe unul dintre țărani:

— Erau mulți în bandă?

— Erau câteva sute. Parte din satul nostru, parte din alte sate.

— Și-i comanda cineva?

— Da, niște bărbați tineri care umblau în două automobile. Era unul Tegab, de care ascultau toți. Când au ieșit din satul nostru și au văzut că, drum de câteva verste, nu i-a urmărit nimeni, — Tegab a oprit căruțele și, gonind cu automobilul în lungul șirului întins pe șosea, striga: — Au venit câinii de soldați! Nu vă lăsați! Indată ne vor sosi întăriri și nu va mai rămânea guler de uniformă. — Și fluturând un steag roșu: — Trăiască revoluția! — iar cei din căruțe își ridicau armele și pălăriile și strigau: — Moarte dușmanilor! Trăiască libertatea!

— Ei bine, dar curajul nu le-a scăzut văzând că nu puteau ține piept armatei?

— Nu cred. Șefii nu-i slăbeau cu discursurile. La fiece răspântie le vorbeau și le dedeau nădejdi. Iar ei credeau și urlau de bucurie. Era de ajuns să spui cuvântul — „revoluție" — și pe toți parcă îi apuca nebunia. Am întrebat și eu pe cei din căruță, dece voiau așa de mult revoluție. Ei au râs și m'au făcut prost și — „nepolitican". — Unul mă lămuri însă. — Vrei să nu plătești biruri? Să nu-ți pese de popă? Să nu lucrezi la șosele? Să nu slujești în armată? Să iei dela cei ce au mai mult? Să nu muncești la altul? Să faci ce vrei, când vrei și cum vrei? Să fii adică stăpân pe gusturile tale? Ei bine, atunci strigă și tu că vrei revoluție! — Și-mi dădu o palmă în cap, în timp ce ceilalți râdeau. Am râs firește și eu.

Peste câteva minute pleca spre Weljaminowsk cu căruțele un locotenent cu un ploton din compania mea. Eu aveam să rămân în satul cucerit. Maiorul, cu artileria și cu restul de trupe pleca într'un sat la câteva verste spre nord. Dacă situația se limpezea până a doua zi, urma să primesc ordine scrise.

* * *

Se însera. Primele cercetări asupra mișcării din satul cucerit se isprăviseră. Marii vinovați găsiți în comună erau în genunchi în fața spitalului. Cei mai mulți însă nu fuseseră prinși. Parte erau ascunși prin porumburile din împrejurimi, parte erau morți în luptă, parte fugiseră cu armele în mâini ca să ridice alte sate, iar parte nu fuseseră dovediți.

O clipă de plumb. Nu știu cine dăduse ordinul. Ii văzui însă ridicându-se din șanț. Ridicându-se cu împleticiri. Jandarmii îi înconjurară cu armele la mână. Și ei porniră cu capul în pământ. Și acum le aud pașii în noroiul drumului. O turmă tăcută și resemnată ce se afunda în noapte. In locul lor se făcu gol cumplit.

Cred că cei ce plecau nu-și dădeau seama unde erau duși. Bărbații rămași erau înmărmuriți. Nimeni nu sufla. Pe partea cealaltă a drumului, femeile și copiii sfâșiau văzduhul cu țipete și boceli. Brațe desnădăjduite se înălțau spre cer. Erau acolo neveste, mame, surori, fiice, copii, frați de-ai celora ce se duceau. Câțiva soldați se repeziră în mijlocul jeluitoarelor cari se împrăștiară ca un stol de păsări speriate. Șoseaua rămase mohorîtă, plină de băltoace și de urmele pașilor celor plecați. Numai cine se uita în lungul drumului putea vedea convoiul care se depărta grăbit către marginea satului.

Atunci sosi și funcționarul cu pușca de vânătoare, care lovise cu piciorul pe unul dintre cei ce fuseseră până cu câteva clipe în urmă în șanț. Lipsise la plecarea condamnaților. Privi desamăgit locul gol, întrebă ceva pe un soldat, se uită încotro îi arătase acela cu mâna și o luă la fugă, cu un rânjet verde pe buze, ca să ajungă din urmă convoiul.

In marginea satului, după câteva minute de așteptare, se auziră primele împușcături. Ele urmară scurte, când mai multe deodată ca o salvă, când mai rare că se puteau număra.

In fața spitalului, sub seara ce cobora grăbită, rămăsese un cadavru care-și arăta din noroi mâna neagră și ceafa păroasă.

* * *

Când în marginea satului nu se mai auziră împușcături, mi-se păru că rămăsesem singur într'o lume în care toată viața ce palpitase până atunci se prăbușise în prăpăstii fără fund. Mă rezemai de tulpina unui copac și cu brațele încrucișate pe piept priveam în gol. Unul după altul, toți executații îmi trecură pe dinainte. Și cum stăteam așa, văzui pe jandarmi întorcându-se însoțiți de funcționarul cu pușca de vânătoare. Veneau grămadă, discutând tare și cu gesturi violente:

— Ei?... îi întrebai eu când ajunseră în dreptul meu.

— Ca pe potârnichi... fu răspunsul.

— Cum? Toți de-odată sau pe rând?

— Ba pe rând, că erau prea mulți. Și chiar în sat pe unul care era nerăbdător. Iată autorul — și-mi arătară pe

Continuare în pagina II-a

A. Scüterhl — Masca războiului

Rose Bonheur — Sculptorița

funcţionar. Il întrebai din ochi.

— Moşneagul cela cu feciorii, — îmi răspunse el, făcând un gest de — nu-i mare scofală! I se făcuse rău pe drum şi întârzia şi pe ceilalţi. Ce era să-i facem? Să-l lăsăm în urmă? Să pierdem vremea ca să dea noaptea peste noi? L'am scos deoparte şi i-am tras în ceafă. Uite, cu drăguţa asta (şi-mi arătă puşca). Nu puteam trage un glonţ că s'ar fi dus cine ştie unde. Am tras cu alice. I'am deschis cutia capului în două şi i-am aruncat-o înainte ca pe un capac de călimară.

— Bine, dar era legat la un loc cu băeţii lui.

— I-o fi isbit şi pe ei câte un haliciu, — doar nu era să-i desleg. Pe urmă copiii lui l-au târît de coate ca pe un sac până afară din sat. Acolo s'au uşurat de povară când s'au uşurat şi de suflete.

— Şi pe ceilalţi? — întrebai pe jandarmi.

— Câte doi-trei deodată, ca să facem economie de gloanţe. Unii cari nu mureau repede, mai primeau câte un supliment. Veniseră nişte marinari şi spuneau că e păcat să cheltuim cartuşele statului cu nişte păcătoşi. Şi atunci începurăm să-i ucidem cu lovituri de baionetă. Era mai economicos şi mai sigur. E drept că dânsul — şi-mi arătară pe funcţionar — se plângea că nu-l lăsam să desghioace destule ţeste, dar până la urmă îi făcurăm plăcerea şi-i lăsarăm câteva „bucăţi", pe care le tocă cu deosebită pricepere.

* * *

Imi strânsei soldaţii în localul şcoalei, chiar în mijlocul satului şi trimisei de jur împrejur patrule. Soldaţii, întinşi pe jos, povesteau în grupuri-grupuri, mâncau pepeni sau fumau. Nu se poate un tablou mai mişcător ca al unei trupe, seara, în odihnă. De subt uniforma ţării, tăiată aşa ca să dea luptătorilor o înfăţişare cât mai războinică, apar feţele ţăranilor pline de dorul de-acasă. Totdeauna, dintr'un colţ nevăzut, ai să auzi cântecul tremurat al fluerului pe care fostul cioban nu şi-l uită niciodată. Soldaţii vorbesc în şoapte, iar sufletele lor se fac tot una cu flacările focurilor de vreascuri şi cu stelele cerului.

O femee tânără, cu picioarele goale, se apropie de mine. Călca în vârful degetelor ca pe nişte arcuri moi. Era înaltă şi slabă. Se opri în faţa mea cu braţele căzute. Ochii ei de plumb mă priveau, mari. Vorbea şuerat:

— Este voe să-mi iau bărbatul?

— Cum să-l iei? Unde este bărbatul dumitale?

— In şanţ... Şi fără să se uite, arăta cu mâna spre uliţă.

— E ucis?

— Da... răspunse ea înăbuşit.

— Cine l-a ucis, când?

— Nu ştiu, nu înţeleg ce se face aici...

— Dacă vrei, ia-l... E doar bărbatul dumitale. Fără să mai spună ceva, se întoarse şi dispăru ca o arătare în întuneric.

* * *

Departe spre Weljaminowsk se porniră focuri de arme. Nu focuri rare de patrule, ci focuri repezi de luptă în regulă. Să fi fost plotonul meu care se ciocnise cu banda ce voia să intre în Weljaminowsk? Ce trebuia să fac? Să plec la Weljaminowsk? Imi părăseam satul unde fusesem lăsat şi puteam cădea într'o învălmăşeală, de unde, noaptea, n'aşi fi fost în stare să ies din încurcătură. Panicile în astfel de împrejurări se iscă uşor. Totuşi era bine să mă găsesc în direcţia luptei, în calea revoltaţilor cari ar fi venit spre satul meu, sau pentru a primi în braţe plotonul din Weljaminowsk, sau oprindu-i retragerea.

Trimisei după şeful postului de jandarmi, care veni numaidecât şi-l informai de hotărîrea luată. Imi răspunse că se temea să rămână singur în sat şi că mă va urma imediat cu familia lui. — Mai este încă ceva — adaogă el — am vr'o câţiva arestaţi la post. Nu-i pot lua cu mine, dar nici liberi nu-i pot lăsa. O să-i împuşc.

— Cum să-i împuşti fără judecată, fără ordin?

— Aştia's vipere. Nu trebue să avem nici o milă. Le trebuia revoltă? Trăiau ca în rai. Vedeţi ce minuni de gospodării au? Pământ bun cum nu se poate, ba le-a mai dat şi guvernul. Birurile grele? Tâlharii! Dar din ce vor să trăiască statul? Eu muncesc din zori în noapte şi amărâta mea de leafă nu-mi ajunge să-mi hrănesc şi să-mi îmbrac familia. Trăesc ca vai de lume prin străini şi nu mă mai revolt. Să fiu bun cu ei? Ba am să-i ucid cu mâna mea, unul câte unul: — na, na revoluţie! Na, pentrucă mă puneţi pe drumuri! Na, pentru camarazii ucişi! Na, să vă ajungă şi pentru nepoţii nepoţilor!

— Totuşi, trebue să aştepţi ca judecata să le hotărască soarta. Nu este treaba mea să mă amestec în lucruri de astea; eu am alt rost aici, dar te sfătuesc să nu te grăbeşti. Pe lângă marea răspundere ce-ţi iei în faţa oamenilor, îţi iei răspundere şi în faţa conştiinţei.

Jandarmul clătină din cap, parc'ar fi zis: — eh! conştiinţă!... — puse mâna la capelă şi plecă. In timpul acesta, trupa se îmbarcase în căruţe. Convoiul porni către marginea de sud a satului. Drumul era desfundat de ploae. Roţile se adânceau în pământul moale. Casele, ca pete negre în lună, aveau lămpi aprinse în ferestre. Păreau morminte în care ardeau candele. Nu se vedea nici un om. Numai câinii urlau.

Când am ajuns pe câmp, un soldat îmi spuse — arătându-mi nişte grămezi negre întinse în iarbă: — Aici i-au împuşcat pe cei din faţa spitalului. Sufletul mi-se strânse de groază. Cadavrele executaţilor păreau nişte butuci noduroşi şi strâmbi. Cât de uşor sfârşeşte omul, mândria creaţiunii! Cât de hâd îi rămâne trupul — urnă a Dumnezeirii!

Oprii nu departe de câmpul morţilor. Soldaţii prinseră să sape şanţuri din care să tragă la nevoe. Spre Weljaminowsk se mai auziră câteva rare împuşcături, apoi totul intră în tăcere. Târziu veni o ştafetă, cu o corespondenţă dela locotenentul comandant al plotonului meu: — Am fost atacat de bandiţii cari au pătruns în Weljaminowsk. M'am retras pe drumul ce leagă Weljaminowskul de satul dv., ca să nu mi-se tae linia de comunicaţie.

Indată primii o altă corespondenţă dela maiorul meu. A doua zi în zori trebuia să atac Weljaminowskul dinspre Apus, în timp ce alte unităţi îl atacau din părţile rămase libere. Situaţia pentru noapte era deocamdată limpezită.

Trecui de câteva ori în inspecţie linia soldaţilor, apoi mă'ndreptai spre locul unde-mi hotărîsem postul de comandă şi unde ordonasem să mi se facă şi mie un şanţ, adăpost de gloanţe. Pe drum mă întâmpină un soldat.

— Să trăiţi, domnule căpitan, înviase unul dintre cei împuşcaţi...

— Cum înviase? Ce vorbeşti tu?

— Inviase. M'am dus într'acolo că prea se dădeau cânii şi deodată am văzut ridicându-se unul dintre cei îngenuchiaţi la primărie. Ştiţi, acela care a mai înviat odată când a început ploaia. Mergea printre morţi de par'că era o stafie. Am strigat la el să se oprească, dar nu voia să audă nimic, nu voia să vadă nimic. Mi-se făcuse frică. Totuşi, m'am gândit că om era şi deci ce putea să-mi facă? Dintr'o săritură am fost în faţa lui, cu baioneta înainte. Nu s'a oprit.

Mergea cu trupul ţapăn, cu mânile nemişcate. Oasele îi scârţiau. I-am strigat să stea. El n'a vrut. Atunci i-am înfipt baioneta în gât. A căzut pe spate, horcăind. Ca să nu mai învie, i-am mai vârât baioneta în inimă, de i-a străbătut fierul până'n spate. Şi tot se mai sbăteau picioarele şi mâinile

— Mă, îi fi visat.

— N'am visat, au văzut şi alţii. Tocmai când se sbătea el în baionetă, veniseră vr'o doi camarazi să-şi schimbe bocancii rupţi, cu ghetele bune dela morţi.

— Şi i-au schimbat?

— Freşte. Ba şi-au luat şi câte o hăinuţă. Apoi au trimis şi pe alţii cât mai era vreme, că până mâne îi sfâşie cânii şi nu se mai alege nimic din ei. Bani n'au găsit, că i-or fi căutat ăi de i-au împuşcat.

Infiorat, pornii spre groapa ce mi se săpase. Era un şanţ adânc şi strâmt. In fund era o banchetă pe care se putea sta ca pe scaun. Mă coborîi. Era frig şi mirosea a pământ umed. Sufletul meu însă, stingher în mijlocul oamenilor, se mistuia în imensitatea pământului prin porii zgronţuroşi ai groapei, aşa cum se mistueşte fumul în văzduhul albastru.

A doua zi când lumina începuse să se destrame din întuneric, de pe câmpul de execuţie venea spre cercul soldaţilor o arătare umană, cu gâtul spart de o rană adâncă şi neagră, cu faţa împăenjenită de şuviţe de sânge închegat, cu ochii eşiţi din orbite, cu mers de hipnotizat.

— El e... — îngână înăbuşit lângă mine soldatul cu povestea din timpul nopţii.

— Care, el? întrebai eu.

— Al de-a înviat odată în faţa spitalului, odată ast'noapte şi a treia oară acum... — Şi-şi făcu semnul crucii.

OCTAVIAN VOROBCHIEVICI

Ismail, 1925.

Anecdote

Consultaţie

— Doctore, nu pot închide ochii toată noaptea.

— Ce-ar fi să iei puţină valeriană?

— Am luat...

— Ce ar fi să nu mai iei?...

Spirit speriat

Doi pungaşi intră într'o ceasornicărie de lux. Patronul lipseşte o clipă din prăvălie. Unul din pungaşi întinde mâna spre un inel cu două diamante, dar fricos, retrage mâna; ispitit, o întinde iar.... Tovarăşul, plictisit, îi şopteşte la ureche:

— Ce te mai tocmeşti? Ia că-i ieftin!...

Definiţie

Intrebat asupra rolului femeilor în pregătirea păcii, un ziarist parizian a definit scurt convingerile lui:

— Iubesc prea mult pacea ca să fiu pacifist, îmi plac prea mult femeile ca să fiu feminist!...

Politeţă

Alfred Capus şi Jules Renard se preumblau prin Bruxelles, întovărăşiţi de o călăuză. Intâlnind o actriţă, scriitorii o salută.

— Cum, salutaţi o astfel de femeie? întrebă călăuza.

— Da, dragul meu, răspunde Capus, când la Paris o femeie îţi dă voie să te desbraci de tot în faţa ei, nu e prea mare lucru, la Bruxelles, să-ţi descoperi numai capul!...

Precauţiune

— Pardon! Aici e farmacia specială homeopatică engleză a doctorului Foirus, fost intern al spitalelor, chimist expert al oraşului şi laureat al anului 1889?

— Da.

— Fii bun, dă-mi de un leu vaselină!

Curaj

Un beţiv dus de valurile alcoolului, se agaţă de turnul Eiffel. Vardistul îi strigă: „Inapoi!"

— Dar ce crezi că am să iau turnul cu mine?... răspunde beţivul. Şi după o clipă de gândire: „Şi dacă aşi vrea să-l iau, crezi tu că m'ai putea împedica? — A.

Bruno Barilli

Ceasul Salamandrelor

E un ceas de siestă desăvârşită, dizolvată şi sonoră ca aceea a Facerii. Peste întinsele ridicături ale contemplaţiei, dintr'un estuar deschis peste zări vaste ce se odihnesc părăsite, lumina vibrează în zvâcnituri de flăcări, ca sticla topită. Printre pâlpâirea copacilor de laur şi trosnitura râşinoasă a brazilor, departe, ţipătul straniu al păunilor: norii albi se rostogolesc într'o baie de senin, şuvoiul pârâului râde ca o zgardă de clopoţei scăpată în vale, care se răsfiră şi se prăbuşeşte, amuţită, în apă. Natura, trezită pe jumătate, răsuflă din greu şi tresare iute; apoi recade într'o amorţeală istovită, melodie ce zăboveşte şi se estompează în dogoare. Gândurile şi poftele se pierd în aburi, ştergându-se în razele de foc. Teatrul materiei arde şi se topeşte: lângă omul neînsufleţit ce vorbeşte'n neştire se iveşte viermele; şarpele ţâşneşte pe iarba pârlită şi se înalţă cu un şuerat molcom alături de pasărea cu pleoapele lăsate de somn; salamandra fosforescentă stă încremenită ca o stea pe-o piatră fierbinte; săgeţile tăcute ale caznei divine străpung cerul. Iată atunci, pe un soclu de rădăcini, Faunul, simbolul păros, care îngână pe fluerul cu două ţevi, cântecul somnolent al după amiezii de vară. (Din ital. de Al. M.)

JEAN BART
(EUGEN P. BOTEZ)
DATORII UITATE
EDIŢIA III
CARTE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNA
Editura „CASA ŞCOALELOR"
PREŢUL LEI 35

Compturi de gestiune

Avocatul Clement Drăguşin nu prea are nevoie de clientelă de bară unde trebue să se răpună prea mult spre a convinge instanţa de dreptatea cauzei, cu autori, cu jurisprudenţe sau cu pricini similare, plimbându-şi justiţiabilii până în Casaţie, în schimbul unor onorarii mai prejos de străduinţele cheltuite pentru a duce la bun sfârşit, litigiul în care a fost angajat.

Avocatul Clement Drăguşin umblă după afaceri neolitigioase, după lucrări de jurisdicţie graţioasă, simple, necomportând risipă de energie, de umblet sau de studiu şi care de obicei se soluţionează prin Camerele de deliberare ale instanţelor judecătoreşti, prin culoare, prin grefe şi arhive, cu concursul funcţionarilor şi de cele mai multe ori chiar cu al camerierilor care urmăresc rezoluţiunile prezidenţiale şi aduc cu un moment mai de vreme, celui interesat, vestea unei hotărîri favorabile.

De aceea avocatul Clement Drăguşin nici nu păstrează în servieta lui râioasă vreun autor de drept sau oricare alt cod de lege în vigoare afară de *„Ghidul Capitalei" „Călăuza Cetăţeanului în materie de drept", „Noua lege a timbrului"* şi... o cutie interminabilă de ţigări speciale pentru *băieţii din grefă"*.

Consultaţiunile le dă şi fără textele de lege, din inspiraţie, din intuiţia şi simţul juridic, sau din experienţa celor câţiva ani de practică în grefa Tribunalului Slatina în timpul preparării tezei de licenţiat în drept dată *Magna cum laude"* asupra *„Cambiei în alb"*.

Proectele propriu zis cari comport desbateri, pierdere de vreme şi responsabilitate morală faţă de client în schimbul unui onorar achitat abia după obţinerea titlului definitiv, sunt numai pentru.... grangorii cu greutate, care obţin câştig de cauză, mai mult prin atmosfera de pedantism pe care o crează în jurul procesului, sau prin personalitatea lor juridică sau politică, care rezidă (!) în convingerea instanţelor în faţa cărora pledează, decât prin netăgăduita dreptate a cauzei pe care o reprezintă!

— Pentru noi ăştia avocaţii de duzină, — zice cu o dezamăgire deghizată Clement Drăguşin, — cari nu suntem aduşi la proces cu cupeul, cu multe perne împrejur şi ridicaţi pe braţe de portarii tribunalelor până în sala de şedinţă, ne sunt hărăzite interesele mărunte ale clienţilor mai mărunţi, rezolvite şi plătite prompt, fără multă risipă de argumentare, fără prea multe ploconeli prin biurourile magistraţilor şi fără responsabilitatea unei hotărîri care ar veni chiar pe departe, în contra intereselor împricinatului.

O adopţie, un act de *vânzare-cumpărare*, o radiere, o preschimbare de termen într'un proces, un sechestru, o urmărire de venituri sau lichidarea unei tutele seculare, mulţumeşte pe avocatul Clement Drăguşin mai vârtos decât o sentinţă judecătorească în care ar fi dobândit câştig de cauză şi căreia i s'ar fi făcut cinstea unei coloane în *„Curierul Judiciar"*.

* * *

Strădanie mare în cabinetul d-lui Leonte Cocăneanu, grefierul tribunalului tutelar, care purică de săptămâni de zile, cu concursul avocatului Clement Drăguşin, condica fondurilor minorilor — cel dintâi urmărind recipisele prescrise şi pe cele prescriptibile pentru a le denunţa ministerului în vederea primelor anunţate pentru descoperitorii fondurilor fără căpătâi — cel din urmă, pândind o recipisă al cărei fond este încă în termen de a putea fi pusă în valoare.

— Cocănene, dă-mi să pipăi niţel recipisa No. 333.333, se roagă avocatul Clement Drăguşin cu o subtilă discreţie profesională, întinzând grefierului Leonte Cocăneanu o havană parfumată.

Grefierul Leonte Cocăneanu trage din plic recipisa cu pricina mestecând din ţigara pe care nu a avut timpul s'o aprindă şi o întinde sugestionat avocatului Clement Drăguşin, continuând să dibuiască printre valori alte recipise a căror prescriere i-ar asigura cele două luni de aeroterapie la... băi la Lăculeţe.

Avocatul Clement Drăguşin ciuleşte mustaţa în chenarele recipisei Cassei de Depuneri, mestecă şi el o havană ca şi grefierul Leonte Cocăneanu, tot neaprinsă, prinde îngândurat nasul între două degete, drămuindu-şi respiraţia şi cumpănindu-o în fose şi loveşte mulţumit cu unghia degetului mic, în dreptul primei litere din capul primei coloane din cuprinsul recipisei: *„Valoare lei 40.000 pe seama „minorilor casei decedatului Augustin Sextil Polychroniade din Târgovişte, — fond vărsat Cassei de Depuneri „cu petiţiunea înregistrată sub No. 14.774 din 20 Ianuarie „1888 de către tutorele dativ, Iorgu Pantazoglu"*.

— Leonte, al meu eşti dacă pui mâna pe minori — adică pe minorii deveniţi majori, sau pe majorii foşti minori! Drept la Nisa te duc! La o parte cu Lăculeţele! sare după fotoliu avocatul Clement Drăguşin, vârând misterios în portofoliu recipisa şi trăgând de ciocul grefierului Leonte Cocăneanu care continuă să mănânce havana neaprinsă.

— S'auzim!

— Ce să mai auzim când chestiunea este ca şi transată? la noapte plec la Târgovişte. Caut minorii, adică pe majorii foşti minori sau pe minorii deveniţi majori ca să fiu mai clar!

— Nu pricep nimic!

— Citeşte! sare în sus avocatul Clement Drăguşin smulgând din nou recipisa din portofoliu şi în care grefierul Leonte Cocăneanu îşi vâră grabnic ciocul şi havana, tot neaprinsă.

— Trebuie să însemne el ceva depozitu' ăsta, de vreme ce tutorele, oricât să fi dat el iama prin averea minorilor, tot a mai rămas ceva de consemnat, intervine avocatul Clement Drăguşin, după citania tărăgănată a grefierului Leonte Cocăneanu, a textului recipisei.

— Aşa e, Coane Drăguşine, întăreşte grefierul Leonte Cocăneanu trăgându-şi ciocul şi havana din recipisă şi vârînd hârtia în burduful de valori.

* * *

Pe masa judecătorului supleant al tribunalului Târgovişte stă o cutie de carton îmbrobodită într'o cuirasă de sigilii adusă cu poşta de dimineaţă, potrivit intervenţiunii tribunalului local în urma cererii avocatului din Bucureşti Clement Drăguşin — cutie obţinută în schimbul recipisei 333.333 şi în jurul căreia avocatul Clement Drăguşin îşi ciuleşte, ca şi la tribunalul Ilfov, mustaţa şi îşi prinde îngândurat nasul între două degete, drămuindu-şi şi aci ca şi în cabinetul grefierului Leonte Cocăneanu, respiraţia în fosele pline de.... mândrie.

— Cine sunt părţile interesate? — întreabă judecătorul supleant fără să privească nicăeri, amintindu-şi de bankul monstru dat în noaptea trecută la *„Clubul Imperial"*.

— Dumnealor, se înclină ceremonios avocatul Clement Drăguşin către... minorii deveniţi majori sau către majorii foşti minori.

— Identitatea?

— Cu acte ratificate de atestarea mea — avocat!

— Sigiliile intacte! adaugă judecătorul supleant.

— Nici un fel de obiecţiune din partea nimănuia, se înclină din nou şi mai ceremonios avocatul Clement Drăguşin.

— D-le grefier, vei transcrie punct cu punct ceiace am să-ţi dictez eu, se adresează solemn judecătorul supleant impiegatului de cl. III-a Petrică Iliaş, care substitue pe ajutorul de grefă delegat la biroul electoral.

— Am înţeles!

— *Un extras de deces al lui decujus. Diverse chitanţe pentru plata dărilor fiscale. O fotografie a lui decujus. O cambie cu scadenţa 1 Ianuarie 1864. Zece timbre cu intrarea Principelui Carol în România. Un act de cununie al lui decujus cu prima femee. Două bilete de bal mascat la Orfeu. Un medalion cu portretul mamei minorilor. Un alt medalion cu portretul lui decujus. Un"*...

Şi în vreme ce minorii deveniţi majori, sau majorii foşti minori, se retrag tiptil, rând pe rând, în frunte cu avocatul din Bucureşti Clement Drăguşin, impiegatul Petrică Iliaş continuă să înregistreze.... *„punct cu punct"* urmele unor mârşave manopere ale tutorelui Iorgu Pantazoglu pentru descărcarea unei gestiuni prescrise (!) în timp ce judecătorul supleant meditează sedus la bankul cel monstru dela *„Clubul Imperial"* şi a cărui pronie l'ar fi putut dispensa de ridicola şi zadarnica osteneală a cercetărilor cutiei obţinută în schimbul recipisei Cassei de Depuneri şi Consemnaţiuni No. 333.333!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Librăriile, instituţiile de cultură şi particularii
îşi pot procura de pe acum

„UMORUL LUI HASDEU"

de BARBU LĂZĂREANU

Un volum format mare, pe hârtie bună, cu o copertă ilustrată în culori de pictorul A. DRAGOŞ.

CUPRINSUL:

Hasdeu şi Burlă în toiul polemicei referitoare la etimologia cuvântului „raţă", caricatură de Jiquidi
In loc de prefaţă: TABLE d'HÔTE de Hasdeu
CAP. I. — O DESTITUIRE
CAP. II. — INAINTEA CURŢII CRIMINALE
CAP. III. — AGA ŞI PRINŢUL
CAP. IV. — B. P. HASDEU ŞI V. A. URECHIA
CAP. V. — P. P. CARP CONTRA LUI HASDEU
CAP. VI. — AGHIUŢĂ
CAP. VII. — HASDEU ŞI C. A. ROSETTI
CAP. VIII. — HASDEU ŞI MIHAIL KOGĂLNICEANU
CAP. IX. — A DOUA JUMĂTATE A VEACULUI XVI IN MOLDOVA
CAP. X. — ŢIGANII
CAP. XI. — HAŞDEU CRONICAR DRAMATIC
CAP. XII. — DELA AGHIUŢĂ LA SATYRUL
CAP. XIII. — LA VĂCĂREŞTI
CAP. XIV. — RĂMĂŞAGUL
CAP. XV. — AL DOILEA RĂMĂŞAG
CAP. XVI. — IN ACADEMIA ROMÂNĂ
CAP. XVII. — UN RAPORT SINTETIC
CAP. XVIII. — RĂZBOAELE DINTRE HASDEU ŞI XENOPOL CU TRAGICA ODYSSEE A UNUI PREMIU ACADEMIC
CAP. XIX. — INEDITELE LUI HASDEU
ANEXE: 1. BONDARUL
2. PETRACHE BĂTĂUŞUL
3. HASDEU ŞI CUZA VODA

PREŢUL 80 LEI

Comenzile se vor adresa Editurei „Adevărul" Bucureşti Str. Sărindar 7-9-11, remiţându-se costul lor prin mandat poştal sau bancă. D-nii depozitari şi librari, vor avea rabatul obicinuit.

Un jurnal necunoscut al lui Tolstoi

Acum câtva timp au fost publicate pentru prima oară o parte din însemnările zilnice ale lui Tolstoi din timpul tinereții sale. Ele cuprind anii 1853—1863 și nu sunt ținute zi la zi.

Jurnalul intim al pustnicului dela Iassnaja Poljana e un document prețios.

Mai interesant decât lupta sufletească pe care a avut s'o poarte Tolstoi cu el însuși ani îndelungați, — și din care paginile jurnalului nu dau decât crâmpee, — e începutul crizei în viața lui casnică. Asupra acestei crize, însemnările marelui romancier aruncă o nouă lumină.

Dar jurnalul recent apărut nu are numai un interes biografic. Una din operele lui Tolstoi care a născut tot atâta admirație cât și critice, — „Sonata Kreutzer" găsește o complectare. Conflictul, drama sufletească a eroilor din această operă nu a fost străină de însăși viața autorului.

Asupra acestui lucru, însemnările zilnice ale lui Tolstoi, recent publicate dau aproape certitudine.

Dăm, după o traducere germană apărută într'unul din numerele trecute ale revistei „Die Neue Rundschau" câteva pasagii:

„*Moscova, 10 Septembrie 1862.* Incă o noapte fără somn, plină de chin; tocmai mie să mi se întâmple aceasta, care mi-am bătut joc atâta timp de suferințele îndrăgostiților... Doamne, ajută-mă, arată-mi drumul cel drept...

12 Septembrie. Toată ziua am umblat și am făcut gimnastică. Sunt îndrăgostit. Dacă starea asta mai ține încă, îmi trag un glonte în cap. Am fost aseară la ea (viitoarea soție a lui Tolstoi a fost Sonia Andrewna Bers. N. R.). E încântătoare, din toate punctele de vedere... Pentru mine nu mai există nici o scăpare. Mâine dimineață mă duc din nou la ea...

13 Septembrie. Nu s'a întâmplat nimic.... In fiecare zi mă gândesc, că este imposibil să sufăr mai mult, să fiu în acelaș timp mai fericit și s'o iubesc mai tare... Am plecat din nou cu sufletul plin de înduioșare, de părere de rău, de fericire. Mâine dimineață imediat ce mă scol mă duc la ea și îi spun totul sau poate...

Ora 4 noaptea. I-am scris o scrisoare pe care trebue să i-o duc mâine, adică astăzi 14. Dumnezeule! Numai de n'aș muri! O asemenea fericire mi se pare imposibilă. Ajută-mă Doamne!

Sonia Bers a devenit puțin în urmă soția lui Tolstoi. Au urmat zile pline de fericire, dar neînțelegerile conjugale au apărut și ele chiar în primele zile. V'amintiți începutul povestirii eroului principal din „Sonata Kreutzer"? E aproape reprezentarea fidelă a începutului căsniciei autorului. Dar să continuăm.

Câteva luni mai târziu, la începutul anului 1863, jurnalul lui Tolstoi conține următoarele:

8 Ianuarie. Astăzi dimineață ne-am certat din pricina îmbrăcămintei. Vedeam cum vrea să mă provoace ca să-i fac opoziție, să mă opun; Și—am făcut-o chiar. Au fost lacrămi și explicații triviale... La amiază... iarăși lacrămi, leșinuri isterice. Cea mai bună dovadă că încă o iubesc e că nu am fost supărat; dar mi-a fost greu, teribil de greu să suport scena.... Plec numai ca să mă pot distrage atmosferii din casă... Pe nesimțite s'au adunat în casa noastră elemente discordante. Imi dau seama ce rău trebue să se simtă ea; eu mă simt însă și mai rău și nici nu pot să-i spun măcar. *Va înceta să mă mai iubească.* Sunt aproape sigur de asta. Ceeace mă poate salva este ca măcar să nu iubească pe altcineva...

Criza, odată declarată în căsnicia lui Tolstoi, nu s'a oprit la suprafață. Conflictul ireductibil între soț și soție, atmosfera aproape de ură în viața de familie — adică ceeace dă atâta putere și colorit „Sonatei Kreutzer" — le găsim în paginile jurnalului, ca aspecte din viața de toate zilele a lui Tolstoi.

După opt luni el notează mai departe:

„*5 August.* Caracterul ei se înrăutățește din zi în zi... Sentimentul că e nedreaptă față de mine și egoismul ei liniștit.... îmi fac rău.... I-am citit jurnalul zilnic, care în cuvinte foarte delicate ascunde numai reproșuri pline de amărăciune la adresa mea. In viață e la fel....

E unu noaptea; nu pot dormi și mai ales nu mă pot duce să dorm în odaia ei cu sentimentul pe care îl am acuma.... Se va trezi și va fi deplin convinsă că eu sunt nedrept cu ea și că ea este nenorocită — jertfă a dispoziției mele nestatornice.... Cu toate că n'am să-i dau să citească jurnalul meu, nu pot scrie tot ceeace vreau. Ceeace e îngrozitor, e că trebue să tac... cu toate că nu pot suferi asemenea situații... Să mă apuc și să discut acuma cu ea e imposibil, cu toate că poate totul e cu putință de îndreptat. Imi dau seama că nu m'a iubit nici odată și că nu mă iubește nici acuma. Constatarea aceasta mă mișcă mai puțin acuma, dar pentru ce a trebuit să fiu așa de dureros înșelat?

Jurnalul mai cuprinde două însemnări dintre care una datată cu un an mai târziu. Din ele rezultă că raporturile între Tolstoi și soția sa se îmbunătățiseră. Dar nu mai puțin clar reiese din ele, criza sufletească pe care Tolstoi a continuat s'o trăiască și după aceea.

Un jurnal intim oferă un bun material biografic. Mai puțin valoros pentru relatarea faptelor care cer obiectivitate, el este un ajutor prețios pentru a fixa atitudinea unui om față de o serie întreagă de chestiuni. Din acest punct de vedere însemnările zilnice ale lui Tolstoi pot fi luate ca exemplu. — *P.*

OCTAVE MIRBEAU

o are în fața minciunilor și prefăcătoriilor vieții, e accentuată la potențial în puternica și impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecție de popularizare

Biblioteca „DIMINEAȚA" No. 80

Prețul unui volumaș numai lei 6.

Răzbunarea

Romancierul Dehora, inteviewat de noi, ne-a povestit cum a devenit romancier la vârsta de 60 de ani. Ii lăsăm răspunderea motivelor care l-au determinat să-și schimbe profesiunea cât și a genului său de a fi totdeauna incomplect.

— Ați venit să mă întrebați ce mai am de gând să scriu și care sunt, în definitiv, criteriile mele artistice. Intrebați-vă cum am ajuns scriitor după o carieră, destul de lungă, de magistrat.

Inainte de toate, trebue să precizez că nu am nici proporțiile nici talentul ce-mi atribue nevoia Dv. de periodicitate. Unica mea resursă este experiența. V'am refuzat portretul pentru că din reproducerea în zeci de mii de exemplare a unei strâmbături individuale, cititorul nu are de învățat nimic; nu vă pot ascunde însă la vârsta mea câteva preciziuni în legătură cu îndeletnicirea de meșteșugar de cuvinte.

Vă mărturisesc că pe vremuri, pe mine unul cărțile m'au speriat. Mi se părea că opera lor aparține unei rasse de oameni excepțională, deși aflasem că tipografiile nu au altceva de lucru și că editorii cu imensele lor sacrificii pentru păstrarea prestigiului hârtiei imprimate, trebuiau să se multiplice la infinit și din devotament mistic pentru literatură se simțeau obligați să piardă zeci de milioane anual. Când străpungeam cartea cu lama cuțitului meu de lemn, pe masa cu dosare, aveam remușcarea că aș fi săgetat azurul cu arcul și că aș fi nimerit să sânger stelele în drum.

Un respect brutal mă determina să mă frec de cărți cu uimire, ca țăranul de imobilele cu șase etaje, ca niște biserici, gata să se închine la poartă și să sărute firmele de mamoși, impresionat de oraș ca de o adunare de catedrale și bazilici și salutând pe toți orășenii ca pe niște papi și cardinali. Ne naștem și trăim cu naivitățile noastre.

Chiar în timpul primelor mele studii de școlar sărac am luat atingere intelectuală cu punctele fulgerătoare ale realității. Viața științei, a sufletului, a minții nu concordă niciodată cu viața. Știința, sufletul, mintea sunt niște tablouri mărginite de un pervaz și agățate fictiv în dosul vieții. Prezența lor contradictorie stăruitoare în viața socială m'a jignit ca icoanele și portretele suveranității pe un părete de cârciumă cu fum, cu lăutari și cu bețivani. Incâlcit în inscripții și în dosare, bancnotele exprimă, dominat de o valoare comercială și vecinic absent, un profil de împărat și de ideal, vizibil când le ridici în dreptul ochilor la lumină. Ce cumpărător își pierde vremea cu această contemplare și cu acest apel? El negociază, numără, plătește și pleacă. Impăratul zace înmormântat în subțirimea hârtiei.

Primele dovezi ale desechilibrului social m'au supărat. Am văzut în copilărie trecând prin școală cu certificate bune băeții bine situați și totdeauna înaintea mea, cu teze împrumutate de mine și cu îndrumări luate din silințele mele. Indărătul catalogului și al notelor, îndărătul programului și al științelor asimilate împărățeau cartea de vizită, recomandația, șoapta, strângerea de mână, prietenia deputatului, scadența Băncii. Profesorii mei nu au fost cei făgăduiți înainte de ridicarea cortinii, în prolog. Catedra lor era un scaun de așteptare în anticamera șefului local. Uitându-se mai des în calendar decât în carte și în toate clipele la ceasornic, ei erau niște oamneni desgustați de meserie. Lumea din învățământ și administrație, era grăbită și nervoasă, ca într'o stație tristă de drum de fier, fără bufet, și nimeni nu se arăta mulțumit de locul în care sta. Pentru torturarea acestei stări sufletești și exasperarea ei cotidiană psicologii dela conducere au incendiat cariera cu noțiunea „avansării". Din școală am învățat aproximativ că limba latină este regula de a isprăvi cuvintele cu **us**, că matematicile exploatează cifrele și literile grecești, că istoria e necesară în discursuri — iar geografia am învățat-o mai mult din ziare de cât din cursul unui orator plictisit, destinat după conștiința lui să guverneze țara și nu tibișirul pe tablă.

Cu toate că aș fi preferat ingineria m'am consacrat studiului dreptului, în urma sfatului unui unchi experimentat:

— Fă ca toată lumea dreptul. Dacă va fi nevoie, cu licența în drept poți să te faci și inginer. Cel mai bun profesor al meu de matematică era țal într'o berărie și actualul ministru al Marinei, deși nu știe să înoate e un excelent fost seminarist.

L-am ascultat. Am dat lecții copiilor tâmpiți din politică și Bursă. Toți elevii mei mi-au luat-o înainte. Nepotul unui personagiu, nepotrivindu-i-se nici o funcțiune, a fost numit guvernator auxiliar cu însărcinarea de-a schimba ramele tablourilor din pinacotecă și părul de cal din arcușurile viorilor muzeului de arte cântate. O regulă generală în conducerea statelor favorizează ridicarea materialelor care în natură cad la fund și întrețin putregaiul.

Terminând universitatea am fost numit procuror într'un canton depărtat de viețuitoarele superioare. In camera mea am fost vizitat de somitățile vertebrate locale, aflate în proces cu câte un nenorocit. Am văzut factori responsabili trimițându-și slugile la poliție spre cercetare subt învinuire de furt de furculițe, pentru că și-au reclamat salariul. Nu am putut niciodată să anchetez pe proprietarii de automobile care ucideau copiii pe drumul mare, unde mai fuseseră împușcați în glumă și niște țărani, din alte automobile, plecate după botez, după nuntă sau înmormântare, la vânătoare de „imbecili". Pentru că nu am leșinat dinaintea fanfaronadei retorice a unui bariton de coloratură, devenit ministru al dreptății, am fost mutat de câteva ori, la distanțe de câte 600 kilometri.

In Capitală, vizitată din când în când, în travesti, jerpelit, mi-am găsit colegii cei mai proști plasați în locuri înalte, proprietari de palate și înrudiți prin căsătorie cu niște bărbați atât de abstract înălțați în erarhia socială, în cât neîndrăznind să le atribuie organele vulgare de lăcomie și reproducere, ca alegătorilor de rând, grosul lumii îi visa vegetând ca niște crisanteme într'un picior, într'o eternă religioasă atitudine de profeți.

Cum au făcut colegii mei de s'au înavuțit atât de repede? m'am întrebat. Drumul cel mai scurt la avere să fie, ca la noi la țară, când te duci la gară, prin holdele și proprietățile străine? Am auzit cuvântul „afaceri". Afacerea însă nu vroia să spuie uzină, muncă și ingeniozitate personală și timp. Era de ajuns un ghiozdan cu un flacon de pilule erectile, cu o perie de mătreață pentru guler, cu 50 de fotografii secrete și adăogând zece anecdote recitate cu vervă cu finalul spus la ureche, o romanță sentimentală cariera devenea strălucită. Un ilustru reprezentant al teoreticei economice, parvenise la locul lui de opulență și la glorie pentru că făcea ca pisica și imita la perfecție mersul locomotivei și țipătul relativ din momentul când o fată disperată de dragoste se aruncă pe linia trenului expres.

Afacerile aveau întodeauna un secret, ca fibromul, și posedau o legătură parazitară cu anatomia interno-externă, cu un intestin. Ele se armonizau cu orice profesiune, cu știința dreptului, cu a medicinii, cu finanțele, cu petrolul, cu estetica și produsele forestiere, etc. Adeseaori am întâlnit în teatre și restaurante câte o doamnă însoțită de câte doi domni, plătind de obicei consumația prietenul soțului. Perechile triple m'au surprins prin desimea lor. Când un subaltern are o nevastă aleasă conform unui ideal, averea lui este asigurată, ca și atunci când ține la dispoziția șefului, gelos să-și păstreze autoritatea intactă, o cameră din care lipsește două ore. Sexul concav am dovedit a fi auxiliarul indispensabil al averilor fără capital, fără firmă și moștenire.

M'am mai întrebat atunci, ce fel de dreptăți și simbole apăr eu, din magistratură, în societate și m'am rupt din dregătoria mea. Și pentru că mai conservam ceva din drojdia naivităților mele și ale educatorilor mei, m'am suit pe un scaun și am vorbit, îndemnând pe câți puteau simți ca mine să ne strângem laolaltă. Toată lumea s'a strâmbat de râs. Unul avea de apărat un tripou, altul construia un teatru cu fete, alții trebuiau să se depărteze de o mocirlă; fiecare avea de lichidat o ticăloșie, care cerea timp, de secat o latrină morală. Nici unul nu s'a încumetat să supere pe cel ce-i poftește nevasta, surioara, fata și care se complace în pipăitul limbii pe încălțăminte. M'am dus la prietenii mei parveniți și au râs. M'am dus la inteligenți: au râs. Am vizitat pe visători, pe revoltați, firile drepte și amenințătoare: i-am găsit ospătându-se în jurul celui mai gangrenos dintre excremente și florile din fereastra lor puțeau a mușiță și viermi.

Mai aveam un rost în încăperea timpului meu? Mi-am găsit unul. Incepui să povestesc, ca un scriitor de meserie, învăluind accentul personal cu obscurități, rostind fracțiuni de adevăruri, acceptate în toate timpurile mai bine de cât adevărul întreg, lipind pe biciul meu de hârtie încleiță, din zece mii de muște, din zbor, câte una. Am adoptat purcederea indirectă și drumul șerpuit, evitând preciziunile prea hotărîte și scăldându-mi certitudinile și faptele în laptele fantezist. Am ajuns fără să vreau scriitor de literatură. Cei mai abjecți cititori mă tolerează, socotind că incidențele, răspântiile și paralelismele acele nu-i privesc pe ei, elogioși atâta timp cât au sentimentul că povestirea lor a rămas nepovestită.

Eu împlinesc o datorie, care îmi comandă să nu particip cu o beatitudine criminală la răsfățul social. Nu sunt un scriitor, sunt un om care se răzbună că a fost mințit de toate construcțiile ipotetice ale autorilor de cărți, mințiți și ei de o năzuință, disproporționată cu capacitatea obștească. Și acest meșteșug nou al meu, continuat fără vanitate, îmi procură mulțumiri. Mi-este de ajuns ca într'un punct oarecare al povestirii mele, cititorul să stea. E oprirea în loc a monstrului pe care îl urmăresc. Și cititorul stă. E momentul în care scapără iute punctul de foc al condeiului meu și când între sufletul cititorului și haos fulgeră, rapidă, dunga lui de fosfor.

T. ARGHEZI

BIBLIOGRAFIE

Victor I. Codreanu: „Convenția colectivă relativă la condițiile muncii", Editura Soc. Anon. „Adevĕrul", București, lei 60.

* * *

Mercure de France, Tomul CXCVII, Anul 38, No. 699, —1 August 1927,—colaborează: Eugène Morel, Jean Maxe, Jean-Marie Guislain, Willy Koninckx, Dr. A. Morlet, Emile Lauvrière, Pierre Dominique, Jean de Gourmont, André Fontainas, John Charpentier, André Rouveyre, P. Masson-Oursel, G. Bohn, Charles Merki, Charles-Henry Hirsch, R. de Bury, Gustave Kahn, etc. etc.

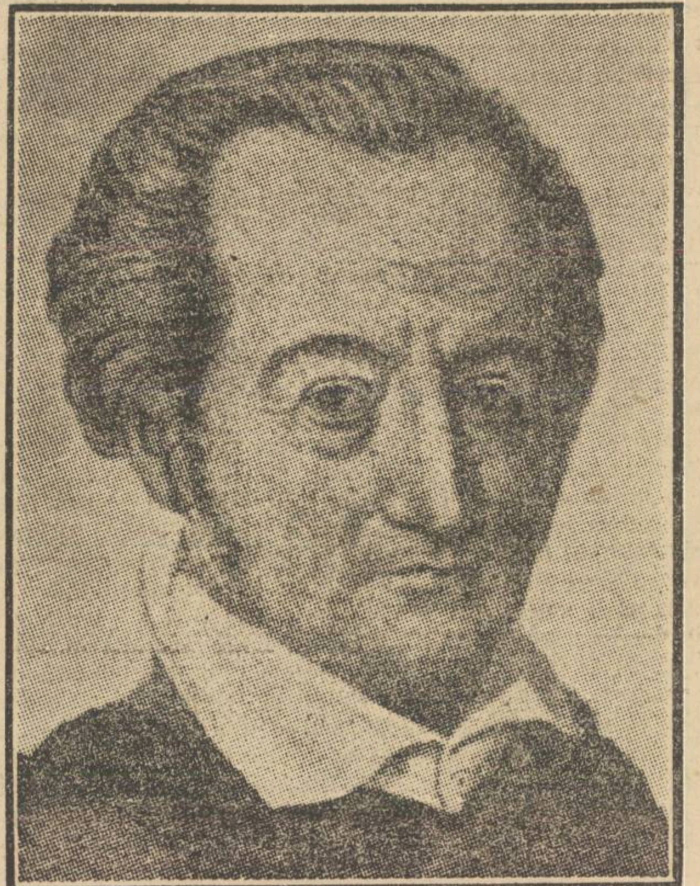
Cosinzeana, Anul XI, No. 6—7.

„Werther" și epoca lui

Werther!... Romanul tinereții cu tot ce poate evoca acest cuvânt. Operă trăită, înainte de a fi scrisă, de către un mare poet la debutul său în artă și în viață; operă al cărei efect a fost atât de violent, încât critica turburată și captivată n'a putut decât s'o admire. Cu *„Goetz de Berlichingen"* Goethe s'a impus Germaniei; *„Werther"* i-a adus, la 25 ani, un renume mondial.

Să-l privim pe acest tânăr care a trăit, a iubit și a murit pentrucă cerea vieții mai mult decât aceasta poate da. Tânărul german plin de calități, arzând de dorul umanității, întruchipând tot ce există mai nobil și mai frumos în natura omenească, trebuia să piară din cauză că era prea slab pentru aspirațiile lui infinite, din cauză că realitatea îl supăra, din cauză că dorea o libertate fără frâu în toate privințele, din cauză că viața obicinuită îl desgusta și din cauză că cerea existenții realizarea constantă a idealului. Or, viața distruge visurile și pe acei cari nu se pot desbăra de ele.

Victima aceasta a romantismului revoluționar german *(Sturm und Drangperiode)* inspiră milă. Secolul al 18-lea, bun și extrem de simțitor dela Rousseau încoace, se recunoaște în Werther și în greșelile acestuia. Intocmai cum trăznetul împrăștie norii, tot așa Werther izbucnind în cerul încărcat al unei epoci prea simțitoare, a deslănțuit torente de lacrimi în Germania, în lume și în clasele sociale cele mai diferite. Toată lumea devoră acest roman divin și învinsă, plăti lui Werther un abundent tribut de lacrimi grele. Au fost tineri cari au vrut să gândească, să simtă, să se îmbrace ca Werther; unii l-au urmat până la actul sinuciderii și fără vreun motiv serios s'au grăbit să-l ajungă în infern. Femei romantice cu mai puțină judecată decât Lotte se văzură, deodată, nenorocite de a se fi căsătorit și purtau pică bărbaților că le-au asigurat o fericire liniștită.

Goethe

In Germania, după cum spune W. Schlegel, entusiasmul pentru Werther atinse maximul. Imitațiile genului furibund sau ale genului plângător fură numeroase; aproape toate pline de nerozie, dar bine primite de public. In societate, simțirea exagerată inoculată de Werther, produse efecte de cea mai originală excentricitate. Leșinuri, atacuri de nervi provocate și de multe ori reușite, turburări nervoase, amețeli continue deveniră realitate. Toate aceste absurdități fură obiectul unor judecări severe, cari n'avură însă darul să facă să dispară nebunia generală.

In Franța, unde lumea se pasionase de acum, pentru *„La Nouvelle Heloise"*, pentru *„Nopțile"* lui Young și pentru *„Voyage sentimental"* de Sterne, impresia lăsată de Werther fu dintre cele mai profunde. Lotte și cu virtuosul ei amant inspirară pe poeți, pe romancieri, pe muzicanți. Werther fu imitat, continuat, parodiat. Influența lui Werther asupra literaturii franceze fu atât de simțitoare, încât dădu la iveală unele capo d'opere. *„René"* de Chateaubriand, *„Le Peintre de Salzburg"* de Nodier și multe altele sunt urmașii eroului lui Goethe.

„Werther" fu, așa dar, înainte de toate, un eveniment, o dată senzațională. Să-l privim în linii generale, ca roman. Cred că nu pot exista multe lucruri mai variate ca locul acțiunii: natura în toată splendoarea unei veri frumoase, câmpia, secerișul, grădini, o fântână, un han, un salon aristocratic, o cameră de copii și o bucătărie. Apoi, atâtea figuri cari trăesc: Werther un fel de Hamlet al burgheziei, Lotte cuminte și plină de amabilitate, un prinț arogant și mărginit, un pastor plin de demnitate, țărani, copii...

Suntem departe de toate mofturile secolului al 18-lea. Werther nu mai riscă să pricinuiască sinucideri. Cu toate astea, rămâne, de pe urma lui, tinereții sentimentale o admirabilă lecție de cunoaștere a vieții. *„Werther"* este confesiunea sinceră a unui tânăr genial, care se găsește în plină criză morală, din cauza slăbiciunii lui și care arată până unde poate duce lipsa de control asupra sentimentelor omenești. Câtă simplicitate în acest stil care dispare în dosul sentimentului și al gândirii.

Wilhelm, prietenul intim al lui Werther, căruia acesta îi împărtășește, în mod familiar, viața lui până în cele mai mici amănunte, suntem noi. Nouă ne este dedicată, această parte ruptă din viața unui geniu, pentru a ne servi de învățătură.

Werther este o operă citită cu o atenție a parte, căci dacă în literatură ea înseamnă o dată importantă, își are rostul și în viața fiecărui om, iar Goethe a avut dreptate, odată mai mult, când a zis că *„există o vârstă în viață, când fiecare crede că „Werther" „a fost scris numai pentru el"*.

HENRI WESSEL

Znoave vânătorești

O cumpănă

Afară viscolul își face de urît: spulberă omătul din văzduhurile reci. Când și când se izbește în fereastră, o zgâlție voinicește, ciudos de căldura dinăuntru; apoi, înfrânt, se depărtează chiuind. In urma lui se cerne pulbere măruntă și scânteetoare pe prichiciuri înghețate...

Conu Iancu privește spre fereastră; apoi zice:

— Ia auziți, bre, cum mai viscolește-afară!

— Bună iarnă, Iancule, întărește gazda; au să fie sitari mulți la primăvară.

Și umplând paharele cu chilimbar topit îndeamnă: „Poftiți luați câte-un păhărel proaspăt".

Gurile sorb de istov.

— Ți-aduci aminte, Iancule, ce-am pățit noi într'o iarnă la vânat, la Măcărești, — zice gazda, — de ne-o prins o vifornită ca și asta!

— Se poate, bre, să nu țin minte! Am mas noi în noaptea aceia la Stufoasa. Ce-am mai tras și-atuncea!...

— Povestește-ne și nouă, Coane Iancule, întâmplarea, — sar cu îndemnul, nerăbdători, ceilalți prietini.

— Vă spun bucuros, bre. Ia numai să-mi aprind țigara.

Și tacticos Conu Iancu dă foc țigării groase ca degetul cel mare, așezată într'o țigaretă de chilimbar și abanos, legată la mijloc cu veriguță de argint... Invăluit în rotocoale de fum, începe să povestească.

„Era o iarnă îmbrăcată bine ca ș'acuma. Până'n Crăciun nu mai era decât o săptămână. Mai dă Dumnezeu ș'un pospăieș de omăt tocmai la timp, cum îi mai nimerit de mers la epuri. Dacă vedem noi una ca asta, ne sfătuim, eu, cu Alecu și cu Costache, să facem ceva vânat de sărbători, — c'apoi pe urmă mă 'nțelegi, se 'nchide vânatul; și până la anul Dumnezeu știe cine-a mai ajunge.

— Bre Alecule, zic eu, bine-ar fi să mergem noi la Măcărești la cumătru tău; trebue să găsim noi acolo epuri.

— Să mergem, Iancule, zice el. Drum de sanie și vreme bună avem. Acolo mâncare și băutură de-ajuns. Cât ne trebue?... Cu dus, cu'ntors, cu totul-lui-tot, două zile. Plecăm Marți, sara suntem în Măcărești; Mercuri umblăm toată ziua la vânat, dormim la cumătru-meu, iar Joi dimineață pornim înapoi și numai bine pe la toacă suntem acasă.

Ș'am pornit cu sania lui Costache, Marți, după cum ne vorbisem. Vremea era cam îmbrobodită; se muiase oleacă, cum îi mai bine de vânat. Da' când am dat pe șes, văd că de pe linia Prutului începe să se ridice negură.

— Bre, zic eu, mare lucru să nu ne prindă vre-o vifornită pe drum.

— Nu-s semne de ninsoare, zice Alecu.

— D'apoi negreața aceia de pe Prut?

— I-a moloșog, zice Alecu.

— Să dee Dumnezeu să fie așa, — zic eu, — da' mie nu-mi miroase a bine.

Mai mergem noi cât mai mergem și ne pomenim că'ncepe să sufle oleacă de boare rece dinspre Prut. Negurile se'ndesesc mai tare și tot cresc mai mult. Păguții lui Costache trăgeau ei în legea lor; dar drumul lung... mai oprește-te la o fântână să-i adapi; ba mai stăi și te hodinește, — am înoptat pe drum. Și unde se pornește dintru'ntâi o ninsoare cu fulgi mari cât palma și pe urmă unde-o schimbă într'o vânzoleală și-o vifornită cumplită, — încât, mă'nțălegi, nu se vedea înaintea ochilor nici la doi pași. Omătul acoperise și drumul și șanțul șoselei; nu mai știam pe unde mergem. Ne țineam după stâlpii de telegraf. Și de ce'nopta, de ce și viscolul se'ntărea mai al dracului. Ce să vă mai spun, bre! Crivățul ne bătea dintr'o parte, sania de-abia se târa prin movilele de omăt, scrâșnea pe la spulberișuri pe pietrele goale. Mă'nțălegi, o mișelie nemaipomenită pe capetele noastre. Mă gândeam: cine dracu' m'o împins să pornesc eu la drum pe-o așa vreme ticăloasă; să-mi las odăița și căldura mea de-acasă pentru niște spurcăciuni de epuri. A mai da Dumnezeu și vre-o haită de lupi peste noi...

Făcusem mai bine de trei sferturi de drum. De'ntors înapoi, nici vorbă nu putea să fie. Nădejdea ni era s'ajungem la rateșul dela Stufoasa. După socoteala noastră, nu mai era mult până acolo.

...Da dela o vreme bag de samă că nu se mai văd stâlpii de telegraf.

— Măi. Costache, zic eu, ia'n să stai tu oleacă, că mie, mă'nțălegi, mi se pare c'am rătăcit drumul; eu nu mai văd niciun stâlp de telegraf.

— N'am rătăcit, Coane Iancule, zice Costache; stâlpii merg pe „șușă" și eu am tăet de-adreptul pe șleaul cel vechiu.

— Bine, Costache, numai de nu ne-am rătăci.

Și pornim din nou, mergem cât mergem și numai ce zăresc licurind în zare o luminiță mititică. Bucuria noastră! — „Iaca și rateșul dela Stufoasa, zic eu. De-acuma am scăpat".

— Unde, Iancule, întreabă Alecu înghețat pe jumătate?

— Uite colo, unde se vede sâmburele cela de lumină; îi fânarul din fața rateșului.

Și bucuroși pornim înainte cu ochii țintă la luminița ceia cât un mucușor de candelă. Nu mergem mult și deodată ne pomenim că se opresc caii.

— Ce-i, bre Costache? întreb eu.

— D'apoi dă, știu eu ce să fie! să vedem, Coane Iancule, zice Costache. Nu s'o oprit ei caii degeaba.

Se dă Costache jos din sanie și se duce să vadă ce s'a întâmplat.

— Ei, cum îi, Costache? întreb eu, nerăbdător.

— Cum să fie? ia nu-i bine, zice el morăcănos. Am rătăcit drumul.

— Ce-ți spuneam eu, Costache! Ș'acuma unde sîntem?

— Apoi unde să fim? pe malul Prutului!

— Cum pe malul Prutului, — zic eu, și sar jos din sanie.

...Ș'adevărat c'așa era. Apa Prutului, întunecoasă, se strecura ca o omidă printre maluri; caii stăteau răbdători și cuminți în bătaia vântului.

— Da' atuncea unde să fie lumina aceia?

— A fi dela vre-un pichet de dincolo.

Alecu, ce să vă mai spun, înghețase, mă'nțălegi de frică.

Intoarcem caii ș'o luăm înapoi după pârtia pe care o făcusem, lăsându-ne mai mult în nădejdea cailor.

Norocul nostru se vede, ori instinctul cailor, c'am dat de-o târlă de boi. Dulăii să ne rupă. Cu chiu cu vai un haidău ne-a scos în șosea.

Cam după o jumătate de ceas am ajuns la rateșul dela Stufoasa.

Rateșul era închis. Prin crăpătura unui oblon răzbătea o dungă de lumină. Batem și cu mare greutate ne deschide hangiul și intrăm înăuntru.

Când ne-a văzut, s'a crucit și nu se dumirea cum am putut porni la drum pe-o așa vreme.

Am pus caii la grajd ș'am cerut să ne dee niște vin să ne mai încălzim.

După ce ne-am desmorțit, băgăm de seamă că'n dugheană mai este cineva. Intr'un colț mai la întuneric, sta la o masă și bea vin un român spătos, îmbrăcat în suman bun, căciulă de oae în cap... cu ciobote cu tureactă în picioare. După înfățoșare, părea un om cuprins. Ne privea din când în când pe subt sprâncene și-și sorbea liniștit paliciul. Pe urmă a cerut o garafă de vin.

Noi vorbeam de vreme și de vânat. Și puneam la cale treburile pe-adoua-zi.

— Sunteți vânători, boerilor? — se amestecă în vorbă străinul.

— Da, vânători, — îi răspundem.

— Și unde vă duceți?

— La Măcărești, zicem noi.

— Apoi ați nimerit-o bine, zice el, că-s mulți epuri și nu se pomenește picior de vânător pe-acolo.

— Da dumneata de unde ești? —îl întreb eu.

— Apoi eu îs din...

Și văd că se cam codește. Atunci zic:

— Poate și dumneata ești din Măcărești?

— Cam de pe-acolo, răspunde el, fără grabă. Nu chiar din Măcărești, da' tot de pe malul Prutului.

— Și poate-i fi și dumneata vânător?

— Așa oleacă trag și eu cu pușca.

Dacă vedem noi că nu-i chip să-i dezlegăm limba, îl lăsăm în pace și ne cătăm de vorba noastră înainte. Afară parcă se mai potolise vifornița. Hangiul trase drugul dela ușă. Noi ne pregăteam de culcare.

Românul se sculă și el, plăti băutura, își luă rămas bun dela hangiu; iar când ajunse în dreptul nostru, își scoase căciula din cap și ne zise:

— Rămâneți sănătoși și noroc bun.

— Intoarsem capetele și-i mulțumirăm. Dar ochii ni se pironiră pe capul drumețului: un cerc de păr alb, lat ca de trei degete îi încunjura fruntea și ceafa pe deasupra urechilor, și contrasta ciudat cu restul părului încă negru. Românul părea ca de cincizeci de ani, dar — păstrat și trăit bine — putea fi luat mai tânăr.

Văzând mirarea noastă zâmbi, s'apropie de masă cu mersul lui liniștit și rar și zise:

— Vă mirați, boerilor, de părul meu?...

— Drept c'așa lucru n'am mai văzut până acuma. Ți s'o fi trăgând dela vre-o boală, ori așa te-ai născut? îl întrebai eu.

— Ba nu; e o cumpănă grea din viața mea și dacă nu vi-i cu supărare, pot să v'o povestesc.

— Bucuroși, zicem. Trageți un scaun colea lângă noi...

Cerem un pahar și pentru dânsul, le umplem pe toate și, după ce le dăm de dușcă, îi zic:

— Ei, cum îi povestea?

— Apoi cum să fie!... In tinerețele mele, zice românul, eu și nevasta mea nu ne țineam tocmai de lucruri bune...

Când am auzit noi asta, ne-am cam luat pe gânduri. Românul ne fura pieziș cu ochii.

— Ei și? zic eu.

— Acu'ntr'o zi mă duceam într'un loc. Cum mergeam eu așa, numai ce-aud în urmă tropot de cal; întorc capul și văd venind la trap un călăraș de cei cu schimbul, cum îi știți și dumneavoastră, cu cămașa albă cu petlițe roșe pe piept, călare pe-un cal frumos și bun de mânca pământul. M'ajunge, trece pe lângă mine, iar eu mă țin cu ochii după dânsul pânăce la o cotitură, l-am prăpădit din vedere. Da calul mi-a rămas la inimă...

...Ia mai adă o oală de vin, domnule negustor, zice povestitorul întorcându-se către hangiu, că n'avem ce bea... Și cum vă spun, urmează el, mi-am urmat calea, da' tot cu gândul la calul călărașului. Când am ajuns și eu la cotitura drumului, numai ce mă pomenesc cu călărașul în față. Calul cu dârlogii pe gât rodea chirul de lângă fântână; stăpânu său sta pe colacul fântânei cu spatele spre mine și sfredelea cu'n cuțit brânza dintr'o răcliță și mânca cu pâne. Mă uit la cal, mă uit și la călăraș... Și mă gândesc: acu de n'oiu pune mâna pe cal! Și mă apropii încetișor în vârful degetelor pe la spate și-i ard, din toate puterile, o măciucă 'n cap. Soldatul în loc să se prăbușească la pământ, nici măcar n'o întors capul, și-și căuta liniștit de mâncat...

Doar n'a fi dracul, gândesc eu, și-i mai ard o măciucă. Atunci îl văd că se'ntoarce liniștit și zice: „Eu am crezut că tu șuguești, da' văd că te-ai întrecut cu șaga!" Și până să mă desmeticesc eu, el se ridică în picioare, mă'nșfacă de gât, și cum purtam plete mari, mi le strânge mănunchiu în vârful capului. Mă zmuncesc să scap, da nu-i chip...

— Și, de ce?

— D'apoi cum să poți, cucoane? Mai era chip! Ferul și nu cred să fie mai tare decât dânsul. Doar și eu îs oleacă de voinic, după cum mă vedeți, și pe mulți i-am doborît, dar călărașul cela îmi venise de hac...

— Și pe urmă? întrebarăm noi nerăbdători.

— Ia mai adă o oală; poruncește iar povestitorul... Pe urmă a tras o creangă din răchita de lângă fântână, m'o legat strâns de dânsa; și cu cuțitul cu care răscolise brânza, mi-o scrijelit pielea de jur în prejurul capului, apoi o dat drumul crengii și m'o lăsat spânzurat de cracă. Pe urmă o încălecat pe cal ș'o plecat zicându-mi: „Ți-am lăsat un semn ca să mă pomenești toată viața ta...."

Simțeam, cucoane, cum pârîia fiecare firicel de păr și mi se părea că se desprinde pielea depe țeasta capului de greutatea trupului... Noroc că din când în când ajungeam cu vârful picioarelor la pământ, c'almintrelea rămâneam fără păr pe cap!...

— Și cum ai scăpat de-acolo?

— Apoi cum să scap!... A dat femeia mea peste mine... Rana s'a vindecat, da' în locul ei mi-a crescut cercul ista de păr alb pe care-l vedeți dumneavoastră și de care v'ați mirat atâta... Și iaca asta-i întâmplarea".

Povestitorul se ridică dela masă. — „De-acuma rămâneți sănătoși și să trăiți, boerilor; noroc la vânat și noapte bună". Și dând de dușcă cel din urmă pahar, plecă cu ochii lucind, legănându-se ușor.

Un val rece năvăli de-afară prin ușa deschisă și grămădi în rateș pulbere de zăpadă scânteetoare. Chefliul apăru o clipă în prag aurit de lumină, își înfundă căciula pe urechi și se pierdu în noapte. Hangiul încue în urma lui, se întoarse către noi și râzând ne ceru plata celor două oale de vin.

— Așa-i el, ne lămuri cârciumarul. Cu povestea asta a lui mult vin a băut el fără să plătească.

***

Trecuse de miezul nopții. Vântul se liniștise. Ninsoarea contenise. In văzduhul înghețat se ișcau steluțe reci și vii. Liniște adâncă. Gerul încremenise și pomi, și case, și țarine, și viețuitoarele ascunse subt adăposturi troienite. Când și când duruiau în podul hanului pași mărunței de șoareci. Obosiți am adormit și noi și nu ne-am trezit decât adouazi dimineață. In loc de lapte am tras câte-o cană de vin fiert ș'am plecat la Măcărești.

GH. D. HARALAMB

Devotamentul

Schiță

Scurt, gras, venind par'că de a dura, colonelul, amenințat să cadă când înainte, când pe spate, scoborà, cumpănindu-se cu mânile ca o echilibristă, panta lungă, noroioasă, ce ducea spre cazarmă. Scăpat de primejdie, stete o clipă locului, admiră natura pentru a-și pune respirația la curent și rectificându-și demnitatea, defilă mărunt pe dinaintea gornistului care-l semnalase prelung, strident, ca din trâmbița ultimei chemări. Colonelul avansase repede și era nerăbdător s'ajungă general. Zelos ca un prefect de poliție, răsărea ca din pământ singur, descoperit, în urma unui dric de soldat prost, saluta la gară oaspeți regali, împărțea liste de subscripții patriotice, ținea discursuri bine simțite, organiza concursuri sportive, scria la pagina militară a cotidianelor și se ocupa în persoană de educațiunea morală cu demonstrațiuni practice a trupei și ofițerilor de sub comanda sa.

Astăzi trebuia să le vorbească despre virtuțile ostășești, cari în timp de pace mai ales sunt foarte numeroase.

Nu dormise toată noaptea. Spre ziuă, istovit de o muncă zadarnică se strecură binișor în pat, precauțiune inutilă, căci d-na colonel, femee tânără, dormea dusă, cu o umbră de mustață și cu fața în sus, fără pretenție, zâmbind fericită nu știu cărei amintiri.

Inviorat de o bae rece, colonelul intrând în cabinetul său de lucru deschise fereastra, se șterse laborios de nădușală și 'n urmă așezându-se la biurou chemă comandanții de companie la ordine:

„Să-mi aduceți fiecare soldatul, caporalul sau sergentul cel mai devotat, cel mai curajos în care aveți toată încrederea, capabil în fine de orice sacrificiu".

Peste puțin, cabinetul comandantului, spațios de altfel, se umplu de grade inferioare.

„Domnii ofițeri să plece!" grăi colonelul, alb ca varul. Găsise, venind pe drum, ceeace zadarnic căutase toată noaptea: exemplul luminos care avea să demonstreze sentimentul de jertfă.

— Ce datorie are ostașul în momentele supreme, către șeful său?

— Soldatul, să trăiți, don' colonel, are de datorie...

— Spune tu, sergent...

— Să moară, să trăiți don' colonel.

— Așa, băete!... Ei bine, eu comandantul tău sunt în primejdie de moarte... Sufăr de o boală grea și medicul mi-a dat să beau din otrava asta ca să mă vindec. Mă tem să nu fie prea tare. De aceea vreau s'o încerci tu, că ești mai tânăr.

— Trăiți don' colonel, eu sunt orfan de războiu.

— Atunci tu, caporal.

— Eu, să trăiți don' colonel, sunt însurat.

— Celalt....

— Și eu sunt însurat, să trăiți.

— Următorul....

— Eu am să-l beau.

— Bea-l... bravo. Poftim... Să trăești... Vin' să te sărut.... Cum te chiamă?

— Aron Silberman.

— Bine băete... Dacă-i muri să nu-ți pară rău. Soldatul e dator să se jertfească pentru șefii lui. Dacă scapi cu viață, te fac caporal și ai să capeți treizeci de zile concediu.... Hai plecați, nu vă e rușine!... Să vină, domnii comandanți de companie!....

— Domnilor, reluă mai târziu, grav și îndurerat colone-acelaș discurs. N'am dormit toată noaptea. Am stat de veghe la căpătâiul generalului, care e pe moarte. Medicii au declarat, că numai o transfuziune de sânge poate să-i salveze viața. Știți ce înseamnă: îți deschide vinele și sângele d-tale trece în corpul lui... Ați văzut cum se deșartă țuica?

— Da, am văzut.

— Perfect. Am reclamat această onoare pentru unul din ofițerii mei. Care din d-voastră consimte să împrumute d-lui general, trei kilograme de sânge?... Să iasă înainte... Cum nici unul?.... Se poate? Ințeleg, vă ziceți desigur, de ce nu dai d-ta... Domnilor vă mărturisesc, regret din toată inima.. I-aș da cu plăcere, dar sunt diabetic. Pentru asemenea operațiuni se cere un sânge curat, tânăr, generos... Așa, a vrut să-i dea și nevasta mea, da trebue sânge de bărbat.... Ce să facă un general cu sânge de femeie?... Hai, căpitan Popescu, nițel curaj...

— Eu, domnule colonel, vă spun drept, n'ar fi mare lucru, i-aș da bucuros, dar d-voastră știți că eu sunt...

— Așa e, pardon, uitasem.... D-ta, Ionescu...

— Eu ca și domnu căpitan, c'am fost împreună.

— Atunci, locotenentul Cândea... Dă d-ta trei kilograme.

— Păi că ăsta e tot, nici nu cred să am mai mult. Eu cu ce să rămân.

— Să trăiți, don' colonel, anunță speriat ofițerul de serviciu, intrând fără veste, moare Silberman... ce i-ați dat? Se vaită de crampe... A ridicat infirmeria...

— Cum se poate?... Hai să-l vedem, exclamă colonelul acelaș discurs. N'am dormit toată noaptea. Am stat de Nu te teme.... Am vrut să te 'ncerc... Nu te speria prostule... Era sare amară....

. . . .

— Nu ți-a fost frică, să bei? îl întrebară mai târziu, camarazii, pe caporalul Silberman, care pleca victorios în concediu.

— Ce sunteți proști?... Era să mă omoare cu martori?...

GH. BRĂESCU

Biologie și Căsătorie

Nu trebuie să credem în proverbe. Un proverb spune: „Cine se aseamănă, se adună", iar altul „Extremele se atrag". Care e cel mai potrivit, în alegerea soației sau a soțului. Multă vreme problema alegerii soților intrase într'un impas. Teoria lui Darwin asupra selecțiunii sexuale înăbușise cu autoritate grea orice alte cercetări; se admitea că femela alegea totdeauna masculul cel mai frumos. Frumusețea fazanului se explica prin aceea că o serie întreagă de pețitori a fost înlăturată de femelă care a ales totdeauna exemplarul cel mai frumos, și a avut astfel singur putința să se reproducă. Tot astfel au biruit: forța fizică în luptă cu rivalii sau cântărețul cel mai amoros.

Totuși în ce privește oamenii, iubirea e oarbă, oarbă față de urâțenie, față de slăbiciune, surdă la glasul desagreabil. Alegerea soților la oameni, când purcede din inimă, nu ține sama de selecțiunea sexuală. E o observație banală; cei care se iubesc nu țin seama de valorile absolute, de capacitățile recunoscute, adevărata iubire nu stă în slujba instinctului speciei, care urmărește să conserve o generație sănătoasă și valoroasă.

Pe de altă parte nici din cer nu cade iubirea. Satanismul ei, absurditatea ei, dovedește că își are rădăcinile adânc înfipte în legile biologice. Weininger, numai după o fotografie, putea să spue cum ar fi iubitul sau iubita corespunzătoare. Iubim, prin contrast, ceeace nu avem, însușirile complimentare, bărbatul și femeia alcătuind o unitate. După Weininger (vezi cartea lui „Sex și Caracter") bărbatul „femeiesc" se simte atras de femeia „bărbătească", femeia slabă de bărbatul puternic. Astfel că suma însușirilor bărbătești și femeiești ale unei perechi e aceiași, e constantă. Iubirea oarbă devine ecuație matematică. Deși această codificare nu corespunde totuși bunului plac al femeii sau bărbatului, totuși Weininger a făcut un pas însemnat mai departe în problema atracției sexuale. Adevărul e că nu există pentru soți valori absolute ci valori relative, în raport cu însușirile pe care fiecare le are. Gustul în iubire e determinat de constituția fiecăruia. Trupul, sufletul, tipul fiecăruia determină tipul pe care-l vom alege. Iubirea vede limpede dela cea dintâi aruncătură de ochi asupra tipului care contrastează.

Savantul Kretschner a cercetat din punctul de vedere al tipurilor, o sută de legături amoroase. El stabilește șase tipuri: Tipul vioi, tipul realist, tipul melancolic, structura trupească scundă. Apoi: tipul idealist înflăcărat, tipul rece energic, tipul rece izolat, pendulând între o structură gingașă și atletică a trupului. Rezultatul a fost că legăturile între tipuri de contrast sunt mult mai numeroase decât cele asemănătoare. Cu cât temperamentul e mai unilateral cu atât contrastul între soți e mai mare. Numai la tipurile uniforme din grupele de mijloc, căsătoriile sunt uniforme. Legea atracției e deci precum urmează: Tipul extrem alege tot un tip extrem, dar dela polul opus. Polurile opuse se atrag. Omul mijlociu nu-și alege de soț (soție) un tip extrem, ci tovarășul (tovarășa) din lumea mijlocie, dar tot după legea contrastului. Pentrucă unul din soți nu e caracteristic, nu este nici celalt, de-aci identitatea lor aparentă și — „fericirea casnică".

Contradicția dintre tipurile extreme duce uneori la nenorociri, la tragedii casnice. Căsnicia devine astfel mormântul iubirii, punând unul în fața altuia temperamente opuse, spre mulțumirea speciei — care crează un copil cu însușiri înmulțite. — *A.*

EDITURA „VIAȚA ROMINEASCĂ"

A apărut:

G. IBRĂILEANU

Scriitori Romîni și Străini

I. L. Caragiale -- M. Eminescu -- I. Creangă
Mihail Sadoveanu -- Jean Bart -- G. Coșbuc
Mihail Codreanu -- Ionel Teodoreanu
I. I. Mironescu -- Iacob Negruzzi -- Demostene Botez -- Duiliu Zamfirescu -- A. Macedonski -- H. Streitman.
Anatole France -- William James
Marcel Proust -- Ladislas Reymont
Max Nordau -- Thomas Hardy

Prețul 100 Lei

A. CEHOV

75.000

Intr'o noapte, pela douăsprezece, pe bulevardul Tverscoi mergeau doi prieteni. Unul era brunet, înalt şi frumos, într'o blană uzată de urs şi joben; celălalt, un om slăbuţ, mic, roşcovan, în palton cărămiziu, cu nasturi albi, de os. Amândoi mergeau şi tăceau. Brunetul şuera uşurel o mazurcă, cel roşcovan se uita posomorit subt picioare şi scuipa într'una

— Dar dacă ne-am odihni puţin? — propuse în sfârşit brunetul, când amândoi prietenii zăriră silueta întunecată a lui Puşchin şi lumina deasupra mânăstirii Strastnoi.

Cel roşcovan se învoi şi prietenii se aşezară pe o bancă.

— Am să-ţi fac o mică rugăciune, Nicolai Boriscovici, — zise brunetul după o tăcere. — Nu poţi, dragă, să-mi împrumuţi vreo 10—15 ruble? Peste o săptămână ţi le dau.

Roşcovanul tăcu.

— N'aşi umbla să te deranjez, dacă n'aveam nevoie. Proastă glumă mi-a jucat azi soarta... Mi-a dat nevasta azi o brăţară, ca s'o amanetez... Trebuie să plătească pentru sorusa la liceu... Am amanetat-o, ştii, şi... în prezenţa ta am pierdut din întâmplare la cărţi...

Roşcovanul se suci pe bancă şi tuşi sec.

— Eşti un om de nimic, Vasili Ivanovici, — zise strâmbând gura într'un zâmbet batjocoritor. Un fleac! Ce drept aveai tu să te aşezi la cărţi cu cucoanele, dacă ştiai că banii nu-s ai tăi, ci străini? Nu eşti un fleac, un curtezan sec? Stăi, nu mă întrerupe... Lasă-mă să ţi-o spun odată pentru totdeauna... La ce aceste costume veşnic noi, boldul ăsta de cravată? Se potriveşte moda cu tine, cu un calic? La ce jobenul ăsta idioţesc? Să plăteşti tu, care trăeşti pe socoteala nevestei, cincisprezece ruble pentru un joben, când ai putea foarte bine, fără a jigni nici moda, nici estetica, să umbli cu o pălărie de trei ruble? La ce lauda asta veşnică cu cunoştinţele tale neexistente? Te cunoşti şi cu Hoblon, şi cu Plevaco, şi cu toţi directorii de redacţii! Când minţeai azi despre cunoştinţele tale, mie îmi ardeau urechile pentru tine! Minţi şi nu roşeşti! Iar când joci cu cucoanele astea, şi pierzi banii nevestei, — zâmbeşti aşa de scârbos şi de stupid, că o palmă nu ţi-ar fi de ajuns.

— Ei, lasă, lasă... Eşti rău dispus pe ziua de azi.

— Să zicem că această manieră stupidă de curtezan e o copilărie şcolărească... Admit, Vasilii Ivanovici... eşti încă tânăr. Dar nu admit... un lucru... Cum ai putut tu, jucând cu păpuşile astea, să comiţi ticăloşii? Am văzut cum, dând cărţile, ţi-ai tras de desubt un as de pică!

Vasilii Ivanovici se înroşi ca un şcolar şi începu să se desvinovăţească. Roşcovanul stăruia. Discutară mult şi lung. In sfârşit se potoliră încetul cu încetul amândoi şi căzură pe gânduri.

— Adevărat, m'am înglodat rău, — zise brunetul după o lungă tăcere. — Adevărat... Am cheltuit tot, m'am îndatorat, am cheltuit câte ceva din al altora, şi acuma nu ştiu cum să mă descurc. Cunoşti tu starea nesuferită, uricioasă, când te mănâncă tot corpul, şi când nu găseşti mijloc în contra acestei mâncărimi? Ceva în felul acesta simt eu acuma... Intreg, până în urechi m'am îngropat... Mi-i ruşine şi de oameni, şi de mine însu-mi... Fac o mulţime de prostii, de ticăloşii, din pornirile cele mai mărunte, şi în acelaşi timp nu mă pot opri... Rău! Să primesc o moştenire, sau să câştig, aşi părăsi, mi se pare, totul pe lume şi m'aşi naşte din nou... Dar tu, Nicolai Borisovici, să nu mă osândeşti... N'arunca piatra... Ţi-aduci aminte de Necliujen...

— Il ţin minte, — zise roşcovanul. — Mi-aduc aminte... A mâncat nişte bani străini, s'a îmbătat şi după masă a vrut să-şi facă cheful... a început să se zmiorcăiască!... Dar înainte de masă n'a plâns... Ruşine, pentru un scriitor, să idealizeze asemenea mizerabili! Dacă acest Necliujen n'avea mutră fericită şi maniere galante, fata de negustor nu s'ar fi înamorat de el şi nu s'ar fi căit.. Ticăloşilor soarta în general le dă înfăţişare fericită... Doar toţi voi sunteţi nişte cupidoni! Vă iubesc toate, se înamorează de voi... La femei vă merge grozav!

Roşcovanul se ridică şi începu să umble pe lângă bancă.

— Nevastă-ta, de pildă... o femee cinstită, un suflet nobil... pentru ce a putut ea să iubească pe unul ca tine? Pentru ce? Şi azi, iaca, toată seara, pe când tu minţeai şi te fandoseai, nu-şi dezlipea ochii de tine o blondă nostimă... Pe voi, pe Necliujeni, vă iubesc, se sacrifică pentru voi, şi tu ici munceşti toată viaţa, te zbaţi ca peştele pe uscat. Eşti cinstit ca însăşi cinstea şi — măcar o clipă fericită! Şi încă... ţii minte? Eram logodnicul nevestei tale, Olgăi Alexandrovna, pe când încă nu te cunoştea pe tine, am fost fericit o clipă, dar ai venit tu, şi... m'am dus.

— Gelo-zia! — rânji brunetul. — Nici nu bănuiam că eşti aşa de gelos.

Pe faţa lui Nicolai Borisovici trecu o umbră de necaz şi dezgust... Maşinal, fără să-şi dea seamă, întinse mâna şi... izbi. Zgomotul palmei rupse liniştea nopţii. Jobenul zbură depe capul brunetului şi se rostogoli pe nisipul neted. Toate astea avură loc într'o secundă, pe neaşteptate şi într'un mod stupid, absurd. Pe roşcovan îl coprinse îndată ruşinea în urma acestei palme. Işi înfundă capul în gulerul spălăcit al paltonului şi o luă de-alungul bulevardului. Ajungând până la Puşchin, se întoarse spre brunet, stătu un minut neclintit şi, parcă s'ar fi speriat de ceva, o luă în goană pe Tverscoi.

Vasilii Ivanovici stătu mult timp tăcut şi nemişcat. Pe alături trecu o femee şi, râzând, îi dădu jobenul. Vasilii Ivanovici mulţumi maşinal, se ridică şi plecă.

„Indată are să înceapă mâncărimea", — se gândi peste vre-o jumătate de ceas, urcând scara lungă spre locuinţa sa. — „Ce săpuneală are să-mi tragă nevasta pentru pierdere! Toată noaptea are să-mi facă predici! S'o ia dracu! Am să spun că am pierdut banii..."

Ajungând până la uşă, sună cu sfială. Ii dădu drumul bucătăreasa.

— Vă felicit! — zise bucătăreasa cu un zâmbet larg.

— Pentru ce?

— Iaca, o să vedeţi! S'a milostivit Dumnezeu!

Vasilii Ivanovici strânse din umeri şi intră în odaia de dormit. Acolo, la masa de scris şedea nevasta lui, Olga Alexandrovna, cu părul în papiliote. Dinaintea ei erau câteva scrisori isprăvite şi închise. Văzând pe bărbatu-său, sări şi alergă să-i cuprindă grumazul.

— Ai venit? — începu. — Ce fericire! Nu-ţi poţi închipui ce fericire! Din cauza surprizei asteia am avut isterie. Na, citeşte.

Alergă la masă, luă jurnalul şi-l arătă bărbatului.

— Citeşte! Biletul meu a câştigat 75.000. Am doar un bilet. Pe cinstea mea, am! Il ascundeam de tine, fiindcă... l-ai fi amanetat... Nicolai Borisovici, pe când era logodnicul meu, mi-a dăruit biletul ăsta, apoi n'a vrut să-l mai ia îndărăt. Ce om bun, acest Nicolai Borisovici! Acuma suntem grozav de bogaţi. Acuma ai să te îndrepţi, n'ai să mai duci viaţă dezordonată. Doar chefuiai şi mă înşelai din cauza lipsurilor, sărăciei. Inţeleg. Tu eşti deştept, de treabă.

Olga Alexandrovna se plimbă de câteva ori prin odaie şi începu să râdă.

— Ce surpriză! Umblasem din colţ în colţ, te ocăram pentru destrăbălarea ta, te uram, apoi de necaz, mă aşezai să citesc gazeta... Şi văd deodată... Am scris la toţi... surorilor, mamei... Cât au să se bucure surorile! Dar încotro?...

Vasilii Ivanovici se uită în gazetă... Năucit, palid, fără să asculte pe nevastă-sa, stătu un răstimp tăcut, gândindu-se la ceva, apoi îşi luă jobenul şi eşi din casă.

— Boleşaia Dimitrovca, la odăile mobilate! — strigă birjarului.

In odăi nu găsi pe cine căuta. Odaia cunoscută lui era încuiată.

„Trebuie să fie la teatru", — se gândi; — iar după teatru... se duce să mănânce... O aştept puţin".

Şi rămase să aştepte... Trecu o jumătate de ceas, trecu un ceas...

Se plimbă de câteva ori prin coridor, mai vorbi cu chelnerul somnoros... Jos, la ceasornicul din odăi, bătură trei... In sfârşit, pierzând răbdarea, începu să coboare încet spre eşire... Dar soarta îşi făcu milă de el.

Chiar la eşire se întâlni cu o brunetă înaltă şi subţire, învăluită într'un boa lung. Indată după ea urma un domn cu ochelari albaştri şi căciulă de blană scumpă.

— Pardon, — se adresă Vasilii Ivanovici doamnei. — Imi daţi voie să vă deranjez o clipă.

Doamna şi domnul se întunecară.

— Indată, — zise doamna către bărbat şi se duse cu Vasilii Ivanovici la becul de gaz. — Ce vrei?

—Am venit la tine... la dumneata, Nadina, cu o afacere, — începu Vasilii Ivanovici, bâlbâind. — Păcat că-i domnul ăsta, că ţi-aşi fi spus totul...

— Dar ce s'a întâmplat? Eu n'am timp!

— Ţi-ai găsit adoratori azi — şi n'ai când! Frumos, n'am ce zice! In ajunul Crăciunului dece m'ai alungat? N'ai vrut să trăeşti cu mine, fiindcă... fiindcă nu-ţi dădeam detsule mijloace pentru traiu... Iaca, se dovedeşte că n'ai dreptate... Da... Ţii minte biletul pe care ţi l-am dăruit la ziua ta? Na, citeşte! A câştigat şeaptezeci şi cinci de mii!

Dama luă în mână jurnalul şi cu ochi lacomi, speriaţi parcă, începu să caute depeşa din Petersburg... Şi o găsi...

In acelaşi timp alţi ochi, plânşi, tâmpiţi de durere, aproape nebuni se uitau într'o cutie şi căutau biletul... Toată noaptea căutară aceşti ochi şi nu găsiră. Biletul fusese furat, şi Olga Alexandrovna ştia cine l-a furat.

In aceiaşi noapte roşcovanul Nicolai Borisovici se întorcea depe o coastă pe alta, căuta să adoarmă, dar n'adormi până în ziuă. Ii era ruşine de palma aceia.

Trad. din ruseşte de A. FRUNZĂ

Gânduri

Natura e un templu printre stâlpii vii ai căruia se aud uneori cuvinte nelămurite; omul trece prin această pădure de simboluri care-l privesc cu ochi familiari.

Baudelaire

Cei care seara, după o zi de muncă, respiră, ştiu că aerul e lucrul cel mai bun de pe lume.

Ch. Louis Philippe

Omule! Marea îţi va plăcea de-apururi! Marea e oglinda ta: îţi vezi sufletul în nesfârşita desfăşurare a undelor şi spiritul tău nu-i o genună mai puţin amară.

Baudelaire

O! Natură!... Ce-ţi pasă ţie de Socrate? Cucuta creşte...

V. Hugo

Fiu al nebuniei, nu părăsi visul atunci când îţi creşte inima în piept; dar să nu ceri vieţei să semene visului.

H. Heine

Adevăr sau himeră, visul infinitului ne va atrage totdeauna şi asemenea acelui erou celtic care visând o femee frumoasă, toată viaţa a umblat în căutarea ei, omul care s'a aşezat o singură clipă să cugete asupra destinului său, poartă în inimă o săgeată eternă.

Renan

Un gând care se lasă pătruns de alt gând, nu e un gând adevărat.

A. Vinet

INTIMITATE

Pe balconaşul casei, unde-şi urmează de obicei în linişte cura ei severă de băi de soare, pisica mea Piculina se agită de data asta. Nu s'a ridicat, nu şi-a schimbat locul, dar svâcneşte din tot trupul cu ochii aţintiţi undeva în curte.

Mă uit prin fereastră. Pe o eşitură ornamentală a casei de alături, pisica vecinului îşi spală cuminte lăbuţele. E o pisicuţă albă, tânără de tot, aşa de mică şi blănoasă încât, când doarme uneori colac în adierea vântului, pare un enorm puf alb de pudră. Mai puţin măgulitor o compară, cred, pisica mea care-i îmblănită ceremonios în negru, numai cu un corect jabou alb la gât şi cu mănuşile obligatorii.

Dispreţul pe care i-l arată de obicei pisicei albe, îmi pare de data asta plin de duşmănie. Totuş, pisicuţa îşi vede de toaleta ei cu aerul cel mai nevinovat din lume.

Dar într'adevăr, nu-i numai atât. Aplecându-mă pe fereastră, descopăr jos, în curte, un musafir tărcat pe care l-am mai văzut şi în alte dăţi, dar numai din fugă, dând dosul pe lângă ziduri.

E motanul. Acum îl văd bine... Dar e oribil, Piculino! Parcă nici nu-i din neamul tău pisicesc. Are un cap de bufniţă, slut şi colţuros, cu ochi strâmbi şi neegali. Blana cu vrâste cenuşii şi galbene şi-a tăvălit-o desigur prin toate băltoacele şi prafurile maidanelor, cât o mai are şi aceea printre nenumăratele jupueli. Trebue să fie un motan vagabond, fără culcuş, furându-şi hrana din lăzile cu gunoi de pe la case... Parcă-i o întrupare de idol hidos aşa cum născocesc popii indieni ca să bage spaima în triburi...

Nu, nu-i aşa, nu te supăra, Piculino...

Sus, pisicuţa cea albă se spală înainte, atentă la lăbuţele ei. Motanul de jos stă cinchit, cu un umăr adus inestetic înainte, mişcând rar din coadă şi uitându-se încăpăţânat spre poartă. Falsă indiferenţă care nu amăgeşte gelozia pisicii mele şi nici nu descurajează triumful celeilalte. In unghiul obtuz format din cele trei pisici, s'a stabilit o atmosferă încărcată care ameninţă să se prelungească cine ştie cât timp în liniştea siestei de după-amiază a curţii.

Pisicuţa cea albă a început să se plictisească. S'a spălat conştiincios, şi-a schimbat locul de zece ori, s'a arătat în toate poziţiile, a epuizat toată cochetăria de care-i capabilă. Incepe să găsească monoton „fleurt"-ul ei prelungit. E tânără de tot şi n'a învăţat încă să cunoască toată rafinata gamă a unei plăceri negative.

Ea vrea puţină variaţie, oarecare mişcare. S'ar alerga prin curte cu motanul, aşa cum se aleargă încă prin casă cu copiii stăpânului, dar pentru nimic în lume n'ar consimţi să înceapă ea jocul. Ea trebue doar să se prefacă mereu că nici nu-l bagă în seamă pe motan, că nici nu-l ştie acolo, la doi paşi de ea. Trebue să facă aşa, ca el să înceapă jocul.

Are o idee... Işi face vânt de sus şi sare. Jos, în locul a două pietre mari scoase din pavaj, a crescut o tufă bogată de iarbă. Ca pe o saltea, pisicuţa cea albă se culcă în locşorul de verdeaţă, se tăvăleşte graţios de câteva ori, se ridică cu o ruşine de scurtă durată, se culcă iar, întinzându-se pe spate, lungind gâtul pe pietre şi agitând în sus labele ca un înotător în primejdie. Iar se ridică şi iar reîncepe, cu variaţii. Blana albă s'a umflat în jurul gâtului ca un boa de pene de struţ, coada pufoasă mătură de zor praful pe pietre...

Insfârşit! Motanul şi-a părăsit falsa indiferenţă şi presupusul interes care-i atrăgea privirea spre poartă. Jocul pisicuţii l-a captivat. Se apropie ca să vadă mai bine, însă cu discreţie, târâş, împingându-se cu umărul, prelingându-se pe burtă ca o reptilă. Priveşte încordat.

Pisicuţa neştiutoare îşi urmează înainte jocul, cu capul dat tot mai jos pe spate, cu labele în sus, cu tot trupul în vibraţie. Poate se sbate aşa şi în casă, pe covor, dar nu-i atunci decât un joc de răsfăţ, o glumă, pe când aici, în lumină şi cu privitori atât de atenţi, jocul devine o îndrăzneală peste margini, o sfidare, o exibiţie indecentă, iar motanul cel slut, cu ochi lui aşezaţi strâmb, cu gura prelungită la colţuri de jupueli, are într'adevăr râsul vicios al spectatorului de varieteu în faţa unui „număr" de senzaţie,

E o neruşinare pe care severa şi pudica mea pisică n'o va îngădui, n'ar îngădui-o decât doar sie-şi.

Ii simt bine indignarea când o văd dându-şi drumul pe scări ca un ghem svârlit, cu o mârâială grea de ameninţări. Pisicuţa cea albă care părea atât de neatentă la cele ce se petrec în jurul ei, a simţit îndată primejdia, s'a ridicat şi s'a tras îndărăt cu doi paşi, gata să pareze atacul.

A aruncat oare privirea spre motan, cerând ajutor? Sau acesta, de la sine, a găsit cavaleresc să intervină? Un pas înainte, doi colţi îngrozitori şi, ca o scăpărare, o palmă iute peste botul roz al Piculinei...

Umilinţă, pe care ambiţia pisicei mele are s'o răscumpere cu orice preţ. Are să fie o încăerare grozavă... Şi nu-i o săptămână de când pisica mea a venit cu o ureche ruptă care sângera încă...

Es în balcon, scobor în grabă scările şi împrăştii sgomotos pe învrăjbiţi. Numai Piculina nu s'a depărtat mult. O strig înapoi, o iau în braţe, o urc sus în odae şi o aşez lângă mine pe divan.

Sub aripa labei stângi, inimioara ei svâcneşte ca o bobină cu mecanism. Blana face roate de evantaliu în urma mânei pe care i-o trec încetişor pe spate. Trebue să scot de sub ea perna pe care stă, căci îşi implântă labele şi sfâşie mătasa cu căngile ghiarelor.

„Linişteşte-te, Piculino! N'a fost nimic..."

Fălcile i s'au adâncit în două gropi, sluţind-o. Cele două pete negre pe care le are sub frunte par două cearcăne de suferinţă omenească în jurul ochilor. Ciuleşte când o ureche, când alta, spre ceea ce-a lăsat afară, dar n'are gând de fugă şi asta-mi dă curajul să-i ţin un mic discurs consolator:

— Crede-mă, Piculino, n'a fost nimic. Linişteşte-te... Am văzut, v'aţi certat, dar n'ai motiv să te nelinişteşti. Crezi că-i în pericol dragostea ta? Eu ştiu, Piculino, că vă veţi împăca foarte uşor, chiar mâine. Te-a înşelat, dar nu poate fi duşmănie între voi. Duşmănia adevărată şi ireparabilă n'o creiază decât vorba. Voi n'aveţi grai, acesta-i blestemul cu care numai oamenii au fost loviţi. V'aţi certat, dar dispreţul şi batjocura voi nu vi le-aţi putut svârli în forma lor concretă, în vorba grea care nu se mai uită, în fraza usturătoare care se varsă ca un acid caustic peste carnea vie a inimii jignite.

„El nu ţi-a putut da nici o explicaţie pe care s'o controlezi apoi şi să-i dovedeşti minciuna. Nici nu ţi-a putut răcni acel „nu te mai iubesc" care doare ca un ascuţiş de pumnal înfipt.

„Piculino, voi n'aveţi nici râsul. Tu n'ai păstrat în auzul tău batjocura hohotelor care se pornesc atât de spontan şi de obraznic tocmai în clipa când suferi mai mult.

„Te-a înşelat? Dar tu poţi să-ţi tălmăceşti asta oricum. Deoarece el n'a putut vorbi, tu ai înaintea ta, deschis, un câmp întreg de supoziţii, din care poţi alege pe îndelete pe aceea care convine mai bine inimii tale bolnave, aşa cum alegi din grădină, când te doare stomacul, frunzuliţele pe care le ştii tu mai bine de leac.

„Poate n'a fost decât un capriciu, un moment de nebunie. Când graţia pisicuţei albe îşi va pierde farmecul noutăţii, el îţi va reveni ca înainte. Intre voi sunt doar legături trainice. Pisoii tăi de astă primăvară, cei cari n'au semănat cu tine, au avut blana vrâstată cu galben şi cu gris şi asta-i pentru tatăl lor o mândrie pe care cealaltă nu i-a dat-o încă, să sperăm că nu i-o va da. Un capriciu de câteva zile...

„Sau nu-l vrei uşuratec? Atunci spune-ţi că a făcut-o din răzbunare, gelos pe trecutul tău sau pe vre-o aventură închipuită... Nu-l vrei gelos şi rău? Atunci stai, poate fi şi altfel... Totul n'a fost decât o stratagemă, ca să-ţi aţâţe dragostea ta pe care şi-o închipuie slăbită... Aşa, Piculino, explicaţia asta nu numai că te împacă dar te şi măguleşte..."

Pisica s'a mai liniştit, într'adevăr. Lăbuţele şi le-a făcut iar de catifea şi le-a închis la piept ca pentru rugăciune. Moţăe, şi mângâerile mele încep iarăş să aibă preţ. Numai din când în când o convulsie îi mai scutură trupul.

„Poate-ai regretat, pisicuţo, în furia ta de adineauri, că nu te poţi descărca, aşa cum fac oamenii, într'o revărsare de vorbe rele care să-şi ajungă dintr'odată ţinta, să-i sfâşie în bucăţi amorul propriu pe care de-atâtea ori, cu delicateţa ta obişnuită, ai căutat să-l menajezi... Cu ce deliciu ţi-ai fi mânjit atunci dragostea ta pentru el cum ţi-ai fi deşertat, ca dintr'o pungă cu otrăvuri, toate micile rancune îngrămădite de-atâta timp în tine... Bucură-te că n'ai putut vorbi. El nu ţi-ar fi ertat izbucnirea ta niciodată. Pe când aşa, n'a fost nimic între voi... O privire de dispreţ, o părăsire de câteva zile, o palmă într'un moment de enervare, astea sunt lucruri care se uită repede, sau chiar deacum le poţi găsi scuze comode...

„Amăgeşte-te, Piculino, tu poţi. Oamenii nu pot, căci vorba are, din nefericire, înţelesul ei precis...

ALICE GABRIELESCU

Viaţa lui Barnum

Barnum, proprietarul „celui mai mare spectacol din lume", nu a fost cunoscut numai din panoramele care au făcut, zeci de ani de zile, atracţia centrală a „iarmaroacelor" din lumea întreagă. Se pare că gloria şi renumele său cel mare se datorează tot atât autobiografiei sale care a avut un succes ne mai pomenit de librărie, între 1855 şi 1889. Aproape un milion de exemplare s'au vândut tot în felul de ediţii, de la cele mai luxoase şi mai scumpe, până la cele mai populare şi mai ordinare. Reclama cărţii a fost făcută cu acelaş brio ca şi a panoramelor şi odată cu aceasta. Ast-fel se împărţea odată cu biletele de intrare şi o foaie în care laudele şi caldele recomandări pentru cumpărarea acestei aubiografii erau imprimate cu caractere mari şi în diferite culori. Iar când regele Kalakua din Havai a fost prezintat în circul din Madisonsquare, Barnum a făcut turul arenei alături de întunecatul monarc, într'o trăsurică deschisă împărţind ca dar de Crăciun o reclamă foarte frumoasă, anume făcută pentru acest scop.

Toată lumea civilizată de pe acea vreme a citit-o. In Rusia A. Herzen a recenzat'o, iar Turghenev o preţuia prea mult.

Dar ediţiile s'au epuizat şi numele lui Barnum nu mai amintea de cât spectacolul acela de bâlciu, cu voci care citeau viţei cu două capete şi alte distracţii de acelaş fel, căzute şi ele în desuetudine, căci gustul poporului s'a schimbat şi personalităţi ca aceea a lui Barnum sunt rare.

Dar iată că a apărut o nouă ediţie a acestei autobiografii, editată de George S. Bryan şi costând frumosul preţ de 2 quinei, adică aproape două mii de lei.

Cartea în două volume frumos imprimate se cumpără însă destul de bine şi presa cea mai serioasă din Anglia se ocupă de ea, ca de un document plin de viaţă şi de interes, căci Barnum da acolo un spectacol pasionant pentru toate generaţiile: luptele măreţe ale unei energii omeneşti cu soarta şi împrejurările vieţii, încununate de cel mai strălucit succes. Din lectura acestor volume, pline de însufleţire şi haz, se vede ce minunat talent de publicitate a avut Barnum şi ce psiholog al vieţii practice a fost. El îşi dădea seama pe deoparte de ce e în gustul publicului; iar pe de alta, ştie să prezinte numerile din spectacolul său în aşa mod în cât să creeze gustul pentru ele, chiar când el nu exista la public.

O imaginaţie prodigioasă în acelaş timp, un simţ al funambulescului, şi o putere de invenţie a numelor care întrece ori ce închipuire. Ce instinct sigur îl face să dea primului său pitic numele Tom Thums, iar celui al doilea Commodre Natt!

Şi încă la noi renumele lui Barnum n'a avut de cât un slab ecou. Dar în epoca victoriană toate drumurile Angliei după cele din America au fost colindate de procesiunea circului său şi toate zidurile acoperite de afişele reclamei sale, toate ziarele au reprodus chipul său genial, glumeţ şi ager în privire.

Evenimentele circului său erau evenimente de stat şi când grădina zoologică din Londra a vândut elefantul Jimbo lui Barnum, a fost cât p'aci să fie un conflict diplomatic între Anglia şi America.

O figură măreaţă, plină de contraste, amestec ciudat şi impresionant de candoare şi şarlatanism, de cupiditate şi generozitate, de trăsături de geniu şi îngustime de vederi, desfăşurată într'o povestire vioaie, extrem de amuzantă şi bogată în scene comice şi glume pline de spirit şi de haz. — I.

Pentru tot ce priveste „Adevěrul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6

Despre Minuni

de ANATOLE FRANCE

Nu trebue să zicem niciodată : „Minunea n'are fiinţă fiind-că n'a fost dovedită". Credincioşii ne-ar putea trimete la o mai deplină documentare. Adevărul e că minunea nu va putea fi dovedită nici azi, nici mâne, fiindcă a dovedi minunea ar fi a trage o încheere pripită. Un simţ adânc ne spune că tot ce cuprinde în sânu-i natura e potrivit cu legile sale sau cunoscute, sau tainice. Dar, chiar când n'ar ţinea samă de simţu-i, omul nu va putea niciodată să zică : „Cutare fapt e în afară de graniţele naturei". Cercetările noastre nu vor fi duse niciodată atât de departe. Iar dacă firea minunei e de a nu fi prinsă de cunoştinţă, orice dogmă care ar mărturisi-o, invoacă un martor pe care nu putem pune mâna, care va să rămâe în veci ascuns.

Minunea e o închipuire copilărească, care se spulberă de îndată ce mintea prinde să-şi facă o reprezentare sistematică a naturei. Inţelepciunea grecească nu se putea împăca nici de cum cu ideea minunei : Hipocrat, vorbind despre epilepsie, zicea: „Boala asta e numită divină. Dar toate boalele sunt divine şi purced cu toatele dela zei". Hipocrat vorbea ca un filosof naturalist. Raţiunea omenească nu e atât de înţelepţească în zilele noastre. Ceeace nu mă împacă pe mine e mai cu samă când se zice: „Nu cred în minuni, fiindcă nici o minune n'a fost dovedită".

Aflându-mă la Lourdes, într'un an, vizitaiu peştera în care erau atârnate, ca semn de tămăduire, o mulţime de cârji. Tovarăşul care mă însoţea, arătându-mi cu mâna asemenea trofee de bolniţă îmi şopti la ureche:

— Un singur picior de lemn ar fi cu mult mai doveditor.

Cu minte vorbă. Filosoficeşte însă piciorul de lemn n'ar avea mai mare valoare decât o cârjă. Dacă un observator cu o minte cu adevărat ştiinţifică ar fi chemat să constate că piciorul tăiat al unui om, într'o scăldătoare sau alt-unde-va a crescut de-odată la loc, el nu va zice: „Uite o minune". Ci : „O observaţie, singura până azi, tinde să ne facă a crede că, în împrejurări încă nedeterminate, ţesuturile unui picior omenesc au proprietatea de a creşte la loc, ca picioarele racilor de mare sau ale celorlalţi raci, ca cozile şopârlelor, cu mult mai repede însă. E un fapt al naturii, în opunere aparentă cu alte fape ale naturii. Această opunere purcede însă din neştiinţa noastră, şi vedem bine că fiziologia animalelor cată să fie alcătuită din nou, sau, mai drept vorbind nici n'a fost alcătuită până acum. Nu-s mai mult decât vreo două sute de ani de când ştim ceva despre circulaţia sângelui. De-abia-i un veac de când ştim ce-i aceea a respira".

Cred c'ar fi o oarecare cutezare să se vorbească aşa. Dar învăţatul n'are a se minuna de nimic. De altminteri nici un învăţat n'a fost pus până acum la aşa încercare şi nimic nu ne face să ne aşteptăm la vre-o minune de asemenea soiu. Tămăduirile minunate pe cari le-au putut constata medicii, cu toatele se împacă prea bine cu fiziologia. Până acum moaştele sfinţilor, fântânele şi peşterile sfinţite n'au lucrat nici odată decât asupra unor bolnavi atinşi de boli sau tămăduibile, sau susceptibile să treacă deodată. Văzutu-s'a însă vre-un mort înviat ? Şi chiar de s'ar vedea, încă n'ar fi dovedită minunea, decât dacă am şti ce-i aceea viaţă şi moarte. Ceeace suntem departe de-a şti.

Ni se defineşte minunea: „o abatere dela legile naturii". Nu cunoaştem legile astea. Cum să ştim atunci că un fapt se abate dela ele ?

—Cunoaştem însă unele legi.

—E adevărat c'am prins unele raporturi ale lucrurilor. Dar, necunoscând toate legile naturale, nu cunoaştem nici una, pentrucă ele se 'nlănţuesc.

— Ori şi cum, am putea constata minunea în şirurile de raporturi pe cari le-am prins.

— Cu o certitudine filosofică, nu. De altfel, minunea, tocmai şirurile de raporturi ce ni se par ca cele mai neschimbate şi mai bine determinate, le întrerupe mai puţin. Impotriva mecanicei cereşti, bunăoară, minunea n'are nici o putere. Asupra mersului astrelor n'are nici o înrâurire. Şi nici odată nu grăbeşte, nici nu întârzie o eclipsă calculată mai dinainte. In întunecimile patologiei interne, dimpotrivă, minunea este la largul ei, şi mai cu samă boalele nervoase îi plac mai mult. Dar să nu amestecăm o chestie de fapt cu chestia de principiu. In principiu, învăţatul e nedestoinic, nu-i meşter să descopere un fapt supranatural. Asemenea constatare presupune o cunoaştere deplină şi absolută a naturii, cunoaştere pe care învăţatul n'o are şi pe care nimeni nu a avut-o. Dacă nu voiu crede pe cei mai iscusiţi oculişti c'ar putea săvârşi tămăduirea miraculoasă a unui orb, cu atât mai mult nu voiu crede pe sfântul Mateiu şi pe sfântul Marcu, cari nu erau oculişti. Minunea nu se poate cunoaşte şi e necunoscută prin definiţie.

Invăţaţii nici într'un caz nu pot dovedi că un fapt e în opunere cu ordinea universală, cu alte cuvinte cu necunoscutul divin. Nici chiar Dumnezeu n'ar putea să facă asemenea lucru, decât doar stabilind o jalnică deosebire între manifestările generale şi manifestările particulare ale activităţii sale, decât recunoscând că face din când în când unele îndreptări sfioase operii sale. Decât lăsând să-i scape umilitoarea mărturisire că greoaea maşină pe care a întocmit-o, ca să meargă cu chiu cu vai, are nevoie pe toată clipa de amestecul făuritorului ei.

Ştiinţa însă e destul de destoinică să pue în legătură cu datele ştiinţei pozitive fapte cari par că n'au de-a face cu ele. Ştiinţa izbuteşte, foarte norocit uneori, să explice prin cauze fizice unele fenomene cari au trecut multă vreme drept minunate. Pe mormântul diaconului Paris şi-n alte locuri sfinte, vindecarea măduvei spinării s'a constatat. De când se ştie însă că leziunea măduvii spinării poate fi uneori simulată de isterie, asemenea vindecări nu mai minunează pe nimeni.

Ivirea unei stele nouă, acelor personagii mitice, căror Evanghelia le zice Magi, presupunând că faptul istoriceşte s'a întâmplat, ivirea unei asemenea stele, era negreşit o minune pentru astrologii din vrâsta de mijloc, cari credeau că firmamentul, ţintuit cu stele, nu era supus la nici o schimbare. Dar, adevărată sau închipuită, steaua Magilor nu mai e miraculoasă pentru noi, cari ştim că cerul e necontenit zbuciumat de naşterea şi de moartea universurilor, şi cari am văzut, în 1866, aprinzându-se de-odată în Coroana boreală o stea, strălucind timp de-o lună şi apoi stingându-se.

Această stea nu vestea fără îndoială pe Mesia. Dânsa dovedea numai că la o depărtare nemărginită de noi un cumplit potop mistuia o lume în câteva zile, sau mai curând o mistuise cândva, pentrucă raza care ne aducea vestea acestui dezastru ceresc era de cinci veacuri pe cale şi poate încă şi mai de mult.

Se ştie minunea dela Bolsena, făcută nemuritoare prin una din *Stanţele* lui Rafael. Un preot necredincios îşi făcea leturghia: când rupse o prescure pentru împărtăşanie, prescurea se umplu de sânge. Nu mai departe decât acum o decenie-două, Academiile ar fi fost foarte încurcate să lămurească un fapt atât de ciudat. Nimeni nu mai cată însă să-l nege de când s'a descoperit o ciupercă microscopică ale cărei colonii, aşezate în făină sau în aluat, au înfăţişarea sângelui închegat. Invăţatul care a descoperit-o, gândindu-se cu drept cuvânt că astea erau petele roşii ale prescurii dela Bolsena, numi asemenea ciupercă *micrococcus prodigiosus*.

Totdeauna va fi o ciupercă, o stea sau o boală, pe care ştiinţa omenească n'o va cunoaşte. De aceea, în numele vecinicei neştiinţi, ea va trebui totdeauna să tăgăduiască orice minune. Şi despre cele mai mari minunăţii să zică, ca despre prescurea dela Bolsena, ca despre steaua Magilor, ca despre paraliticul vindecat: Sau faptul nu-i adevărat, sau e adevărat, şi dacă-i adevărat, faptul e natural.

Din *„Le Jardin d'Epicur"*, de P. MUŞOIU

Dicţionarul anecdotelor celebre

Boscărie

Carl Hertz, celebrul iluzionist american, povesteşte că, într'o zi, la Louisville, la una din reprezentaţii, făcea şi boscăria cu moneda scoasă d'ntr'o portocală netăiată. El complica această boscărie scoţând piese din buzunarul unui băeţaş din sală.

Hertz recunoaşte astăzi că de obicei băiatul era un complice căruia îi punea înainte de reprezentaţie, un dolar de argint în buzunar.

O altă persoană din public, îi dădea lui Hertz un al doilea dolar pe care făcea un semn exact la fel cu semnul care-l făcuse pe dolarul băiatului.

Lucrurile au mers foarte bine până în clipa când copilul fu chemat pe scenă şi iluzionistul îi ceru să caute în buzunarul drept al pantalonului dacă nu găseşte cumva într'însul un dolar.

Băeţaşul şovăi, apoi, spre uimirea boscarului, scoase din buzunar un pumn de monede mărunte :

— Nu mi-au mai rămas decât nouăsprezece cenţi, domnule, zise el. Mi-a fost sete, şi-am băut un pahar cu limonadă.

(Candide)

Călătorie

— Domnul Baron e plecat în călătorie.

— In călătorie de plăcere ?

— Nu cred : a plecat cu doamna.

(Le Bonheur du Jour)

Judecată

Preşedintele : Eşti acuzat că ţi-ai asvârlit nevasta pe fereastră.

Acuzatul : Am făcut-o fără să-mi dau seama !

Preşedintele : Da, dar trebuia să te gândeşti că puteai să pui în pericol viaţa vre-unui trecător !

(Histoires du Palais)

Pudicitate

O tânără domnişoară citea o carte.

— Bine dudue — îi zise cineva — în cartea asta sunt o mulţime de pasagii scabroase.

— A! pe acelea nu le citesc...

Surpriză

Ca să-i facă surpriză nevesti-si, X îşi taie barba. Foarte mândru de această ispravă el se întoarce acasă. Ii deschide chiar nevasta, care-i sare de gât şi-l sărută.

— Aşa e că sunt foarte schimbat fără barbă ?

— Ah ! — făcu nevastă-sa, pufnind-o râsul, — nici nu te-am recunoscut !

(Histoires de boudoir et d'alcôve)

Câteva reflecţii ale lui Goethe

„Europe" în numărul din Iulie publică următoarea conversaţie între Goethe şi Friedrich v. Müller, transcrisă de acesta din urmă şi păstrată în însemnările lui asupra timpului petrecut împreună cu genialul poet german.

Marţi, 14 Dechemvrie 1808

„Am fost dela cinci până la şapte şi jumătate la Goethe. Incep, spuse el, să studiez în mod serios literatura franceză contimporană ca să pot schimba câteva idei serioase cu Francezii. Ce cultură imensă au traversat ei, într'un timp când noi nu eram decât nişte ţărani inculţi. Germania nu e nimic, dar fiecare German în parte e foarte mult. Şi totuşi ei cred tocmai contrarul. Germanii ar trebui să fie, ca şi Evreii, împrăştiaţi pe toată faţa pământului pentru ca să poată, pentru binele tuturor naţiunilor, să-şi desvolte calităţile pe care le au".

La 29 Aprilie 1818, v. Müller notează următoarele:

„De astădată el Goethe vorbi despre religie, despre morală, despre scopurile supreme ale Statului, cu o claritate şi cu o căldură pe care nu i-am cunoscut-o, până acuma. —Putinţa pe care noi o avem să înobilăm ori şi ce obiect sensibil şi să iubim materia cea mai inertă, unind-o cu ideia, spuse el—este cea mai bună garanţie a originii noastre suprasensibile...

Morala este o tentativă eternă de a face să domnească pacea între exigenţele persoanei noastre şi legile invizibilei împărăţii a spiritului.

Preceptele morale care, veşnic şi fără întrerupere, reapar sub mii de aspecte, sunt aportul misterios în viaţa noastră a unei puteri superioare. Desigur că fiecare traduce în felul şi în vocabularul său aceste formule, le adaptează în mod diferit la condiţiile meschine ale existenţii sale individuale şi, amestecând elemente impure, e aproape cu neputinţă să mai înţelegi sensul lor primitiv. Dar acest sens reapare totdeauna pe neştiute şi cercetătorul atent ajunge până la sfârşit să constituiască cu aceste precepte, un fel de alfabet al spiritului lumii". — P.

Cronica Şahului

CONGRESUL DE ŞAH DIN CAPITALĂ

Perioada ofuscă prin care a trecut mişcarea noastră şahistă e înlocuită azi printr'o fericită încurajare generală. Graba şi entusiasmul cu care şahiştii din toate unghiurile ţării au ţinut să participe în număr cât mai mare la importantele evenimente ce se succed, pun într'o frumoasă lumină munca prodigioasă a actualilor pioneri ai mişcării şi pecetluesc pentru totdeauna într'o strânsă şi roditoare acţiune, iniţiativa fericit inspirată a marilor noştri înaintaşi.

Răsplata celor ce au muncit, a celor ce au colaborat cinstit la opera aceasta uriaşă precum şi a tuturor amatorilor şi iubitorilor sinceri cari urmăresc cu dragoste şi devotament desvoltarea şahului românesc, e mare!, e nemărginită!... Şi ce poate fi mai de preţ ca inefabila bucurie ce te cuprinde la însufleţirea generală şi perfecta intimitate ce domneşte între toţi şahiştii şi la vederea celor 28 de jucători cari îşi măsoară, în linişte şi concentrare, forţele, punând la contribuţie inteligenţă, spirit şi talent, pentru acelaş scop, pentru unicul şi înălţătorul ideal al victoriei în cel de-al doilea campionat de şah al României Mari.

Victoria lor e victoria mişcării! Victoria mişcării e victoria naţiunii întregi care apare astfel mai mare, mai activă, mai profundă în concertul ţărilor civilizate din lumea întreagă!

* * *

Congresul s'a ţinut în sala bibliotecii „Camerei de comerţ", în ziua de Duminică 14 August.

In mijlocul reprezentanţilor tuturor cercurilor din ţară, d-l *M. Wechsler* vice preşed. în cercul de şah „Sf. Negustoresc" şi vice preşed. în comitetul „Federaţiei Române de Şah", a deschis şedinţa, mulţumind călduros participanţilor pentru bunăvoinţa cu care s'au grăbit să răspundă apelului comitetului organizator. Dl. *Dr. Muntean* — preşed. Cercului de Şah din Sibiu şi vice-preşed. în comitetul F. R. S., a prezidat mai departe şedinţa în locul d-lui *Mihail Sadoveanu*, Preşed. F. R. Ş. care nu a putut veni.

După ce s'a relevat munca depusă de către şahişti pentru organizarea celui de al 3-lea congres al F. R. S., cum şi celui de al 2-lea campionat naţional, s'a hotărât ca sediul şi comitetul federaţiei să rămână deocamdată aceleaşi până la o nouă adunare generală. S'a mai hotărât deasemenea susţinerea „Revistei de Şah" în care scop au donat imediat d-nii: *Cristian Leu* 5000 lei, *Ing. L. Loewenton* 3000 lei, *S. Herland* şi *Pop-Craiova* câte 2000 lei iar d-nii *I. Mendelssohn* şi *I. Gherasim* câte 500 lei.

S'a relevat cu această ocazie frumosul gest al Cercului de Şah din Timişoara care a contribuit cel dintâi cu suma de 10.000 lei pentru fondul campionatului şi mai ales iniţiativele strălucite ale d-nei Ing. *L. Loewenton* care a colectat suma de 16.000 lei şi a d-lui *Robert Herland* care a colectat suma de 3000 lei pentru acelaş fond.

Ne exprimăm aci — în numele tuturor şahiştilor din ţară — o deosebită recunoştinţă faţă de admirabilul gest al d-lui *L. Costiner*, care, în calitate de Preşed. al clubului, „Sfatul Negustoresc" a pus la dispoziţia jucătorilor cu o remarcabilă generozitate saloanele clubului, cum şi d-lui *Dr. Şt. Cerckez*, Preşed. „Camerei de Comerţ" care cu aceiaşi bunăvoinţă din totdeauna a pus la dispoziţia congresiştilor frumoasa sală a bibliotecii „Camerei de comerţ".

* * *

Din cauză că la concursul pentru campionatul României s'au înscris 28 de jucători, ei au fost împărţiţi în patru grupe astfel:

Grupa I Dr. N. Brody, G. Erdely, Zoltenghendler, M. Wechsler (Bucureşti) O. Damşescu, A. Winkler şi G. Alexandrescu.

Grupa II Dr. Alfred Roth, A. Lernovici, dr. M. Schapira, dr. I. Balogh S. Linţia, Adolf Roth şi I. Mendelssohn.

Grupa III A. Tyroler, Ing. L. Loewenton, Z. Proca, Iosif Roth, I. Gherasim, B. Mărculescu şi M. Wechsler (Constanţa).

Grupa IV Tocariu, E. Gaspar, I. Gross, H. Taubmann, Marton S. Herland şi Nae Dumitrescu.

Concursul a început Luni 15 August în sala de festivităţi a clubului „Sfatul Negustoresc" (Pasagiul Imobiliara).

Cei trei d'întâi mai bine plasaţi în fiecare grupă vor juca apoi între ei spre a se stabili cine va lua titlul de campion al României pe anul 1927/28 şi ordinea în care se vor împărţi premiile.

Vom da la timp rezultatul concursului pe grupe şi rezultatul definitiv. Felul cum decurg partidele apare zilnic în ziare.

PROBLEMA No. 41

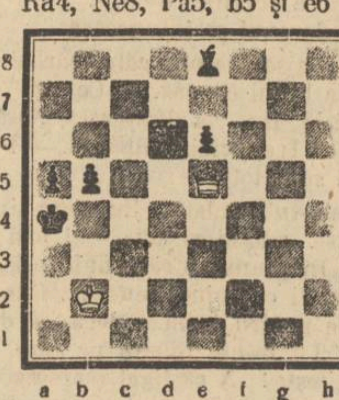
de **Isidore Fain** Ştefăneşti.

(inedită)

dedicată d-lui Camil Seneca

Negru (5 figuri)

Ra4, Né8, Pa5, b5 şi é6

Alb (2 figuri)

Rb2, Dé5

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 42

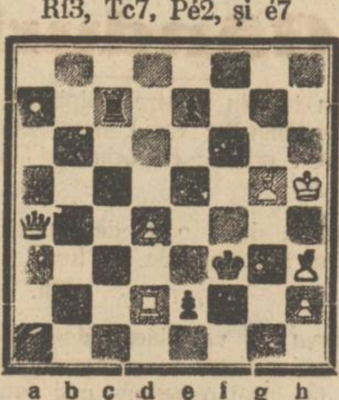
de **Isidor Fain,** Ştefăneşti.

(inedită)

Dedicată d-lui P. I. Negreanu

Negru (4 figuri)

Rf3, Tc7, Pé2, şi é7

Alb (7 figuri)

Rh5, Da4, Td2, Ng5, h3, Pd4 şi h2

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 21

Jucată la Olimpiada de şah dela Londra în luna Iulie 1927.

Alb: **Palau** (Argentina); *Negru:* **te Kolste** (Olanda).

1. Cg1—f3, Cg8—f6; 2. d2—d4, g7—g6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. Nc1—f4, Cf6—h5; 5. Nf4—é5, f7—f6; 6. Né5—g3, Ch5×g3; 7. h2×g3, Nf8—g7; 8. é2—é3, c7—c6; 9. Nf1—d3, é7—é5. Greşeală hotărâtoare, pe care maestrul argentinian o exploatează admirabil. 10. Th1×h7!, Ré8—f7; aceasta duce iremediabil la pierdere; singura şansă de a mai rezista ar fi fost é5 — é4. 11. Nd3×g6+!, Rf7×g6; 12. Cf3×é5+!!, f6×é5; 13. Dd1—h5+ Rg6—f6; 14. Dh5×é5+, Rf6—f7; 15. Dé5×g7+ şi negrul e mat în mutarea următoare.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Amantul de inimă

Max & Alex. Fischer

La cele dintâi cinci întâlniri pe care le-am avut, ea a intrat în cofetăria din str. Havre, totdeauna în altă toaletă. Trebue să fii foarte bogat ca să aspiri la mâna stângă a unei femei pe care vei fi silit s'o îmbraci. Când ai numai cincizeci de mii de franci, trebue să te resemnezi şi să fii sentimental.

I-am declarat : „Te iubesc".

La cele cinci întâlniri pe care le-am avut după aceia, am constatat cu bucurie că se poate mândri şi cu o importantă colecţie de pălării. Mi-a scăpat o declaraţie şi mai precisă : „Te ador". Nu m'am putut opri să adaog :

— Se pare că posedaţi o garderobă foarte bogată.

Ea dete din cap că „da", cugetă o clipă, ridică puţin căpşorul blond şi şopti :

— Imi lipseşte numai un mantou.

Incercai să-mi amintesc preţurile de la câteva magazine mari. După ce isprăvii de cugetat, întrebai :

— Vrei să fii metresa mea ?

* * *

Fanny nu mai avea nimic de refuzat. Trebuia să-i dăruiesc şi eu ceva.

— Draga mea, vreau să-ţi dăruesc un mantou.

— O ! Ce drăguţ eşti !

— Ai văzut mantoul acela care mi se părea pe gustul tău... Rue Joubert... E o croitoreasă... Costă 400 de franci... Nu e prea scump. Iată banii.

Deschisei portmoneul felicitându-mă că pe un preţ atât de mic am o metresă căruia nu-i mai lipseşte nimic.

Reîntors acasă, am trecut în carnetul de cheltueli : **Un mantou pentru Fanny, 400 franci.**

Când mi-am revăzut amica, din delicateţe n'am întrebat-o nimic. Insfârşit mă hotărâi :

— Şi mantoul ?

— Mantoul ? O ! Dragul meu, nu l'am luat. Inchipueşte-ţi că tocmai când vream să mă duc în strada Joubert, a venit lăptăreasa cu nota de plată. Nu-i plătisem de nu ştiu când. Ii datoram 320 de franci. Aşa că...

— Nu face nimic !

Seara, am notat iar în carnetul de cheltueli : **Rest la mantoul pentru Fanny, 320 franci.**

Revenind după douăzeci şi patru de ore, Fanny mi-a sărit de gât şi a început să râdă :

— Ah ! Dragul meu, n'am noroc. Ducându-mă, după plecarea ta, la croitoreasă, am trecut pe la mama... Stă în colţul străzii Caumartin... lângă bulevardul Haussmann... Era foarte fericită că m'a văzut ! Biata mamă ! Ii trebuiau tocmai 399 franci să-şi plătească chiria. Puteam să nu-i dau ? I-am dat !

Seara, am trecut în carnetul de cheltueli : **Rest la mantoul pentru Fanny, 399 franci.**

Experienţa face pe om prevăzător. Am sfătuit'o pe Fanny să trimeată servitoarea după mantou. I-am mai atras atenţia că are o înfăţişare foarte obosită şi în interesul sănătăţii am rugat'o să şeadă două zile în casă. Drumul cel mai scurt, pe la lăptărească şi mai cu seamă pe la mama ei, ar îmbolnăvi-o.

Sunând a doua zi la uşa ei, am aflat cu plăcere că nu plecase de-acasă de eri. Mi-a mărturisit-o chiar ea :

— Cine crezi tu, dragule, că a fost aseară pe la mine ? Simona. Am jucat cărţi până la patru dimineaţa. Şi sunt foarte fericită. Nu mă mai îndoesc că sunt iubită, că sunt iubită de tine. Am pierdut cât am poftit... Cei patru sute de franci pentru mantou şi îi mai datorez Simonei 127 franci.

* * *

Incheind luna Mai, am notat la începutul lunei Iunie : **Pentru mantoul lui Fanny, luna trecută : 2700 franci.**

Sunt om cu socoteală. Insemnez deci toate cheltuelile, zi cu zi :

Joi. — Pentru mantoul lui Fanny	625.—	frcs
Vineri. — Pentru mantoul lui Fanny	92.20	„
Sâmbătă. — Pentru mant. lui Fanny	1310.—	„
Duminică. — Pentru mant. lui F.	200.—	„
Luni. — Pentru mant. lui F.	5315.—	„
Marţi. — Pentru mant. lui F.	16.—	„
Mercuri. — Pentru mant. lui F.	287.—	„

* * *

A trecut luna August. Am intrat în Septembrie. Situaţia asta nu mai putea ţine. Nu că nu mai aveam pagini în carnet. N'ar fi fost grav. Dar nu mai aveam parale: Făcând adunarea, am aflat că mantoul lui Fanny mă costă până azi suma de 52.623 franci. Mai aveam, mari şi laţi, 425 franci. Dacă aşi fi voit să es cu Fanny gătită în mantoul făgăduit, ar fi trebuit să pun deoparte 25 de franci pentru preumblare şi cu restul de 400 franci să mă duc la croitoreasa din str. Joubert.

A doua zi triumfam :

— Ei bine Fanny ai primit mantoul.

— Da, l'am primit aseară. Dar unde am avut mintea când ţi-am spus că-mi place ? Căptuşeala parcă e de gata !...

— Sunt foarte mâhnit...

— O ! N'are nici o importanţă ! Simona a mâncat aseară cu mine. I l'am dat ei, mantoul, şi ea mi-a dat în schimb pieptenele ăsta.

Iţi dai seama ? Ocazie unică : aşa pieptene mai rar, deşi a dat numai 23 de franci pe el.

Nu ştiam ce să mai spun. Fanny mă strânse la pieptul ei, foarte tare, şi-mi şopti într'un sărut :

— Ce mult te iubesc, dragul meu ! Te am de şase luni, fără să-mi dărueşti măcar un mantou !... — A.

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre cărţile economice politice şi sociale:

Müller-Lyer: Die Familie, Die Zähnung der Nornen, Der Sinn des Lebens şi toate volumele din seria din: Die Entwicklungstufen der Menschheit.

Din colecţia: L'Elite de la Revolution: *Saint-Just:* Oeuvres (2 vol.). *Marat:* Correspondance, Pamphlèts. *Mirabeau:* Oeuvres, Discours. *Danton:* Discours civiques. *Robespierre:* Discours et Rapports. — *Fouquier-Tinville:* Requisitoires. — (toate în ediţie de lux).

In chestia femenină şi educaţiei copiilor:

Emma Adler: Berühmte Frauen der französischen Revolution. — *K. Bücher:* Die Frauenfrage im Mittelalter. *Ellen Key:* Missbrauchte Frauenkraft. *Louise Schroeder:* Mutter und Säugling in der Gesetzgebung. *Max Winter:* Das kind und der Sozialismus.

Din literatură: *I. Tourgeneff:* Lettres à M-me Viardot. — *Maxim Gorki:* Une tragique enfance. — En gagnant mon pain (memoires autobiographiques). *Anatole France:* Le lys rouge. — Thais. — etc. *Roland Dorgèles.* Les croix de bois. — Partir. — *André Gide:* Le retour de l'enfant prodigue, etc. etc.

Librăria C. Dobrogeanu-Gherea este singura care aduce cărţi de studii sociale, politice şi economice şi posedă în afară de acestea un depozit de cărţi din literatura cea mai aleasă

CĂRŢI ŞI REVISTE

N. N. TONITZA: Cronici fantaziste neliterare
Editura I. Brănişteanu

Preocuparea estetică — de data aceasta, însă, în cadru pur literar — este evidentă şi în „Cronicele fantaziste" ale domnului N. N. Tonitza. Citeşti cartea aceasta cu inima strânsă. Spovedaniile ciudate ale unui artist despre artişti, ne înfăţişează o viaţă şi-o sensibilitate nouă, ne descopăr substraturile emotive ale unei lumi în care mizeria se zbate în retortele cele mai groaznice ale meschinăriei omeneşti

E cu deosebire remarcabilă strădania domnului Tonitza de a-şi nota observaţiunile, controlându-le şi sintetizându-le într'un mediu atât de caracteristic şi atât de puţin cunoscut.

Boema noastră artistică îşi gradează incultura şi răutatea după necazurile vieţii. Invidia şi încrederea nelimitată în posibilităţile indiscutabil superioare ale talentului său, face pe artistul mediocru să nu se poată ridica mai sus de sine.

Cabotinii artei noastre şi ridicolul amatorilor îngâmfaţi, dar total lipsiţi de gust, găsesc în paginile domnului Tonitza o admirabilă oglindă.

Insă ironia adesea-ori subtilă a autorului nu va dezrădăcina din sufletul contemporaneităţii ceeace secolele n'au putut smulge din firea artistului.

Există un cabotinism latent în orice artist. Atârnă numai de educaţia ce-şi apropie şi de puterea lui de voinţă să facă să tacă într'însul pornirile degradatoare. Sentimentul estetic trebue activat şi în viaţă, nu numai în artă.

Domnul Tonitza e un mare artist. Desvăluindu-ne sufletul unor oameni pe care d-sa îi cunoaşte atât de bine, a îmbrăcat în aforism cugetarea unui sceptic. Stilul „Cronicelor fanteziste" manifestă ferme năzuinţi spre eleganţă, claritate şi plasticitate. Forma îngrijită, şi — când trebue — intelectuală, complectează pretutindeni eforturile spirituale ale autorului. — *H. B.*

HENRY BARBUSSE: Les Judas de Jésus
edit. Flammarion Paris

Este demnă de remarcat stăruinţa pe care o pun scriitorii laici în cercetarea problemelor religioase. Marile transformări sociale moderne, pot avea un substrat economic. Impulsul politic n'ar fi suficient să explice amploarea mondială pe care tind s'o ia unele mişcări; comunismul, caşi fascismul, e supus şi legilor psihologice, pe care Sorel le-a cuprins în ceeace el numeşte „mitul religios". In adevăr, fără acel instinct de idealizare, fără acea sete a absolutului — care se manifestă şi în cele mai ignorante mulţimi, nu s'ar putea lămuri acţiuni colective care, prin sacrificiu şi teroare, vor să supună unui popor sau întregii omeniri o dogmă considerată ca salvatoare.

Inainte, religia avea imperativul orb al credinţei ca mijloc de dominare. Dorinţa de cunoaştere era satisfăcută prin mitologii naive ori mistere rituale. Azi, peste stratul viu al superstiţiilor şi al credinţei religioase, se afirmă imperativele social economice şi elementele raţionale ale ştiinţei. Pentru spiritele cultivate, sociologia şi ştiinţa sunt suficiente pentru alcătuirea unei *credinţi active*. Mulţimile, care mai sunt fetişiste, care păstrează încă nevoia „adorării divine", nu pot fi mişcate spre idealurile positive decât prin aceleaşi metode de sugestie religioasă.

Iată de ce Revoluţia are şi ea aspecte mistice. Neputându-se înlătura simbolurile milenare ale unei religiuni, gânditorii moderni şi conducătorii sociali tind să adaoge la concepţiile lor raţionaliste elemente din vechile religiuni. Cel mai evident exemplu îl găsim în modul de interpretare positivă a creştinismului. Henri Barbusse, în studiul său *Les Judas de Jésus*, — care e un fel de comentariu la opera lui anterioară: *Jésus*, scrisă în versete evanghelice — ne dovedeşte o erudiţie capabilă să sesizeze adevărul raţional cuprins în massa controverselor teologice. Religia nu mai e un domeniu rezervat erudiţiei scolastice. „Ştiinţa istorică, scrie Barbusse, a pătruns în cele din urmă în domeniul Istoriei-Sfinte, şi o tratează aşa cum este ea în realitate: ca o parte din Istoria-generală. Critica textelor religioase a scăpat de o sclavie, altădată odioasă şi, nu de mult, ridicolă; ea şi-a cucerit independenţa şi, astăzi, lumina pătrunde în tainiţele faptelor şi doctrinelor sacre, ţinute închise cu atâta grijă".

Barbusse a întreprins cu această metodă studiul asupra originilor creştinismului, pentru a ne arăta că documentările dogmatice ale Bisericilor sau răstălmăcirile exegetice nu mai merită azi nici o încredere. Ţinând seama numai de ceeace poate fi recunoscut de raţiune ca fapt istoric sau ca semnificaţie general-omenească, Barbusse expune în partea a doua a studiului, „adevărata lecţie a lui Isus", arătând că n'a existat numai un Iuda, ci nenumăraţi Iuda — „care, de douăzeci de veacuri, trădează şi vând în fiecare zi pe învăţătorul lor". Omul de azi are de ales între Dumnezeu şi Revoluţie. Barbusse încadrează în Revoluţie *divinitatea umană*, făcând din Christ expresia cea mai pură a acestei divinităţi. Invăţământul vieţii lui Christ e cuprins în marile destine colective. Integrarea creştinismului în cadrele socialismului ar fi, după părerea noastră, o operă esenţială — dacă s'ar evita astfel cele două primejdii cuprinse în orice dogmă socială: forţa şi intoleranţa. Barbusse ar vrea să ne convingă că adevăraţii comunişti sunt creştinii — şi această concluzie extremistă umbreşte o carte în adevăr admirabilă. — *E. Relgis.*

PAUL HAZARD: Viaţa lui Stendhal
Librairie Gallimard, Paris. — La Hasefer, Bucureşti)

Autorul povesteşte vioi şi colorat viaţa lui Stendhal, redând şi analizând cu pătrundere caracterul lui. Vedem astfel mediul în care Henri Beyle, născut la Grenoble la 23 Ianuarie 1783 a fost crescut, ni se evoacă figura tatălui său Cherubin, membru al Parlamentului, a bunicului său Gagnon, medicul, a mătuşilor Seraphie şi Elisabeth. Tânărul, rămas fără mamă dela 7 ani, urând pe tatăl său — nu-l va iubi niciodată — intră la şcoala centrală din Grenoble, unde e printre cei mai buni elevi. Trimis la Paris să urmeze şcoala politechnică, soseşte la 18 Brumar, se îmbolnăveşte, şi mulţumită vărului Daru găseşte o slujbă la ministerul de războiu.

Primul consul — Napoleon — a hotărît să intre în Italia spre a alunga pe austriaci, şi toată lumea se pregăteşte pentru această campanie. Tânărul Henri Beyle primeşte mai târziu ordinul să plece la Milano, unde se afla cartierul general al armatei de rezervă. Călare, pleacă, şi la eşirea din Geneva se întâlneşte cu căpitanul Burelviller. Fac drumul împreună, trec marele Saint-Bernard şi pentru întâia oară Henri Beyle intră în acea capitală lombarda care-l seduce, îl farmecă, îl îmbată, şi care va fi de-a pururea — cu toate lipsurile băneşti, cu toate hărţuielile poliţiei în zilele rele, oraşul lui de predilecţie. Nu poate suferi atmosfera de biurou şi cere să fie trimis pe front. E numit sublocotenent la regimentul 6 dragoni. Curajos până la îndrăzneală, dar însetat de independenţă, de libertate, nu avea în el sânge de războinic. Fire neliniştită, romantică, exaltată, viaţa militară nu-l prindea. Invaţă italiana şi clarinetul, se îndrăgosteşte de Angela Pietragrua, care-l dispreţueşte şi trăeşte în Italia doi ani, de suspine, lacrimi, elanuri amoroase şi melancolie. Părăseşte armata şi se întoarce la Paris.

Sarcastic, subversiv, paradoxal, dispreţuindu-şi compatrioţii, vrea să devie un nume cunoscut şi glorios. Scrie o piesă în versuri şi-şi creiază o filozofie de dominaţie. Dar simţirea lui bolnavă, îl exasperează. Porneşte în căutarea unui „suflet frumos", pe care-l găseşte, rând pe rând, la Victorine Monnier, la verişoara Adela, în sfârşit la Mélanie Louason, actriţă. Lipsit de bani, se duce după ea la Marsilia, o părăseşte şi intră vânzător la băcănia Meunier & Co. (Paul Arbalet a scris o carte întreagă asupra acestei epoci, *Stendhal băcan sau nefericirile Melaniei*).

Intoarcerea la Paris coincide cu începerea războiului între Prusia şi Franţa. Numit la 29 Octombrie 1806 funcţionar la ministerul de războiu, şi plecând pe urma armatei, se stabileşte la Brunswick, comandant al pieţii. Doi ani, în belşug, trăeşte aci Stendhal. Trece prin Viena şi la întoarcere, în 1810, e numit „inspector al contabilităţii, mobilierului şi clădirilor Coroanei". E trimis în Rusia. Vede incendiul Moscovei şi ia parte la retragerea din Rusia. Intors la Paris, e cuprins de dorul Italiei pe care o vede de două ori, în 1811 şi 1813. La căderea lui Napoleon, repudiază Franţa şi se stabileşte la Milan. Işi cutivă „eul" şi afirmă faimoasa teorie a Egotismului. Dar moartea tatălui său, dela care aştepta o moştenire, îl desamăgeşte. Lipsit de mijloace, poliţia austriacă din Milan îi face mizerii. Rupe legătura cu Angela Petragrua şi se îndrăgosteşte de văduva unui ofiţer polonez, Matilda Visconti. Pleacă la Londra, se întoarce la Paris, spiritul lui cucereşte saloanele. Vizitează Neapole, Roma, Ferare, Veneţia, trece iar prin Milano şi se înapoiază la Paris. Scrie *Racine et Shakespeare, De l'amour, Les promenades dans Rome, La vie de Rossini, Armance, Le Rouge et le Noir.* E numit consul la Triest, apoi la Civita-Vecchia. In 1833 face o călătorie la Paris şi pe vasul care scoboară Ronul, dela Lyon la Avignon, se întâlneşte la înapoiere cu George Sand şi Musset, în drum spre Veneţia.

Dela 1836 la 1839 trăeşte la Paris, unde scrie *Les mémoires d'un touriste* şi *La chartreuse de Parme*. Inainte de a se întoarce la Civitta-Vecchia Balzac îl descoperă şi îi anunţă gloria. Dar nu mai are timp să se bucure de succes. Sănătatea îi e sdruncinată şi moare la Paris la 22 Martie 1841, lovit de apoplexie, în vârstă de 58 de ani. — *A.*

ULTIMUL ROMAN AL LUI WELLS, MEANWHILE: The Picture of a Lady

E vorba în adevăr aci de o doamnă, căci romanul începe cu descrierea vieţii pe care o duce o tânără femee, Lady Catherine, pe coasta de Azur în mijlocul unei societăţi pe care Wells o redă cu strălucirea şi puterea lui de evocare bine cunoscută şi care formează decorul acestei tinere şi svelte femei în divorţ cu soţul ei. Dar intriga între Philip Rylands, soţul eroinei, şi Puppy Clarges este numai un prilej de împăcare, explicaţii şi teorii asupra moralei sexuale, între cei doi soţi. Acţiunea însă nu începe decât de aci înainte. Philip îşi are averea în minele de cărbuni din Anglia şi el pleacă lăsând pe Lady Catherine pe Riviera unde trebuie să nască un copil şi să scape viaţa unui fascist italian, altă istorie pe lângă acea a eroului şi a eroinei.

Philip se întoarce după ce se naşte copilul, iar toată acţiunea romanului este greva generală a minierilor englezi din 1926, petrecută între sosirea şi plecarea lui Philip în şi din Anglia povestită, comentată şi constatată, analizată de către acesta în lungi şi amănunţite scrisori către nevasta sa. Romanul după cum se vede e un pretext pentru exprimarea opiniilor politice şi evocarea unor aspecte din civilizaţia britanică actuală de către Wells. Povestirea e lipsită de unitate şi legătură, iar caracterele sunt abia schiţate, construcţia romanului e cu totul neglijată, e mult inferior altor romane ale lui; totuşi cartea este foarte interesantă şi cititorul în potriva ori cărei aşteptări este pasionat pentru reacţiunea eroului la aceste evenimente, care sunt totuşi atât de recente şi de prezente în sufletul tuturor. — I.

Anthologie des conteurs hongrois d'aujourd'hui
edit. Rieder, Paris

Prin mijlocirea unei edituri franceze, ne este dat să cunoaştem literatura modernă a unei ţări vecine. In colecţia „prozatorilor străini moderni", pe care o dirijează cu largă înţelegere *Lon Bazalgette*, au mai apărut două antologii. Una alcătuită de E. Dermenghem şi Mahommed el Fasi, intitulată *Contes Fasis* (povestiri marocane); alta, compusă de L. Blumenfeld: *Antologie des Conteurs Yidisch.* O altă antologie a povestitorilor chinezi de azi, se află în pregătire la aceiaş editură.

In râvna noastră de a cunoaşte mai de aproape aportul cultural al naţiunilor, antologiile sunt prima etapă în studiul culturii universale. Istoriile literare nu ne pot da decât o frescă de ansamblu. Dar nu ne familiarizăm cu atmosfera spirituală a unei ţări, cu decorul şi moravurile ei specifice — decât prin lecturi directe. Dacă antologia e alcătuită cu pricepere, fără alte criterii decât ale valorii literare şi ale expresiei caracteristice, ea este binevenită. Căci sunt şi antologii „oficiale" care vor să ne impună nume aurite şi aspecte convenţionale.

Antologia povestitorilor unguri moderni, alcătuită şi tradusă de *Ladislas Gara* şi *Marcel Largeaud*, cu note bio-bibliografice sugestive de *Béla Pogany*, e înadevăr isbutită. In ea sunt cuprinşi mai ales autorii unguri care au fost nevoiţi să părăsească patria lor, din cauza tiraniei politice. Lipsesc câteva nume, cunoscute însă mai mult prin operele lor poetice. Autori ca Mihaly Babits, Sandor Barta, Lajos Biro, Jeno Heltai, Fr. Karinthy, Kassak, Kosztolanyi, Akos Molnar, Ferenc Molnar, Zsigmond Moricz, T. Raith, Strém, D. Szabo, Dezsö Szomory, Jenö Tetsanszky, sunt cuprinşi în această antologie ca „la o întâlnire ideală". Fiecare din ei a venit „cu visiunile şi halucinările, cu fantezia şi amărăciunea, cu nota emoţiunii sale omeneşti, simplă şi profundă. Ei nu sunt autori de salon, ci artişti cari au trăit şi au suferit. Cu felurimea temperamentelor lor, ei alcătuesc un buchet de originalităţi bogat nuanţate".

Un scriitor francez spune că această antologie „face impresia unei descoperiri ce-i deschide vaste orizonturi asupra sufletului unui popor puternic şi nenorocit".

Ne gândim, la rândul nostru, că o antologie a prozatorilor români moderni şi-ar avea locul în colecţia editurii Rieder, cu aceleaşi drepturi. Atâtea nume, trecute în istoria literară română, ar da unui traducător capabil, dublat de un spirit critic european, prilejul de a revela lumii, pe calea limbii franceze, aspecte sufleteşti şi valori literare demne de a fi cunoscute. — *E. R.*

Misiunea Intelectualilor

In numărul de Iulie (No. 7) al revistei parisiene *Evolution*, consacrată problemelor internaţionale, d-l Eugen Relgis publică un articol: *La mission des intellectuels*, în care arată cât de mult s'ar preciza ştiinţa sociologiei, dacă ea ar fi întemeiată şi pe biologie. Umanitarismul va intra astfel în faza pozitivistă. „Idealurile întemeiate pe realităţi naturale nu pot fi sdruncinate ca idealurile metafisice".

Intelectualii au de îndeplinit un rol social nu numai prin activitatea lor literară, estetică sau ştiinţifică; ei trebue să pătrundă în marea arenă a *acţiunii* sociale, străduindu-se să elibereze mulţimile şi de sclavia spirituală, nu numai de acea economică. „Cultura fără omenie, este o sângeroasă zădărnicie". Menţinută în domenii inaccesibile mulţimii, cultura e un non-sens. Cultura trebue umanizată, fără să fie restrânsă sau trivializată. Intelectualii au să dea preponderenţă manifestărilor interioare ale omului, luptând pentru idealurile lui permanente şi integrale. Pentru acţiunea social-politică (economică) rolul intelectualului e acel de a evita tiraniile de clasă.

Urmează apoi o cercetare a „gândirii biologice" şi o polemică pe această temă cu profesorul G. Marinescu. Ceiace este sistemul nervos faţă de celelalte organe, sunt intelectualii faţă de restul omenirii: îndrumători, care trebue să menţină echilibrul între toate tendinţele vieţii sociale. Paralelismul dintre sistemul nervos într'un organism şi intelectualii în societate, poate părea arbitrar. El înlesneşte însă prezintarea unor probleme a căror concluzie decisivă e în realizarea pacifismului şi internaţionalismului prin acei numiţi „servitori ai spiritului".

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer", din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) S'A REDESCHIS şi invită pe toţi iubitorii cărţii să treacă să vază interesantele noutăţi literare aduse din voiajul făcut în străinătate de către conducătorul librăriei.

Intrucât priveşte expoziţia cărţii franceze de artă, ţinem să înştiinţăm depe acum pe cititorii noştri că va fi o manifestare deosebit de interesantă atât prin marile casse de editură cari vor participa cât şi prin faptul că această primă expoziţie a cărţii franceze de artă va fi organizată sub auspiciile lui „Maison du Livre Français" care acum câţiva ani a organizat şi expoziţia cărţii franceze dela „Maison des Français".

In numărul viitor vom începe publicarea listelor noutăţilor literare franceze şi germane.

Preţurile zilei sunt: francul francez lei 6.50—7, marca 38 lei cu reducerile stabilite pentru comenzile mai mari.

Serviciul de procurare de cărţi străine: Procurăm în 10—15 zile **maximum**, orice fel de cărţi sau reviste franceze şi germane. Executăm comenzile numai în urma unui mic acont, restul ramburs.

D. I. Suchianu: DESPRE AVUŢIE
(edit. Casei şcoalelor; 200 pag.)

O cruce e un simbol. E simbol de sanctitate. Vederea ei trezeşte o atmosferă de sentimente religioase. E un semn concret, care însă-i reprezentativ pentru o întreagă şi complexă situaţiune.

O bucată de fer este un obiect material. Nu-i simbol. E lucru, pur şi simplu. Nu are un *sens* ascuns. Este — cum se zice în terminologia filosofică — nu o valoare, ci o realitate.

Avuţiile ocupă un loc intermediar între lucruri şi simboluri, între valori şi realităţi. Au particularităţi care ţin dela fiecare, şi se deosibesc în unele privinţi, de amândouă.

Şi iată cum.

Simbolurile se disting prin aceea că nu-s acumulabile. De pildă o sută de cruci nu fac mai multă sanctitate decât una singură sau mai puţină decât o mie. Pe când o sută de bucăţi de fer de un kilogram fac mai multă greutate şi massă materială decât una singură.

Inacumulabilitatea e semnul caracteristic al simbolurilor, al vlorilor religioase, estetice, politice, morale. Acumulabilitatea, înfăţişarea *cantitativă*, e trăsătura osebitoare a realităţilor de care se ocupă ştiinţele exacte.

Există însă valori cari se bucură de însuşirea acumulabilităţii rămânând totuşi simboluri. Şi acestea sunt: *avuţiile*.

O mie de hârtii de câte o sută de lei fac mai multă bogăţie decât una singură. Intocmai ca în lucrurile propriu zis materiale. Şi, cu toate acestea, avuţiile rămân simboluri. Despre monedă, economiştii înşişi o spun expres: este o emblemă exterioară pentru a cristalisa, un sentiment general de încredere publică. E un simbol de credinţă colectivă.

Dar nu numai moneda, ci orişicare „marfă" are acest caracter de simbol, dependent în ultimă analiză de o anumită stare de opiniune. Astfel, carnea de porc care, fiziologiceşte este totdeauna un aliment, în schimb, economiceste poate să fie sau să nu fie, — după credintele care domnesc în societatea respectivă; într'una creştină, este; într'o alta, evreiască, nu.

Există lucruri care la un moment dat au fost, s'apoi au încetat de a mai fi o marfă. Astfel, bunioară, slujbele. Era o vreme când „oficiile" erau „patrimoniale". Azi „opinia morală" se scandalizează de o asemenea concepţie. O magistratură a rămas un simbol de putere politică şi o valoare morală. Caracterul, suplimentar, de marfă şi l'a perdut. Şi aceasta pentrucă un lucru este sau nu este bun economic după cum „conştiinţa publică" le consideră sau nu acumulabile şi fungibile.

Această situaţie sui generis, la graniţă între simboluri şi cantităţi, pe care o au valorile de avuţie,—face să existe, alături de logica raţională şi de mentalitatea simbolistă, o logică intermediară, care după acum s'ar putea numi *logica economiei*.

Homo œkonomicus a arătat, de totdeauna, o predilecţie pentru exprimarea cantitativă. Dar cantităţile mânuite de el nu-s tocmai la fel cu cele matematice. Iată un exemplu crucial.

Există o teorie economică beneficiind azi de un credit unanim. Este aceea a „utilităţii finale". Iată cum este ea descrisă în cel mai clasic manual.

Pentru a determina valoarea unui bun economic, bunioară al apei, ne facem următoarea socoteală. Avem un puţ. Din acesta scoatem o primă găleată de apă care ne va servi la băut. Apoi o a doua în care vom fierbe mâncarea; apoi o a treia pentru spălat; o a patra pentru frecat duşumelele; o a cincea pentru udat florile; o a şasea găleată —, nu vom mai scoate din fântână, căci nu vom mai găsi vreo altă utilitate nouă, oricât de mică, în stare să egaleze osteneala de a umple o nouă găleată.

Să presupunem acum că găleata No. 1 se răstoarnă. Vom spune oare că suntem de acum nevoiţi să ne stingem de sete? Nici de cum. Vom sacrifica nu prima satisfacţie, ci cea din urmă, cea mai neînsemnată. Aşa că utilitatea „finală" a apei este egală şi se măsoară cu utilitatea celei mai puţin utile dintre porţiunile de apă extrase din fântână.

Aceste socoteli sunt, sufleteşte foarte normale. Dar cât de bizare apar ele dacă le privim dintr'un punct de vedere mai riguros matematic. Aşa dar, iată niste obiecte — găleţile de apă — materialmente identice şi touşi economiceşte deosebite! Dar nu e numai atât. In aritmetică, valoarea *totală* e totdeauna egală cu suma tuturor elementelor componente. Or, aci, valoarea totală a sumei este egală cu valoarea celei mai mici cantităţi din sumă! Stranie contabilitate! Sau, în cel mai bun caz, valoarea *finală* ar putea fi egală cu *media* diverselor elemente. Vom avea în bună logică matematică, o valoare finală mai mică decât aceea a găleţii No. 1, dar mai mare ca aceea a găleţii No. 5. In aritmetica însă a cantităţilor economice, lucrurile se petrec altfel. De ce? Pentrucă valorile de avuţie nu-s decât pseudo-cantităţi. Se disting de cele adevărate prin aceea că păstrează încă un vag aspect iraţional de simbolism; dar se disting de simboluri prin aceea că sunt, ca şi cantităţile, eficace acumulabile.

Există, în domeniul gândirii şi practicei economice, un fenomen interesant şi ciudat, care, mai bine ca orice, ne arată cum mentalitatea lui homo oekonomicus oscilează dela logică cantitativă la iraţionalism de simboluri. Şi este fenomenul zis al „inflaţiunii". Un exemplu îl va defini.

O sută de cruci — spuneam mai sus — nu fac nici mai multă nici mai puţină sanctitate decât una singură sau decât o mie.

In schimb, un miliard de tone de cărbune face de exact un miliard de ori cât o tonă de cărbune.

Dar în domeniul avuţiilor?

De bună seamă, un miliard de hârtii de o mie de lei fac *mai multă* avuţie decât una singură. Dar... *nu de exact un miliard* de ori cât o singură hârtie; ci... mai puţin...

Acesta e misterul care se cunoaşte sub numele de „inflaţiune". Mecanismul ei constă dintr'o *recădere* dela logica cantitativă (unde acumulabilitatea e nemărginită) la logica simbolistă (unde acumulabilitatea e imposibilă).

Aşa încât, ceeace determină valoarea avuţiilor este o anumită *mentalitate publică* care, prin oscilaţiile ei între logică şi simbolism, între inflaţiune şi deflaţiune, păstrează bunurilor economice o *oarecare* acumulabilitate, care nu-i infinită ca aceea a lucrurilor fizice, nici însă inoperantă, ca aceea a purelor simboluri.

Astfel definită economia, ea este pusă într'un cadru esenţialmente social. Avuţiile se nasc, dispar, cresc sau scad în valoare, în funcţie de mediul social unde ele circulă, de sentimentele colective, de opiniile publicului, de modele şi capriciile grupului. Societatea — conştiinţa colectivă — e care acordă sau retrage *permisurile de acumulabilitate*. Ea e care le dă eficacitate mai mare sau mai slabă. Ea e care determină — aci ca în toate — conduitele oamenilor. Căci fenomentul economic — fenomen în primul rând social — este o anumită purtare a indivizilor faţă de acest lucru special care este *acumulabilitatea simbolurilor*.

x

Şi aceasta ne face să deslușim ce este o *regulă* economică. Intr'o societate oarecare, anumite obiecte beneficiază, din partea opiniei colective, de un larg permis de acumulare altele, dimpotrivă, sunt tratate cu defavoare din acest punct de vedere al acumulabilităţii. Aşa bunăoară în evul mediu, cine s'ar fi încumetat să facă agricultură în stil mare, s'ar fi ruinat. Numai plugăria mică ţărănească putea da câştiguri. Pe vremea aceea spre deosebire de azi când „exploatarea mare expropiază pe cea mică", dimpotrivă, aceasta din urmă o concura cu succes pe cea dintâi. De ce? Pentrucă orice societate are permisuri, şi, invers, *tabu*-uri de acumulare. Regulele sociale care guvernează avuţiile nu diferă deci în esenţă de aceiea care guvernează valorile religioase, morale, politice.

Şi astfel, o *concepţie sociologică obiectivă*, aşa cum Durkheim a elaborat pentru religie, drept, morală, artă, politică şi educaţiune —, este posibilă şi pentru definirea economiei.

O aplicare a metodei şi postulatelor durkheimiene la faptele de avuţie —, Durkheim spunea că nu s'a făcut încă, şi acum câţiva ani, discipolul său Bouglé o repeta.

Lucrarea aci recenzată îşi propune să încerce această adaptare a concepţiei şcolii sociologice franceze la faptele economiei.

Cartea cuprinde un prim capitol, mai lung, cu o definiţie generală a avuţiei. Apoi unul întitulat „logica economiei", unde se descrie teoria cunoaşterii specifică lui homo oekonomicus. Celelalte capitole sunt aplicaţii ale acestei concepţiuni. Se studiază noţiunile de câştig, de eveniment şi de capitalism.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Statutul scriitorilor

Scriitorii din lumea intreagă s'au intrunit din nou, în congres internaţional la Bruxelles, în decursul lunei Iunie. Scopul societăţii P. E. N. Club este de a reuni pe toţi scriitorii, independent de limbă şi în afară de politică, în scopul unei înţelegeri şi a unui ajutor reciproc. Sunt pâuă în prezent 35 de secţiuni naţionale.

Duhamel propune o moţiune prin care se prevede că relaţiile literare să rămână independente de viaţa popoarelor şi ca operele de artă să fie respectate în timp de războiu.

Singurul care a opus o obiecţiune acelei moţiuni a fost delegatul ungur Radet care şi-a exprimat îndoiala asupra eficacităţii ei.

La aceasta d. Duhamel a răspuns că trebuie să avem incredere în izbânda unei idei când aceasta e dreaptă.

Se pare că aceste congrese internaţionale au servit mult la trezirea şi afirmarea conştiinţii scriitorilor ca o categorie socială ce trebue să pretindă la un statut al drepturilor şi situaţiunii sale morale şi materiale în societate. In Franţa s'a început în acest scop o mişcare serioasă şi susţinută de către d. Fernand Vanderem, precum şi de către preşedinţii succesivi ai societăţii oamenilor de litere: d-nii Georges Leconte şi Eduard Estaunié, care a inceput a da rezultate simţitoare.

D. Herriot, ministrul instrucţiunii, este pe punctul de a legifera statutul scriitorului care a fost întocmit de o comisiune prezidată de el însuşi.

In adevăr scriitorul este lucrătorul cel mai prost retribuit în scara salariilor. Pe când alte salarii au crescut în proporţie de 1, 2, 3, 4, 5, 6, salariul său s'a dublat şi asta nu întotdeauna.

Ziarele şi revistele în cele mai multe cazuri nu au putut nici măcar dubla salariile scriitorilor lor. Mulţi gazetari se plâng în Franţa că salariul lor a fost mărit cu un spor ridicol asupra celui din 1914, deci soarta lor e mai tristă de cât a scriitorilor a căror câştig a fost asigurat întru câtva prin faptul că numărul cititorilor a crescut după războiu. Dacă nu ar fi fost acest avantaj scrierile literare nu ar fi putut fi plătite nici măcar îndoit de cum erau plătite înainte de războiu. Apoi proprietatea literară nu e garantată de cât pe 50 de ani după moartea scriitorului, ceiace e o nedreptate căci este singura proprietate tratată astfel.

Ca să vedem ce nedreaptă este această dispoziţie să cităm exemplul dat de Henri Bordeau în articolul său din „Nouvelles Littéraires", unde tratează acest subiect. Dacă, zice el, Alfred de Musset care a murit la 1857 la vârsta de 47 de ani, ar fi avut o fiică la vârsta de 46 de ani, aceasta ar fi fost deposedată în 1907 şi nu ar fi avut la această epocă de cât 51. Ce nedreptate mai mare pentru ea decât să vază cum se înstrăinează şi cad în tezaurul public banii care de drept i s'ar fi cuvenit ei ca moştenitoare în linie dreaptă a distinsului scriitor.

Opera scriitorului trebue deci considerată ca un capital cu venitul impozabil şi nu ca un beneficiu profesional. Scriitorul ar trebui protejat şi pentru rolul lui material ca şi pentru rolul lui moral. Din punct de vedere material creerul lui dă posibilitatea de trai unei armate întregi de lucrători. In adevăr el nu primeşte decât 15% din beneficiul operei sale, 85 la sută serveşte la alimentarea fabricilor de hârtii, tipografilor, corectorilor, broşărilor şi editorilor. Cât despre beneficiile morale pentru naţiune nu mai e nevoie să stăruim. Cum vedem beneficiile cărţii pentru naţiune sunt necalculabile şi nici o categorie nu e mai îndreptăţită a cere protecţiunea statului şi apărarea unui statut. Dacă s'ar ocupa şi la noi Asociaţiile scriitorilor de alcătuirea unui statut similar ? — I.

Comemorarea romantismului

Comemorarea romantismului a făcut să se evoce cu simpatie şi înţelegere atmosfera unor vremuri eroice destul de dispreţuite şi ridiculizate de generaţia de azi.

Studentul şi grizeta au fost desigur unul din aspectele cele mai tipice ale romantismului, ori cât de anachronice şi absurde ni s'ar părea azi. O carte de cel mai mare interes, în această privinţă, scrisă de un savant bine documentat, bazată pe anchete în toate direcţiile, ne dă fizionomia credincioasă şi viu colorată a tineretului din „pays latin" din epoca dela 1830. E cartea: „Etudiants et grisettes romantiques" de P. Jorry. Studenţimea de pe acele vremuri era zgomotoasă şi zburdalnică mai rău decât liceenii noştri din „cursul inferior" în vacanţă. Studentul nu-şi bătea capul cu eleganţa. Sărac, trăind în mizerie şi bohemă ca în elementul lui natural, era generos, clocotind de dorinţe şi aspiraţii, exuberant şi plin de veselie firească, ce izvora fără sfârşit din sufletul lui, revărsându-se pe cartierele Parisului şi trezind ecourile străzilor adormite, făcând să se audă, departe peste hotare, faima petrecerilor din La *Grande Chaumière, Bulier, Closerie des Lilas, Prado,* şi însufleţirea din culoarele şi galeriile teatrelor din Montparnasse şi Bobino.

Fluerând mereu ca o pasăre fără grijă, luând toate în glumă şi trăind numai pentru clipa din prezent, tineretul romantic nu rămâne totuşi indiferent faţă de mişcările revoluţionare din timpul său. In 1830 ca şi în 1848 el ia parte alături de soldatul cetăţean la mişcările de stradă şi la ridicarea baricadelor şi gravii politechnicieni de azi vor zâmbi desigur gândindu-se la camarazii lor de pe acele vremuri care s'au prăvălit de pe Mont Sainte Geneviève ca să doboare tirania.

Studenţii de pe atunci erau îndreptaţi cu sufletul spre un viitor de înfrăţire şi fericire socială. Ei erau pentru democraţie şi mergeau cu romantismul împotriva clasicismului, Hugo era Dumnezeul lor.

Tovarăşa obişnuită a studentului era grizeta, a cărei siluetă graţioasă şi uşoară a imortalizat-o Gavarin au cântat'o Musset, Eugène Sue, Jules Janin, pentru ca s'o deformeze apoi Henry Murger şi să o banalizeze spectacolul de operă bine cunoscut. D-l Jarry, în cartea citată, o evoacă din realitatea documentelor aşa cum am fi dorit-o noi şi cum au văzut'o contimporanii geniali care i-au păstrat amintirea.

Departe cu totul de sinistra „femee din comerţ" care cutreeră în prezent cafenelele din cartierul latin şi rue Pigalle şi pe care ne-o înfăţişează cu o putere obsedantă de halucinaţie F. Carco în „Rue Pigalle" şi alte scrieri ale sale, d. Jarry ne-o arată trăind în mansardă fără alt lux decât acela al unei tinereţi strălucitoare şi al unor forme fericite, simplă lucrătoare din prăvăliile de mode, dar fină, dezinteresată, veselă şi mulţumindu-se cu foarte puţin. Schimbătoare ele înseşi şi resemnate a fi schimbate la rândul lor, ele par, zice interesantul istoric, a fi pătrunse de credinţa că destinul lor este a face fericirea tineretului studios... Visuri... Visuri... cum zice bătrânul Clemenceau, visuri ale unei omeniri mai tinere, dar oare ce alta dă valoare realităţii de cât visul ?... Oare tineretul de azi nu e şi el încordat a transpune realitatea în planul romantismului? — *I.*

Iulius Elias

„L'art vivant" anunţă moartea cunoscutului critic de artă al Germaniei moderne, doctorul Iulius Elias.

Mare admirator al artei franceze, Elias a complectat şi îmbogăţit colecţiile ţării sale cu un mare număr de opere ale artiştilor francezi.

Prieten intim cu Thèodore Duret, Renoir şi Monet, el a învăţat printr'înşii să iubească impresionismul.

Fără să rămână legat de această estetică, pe care a studiat-o ca istoric obiectiv, în corespondenţele ei germane, — Elias şi-a îndreptat toată atenţiunea asupra mişcării promovată cu entuziasm de pictorii generaţiei tinere: Modigliani, Vladminck, Utrillo, Matisse, Derain, Kisling, etc.

Influenţa lui a fost considerabilă, şi marea casă de editură Ullstein îi încredinţase direcţiunea ediţiunilor artistice, „Propyläen Verlag", unde începuse să pregătească o istorie a artelor în douăzeci de volume.

Elias îngrijea la aceiaşi editură şi de tipărirea revistei „Querschnitt", cea mai elegantă şi mai spirituală publicaţiune de artă modernă.

Germania a pierdut un îndrumător, Franţa un mare prieten şi arta un profund cunoscător şi un sever teoretician

Teatrul Capucines

Teatrul Capucines din Paris, micuţa şi eleganta sală din bulevardul cu acelaş nume, este în ajun de a se desfiinţa sau a-şi schimba cu totul fizionomia şi spiritul prin retragerea d-lui Neblis, directorul său timp de 25 de ani. După Varieté el a fost stabilimentul cel mai caracterisitic al Parisului pentru generaţia din timpul lui Eduard al VII-lea care era el însuşi un obişnuit al acestui teatru. Domni şi doamne din elita pariziană ca şi din elita mondială îşi dădeau aci întâlnire. O trupă totdeauna excelentă în toate rolurile de la cel mai important la cel mai epizodic, ştia să lanseze fără a sublinia acele nimicuri pline de spirit şi cu multe înţelesuri, care se strecoară pe muche de cuţit în piesele uşurele, amuzând fără să jignească bunul gust şi constituind succesul strălucit al unor piese care scoase din Paris devin vulgare şi pierd orice valoare scenică, pentru că literară n'au avut'o niciodată.

Se povesteşte că regele Eduard mergând la supeu, după o reprezentaţie a acestui teatru, a avut surpriza să dea încă peste alţi doi colegi care veniseră şi ei incognito la Capucines: regele Leopold al Belgiei şi George al Greciei. — *I.*

Falimentul sentimentalismului

Pierre Lagarde a întreprins în „Comoedia" o interesantă anchetă asupra falimentului sentimentalismului în epoca modernă. „Mai avem inimă? — se întreabă Lagarde. — Şi la ce mai servesc bătăile ei?"

„Războiul — răspunde Marcel Prévost — a reînviat între bărbat şi femee romantismul. Nu mai existau decât aceste două lucruri: dragostea şi războiul. Restul nu mai conta...

„Tineretul de astăzi manifestă un soi de snobism intelectual: snobismul insensibilităţii. Dar fiecare generaţie are snobismul ei. Generaţia mea a avut snobismul decadentismului. Eu am putut scăpa de influenţa lui, fiindcă snobismul unei generaţii nu trebue neapărat să cuprindă toate individualităţile care o compun.

„Astăzi, deasemenea, există un mănunchiu de tineri care trăesc prin şi pentru inimă"...

Maurice Magre e mai puţin optimist. Nici literatura, nici viaţa modernă nu-l mulţumesc. Pasiunea sportivă a întregului tineret de astăzi, înseamnă pentru el un semn tragic de decadenţă:

„Se glorifică energia, a spus Farrère. Dar, oare n'ar trebui să glorificăm şi energia spirituală? Şi nu e comic, întristător de comic, să vedem importanţa care se dă în vremea noastră sportului, acest vestigiu al barbariei?

„Nu e numai falimentul inimii, ci al întregii literaturi! Curând vom avea în locul jurnalelor literare, reviste sportive. Şi simptomul acesta se va agrava din ce în ce mai mult.

Nu vedeţi ce loc neînsemnat ocupă în societatea de azi savanţii şi filozofii?

Concepţia iubirii e în decadenţă. Tinerii au înlocuit-o cu automobilul. Unul dintr'înşii îmi spunea mai deunăzi:

— Din clipa în care voi avea un volan în mână, n'are să mă mai intereseze nici o femee!...

„Nu e acesta strigătul unei întregi generaţii?

Societatea actuală e gata mereu de război, e hotărîtă să lupte cu orice sacrificii pentru cucerirea unui maximum de plăcere.

Materialismul domină toate spiritele...

Trebue să ne păstrăm inima, spune redactorul revistei „Les Annalles", şi să nu ne-o obosim prea mult Ea ne face unele servicii destul de importante pe care nu e drept, nici elegant să le dispreţuim...

Literatura şi arta plastică

Două din cele mai talentate scriitoare ale literaturii franceze s'au făcut remarcate şi în saloanele de sculptură şi pictură din Paris.

D-na Lucie Delarue-Mardrus a expus pastele şi desene de o fineţă şi o putere rară de evocaţiune, cu o technică în care a introdus idei pitoreşti subliniind strălucirea florilor cu nielajuri şi uşoare „empâtements" de culori, presărând peste lacul tablourilor sale perle de culori, cari le dau un aspect deosebit. Apoi a sculptat, după ce a scris romanul său sfânta „Thereza de Lisieux", o statuie a acesteia pe care critica a găsit-o plină de interes. Sunt în fine destul de cunoscute la Paris croqui-urile sale schiţate din câteva trăsături pline de viaţă şi spirit.

Doamna de Noailles nu rămâne mai în urmă; pastelurile semnate de ea sunt ca o ilustrare a poeziei sale, ca nişte note pe marginea cărţilor sale, care împlinesc cultul pentru natura ce se resfrânge din opera sa. Pastelurile sale, mai puţin originale ca ale d-nei Mardrus, sunt totuşi plăcut armonizate în tonalitatea culorilor, frumos prezentate şi amuzante ca expresie de viaţă. E interesantă această putere multiplă de expresie a două din cele mai apreciate femei de litere. — I.

Ce e criticul

Criticul, spune Paul Bourget în „Revue des Deux Mondes", e mai întâi un judecător, a cărui primă calitate este acel dar pe care limbajul obicinuit îl numeşte cu un cuvânt în acelaş timp limpede şi imprecis: gust. Gustul a fost asftel definit de Voltaire în Dicţionarul său filosofic:

„Gustul e sentimentul imediat al frumuseţii printre defecte, şi recunoaşterea nemijlocită a defectului într'un ansamblu de frumuseţi."

Există, aşa dar, un gust bun şi un gust prost. Punctul acesta de vedere nu putea fi admis de către critica ştiinţistă.

Sainte-Beuve, recunoscând legătura vie ce există între calităţile şi insuficienţele unui scriitor nu înceta să te deosebească pe unele de altele, şi să-şi fixeze preferinţele pentru părţile sănătoase şi superioare ale omului.

Mermée amnteşte un cuvânt al lui Stendhal care pare un paradox, dar care tălmăceşte un adevăr profund: „Lipsa de gust duce la crimă"!...

Wagner reprezentat în aer liber

Germania a inaugurat cu mare succes de câţiva ani în urmă, spectacolele în aer liber. In vara anului trecut s'a dat „Visul unei nopţi de vară" în castelul şi parcul de la Heidelberg, anul acesta se va reprezinta „Gotterdammerung" a lui Wagner la Zoppot, lângă Danzig, localitate cu renume mondial ca teatru în aer liber. Deşi Danzig nu e un oraş pur german, sau poate chiar din această cauză, a fost ales tocmai el pentru acest spectacol pe care Germanii îl privesc ca destinat să aibă un larg răsunet şi o deosebită semnificare culturală în Germania de Est.

Scena a fost reînoită şi perfecţionată, Max von Schilling, şeful orchestrei Operei din Berlin va conduce reprezentaţia şi aceasta dovedeşte în deajuns câtă preocupare şi interes pun Germanii în organizarea acestui spectacol.

Jerome K. Jerome

Jerome-Klapka Jerome a murit subit, în vârstă de şaizeci şi opt de ani. La noi, opera acestui scriitor e aproape cu totul necunoscută. In Anglia, însă Jerome-Klapka Jerome a înregistrat succese strălucite încă de acum treizeci de ani, când a apărut lucrarea lui capitală: „Trei oameni pe un vapor".

Fiul unui pastor protestant, Jerome a fost pe rând actor (a jucat astfel toate rolurile din „Hamlet" — afară de cel al Ofeliei), stenograf, profesor de limba engleză, de matematecă, de înot, de gimnastică, secretar particular al lui Herbert Spencer, etc.

Jerome-Klapca Jerome a fost creatorul unui „nou humor", care-l continuă pe cel al lui Dickens, dar cu mai multă voioşie şi mai puţină profunzime.

El a ştiut să personifice în felul desenului caricatural demonii mărunţi ai vieţii curente, a ştiut să descrie perfidia laptelui care nu dă în foc decât în clipa când servitoarea s'a întors cu spatele la maşină, răutatea cutiei de chibrituri care nu se lasă găsită de domnul care vrea să-ţi aprindă ţigara, îndărătnicia valizei care nu consimte să se mai închidă, etc.

In călătoria aceasta fantezistă dealungul existenţei cotidiene, Jerome Klapca Jerome a adus însuşiri strălucite de observator şi de fin ironist.

Trebue să recunoaştem, însă, la acest scriitor şi o latură mai profundă, o preocupare religioasă exprimată cu deosebire în dramele lui.

In sfârşit, ca director de revistă, el are meritul de-a fi descoperit pe Rudyard Kipling şi pe Iacobs pe care i-a ajutat să devină cunoscuţi...

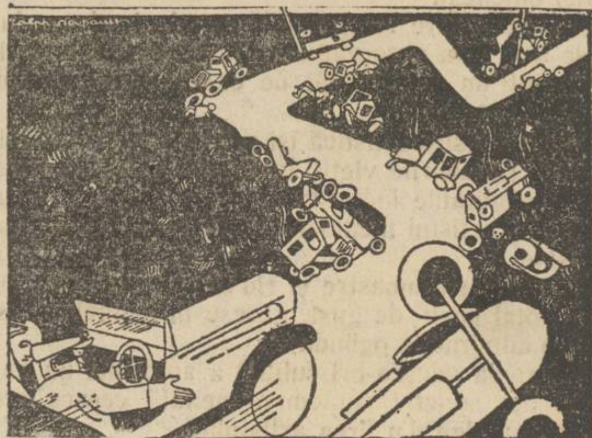
Premiul muzical american

O societate americană a instituit de curând un premiu de 10.000 dolari pentru terminarea simfoniei lui Schubert *H-moll*. Ideia e prea americană ca să poată fi luată drept o glumă. Sunt, desigur, oameni pe lumea asta care nu se împacă uşor cu gândul ca celebra simfonie a lui Schubert să aibă numai două părţi. Atunci când s'a descoperit simfonia şi s'a recunoscut frumuseţea ei, tragicul acestui fapt trebuie să fi fost şi mai mare. De altfel tocmai situaţia specială, fragmentară, a simfoniei îi constituie misterul. Intrebarea: „Cum ar fi dus Schubert această operă mai departe?..." dă un caracter dramatic execuţiei muzicale a simfoniei neisprăvite. Sunt multe cazuri când opere mari scrise de muzicanţi celebri, au fost încheiate de alţii. Să ne amintim de „Requiemul" lui Mozart. Simfonia în chestiune ar fi putut fi complectată numai de un contemporan al lui Schubert, şi numai dacă ar fi rămas oarecari schiţe cu privire la celelalte două părţi. Spiritul timpului nostru face să credem că e aproape exclus să se găsească un compozitor congenial care să creieze numai din propria-i fantezie celelalte două părţi (evident, la aceeaşi potenţă artistică) — scherzo şi finalul care lipsesc. De altfel credem că nu-i va trece nimănui prin gând să scrie două fragmente simfonice, utilizând două motive cunoscute din Schubert — fapt comun în operetă, unde e gustat. In muzica simfonică un atare procedeu n'ar avea alt sens decât să banalizeze pe Schubert şi să compromită pe îndrăzneţ.

A.

Pe drum

(Accidentele de automobil sânt din ce în ce mai numeroase pe drumurile frecventate).

— De unde ştii că sântem pe drumul spre Troa-sur-Mer... Nu-i nici un stâlp indicator.

— ...Poate. Dar nu ducem lipsă de indicaţii... pe marginea drumului.

(Le petit Parisien)

Aviaţia

— Vrea-să-zică, domnule preşedinte, ne părăsiţi.

— Ies. De când s'au ivit atâţia oameni cari vor să treacă Atlanticul, — nu te mai simţi bine la tine acasă.

(Le Journal)

Şcolarii de astăzi

— Spune ce ştii despre basenul Seinei ?

— Seina, domnule profesor, are mai mult noroc decât mine. Eu trebue să mă scol, în fiecare dimineaţă, ca să-mi învăţ lecţiile, — pe când ea îşi urmează cursul fără să-şi părăsească patul

(Le Matin)

Citiţi, cu toţi azi
LECTURA No. 132:
Floarea literaturilor străine
O. HENRI
— MARELE NUVELIST AMERICAN —
380 DE DOLARI
— DIN VIAŢA PUNGAŞILOR AMERICANI —
Trad. de **D. NANU**
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioscari şi librari.

Adevěrul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII.— No. 351

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 28 August 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Fără permis de export*)

de JEAN BART

Vaporul în bazinul docurilor. Ghiftuit, cu burta îndopată. Inghiţise trei mii de tone grâu arnăut. Plecam la Niapoli. Incărcarea era pe sfârşite când poposi în curtea docurilor o cireadă de boi de export. Nemulţumire generală pe bord. Primim ordin să transportăm o sută douăzeci capete de vite cornute la Malta.

— Cel mai păcătos *caric* de dus pe apă e marfa asta vie, zise căpitanul, cătând instinctiv spre cer să vadă cum se anunţă vremea la larg.

— Iar transformăm vaporul în grajd, adăugă necăjit secundul.

— Am ajuns văcari, bombăni bosumflat primul ofiţer de punte.

Furios, şeful de echipaj, trânti şapca unsuroasă în tabla punţei de fier şi isbucni într'o cascadă de înjurături navale.

— O să le facem vânt la apă şi ăstora, dacă vom avea timp rău. Anul trecut n'am aruncat în mare două sute de boi, când ne-a prins furtuna la Capul Matapan?

Şeful vămei, un şanchiu bătrân, straşnic de formalist şi scrupulos în serviciu, era foarte scandalizat că o aşa modernă instalaţie ca a docurilor noastre ajunge un fel de târlă de vite.

— Nu admit nici cea mai mică necurăţenie. Dacă voiu găsi o urmă de murdărie vă evacuez instantaneu din incinta docurilor, sfârşi domnul şef dând ordine severe pentru încasarea taxei de cheiaj pe locul, măsurat cu metrul, unde se grămădise toată cireada.

Cei trei văcari, sub nişte căciuli uriaşe, cu fundul lat, cu sumanele sure aruncate numai pe câte un umăr, şedeau rezămaţi în ghioagele lor nestrujite şi ascultau îngrijaţi oarecum deşi nu înţelegeau bine ultimele vorbe, rostite cu necaz de şeful vămei.

Cel mai bătrân, un unchiaş scorojit, cu musteaţa pe oală, după ce-şi descoperi cuviincios pletele cărunte, îndrăzni să vorbească.

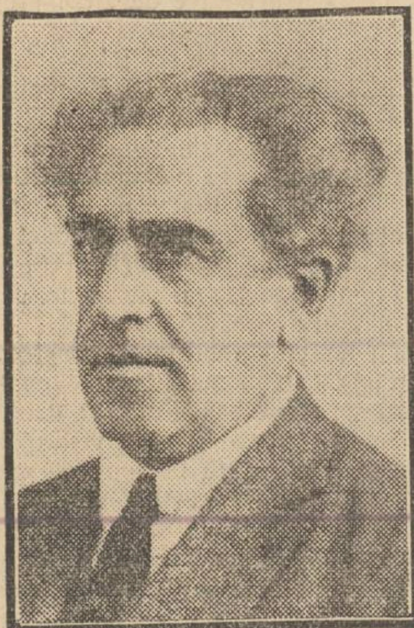
— Să nu fie cu bănuială... şi să ne iertaţi, domnule şef, de cuvântul cel prost... dacă omul, precum prea bine ştiţi, are nevoile lui de ieşire pentru sine, da mi-te o vită proastă care nu ştie a cuvânta. Bunătatea domniilor-voastre li-o ierta de necuviinţă... că dacă sunteţi dumneavoastră cel mai mare aci să chiamă ca un părinte al lor cât or sta şi ele pe loc...

— Nu admit absolut nimic, îi rătează scurt vorba domnul şef, cătrănit, îndreptându-se spre biroul vămei din port.

— Mă, că abraş om s'arată a fi şăful ista, adăugă în şoaptă uncheaşul către ceilalţi doi tovarăşi.

Sosirea neaşteptată a boilor de export ridicase în picioare toate autorităţile de uscat şi de apă, răsvrătise lumea sbuciumată în toiul lucrului pe cheuri, turburase întreaga viaţă a portului.

Şi în mijlocul sgomotului infernal de fierării debarcate, în scrâşnetul macaralelor dela vapoare, în tumultul portului agitat, numai boii — victime nevinovate ale lăcomiei omeneşti — şedeau liniştiţi ca nişte sclavi filosofi, resemnaţi, nepăsători de soarta care li se pregătea.

Jean Bart

Intre o movilă de cărbuni şi alta de pucioasă, înconjuraţi de butoaie de coloniale şi baloturi cu manufactură, înşiraţi la linie, legaţi la conovăţ, boii rumegau domol, cătând în vid cu ochii lor blajini plini de-o stoică răbdare.

Nici nu se mirau măcar de cadrul nou şi arid în care poposise. Nici un petic de umbră, nici un colţ de verdeaţă. Copita nu scurma decât sgură şi cenuşe pe caldarâmul tare de granit. Tocmai la marginea cheului, pe linia ferată, străluceau ca nişte pilituri de aur fire de grâu scăpate din saci la încărcat. Şi vrăbiile, picând din sbor ca nişte gloanţe între şine, ciuguleau cu lăcomie firimiturile căzute dela masa portului bogat.

Numai când locomotiva trenului de marfă, ca un balaur furios forfotind în nori de fum şi în ploaie de scântei, părea că se repede orbiş în cireadă, boii, înfioraţi o clipă, se traseră înapoi.

Grămădiţi unii în alţii, nesiguri pe membrele lor scurte, aplecau grumazii laţi cătând îngroziţi cu capetele întoarse. Iar coarnele lor lungi, curbate în formă de liră, se isbeau între ele cu'n vuet sec de oase lovite cu ciocanul.

Dar s'au deprins boii şi cu asta.

Musculoşi, calmi, fără nervi, cu osătura robustă şi crupa lată, abea se clinteau greoi pe loc, cu mişcări leneşe ca pe nişte resorturi moi, slobozind un suflu cald pe catifeaua neagră şi umedă a nărilor deschise.

Rumegau în linişte.

Ce s'o fi reflectând oare în lentilele acelor ochi mari şi blânzi, cu iristul negru ca păcura, lucind între genele arcuite, lungi, ca nişte fire de borangic albe şi roze?

Sub frunţile acelea plate s'o fi petrecând oare ceva? Visau câmpuri de mătase, pajişti cu umbră şi răcoare, ori meditau asupra vieţii lor torturate de bunul plac al omului regele creaţiei, sau numai rumegau... şi atâta tot?

Cine ştie?... Când se vor deslega tainele firei descoperind hotarele ascunse de înţelegere şi înrudire dintre om şi toate celelalte lighioane care se hrănesc din coaja aceleaşi planete?

* * *

A doua zi dimineaţă cireada sporise.

In port erau o sută douăzeci şi una capete de vite. In timpul nopţei o vacă mare bălţată fătase un viţel roşu, pintenog.

Un fapt banal în fond — o vacă a fătat.

Dar vaca a fătat în port.

Cine ar fi bănuit vreodată că o plăpândă fiinţă venită pe lume, abea debarcată în port, un fraged viţel de lapte, ar putea deslănţui furtuni de patimi omeneşti, conflicte de atribuţii între autorităţi, discuţii violente, ciocniri de interese în lumea comerţului maritim al portului?

Şeful vămei, cu tocul după ureche, cu gazeta de dimineaţă întinsă pe birou, îşi sorbea ca de obicei cafeaua turcească. Pe când îşi căuta enervat prin buzunare cutiuţa cu pastile de zaharină, veni un impiegat vamal alarmat, cu raportul asupra faptului întâmplat în timpul nopţii în zona portului.

— Ei asta-i culmea... poftim acum s'au apucat dumnealor să-mi şi fete aici în incinta docurilor. Şi după ce turti cu necaz mucul unei ţigări regale de buza ceştei, şeful indignat pufuind pe nări, plecă să constate în persoană faptul la faţa locului.

La faţa locului lumea, gură-cască, se adunase grămadă ca să privească la îmbarcarea boilor în vapor.

Cei trei văcari, când l-au văzut de departe pe şef luând-o oblu spre cireadă, au înţeles că furtuna se apropie. Pitiţi pe după vite, îşi făceau de lucru cătând pe sub căciulă cu coada ochiului, să vadă ce are să se mai întâmple. Dar ochiul ager al şefului, căruia nimic nu-i scapă din toată zona portului, îi şi zărise.

— Dar ce v'aţi apucat, nenorociţilor?... să-mi faceţi staul de vite... să-mi fătaţi aci în incintă... în centrul de exploatare comercială a portului....?

— De, domnule şef, ce să facem, îndrăzni să zică văcarul cel mai bătrân, ce suntem noi de vină? iaca mi-o făcut boclucul boala asta de vacă, mânca-o-ar lupul... că dacă-i vită fără înţelegere n'avem ce-i face.

Acu zic: dacă o fatat, o fatat şi pace... iertaţi şi dumneavoastră, că viţelul ista odată ce-o venit pe lume, înapoi să chiamă că nu-l mai putem întoarce.

Şi ca să trăiască o să meargă şi el cu mâni-sa pe vapor.

— Imposibil!... nu permit asta... se răsti şeful. Viţelul nu-i trecut în permisul de export.

Ianuli, agentul casei comerciale care exporta vitele, sosi gâfâind.

— Vă rog mult, domnule şef, începu el cu blândeţe; nu ne faceţi dificultăţi la încărcare, vaporul este deja în întârziere.

— Cum îţi permiţi dumneata să mă acuzi că-ţi fac dificultăţi? isbucni şeful, iritat.

Eu nu-mi fac, domnule, decât strict datoria. Sunt omul legii domnule, eu sunt funcţionar vechiu şi corect în serviciu.

Citeşte aci permisul de export. Ce scrie negru pe alb? Este, domnule, una sută boi şi douăzeci vaci? Este? Unde vezi scris vreun viţel? Pe ce bază vii dumneata azi şi-mi pretinzi, mă înţelegi, mie funcţionar conştiincios în serviciu, să-ţi fac favorul ca să îmbarci un plus de-un viţel, care vine fără forme vamale, care nu-i trecut în permisul de export?

— Dar ce trebue să fac acum, domnule şef? Dacă viţelul mai întârzia o zi acolo unde a stat până acum, el putea să se îmbarce pe vapor. Inapoi, nu pot să-l mai dau. Adică trebue neapărat să mă duc la Bucureşti, să cer audienţă ministrului de finanţe ca să-i dea viţelului un permis special de export? Apoi vaporul gata de plecare are să aştepte actele viţelului?

— Asta te priveşte. Eu constat că viţelul e în neregulă, nu are forme legale şi deci trebue să rămână pe loc. Nu se poate îmbarca fără permisul de export respectiv. E logic? Ori nu-i logic?

Numai când voiu vedea cu ochii mei semnătura şi ştampila dela minister îi permit îmbarcarea pe vapor.

Aşa scrie la lege, eu, domnule, sunt omul legii şi dumneavoastră cari faceţi comerţ în ţara asta trebue să respectaţi legile ţării.

Şeful, ca de obiceiu, se ambiţionase, ridicase tonul, faţa-i spânatecă luase o nuanţă violetă, răsufla profund, că-l strângea gulerul scrobit — avea gâtul cam scurt şi ceafa dublă.

Ianuli, hotărît ca să-şi păstreze calmul necesar, ca de obiceiu îl pierduse şi de data asta. Incepuse să fiarbă de mânie, tâmplele îi svâcneau, vocifera, făcând gesturi cu pumnii strânşi — era om iute, fire inflamabilă, fiind de ori gină din Kefalonia.

Şi discuţia lua forme din ce în ce mai violente, schimbându-se cuvinte tari acolo pe cheu, în faţa unui numeros public privitor.

Mulţimea, ca în totdauna, era împărţită în două tabere: pro şi contra îmbarcărei viţelului.

Discuţiile se întindeau. Şeful se certa cu agentul, secundul vaporului cu taxatorul, şeful de echipaj cu impiegatul vamal.

Se îmbarcă? Sau nu se îmbarcă viţelul?

Asta era chestiunea care agita massa aceă de oiameni care creştea, adunată ca la comedie.

Hamalii, pe jumătate goi, cu sacul pe umăr, lăsase lucrul şi se grămădise în jurul vitelor. Marinarii coborîse de pe vapor, fochiştii, negri ca nişte draci, ieşiţi dela căldări ca să răsufle afară, priveau şi ei încintaţi de întâmplarea asta.

Giovanni Segantini — Cioban dormind

Pe când la centru cercului format incordarea creştea, la periferie tensiunea fiind mai slabă se făcea haz şi glume.

Unul zicea: „Măi, cum a putut vaca asta să fete în port dacă nu şi-a scos permisul vamal dela ministrul de finanţe?

Altul: „Dacă vaca pleacă în voiaj în străinătate şi viţelul rămâne în ţară, şeful vămei trebue să-l alăpteze cu biberonul".

Un fochist, privind cu lăcomie la ugerul plin, care atârna greoi cu pielea fragedă, gata să plesnească, zise râzând:

— Mă, fraţilor, în drumul ista o să bem toţi cafea cu lapte proaspăt, nu ne mai trebue lapte condensat.

Nu vedeţi ce maşină de lapte înbarcăm la bord?

Un hamal ghiduş, care-i păcălea pe toţi în port, striga în gura mare o cimilitură:

— Cine ştie care-i cel mai prost animal de pe faţa pământului?

. . . .

— Tot eu o să vă spun.

Viţelul mă! că el are tată bou şi mamă vacă.

După un ceas de vorbă fără folos, Ianuli, disperat de încăpăţânarea şefului, făcând spume la gură, strigă aprins, trântindu-şi un pumn în cap: *„ama doxă!..."*

Să mergem la căpitanul portului că el e mai mare aci, să judece cu capul lui o comedie ca asta, care nu s'a mai întâmplat de când îi portul.

Şi Ianuli plecă furtunos, făcându-şi cu pumnii loc prin mulţime.

— Nu-ţi permit, mă înţelegi, veneticule, nici un cuvânt mai mult, scrâşni şeful, repezindu-se cu bastonul ridicat deasupra capului.

Pentrucă Ianuli era departe şi nu mai putea fi ajuns, şeful se opri, îşi tamponă cu batista potrivită fruntea brobonată de sudoare, îşi smuci de câteva ori manşetele şi recăpătându-şi calmul necesar, vorbi grav şi tare ca să audă toată lumea adunată acolo:

„Căpitănia portului nu se poate amesteca aci într'o chestiune pur vamală.

Aci eu singur sunt suveran şi dau ordine în zona vamală a portului.

Care va să zică: vaca se va îmbarca pentru Malta, viţelul va rămâne pe loc în ţară, întrucât nu are permis de export".

După o pauza, în care o linişte solemnă stăpânea mulţimea, şeful adaugă rar şi sacadat.

— Cât despre ca-na-lia asta de Kefalonit... o să-l învăţ eu să mai insulte autorităţile şi ţara pe care o suge ca o lipitoare de atâţea ani de zile. Să-i torni, domnule taxator, un proces-verbal drastic de ultragiu adus în exerciţiul funcţiunii.

Inconjurat de întregul stat major vamal, şeful, rigid, neînduplecat, părăsi terenul pe care rămăsese pe deplin stăpân. Funcţionarii se îndreptară către biurouri ca să se pună pe lucru, având să întocmească numeroase acte; concepte, procese-verbale şi toate formele legale, pentru a pune de urgenţă în curent autorităţile superioare, asupra conflictului provocat în zona portului de către un viţel de lapte care nu avea respectivul permis de export.

* * *

Conflictul părea tranşat. Ordinea şi siguranţa portului restabilită prin supunerea oarbă la hotărîrea şefului suveran în zona atribuţiilor sale vamale.

Dar o neaşteptată, îndârjită opunere, se ridică de data asta dela o parte, interesată în cauză, dar care nu se amestecă în discuţia violentă ce abia luase sfârşit pe cheu.

Vaca — mamă prea iubitoare sau prea încăpăţânată — nu convenea să-şi abandoneze noul născut. Se opunea la executarea ordinului vamal. Cu nici un chip nu voia să intre în vapor.

S'au întrebuinţat felurite mijloace — blândetea, înşelăciunea, forţa brutală—de prisos. Vaca se opunea cu îndărătnicie de neînvins.

Unul din văcari o mângâia scărpinind-o între coarne, cum ştia el că le face plăcere vitelor. Vaca se îmblânzise, îşi întindea gâtul cu voluptate cătând cu ochii blajini la viţelul care abia îşi ţinea echilibru, nesigur, pe piciorușele lui ţepene — părea o jucărie de lemn primitiv lucrată. Limba aspră a vacei lăsa urme ca de perie pe blăniţa moale, mătăsoasă, a viţelului.

Indată ce viţelul dispărea din vedere, vaca se sbătea furioasă, scotea nişte mugete sfâşietoare, bolovănea ochii fioroşi cari scânteiau ca doi cărbuni aprinşi.

Trebuia urcată cu forţa pe vapor; doar atâta lume era adunată acolo. Văcarii, marinarii, fochiştii, grănicerii, vameşii, hamalii, tot poporul strâns a dat mână de ajutor.

Aşa, cu alaiu, într'o harmalae şi gălăgie infernală, trasă de coarne, împinsă pe la coadă, mai mult pe sus decât pe pământ fu târâtă până în faţa vaporului. Acolo vaca se făcu ghem înfingându-şi coarnele în capul schelei de lemn. Şi când simţi că-i aproape să fie răpusă şi răsturnată peste cap cu burta în sus, deodată se răsuci pe loc c'o svâcnitură desperată tăind un cerc larg cu coarnele prin mulţime.

Căta cu ochi sângeroşi în jurul ei; coastele i se mişcau ca nişte arcuri, bale îi curgeau pe bot şi sforăia profund pe nările larg deschise.

— Feriţi... c'a turbat, strigă un hamal care se da înapoi îngrozit.

* * *

Secundul vaporului care privea manevra de sus de pe puntea de comandă se adresă căpitanului:

— Ce-ar fi dacă am îmbarca şi viţelul?

Adică ce se poate întâmpla?

— O să avem iar scandal cu vama. Nu ştii ce catâr e hodorogul de vameş?

Căpitanul vaporului se ţinuse pe tot timpul conflictului la distanţă, într'o prudentă rezervă, avea o veche pică împotriva şefului de vamă, care cu vre-o câteva luni în urmă, îi făcuse acte de contrabandă de porci, fiindcă îmbarcase doi purcei pentru hrana echipajului pe bord.

Secundul dădu un ordin în şoaptă.

Un marinar coborî în fugă scările şi după câteva minute se întoarse la capul scărei cu viţelul în braţe.

Dar un agent vamal îi eşi înainte.

— Nu puteţi îmbarca viţelul că n'are permis de export. Aşa-i ordinul lui domnu şef.

Un grănicer cu arma în bandulieră veni într'o goană.

Viţelul era ameninţat să fie rupt în două. Marinarul îl trăgea de cap şi vameşul de picioare.

Când începură să apară şi alţi marinari în capul scărei se auzi un fluerat ascuţit. Grănicerul ameninţat dăduse alarma. Şi într'o clipă garda portului eşi din pichetul docurilor. Pe drum, din fugă, soldaţii îşi puneau baionetele la arme, se auzea în cadenţă ţăcănind încărcătoarele de cartuşe în gibernele săltate în pas alergător. Marinarii, ca la un semnal dat la posturile de luptă, escaladară în salturi balustrada punţei, înarmaţi cu lopeţi de barcă, capete de frînghie împletite în noduri plumbuite şi manele dela capestanul ancorei. Iar de prin găurile vaporului răsăreau fochiştii, cazangiii şi ungătorii negri, goi pe jumătate, plini de cărbuni şi sudoare, cu ciocane şi rangale de fier cari sfâraiau scoase atunci din jăratecul focarelor.

Căpitanul dela înălţimea punţei de comandă, înţelese dintr'o privire gravitatea situaţiei, căci clipa fatală de ciocnire între cele două forţe, de uscat şi de apă, se apropia văzând cu ochii; puse mâna pe megafon pentru o măsură repede şi hotărîtă, ca pentru o manevră sigură în faţa unei furtuni cu care dai piept în largul mărei.

Şi deodată, de sus, din gura căscată a conului de megafon, răsună ca un tunet, răspicat, în tot cuprinsul portului comanda căpitanului:

— Toată lumea la bord.

Echipaj la posturile de plecare.

Sus schela.

Vâră ancora.

Continuare în pagina II-a

*) Din volumul „Schiţe marine" care va apărea în curând.

Mola parâmele dela mal.

Şi sirena vaporului, ca o fiară rănită de moarte, începu să urle prelung cutremurând văzduhul.

Ca prin farmec garda s'a oprit pe cheu. Soldaţii au încremenit în loc cu armele pe umăr, cu gurile căscate la jerba de aburi care sbucnea forfotând la gura coşului fumegând.

Marinarii au sărit într'o clipă pe bord răspândindu-se ca un stol risipit. Fochiştii, cazangii, ungătorii au dispărut în găurile din burta întunecată a vasului. Iar boii de pe punte, s'au ghemuit de groază unii în alţii, cu grumazii aplecaţi, cu ochii închişi de stropii fierbinţi, căzuţi din aburul sirenei, şi pielea le tremura ca gelatina.

Pentrucă vaca de pe mal se apropiase ca să-şi miroase viţelul lăsat jos la capul schelei, căpitanul mai dădu un ordin:

— Să se ridice vaca la bor cu palncu dela provă.

Un marinar, spânzurat ca o minge la capătul macaralei, alunecă în jos până la pământ.. Două chingi late trecute uşor pe sub burtă şi într'o clipă, fără să prindă de veste, vaca cea îndărătnică perdu pământul de sub picioare.

Câteva minute se sbătu în aer, balansată ca un gândac atârnat de-un fir de aţă.. Se înălţă încet până de-asupra punţei, apoi fu coborâtă lin şi pusă la rând cu ceilalţi cuminţi tovarăşi de călătorie.

Ancora smulsă, helicea se puse cu sgomot în mişcare şi vaporul se deslipi domol de cheu. Numai când vitele simţiră sub picioarele lor nesigure puntea de fier trepidând în cadenţă, începură a se agita, smucindu-se în legăturile conovăţului.

Vaporul sfârşind manevra de plecare alunecă de-a-lungul cheului, eşind la larg din bazenul docurilor.

Vaca îmbarcată în ultimul moment era legată la capăt, lângă balustrada punţei. Pufnind pe nări, ea căuta spre mal cu ochii însângeraţi, cu botul deschis. Prin giraţia vaporului, ea mai putu să vadă încă odată viţelul lăsat acolo jos pe cheu. Scoase atunci un muget prelung şi dureros.. rămase aşa câteva clipe împietrită, cu gâtul întins şi ochii ţintă la malul care fugea în urmă. Aştepta parcă să-i vie un slab ecou de departe, de-acolo unde instinctul matern o împingea.

Şi de-odată, svâcnind înapoi, rupse funia, şi ca turbată, să năspusti peste balustrada punţei căzând rostogolită în valuri cu capul în jos, ca un bloc de piatră aruncat de sus în fundul apei.

A fost un moment de spaimă la bord. S'a crezut deodată că a căzut un om în apă. Doi marinari s'au repezit la manevra bărcei de salvare. Un colac de plută aruncat de sus în cercul în care apa forfotea se văzu deodată săltat de-o pereche de coarne cari eşeau încet la suprafaţă.

— Daţi-i pace, strigă căpitanul, nimereşte ea singură la mal.

Vaca înota, tăind domol apa tulbure, târâtă de curentul care o mâna spre ţărm. Numai capul cu coarnele pe spate se zăreau departe ca un punct negru din ce în ce mai mic.

Marinarii de pe punte o urmăreau cu răsuflările stăpânite măsurând din ochi distanţa până la mal.

O barcă se zări desprinsă din gura docurilor.

Vaca era salvată.

Un fochist oacheş, unsuros, care eşise c'o căldare de sgură pe punte, ceru binoclul timonierului de serviciu ca să privească şi el minunea asta.

— Măi, zise înduioşat, vezi cum să luptă săraca !... parcă mai greu să desparte o vacă de viţel decât o mamă de copilul ei.

JEAN BART

In primele zile ale lui Septembrie vor apare zilnic

Bilete de Papagal

cea mai mică foaie cotidiană posibilă scrisă de

Tudor Arghezi

şi câţiva camarazi.

Preţul unui exemplar : 2 lei.

Abonamente lunare (30 de numere) 60 lei.

In provincie nu se trimite foaia decât depozitarilor care o vor cere. Reture nu se primesc.

Corespondenţa se va adresa provizoriu *„Bilete de Papagal", Bucureşti.*

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din Bucureşti strada Eugen Carada 7 *s'a redeschis* în urma reîntoarcerei conducătorului ei din străinătate.

Cititorii noştri sunt rugaţi să viziteze librăria „Hasefer" spre a vedea interesantele noutăţi literare franceze şi germane aduse din străinătate.

Anunţăm pentru astăzi operele lui.

Paul Valéry

Tipărite într'un număr foarte restrâns de exemplare, operele lui Valéry sunt epuizate şi se găsesc foarte greu. Am reuşit să ne procurăm câte-va volume pe care le oferim cititorilor noştri cu următoarele preţuri!

Charmes, — versuri: lei 300; La Jeune Parque — versuri: lei 300; — La conquête méthodique, proză, lei 550; Eupalinos, proză, lei 90; L'âme et la Danse; L'Architecte lei 90; Recueil de paroles de circonstances lei 750 etc., etc.

Au apărut: Discours de réception à l'Academie par Paul Valéry Réponse de Hanotaux, Ambele, reunite, lei 90.

André Gide

Voyage au Congo, Les Faux, Monnayeurs, Journal des Fauxmonnayeurs, Symphonie pastorale, Paludes, Incidences, Caves du Vatican, Amyntas, Prométhée mal enchaîne, Porte étroite, Immoraliste, Nourritures terrestre — cu preţuri variând între 80—100 lei. Am reuşit să ne procurăm 2—3 serii din Gide: Si le grain ne meurt. Trei volume lei 800—900.

Biblioteca „Hasefer"

S'a redeschis şi este la dispoziţia cititorilor. Se împrumută la domiciliu cărţi franceze şi germane din cele mai noui şi mai interesante contra unei taxe lunare de 100 lei (cărţi franceze) sau 150 (cărţi germane).

Volumele pentru împrumutat sunt noui şi bine legate.

PIERRE MILLE

Omul care a văzut Sirenele

Este un om care a văzut sirenele. Acum, locuieşte în Zeila. Cumpără cafea dela caravanele care vin din Abisinia, şi le dă în schimb taleri vechi de ai Mariei Terezei, patroane de cartuşe goale şi cartuşe pline, şi puşti cu repetiţie care slujesc pe urmă să împuşte europeni. Dar, acum câtiva ani era paznic la farul din insulele Farsan, în Marea roşie. Şi aşa a văzut sirenele.

Nu-i nebun. Nu cred că-i nebun cât de puţin. Numai că a uitat să vorbească bine franţuzeşte; din pricina negustoriei vorbeşte cu localnicii arăbeşte, sau galla, sau amharic, care-i limba adevăraţilor abisini, cei dela munte. Iar când vrea să-şi povestească întâmplarea aceia minunată, se opreşte din timp în timp aşa de mult încât pierzi răbdarea să auzi sfârşitul istoriei. Nu ştiu dece tace aşa.

Poate fiindcă atunci vede în mintea lui sirenele... şi din alte felurite cauze: pentrucă, zile întregi, pe atunci când i s'a întâmplat lucrul, se ţinea numai de somn, şi stătea, ca dus de pe lume, cu sirenele pe stânci şi prin bălţile de apă caldă; şi nu mai putea uita zilele acele în care-i fusese atât de bine, — aşa de bine, că nu poate spune. Nu făcea absolut nimic, dar inima îi era plină. Poate are omul şi vre-o taină, ceva ce nu poate spune, de ruşine sau de frică că n'o să-l creadă lumea. In sfârşit, poate că e şi de teamă să nu se ducă care-va acolo unde ştie el că sânt sirenele, de gelozie oarecum. Voiu căuta totuşi să-mi aduc aminte istoria lui. Dar n'aveţi să vedeţi ca mine, ochii lui limpezi, umezi, nepătrunşi, ochi care făceau să mă gândesc la adâncurile deasupra căror zicea el c'a plutit luni de zile.

Spunea aşa:

— D-ta nu ştii ce va să zică să, fii paznic în insulele Farsan. Nu se află mare mai prost făcută decât Marea Roşie. Crezi c'ar fi lată; dar asta e părere înşelătoare. Numai la mijloc este un canal adânc, însă destul de strâmt, pe unde poţi trece; încolo marea e plină cu stânci de corali, sau cu vulcani stânşi, înfipţi chiar în mijlocul drumului, buni numai s'arate calea marinarilor. Corăbiile mari merg drept spre vulcanii aceia, ca fluturii la lampă. Lampa e farul. Asta se numeşte „recunoaştere". Vasele vin, unele după altele, învârtindu-şi helicele perechi în apa înfierbântată de soare, şi plină gras de vietăţi de tot felul: meduze, asterii împlătoşate în dantelă de piatră cu spini şi alge microscopice. Dar îndată ce văd, ziua, vârful stâncilor goale, sau în mijlocul nopţii pline de răsuflarea egală şi uscată a deserturilor, văd focurile aprinse pe maluri, îşi pornesc roţile mai iute, pare c'ar zice: Voi sânteţi? Ei, acum ştim că sântem pe drumul cel bun — dar urâte mai sânteţi la vedere. Seară bună! Aşa-s maşinile astea, nemulţumitoare.

Nu-i plăcut lucru să fii paznic într'un far. Dar închipuieşte-ţi d-ta că în iad ar fi faruri, date pe seama păcătoşilor celor mai răi: păcătoşii aceia n'ar putea fi mult mai nenorociţi decât bieţii oameni care hrănesc focurile pe Marea Roşie. Un vapor-cisternă venea odată pe lună să-mi aducă apă şi provizii. Când debarca echipa, începeam să râd ca un sălbatic:

Oameni, oameni! Ciudat sânt făcuţi oamenii!

Apoi plecau, şi eu rămâneam singur cu marinarul meu, un Danakil, care nu putea zice nici trei vorbe în englezeşte. Pe stânca aceia nu era nici un fir de iarbă, nici un smoc de muşchiu; numai nişte cenuşe veche întărită, şi pietre buretoase, cu vine de lavă verde şi roşie; iar pământul suna a gol sub talpă şi era aşa de fierbinte că uneori ziceam căpitanului: Dacă s'ar deştepta vulcanul! — Iar el îmi răspundea: Dobitocule, soarele înfierbântă pietrele aşa. Vulcanul e mort, mort de când lumea! Insă Danakilul se strâmba ca să schimbe vorba. Toţi Danakilii ştiu că dacă pomeneşti de un lucru, lucrul se întâmplă; şi se temea de vulcan.

Intr'o noapte — tocmai plecase vaporul — mi se păru că simt un miros de clor, întocmai aşa cum îţi intră în gât prin spălătoriile cele mari. Imi părea că văd cazanele nalte pline de leşie, şi femeile aplecate pe apa albicioasă, cu maiul în mână, şi sânii lucind de sudoare prin haina deschisă la piept. Imi era plăcut. Danakilul care stetea de pază la lampă, veni şi mă luă de mână speriat. Deschisei ferestruica: acelaş miros de clor, aşa de tare încât era să cad pe spate. Toată insula fumega. Cu sutele izvorau din pământ suluri de abur puturos! Ieşeau în răsuflări largi, în gâfâieli, în sughiţuri scurte, ca fumul clar al unei ţigarete, sau în ţâşnituri uriaşe ca din supapa unui vapor. Mă dădui jos pe scară, am vrut s'alerg — gol de tot din pricina căldurii — s'alerg spre unul din izvoarele acele de aburi. Danakilul clătină din cap şi zise: Apă! Apă clocotită! Mănâncă pământul.

Am pus piciorul pe pământ, şi l-am tras îndărăt numai decât: insula se topea de isvoarele acelea dedesubt, cu miros acru, pline de otrăvuri şi fierbinţi. Se topea insula ca o bucată de zahăr, se prefăcea în noroi, în murdărie infectă, în bucăţi de stâncă ce se prăbuşiau de pe culmile moleşite, în băşici de gaz care făceau floc! crăpând ca nişte abcese murdare ale pământului aceluia murdar. Şi farul a început să se legene ca un copac, nu mai putea sta în picioare cum nu poate sta un chibrit într'o oală de gudron topit. I-am strigat Danakilului: Aruncă-te în apă, în apă numai decât!

Mi-am opărit picioarele în mocirla aceia care ardea descompunându-se, am simţit pe piele muşcătura flăcărilor — nişte flăcări, cum să zic, fără lumină, căci nici o scânteie nu am putut vedea în noaptea aceia năbuşitoare! — In sfârşit, am ajuns la marea liniştită, răcoroasă, maternă şi primitoare. Ea m'a luat în spinare. Pe Danakil nu l-am mai văzut niciodată.

Când mi-am venit în fire, atunci am văzut sirenele, pe altă insulă mai spre miază-zi, unde mă duseseră ele, de sigur, pe când eram leşinat. Capul, afară din apă, îmi era culcat pe o perină de ierburi, şi m'am speriat tare de trupurile acelea care se mişcau, mai mari decât trupul de om, brune şi lucioase, pline de apă. Am crezut la început că sânt lei de mare sau lamantini, şi că din întâmplare apele mă aruncaseră pe un ţărm unde se adună ei. Dar întinzând braţele, am văzut, aplecându-se spre mine, fiincă mă mişcasem, un cap ceva mai rotund decât capul de om, cu păr lung negru, despărţit cu cărare la mijloc, şi nişte ochi mai blânzi decât ochii celei mai blânde femei, ochi care-mi vorbeau. Trebuie să-ţi spun înainte de toate: cât am trăit acolo, înţelegeam ce se petrecea în capul sirenelor printr'un fel de vorbire tăcută, care venea nu numai din ochii lor adânci, ci de peste tot trupul. Şi ele mă înţelegeau, dar nu aşa de bine. Fiindcă eu gândeam cu judecata, iar ele n'aveau judecată deloc; însă aveau sentimente tot aşa de multe, de felurite, de nuanţate caşi logica mea. Zic ele, aşa cum zicem rândunici, vrăbii sau gazele. Dar sirenele sânt un neam întreg, se înmulţesc, sânt bărbaţi şi femei. Cea d'întâi care s'a apropiat de mine nu era bărbat şi când, pe jumătate în delir, mă gândeam: sânt viu, sânt viu; n'au să-mi facă oare vre-un rău? — am înţeles că fiinţa aceia de lângă mine — animal, zână sau vre-o sălbăticiune omenească, mi-a răspuns: nu te teme; eşti cu noi! I-am simţit bine răsuflarea pe frunte, şi doi sâni rotunzi ca sânii de femeie se lipiră prietenos de pieptul meu. Mai târziu am văzut că prietena mea n'avea braţe: numai nişte monturi care se sfârşeau în aripi de peşte; şi tot aşa în locul picioarelor. Nu se simţea bine şi vie decât în apa uşoară; îi tresăreau şoldurile ca la caii de prin ierburile nalte.

Se mirau mai mult sirenele de mine decât eu de dânsele. Le venea să râdă că nu-mi plăcea să mănânc peştii pe care mi-i dedeau ele, ci numai scoicele, deşi carnea acestora era crudă ca şi a peştilor. Se mirau mult şi că nu vream să beau apă de mare. Dar m'au dus la un izvor care curgea sub o stâncă deasupra apelor mării; şi s'au minunat când m'au văzut bând din pumni. Totdeauna mâinile mele li s'au părut o mare minune. Le făceam salbe de scoici, de mărgean, de sidef, şi cununi de alge galbene ca aurul. Şi bărbaţii lor — mari, mustăcioşi, cu chip războinic — purtau podoabele aceste cu aceiaş mândrie ca femeile. De multe ori, gătiţi aşa, făceau jocuri în cinstea mea. Priveam spinările lor, părul lung şi negru, sânii tari ai femeilor sub gâturile lor drepte, tremurul trupurilor în apa verde. Mă luau şi pe mine în hora lor, îmi era frică şi ţipam, dar ele mă duceau ca pe un copil, aşa de blând mă duceau, cu toată goana lor, încât nu mai simţeam decât o plăcere tare şi ameţitoare.

Intr'o seară s'au pus toţi să cânte. — Pân'atunci nu le cunoscusem glasul. Nici cântecul lor n'avea cuvinte. Dar spunea mai mult decât vorba omenească. Nu vorbesc figurat, deosebeam înţelesul tânguirii lor tot atât de lămurit ca şi cum ar fi fost scrisă pe hârtie. Cântau, şi cântecul lor era strigăt dureros, armonios şi domol, trist şi clar în gura femeilor, grav, întunecat şi desnădăjduit în gâtlejul adânc al bărbaţilor. Cântau vechimea neamului sirenelor şi căderea lui. Neamul acesta a venit pe lume în vremile d'intâi, pe când marea acoperea toată faţa globului. Sirenele au fost cea dintâi încercare a naturii de a naşte, în sânul oceanului universal, o făptură care să nu fie curat dobitocească, ci un organism înzestrat în adevăr cu creier şi inimă. Apoi uscatul s'a înălţat din valuri, iar natura a uitat această încercare a ei în sânul apelor. O lăsă acolo, neisprăvită, în cădere chiar, în lungul veacurilor. Noi oamenii vom suferi veşnic că nu sântem asemenea Dumnezeului pe care ni-l închipuim: sirenele sufăr că sânt aproape ca oamenii, dar n'au ajuns la priceperea lor. Ele ar fi trebuit să fie reginele mărilor, aşa cum oamenii sânt domnii câmpurilor, ai pădurilor şi munţilor. Dar natura a uitat să desăvârşească neamul sirenelor, şi curând rechinii vor fi înghiţit cea din urmă sirenă. Iată dece, mai demult, ele se ţineau după corăbiile pieptoase, înecând pe marinarii adormiţi de încântările lor. Erau geloase pe oameni. Acum însă, neamul va pieri. Mai sânt câteva triburi de sirene în Marea Roşie şi, de cealaltă parte a pământului, pe ţărmurile arhipelagului malez.

Pe mine nu m'au înecat; dimpotrivă, mi-au scăpat viaţa, ca să aibă mulţumirea tristă de a vedea mai de aproape un om, un exemplar din specia căreia întâmplarea sau cine ştie ce scop tainic i-a dat stăpânirea, pe când lor le-a lăsat umilinţa înfrângerii şi a pieirii.

Astfel neamul sirenelor îşi povesteşte soarta fatală, rămânând blândă, bună şi tare, dar fără folos când e vorba să lupte cu dihaniile adâncurilor. Şi, mai mult de cât oamenii, ele ştiu şi simt frumuseţea cerului, a aerului şi apelor, ritmul tainic al sângelui în artere şi în organele înfiorate de viaţă. Incolo, sânt animale. Şi aici trebuie să-ţi mai spun ceva. Fiind animale, câtă vreme n'a sosit momentul dragostei, bărbaţi şi femei trăiesc fără păcat, ca nişte copii, în perechi nevinovate, jucându-se, pescuind, privind prin grădinile mării scoicele strălucitoare, anemonele vii şi înflorite, peştii luminoşi care alunecă pe lângă panglicele algelor. Sufletele lor instinctive se topesc laolaltă. Astfel sirena mea mă înfiiase, şi când mă ducea pe valuri, cu braţul răzimat de umărul ei, mă simţeam fericit, o fericire curată, cum nu simţisem lângă nici o femeie. Tot trupul ei sălta sub mâna mea; dar când vroiam dela ea mai mult, nu înţelegea.

Nu-mi închipuiam ce va fi, când va sosi vremea dragostei. Mă gândeam: atunci are să mă iubească cum se iubesc oamenii. Mă înşelam. Când a venit vremea, perechile s'au desfăcut. Nu-mi place să-mi aduc aminte, mi-e groază! Mi-e groază fiindc'am suferit. Când le-au apucat poftele nebune sirenele n'au mai fost decât bestii; bărbaţii, nişte brute care mugeau. Nu mai alegeau. Toţi trăiau cu toate, şi toate cu toţi. Ii vedeam sărind, încleştându-se în spuma valurilor. Dinţii ascuţiţi ai bărbaţilor — totdeauna alţi bărbaţi — muşcau gâtul prietenei mele, şi ochii ei negri, care mă mângâiau şi mă încântau, nu se mai întorceau spre mine.

Când i s'a mai potolit furia dragostei, sirena înotă pân'la mine şi mă întrebă: Ce ai? Cu tot trupul, cu toate simţurile ei în mirare mă întreba de ce o urăsc. Imi spunea că are nevoie de toţi bărbaţii: de unul pentru puterea lui, de altul pentru prudenţa lui, de cei tineri, de toţi tinerii, pentru avântul şi vitejia lor. Şi aşa trebuia să fie. Insă eu mă duceam să mă ascund printre stânci. — Ah, zise ea odată plângând, tu eşti om şi eu sânt sirenă. Tu mă doreai toată când nu puteam fi a nimănui, şi mă vreai numai pentru tine, când nu mai sânt a mea, ci a Zeului rasei mele. Am făcut rău că te-am ţinut printre noi... Dar mai pune odată mâna pe umărul meu!

Am ascultat-o şi am pornit în largul apelor, mai iute decât totdeauna. Am înotat aşa o noapte întreagă şi o jumătate de zi, pân'am ajuns la un ţărm întins şi nisipos, la picioarele unor munţi unde zburau vulturi.

— Aici, zise ea, vei găsi oameni ca tine, şi femei aşa cum le vrei tu. Adio!

Dar înainte să mă despart de dânsa, am cunoscut dragostea sirenelor. Nisipul era sub trupurile noastre, albastrul cerului ne umplea ochii. Am încă în gură gustul sărat al buzelor ei. Il voiu avea cât voiu trăi. Intr'o seară, poate, va veni ea..., sau mă duc eu după dânsa.

Aşa a fost întâmplarea lui Elias Whitney, care cumpără acum cafea dela caravane.

din franţuzeşte de Z.

Insemnări despre femeile frumoase

Cinematograful este o artă esenţialmente americană — scriam într'un număr trecut al prezentei reviste — între altele şi pentrucă America este principala pepinieră a frumuseţei fizice de ambe sexe. O artă, ca aceea a ecranului, care nu admite oameni urâţi, era sortită deci în chip firesc să se desvolte mai ales pe continentul unde se dă o atenţie deosebită frumuseţei trupeşti.

Este meritul cel mare al americanilor de a fi priceput, de a fi aproape descoperit, femeea frumoasă, adevărata femee frumoasă. Americanca, singură, împlineşte veritabilul ideal al graţiei feminine.

La dreptul vorbind, aci ca în toate, Grecii au fost primii pionieri. Grecii, cei dintâi, au descoperit pe Americancă. Intr'adevăr, Helada a cunoscut şi a conceput trei tipare de femei: Venus, Junona, Diana.

Despre Zeiţa maternităţii şi a pacinicilor plăceri conjugale — e aproape ruşinos a se vorbi dintr'un punct de vedere prea estetic. In ce priveşte pe clasica Venera, trebue să recunoaştem că ea excită din ce în ce mai puţin iubirea cetăţenilor. Şoldurile sale ample, regularitatea ostentativă a trăsăturilor feţei nu mai plac. Trupul îi este acoperit cu o cantitate de carne abundentă şi, fără îndoială, de excelentă calitate, dar tocmai de aceea amintind prea pe faţă că ea este oarecum titulara oficială a amorului. Această claritate de situaţii începe să agaseze şi să descurajeze pe omul modern care din ce în ce simte mai clar că dragostea se place în confuz.

Rămânea Diana.

Diana a fost mereu, geniala invenţiune a anticilor, Corpul ei e numai muşchiu, numai resorturi încordate. Venera stetea, privind în jos, pasivă, bărbatul care va binevoi să aprecieze buna calitate a formelor sale. Graţia Dianei e activă. Să nu uităm că ea este zeiţa vânătoarei. E deci adevărata femee, ştiut fiind că în ale amorului manevre femeea e care atacă bărbatul doar prefăcându-se că atacă el când un semn al femeei îl vesteşte că aceasta e dorinţa ei. In realitate femeea e care caută. Bărbatul se lasă căutat, având aerul — şi uneori chiar dându-şi lui însuşi impresiunea — că vânează.

Iată de ce adevărata femee trebue să nu aibă nimic pasiv.

De bună samă, Anticii, când compuneau pe Diana, lucrau fără plan preconceput. Această mare invenţiune a fost o simplă întâmplare. Zeităţii vânătoarei putea tot atât de bine să i se hărăzească un chip masculin. De altfel este musculoasă, neregulată la trăsături, tunsă, plată la piept, cu şolduri şterse, cu mişcări de o autoritate inadmisibilă pe vremea aceea la o femee.

In realitate, diversele însuşiri omeneşti şi diferitele îndeletniciri căpătaseră, în Olimp, titulari în genere bărbaţi. Probabil pentru a rupe monotonia, pentru a face din societatea zeilor ceva cât mai asemănător cu societatea oamenilor, — zeului vânătoarei, zeului celei mai masculine ocupaţii din câte există, i s'a schimbat starea civilă şi i s'a prefăcut sexul.

Şi astfel s'a născut acel model de feminitate, pe care omul — prost prin definiţiune — multă vreme nu l-a apreciat la dreapta-i valoare, dar căruia îi era rezervat să devină, în timpuri de civilizaţie mai întreagă, adevăratul şi exclusivul tip de frumeseţă femeească...

Americanilor le revine marele merit de a fi reinventat vechea zeitate a amorului-mişcare; Femeea americană este Diana, după cum Diana este deja femeea-sport.

Venera are un incurabil cusur: oferă! Diana, ea, promite. Ceea ce-i cu totul altceva.

* * *

Până mai dăunăzi, exista prejudecata potrivit căreia femeea este intelectualmente inferioară bărbatului. Acesta din urmă o suportă pe cea dintâi; doar pentru calităţi morale, şi o adoră pentru motive de amor-propriu sexual şi social.

Dar lucrurile încep să se schimbe.

Imi amintesc de o nuvelă a lui Maupassant în care se descria o fată de şaptesprezece ani aparţinând celei mai sordide şi inestetice burghezii. Totuşi, acestei fete, contele de Maupassant îi recunoştea o calitate surprinzătoare: nobleţa, distincţiunea. Dece? Pentrucă — spunea marele pictor de oameni (şi o spunea, aşa, în treacăt, ca un lucru kuasi evident) — eroina avea acea graţie în maniere pe care ori şi ce fată de pe glob o are atunci când e de şaptesprezece ani şi e frumoasă.

Paralel cu această importantă constatare, omul modern mai face una. Este că suprema inteligenţă este distincţiunea, căci aceste calităţi nu-s altceva decât sinteza quintesenţiată a facultăţii de a discerne just starea sufletească a aproapelui, şi a facultăţii de a alege exact atitudinea care convine situaţiei sufleteşti a interlocutorului.

Iată deci cum, frumoasa adolescentă a lui Maupassant, din clasica toantă a pensioanelor, este promovată deodată titulară a supremei înţelepciuni omeneşti.

Şi credem sincer că nu e o situaţie uzurpată. Ultimul cuvânt al deşteptăciunei este — cum spunea un francez— „să te simţi în deplin acord cu toate reflexele".

Prin aceasta, inteligenţa şi frumuseţea tind să facă una.

Inainte vreme, femeile erau uneori iubite pentru ele însile. Ne iubeam pe noi în ele. Aşa făceau, în special Romanticii. Femeea era melodia care făcea să sune lira. Era pretext, şi nu obiect.

Acum începe să fie posibil un amor mai puţin indigest ca cel de altădată. La aceasta ajută mult şi demodarea progresivă a femeei. Ea nu mai ascunde mistere corporale. Imbrăcămintea ei acum explică, nu maschează.

Astfel, genul cel nou al amorului, care din zi în zi face progrese înlocuind vechea manieră a romanticilor — este acela al unui amor mai rece, dar mai durabil, — mai critic, dar şi mai altruist.

* * *

Intrerup aci aceste câteva reflexiuni. E lesne de înţeles că, în legătură cu ele, se mai pot face altele. Imi rezerv dreptul deci să revin.

D. I. SUCHIANU

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . . Lei 300
„ „ „ 6 luni . . . . „ 150
„ „ „ 3 „ . . . . „ 75
în străinătate dublu

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri Sâmbătă între orele 5 6

Secretul

Intr'o dimineață de iarnă abatele Xavier din Meurthe-et-Moselle fu găsit asasinat. Figura lui venerabilă era sfărâmată, de jur împrejurul capului, ca un ou răscopt. Asasinul se slujise de muchia unui topor sau de ciocan. Loviturile de pe craniu și maxilare se reproduceau din loc în loc de-alungul brațelor și fluierelor picioarelor, înegrite și sparte, și pe coloana vertebrală. Bătrânul, paroh al uneia din cele mai bogate regiuni catolice, merita cu atât mai puțin acest sfârșit de scelerat, cu cât fusese un preot sfios cu drepturile lui, afară din cale de blând și generos. Asasinatul a impresionat violent parohia și oamenii nu se putură liniști oarecum decât în momentul când se descoperi adevăratul asasin.

Simetria morală cere pentru fiecare ispravă extraordinară o cauză senzațională. Bănuiala tuturora și a credincioșilor și a magistraților, care făceau parte din credincioși, a căzut pe drept cuvânt asupra unui preot tânăr,sacrat de curând, un flăcău de 24 de ani, numit la biserica subalternă a unui sat din vecinătate. Insuși episcopul, care în deobște se codește a învinovăți un preot, atribuia tânărului abate o pasiune exagerată de parvenism. Prin decesul bătrânului se ivea o vacanță, la care noul venit era destinat de studii înalte, făcute cu strălucire la școlile din Vatican.

Asasinatul se săvârșise noaptea, în timpul unui uragan uriaș, când asasinul era sigur că vaetul preotului nu va fi auzit și că silueta lui proprie nu putea să fie întâlnită de nimeni, pe drumul devastat de vifor dintre parohie și cătun. Dacă jandarmeria, care l-a ridicat legat nu era prevăzătoare, trei mii de oameni se adunaseră ca să sfâșie carnea bălană și veninoasă a preotului tânăr.

Acuzatul n'a îndrăznit să mărturisească de ce și-a ucis camaradul bătrân și nu a găsit nici un *alibi* menit să inspire justiției o îndoială. Cu toate că autorul era dovedit pentru fiece om cu judecată, magistrații ar fi dorit să li se împuținează siguranța, atât era de monstruoasă nelegiuirea. Abatele Jérome ridica din umeri, incapabil să se apere, și se mărginea să răspundă :

— **Je n' sais pas:** nu stiu !

Totuși, mărturisirea, din gura lui, justiția nu a căpătat-o. Căci dacă pe de o parte vinovăția preotului era certă, pe de altă parte, asasinul împrumuta dela lipsa dovezilor scrise, verificate și reconstituite, autoritatea tăgadei și putea să răspundă și să repete :

— **C'est pas moi qui l'ai assasiné:** de ucis nu l-am ucis eu. — Cu alte cuvinte: văd că bătrânul a fost omorât însă nu eu l'am omorât.

Felul acesta de apărare aparține tuturor asasinilor prinși, împotriva cărora nu se poate preciza totul: magistrații cunosc prea bine sistemul. Când judecătorul de instrucție a întrebat :

— Ce-ai făcut cu toporul ?—Preotul a răspuns:

— **Je n' sais pas !**

Cât privește celelalte întrebări, rostite pe neașteptate:

— Unde-ți sunt hainele cu care ai ucis ? Unde te-ai spălat de sânge ?

La ele, abatele nu a dat răspuns.

Sentința nu putea să fie decât decapitarea. Abatele a auzit-o, citită de președintele Curții cu juri, în aplauzele sălii. Parohia se simția de două ori ușurată; întâi că s'a făcut dreptate și al doilea că a scăpat de un bandit la parohie.

După lectura sentinței, care-l trimitea la ghilotină, abatele s'a sculat între jandarmi, din bancă și a spus:

— Repet că preotul Xavier n'a fost asasinat de mine.

Această atitudine din partea unui preot, care ar fi putut să se prezinte pocăit și cerându-și iertare, a revoltat publicul, ca o probă de mare cinism.

Intr'o- oră de August, cu ceremonialul legal, abatelui Jérome i s'a tăiat capul. Cadavrul lui blestemat a fost azvârlit într'o groapă izolată și familia lui, mama lui, tatăl lui, au fost siliți să-și ispășească păcatul de-a fi dat naștere unui monstru excepțional, plecându-și capul sub ghilotina umilinții și mutându---și domiciliul neîncetat, din loc în loc, urmăriți de verificarea identității.

Trecuseră exact zece ani, dela decapitarea preotului asasin. Lumea uitase și de victimă și de ucigaș. Viața se topea încet în Meurthe-et-Moselle, ca în toată provincia monotonă, harnică și tristă. Intr'o seară, un preot, care luase locul parohului asasinat, este chemat de urgență, să dea ultimele îngrijiri sufletești unei muribunde. Femeea, o bătrână, îl aștepta speriată, ghemuită de senzația morții între perini și cu flacăra mare a ochilor îndreptată către ușă.

— Eu l'am ucis ! răcni muribunda la ivirea lui. Preotul era deprins să audă la ultima spovedanie vocile aiurite ale oamenilor, ce se despart de viață în pauza de nebunie a agoniei. Preotul clătină din cap ca un duhovnic experimentat și trecându-și un omofor pe umeri, pentru rugăciunile de iertare, șopti din litania morților câteva stihuri.

— N'auzi, părinte ? Eu l-am ucis ! — adause bătrâna.

Preotul deschise cartea și se apropie de patul bătrânei.

— Vreau să mă spovedesc, părinte.. Eu am ucis pe abatele Xavier.

Preotul tresări: își aducea aminte.

— Preotul Xavier ?... L-ai ucis dumneata ?...

Muribunda răspunse :

— Da, da, da... eu !

— De ce ai lăsat atunci să-i taie capul lui Jérôme ? De ce nu te-ai denunțat ?

— Mi-a fost frică, părinte...

Muribunda se sculă în genunchi, ca să fie mai sigură cu auzul duhovnicului...

— Și după ce l-am ucis, preciză bătrâna, înecându-se, m'am dus la celălalt... la abatele și... m'am spovedit... Și el nu a spus nimic la judecată.

T. ARGHEZI

Citiți „Comoara cu povești"

„Comoara cu povești" nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă și din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând așa de multe povești, toate alese, și fiind dela început până la sfârșit împodobită cu o frumusețe de desene în culori.

Din copilăria și tinerețea lui B. P. Hasdeu

Partea cea mai obscură din viața lui B. P. Hasdeu o formează pentru noi copilăria și începutul tinereții lui, cari se cuprind între anii 1836 și 1857.

Dintre biografii săi, d. Iuliu Dragomirescu tratează mai pe larg această epocă [1]) deși necomplet, din lipsă de isvoare suficiente.

Hasdeu însuși a vorbit și scris numai foarte rar și puțin despre viața sa. Dar, deși nu ne-a lăsat o autobiografie propriu zisă, putem totuși considera ca atare :

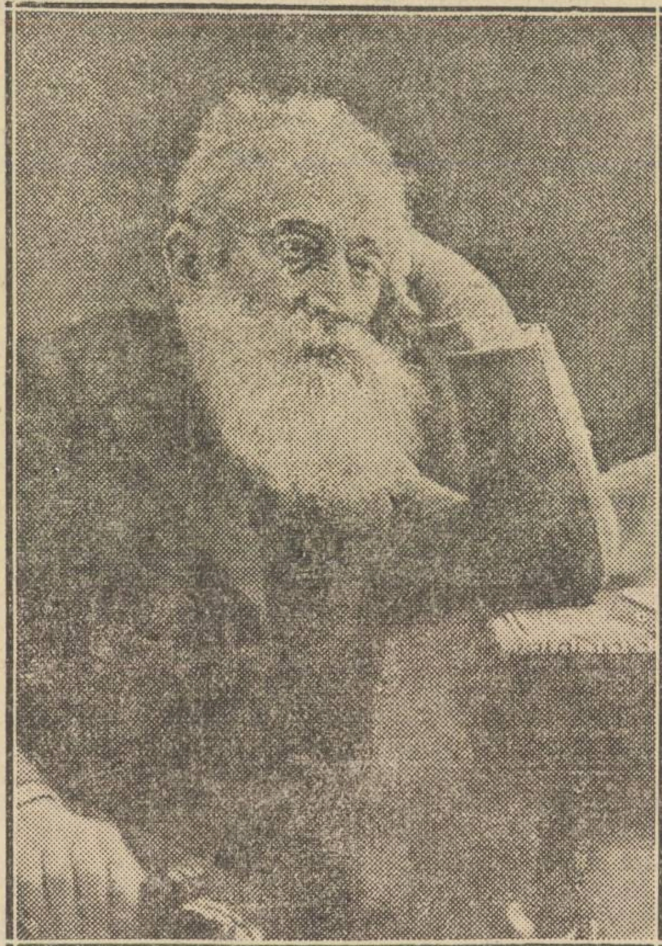
1. Nuvela sa *„Duduca Mămuca"* [2]) din 1863, retipărită de el mai târziu (1864) sub titlul: *„Micuța"*, în care însă e vorba numai de viața lui de student.

2. Capitolul 28 (dela pagina 137—142) din lucrarea lui Iosif Vulcanu *„Panteonulu romanu"* apărut la 1869 în Pesta, în care printre biografiile celebrităților române se dă și cea a lui Hasdeu, după informațiuni luate dela însuși Hasdeu.

3. Schița biografică *„Amintiri din tinerețea lui B. P. Hasdeu, povestite de el însuși"*, publicate de V. Cosmovici în revista *„Semănătorul"* (anul 1907, pag. 984-989). [3])

„Anii copilăriei, ne spune I. Dragomirescu, *i-a petrecut la Cristinești, Hotin și Chișinău"*.

Hasdeu își aducea încă aminte la 1886 de cele *„7000 de nebunii pe zi"*, pe cari le făcea în *„grădina colosală"* de lângă casa părintească din Cristinești, la vârsta de 7 ani, *„urcându-mă pe copaci și jucându-mă cu un ariciu"*.

B. P. Hasdeu

Tot atunci Hasdeu povestea și despre *„o brună țărăncuță"*, care a trezit*„cei dintâiu fiori ai iubirii"* în băiatul de abia 10 ani, [4]) ceeace dovedește că Hasdeu era *„de o sensualitate precoce"*, de care s'au resimțit puternic și primele sale încercări literare, în care amorul și relațiile dintre sexe sunt tratate cu un realism crud. Faptul acesta cu drept cuvânt a produs revoltă în societatea ieșană, unde începuse a publica Hasdeu.

Ca și viața copilărească a lui Hasdeu, petrecută probabil fără griji, așa și cea școlărească ne este aproape necunoscută.

A urmat Hasdeu cursul școlii primare în familie sau în cele două *„clase pregătitoare"* dela vreun liceu rusesc de stat din Basarabia ?

După cum arătam cu altă ocazie [5]), numele de botez al lui Hasdeu (care era la început *Tadeu)* se întâlnește alături de cele ale altor doi Hasdei *(Nicolai* și *Lev)* în analele liceului No. 1 de băeți din Chișinău, în a cărui arhivă nu am putut găsi totuși până acum nimic altceva cu privire la anii de învățătură petrecuți de Bogdan P. Hasdeu în această școală.

După câte am putut afla [6]), Bogdan P. Hasdeu fusese coleg de clasă cu un *Mihail Stroescu* (fratele mai mare al lui *Vasile),* de o vârstă cu dânsul și care urmau de asemenea la liceul No. 1 din Chișinău. Dar de când și până când, — nu putem ști până acum.

1) *In „Ideile și faptele lui B. P. Hașdeu. Partea I. 1836—1863"*, București, 1913, în capitolul II *(„Copilăria")* la pag. 16—25.

2) *„Duduca Mamuca* (Din memoriile unui studinte)" a apărut în revista „Din Moldova" No. 9, apoi în „Lumina" (o continuare a publicațiunii *Din Moldova),* în numerele 10, 12, 13—14 și 15 din 1863. (Vezi: *Umorul lui Hașdeu* de Barbu Lăzăreanu, capitolul II: Inaintea Curții criminale, pag. 14). Sub titlul „Micuța" a reapărut în anul imediat-următor; iar în 1896 a avut parte de o retipărire în *Epoca literară* de sub îngrijirea lui I. L. Caragiale.

3) La cari se mai pot adăuga diferite fragmente de scrisori, discursuri, prefețe la lucrările altora, în cari Hașdeu amintește incidental și câte ceva din viața sa.

4) *I. Dragomirescu,* op. cit. pag. 20—21.

5) *„B. P. Hașdeu și Rusia"*, Chișinău, 1925, pag. 9, nota 13.

6) Vezi articolul *„Vasile Stroescu. Amintiri"* în *„Adevărul literar și artistic"*. București. No. 281 din 25 April 1926.

Dacă presupunem că precocele copil s'a înscris în clasa I pregătitoare a numitului liceu la vârsta de 7 ani împliniți (deci la 1843) [7]) și a urmat aci 2 clase pregătitoare (corespunzătoare cursului primar) plus 7 clase liceale, — ajungem la concluzia că dânsul a terminat liceul la vârsta de 16 ani împliniți în vara anului 1852.

„Sfârșind cursul elementar, spune I. Dragomirescu, *și liceul la 14 ani, trecu la universitate.*

Autorul nu ne arată isvoarele, în baza cărora stabilește această dată, pentru noi foarte puțin probabilă, chiar la un copil așa de precoce ca Hasdeu, întrucât legile școlare rusești nu puteau admite înscrierea în școală a unui copil la o vârstă sub 7 ani. Ar rămânea pentru explicarea acestei date numai ipoteza că Hasdeu a făcut, în cursul studiilor liceale, de două ori câte două clase într'un singur an școlar.

„In această epoca, continua I. Dragomirescu, *fu ținut de tatăl său la universitatea din Harcov"*. Care epocă anume, nu precizează biograful, dar credem că se gândește la toamna anului 1852.

Iată-l deci pe tânărul Bogdan ca prin minune student la universitate, fără ca noi să-i fi putut cunoaște bine copilăria și evoluția primelor sale învățături.

Rămânem cu senzația că marele calamburgiu și acerbul ironist, care a fost Hasdeu, își bate joc de noi și după moarte, învăluindu-și copilăria și tinerețea într'un adânc și întunecos mister, din care răsare totuși repede și pe neașteptate, ca un adevărat *deus ex machina,* bărbatul matur și sub raport fizic și sub raport intelectual.

Hasdeu a amintit totuși odată, deși foarte vag, de această perioadă a vieții sale, în care a fost *„crescut în atmosfera cea muscălească, tzarodoxă, pe care a detestat-o pretutindeni și a urât-o întotdeauna: în liceu, la universitate, în cercuri culturale"* unde *„n'a iubit nici un profesor, considerându-i pe toți ca dușmani, numai și numai pentru pentru că erau muscali"* [8]).

Apostolescu: *„Studii"* (București, 1904), pag. V.

„Singurul meu dascăl, declară cu mândrie Hasdeu, *a fost tatăl meu, dela care prin iubire am învățat a fi român și creștin"*. [9]).

Și totuși autodidactul (cum îi plăcea să se considere) Hasdeu a avut la universitate profesori, dacă nu buni și iubiți în totalitatea lor, atunci cel puțin destoinici și stimați în parte.

„In Rusia, ne spune Hasdeu, *nu m'am specializat în nimic, decât numai doară la o facultate juridică. Dreptul muscălesc ! Cum s'ar zice justiția câinilor turbați. In urmă am devenit istoric, linguist și filolog, dar m'am format eu însumi, ca autodidactic în toată puterea cuvântului"*. [10])

La universitatea din Harcov, reputată în Rusia din acea vreme pentru spiritul ei revoluționar, cei mai buni profesori ai lui Hasdeu au fost polonezi, ca: *Anton Stanislawski* (pentru enciclopedia dreptului), *Alfons Walicki* (pentru literatura greacă), *Alexandru Mickiewicz,* fratele poetului Adam M. (pentru dreptul roman), etc. [11])

Această listă de profesori este necompletă; vedem însă din ea că Hasdeu a urmat pe lângă drept și literile.

Atunci, când lista se va putea completa cu toate numele, vom fi și noi în măsură să cunoaștem toate materiile, pe cari le-a audiat Hasdeu la universitatea din Harcov.

Pentru a putea reconstrui cel puțin în parte viața de student a lui Hasdeu, va trebui să recurgem, în lipsă de alte isvoare istorice, la nuvela sa *„Duduca Mămuca"*. Pe aceasta — cum arătăm în nota 2 a acestui studiu — o ti-[illegible]te Hasdeu, într'o primă redacție, la 1863, în revista sa ieșană *„Lumina din Moldova"* și o retipărește apoi în broșură, într'o nouă redacție, la București, în 1864, sub titlul: *„Micuța. Trei zile și trei nopți din viața unui student"*.

Intre ambele redactări este o mare deosebire, întrucât în ediția a doua (din broșură) se suprimă o mare parte din pasagiile libertine și se introduc diferite modificări privitoare la numele personagiilor și la locul acțiunii, adăugându-se și pasagii noui.

Pe când în prima redacție acțiunea se petrecea în Rusia (Harcov), de unde sosise Hasdeu de curând (1857) la Iași, într'a doua avem ca loc al acțiunii un oraș universitar german, — modificare, care nu corespunde realității, căci Hasdeu ne-a dat în nuvela sa o povestire realistă, dintr'un mediu bine cunoscut de el (Harcov)[12]) și nici decum una fantastică, dintr'un mediu imaginat necunoscut lui, cum era pentru el la acea vreme, Germania.

După cum arată și subtitlul nuvelei este vorba de *viața de student* a lui Hasdeu.

Hasdeu începe povestirea sa cu o notă de preț:

„Aveam 17 ani; eram student în drepturi". [13])

Prin urmare, dacă admitem ca dată a nașterii lui Hasdeu 12 Februar 1836 și ca dată a absolvirei liceului vara anului 1852, atunci acțiunea povestirii lui Hasdeu se

7) Luând ca dată a nașterii *16 Februarie 1836,* care este încă *controversată.* (Asupra ei vom reveni pe larg cu altă ocazie).

8) Dintr'o scrisoare, tipărită ca prefață la lucrarea lui *N. I.*

9) Ibidem.

10) Ibidem, pag. VI.

11) *I. Vulcanu: „Panteonulu romanu"*, pag. 137—138.

12) In povestire întâlnim multe personagii de origină și cu nume rusești sau slave; este vorba în ca de Harcov, Nistru, Siberia, Finlanda, lipoveni, ruble, cuartul etc. Toate luate din mediul rusesc — cari în a doua redacție a povestirii au dispărut sau au fost modificate cu intenția evidentă, de a nu mai aminti mediul, din care venea autorul.

13) Pentru a nu supraîncărca articolul de față cu note, nu voiu arăta nici ediția din care citez (mă folosesc de ambele) nici pagina.

petrece în iarna [14]) anului 1853, care îl găsește student în drept la Harcov.

Data aceasta (1853) vine deci să întărească presupunerea noastră că Hasdeu absolvise liceul la vârsta de 16 ani trecuți (în vara anului 1852). Pe de altă parte ea pare a pleda contra admiterii anului 1838 ca dată a nașterii autorului, după cum susțin unii.

Mai găsim încă în nuvelă și o altă notă autobiografică de valoare, care vine să complecteze pe cea de sus. Hasdeu era atunci (1853), după cum ne spune: *„student din anul al doilea, dobă de carte"*, notă care vine să întărească presupunerea noastră că Hasdeu se înscrisese la facultate în toamna anului 1852, având vârsta de 16 ani 7 luni și 12 zile [15]).

După stabilirea acestor date biografice, să spicuim acum în nuvela autorului și locurile, din cari să ne putem face o idee de ocupațiile serioase de student în drept ale lui Hasdeu.

Mai întâi reținem o confesiune importantă a lui Hasdeu, anume că a venit la Harcov, pentru *„a studia la universitate teoria dreptății, pentru a nu o aplica apoi niciodată în viața practică"*.

Hasdeu uită totuși că a funcționat câtva timp, în 1858, sub căimăcămia lui Nicolae Conachi Vogoride, ca judecător la Cahul [16]) post din care a demisionat sau *„a fost destituit ca nedestoinic de către agenții lui Vogoride, a căror unealtă n'a primit cu nici un preț să fie"* [17]).

In anul al doilea de facultate Hasdeu *„medita asupra principiilor juridice ale lui Bentham, care cel dintâiu a descoperit că omul putea să facă tot ce-i place"*.

Originea de *„cneaz"*, cu drepturi nelimitate; tradiția războinică a familiei (pe care Hasdeu o accentuiază deseori); mediul revoluționar al Harcovului și principiile lui Bentham, descoperite la facultate, — toate acestea explică îndeajuns firea anarhică, bătăioasă, spiritul mândru de independență și iubirea fanatică de libertate, care l'au caracterizat pe Hasdeu în totdauna.

La dreptul penal Hasdeu asculta pe un profesor (doctor de la o universitate germană), de care și-a bătut joc cu prilejul unei lecții, în care acesta desvoltase *„teoria celebrului criminalist german Feuerbach"* despre adulter.

Mai departe Hasdeu nu amintește nimic despre studiile sale de drept; în schimb ne dă câteva trăsături din portretul său fizic și moral dela acea dată.

Astfel aflăm din gura lui că: *„pe mine.... tovarășii mă numeau spițer, zău nu știu din care cauză:* [18]) *și pomezile sau pentrucă aveam adeseori nevoe de diferite doctorii, ca unul ce mă deosebiam din copilărie prin slăbiciunea constituțiunii"*.

Ce privește relațiile amoroase ale tânărului student Hasdeu, ni se dă în nuvelă și o prețioasă explicație a sensualității sale despre câte amintirăm mai sus.

„Crescut, ne spune Hasdeu, *în școala poeților latini, adăpat la adâncile isvoare erotice ale lui Ovidiu Petroniu, Properțiu, etc., eu cunoșteam din copilărie ca pe tatăl-nostru metereologia amorului"*.

Despre aceste cunoștinți foarte variate și diabolice Hasdeu ne dă suficiente dovezi în povestirea sa. Totuși, nu credem că sensualiatea lui se datorește numai poeților eritici ai anticității. Era și ceva atavic. [19])

Am neglijat în această scurtă expunere (asupra căreia, voiu reveni pe larg în monografia mea asupra lui Hasdeu) atât partea anecdotică din viața de student cât și cea privitoare la militarul (ofițerul) Hasdeu, care și ea poate fi considerată ca un intermezzo vesel, o anecdotă picantă din viața acestei firi neastâmpărate, care era mereu în căutarea senzațiilor noui și puternice.

LIVIU MARIAN

14) In textul povestirii ni se dă o rețetă medicală purtând data: 7. XII. 185., din care se vede că era din 7 Decembrie.

15) Dacă admitem ca dată a nașterii 16 Februarie 1836 și ca termen al începerii cursurilor universitare 1 Octombrie.

16) Vezi: sub capitolul *Acuzatul,* din al doilea capitol al lucrării: *Umorul lui Hașdeu,* editura „Adevărul", pag. 13—14.

17) I. Dragomirescu, op. citat pag. 27.

18) Intr'unul din *„Filmele"* sale, tipărit în ziarul *„Universul"* (No. 110 din 15 Mai 1927). *Don José* povestește cum Hașdeu *„cu puțin timp înainte de lunga sa agonie"* a intrat într'un magazin pentru a *„cumpăra o sticlă de parfum. Alegea cu priceperea, grația și gustul dificil al unei femei de rasă"*.

19) Tatăl său *Alexandru* fusese căsătorit de 3 ori și îi plăceau mult femeile frumoase. Vezi și articolul meu despre *„Vasile Stroescu"*, sus citat.

O carte nouă asupra Rusiei

Imensa literatură asupra Rusiei sovietice a sporit cu o nouă carte, vioaie și interesantă, care merită să fie semnalată aici ca un exemplu tipic al noului gen de literatură reportericească. (F. C. Weiskopf, Umsteigen ins 21, Jahrhundert. Malik Verlag, Berlin).

A. Hollitscher a fost, dacă nu ne înșelăm, acela care a inaugurat în Germania seria cărților reportericești asupra Rusiei bolșevice (dupăce, evident, principiul reportagiului biruise de mult în descrierile de călătorie). Dar bătrânul scriitor era încă prea puțin gazetar. Incărcate cu tot balastul tradiției scriitorești, reportagiile lui erau prea lungi, pline de statistici și expuneri savante, dominate de un misticism supărător pentru acei cari nu-i interesa atitudinea sentimentală a autorului ci pretindeau relatarea nudă a crâmpeelor de viață trăite, sau — mai bine zis — iluzia unei astfel de relatări.

Egon Erwin Kisch, fostul comandant al gărzii roșii din Viena, trecut la un revoluționarism mai comod și mai puțin riscant, are meritul de a fi stabilit, mai în urmă, tipul literaturei reportericești în sfera culturii germane: schițe scurte, fără nici un sentimentalism dar totdeauna interesante și uneori chiar instructive. L'au urmat mulți scriitori sub îndemnul nouii mentalități care proclama, ca suprem principiu, până și în literatură principiul economiei duse la extrem. „N'avem timp pentru cărți voluminoase și lăsăm în sarcina specialiștilor tratatele savante", declara o revistă de avantgardă. „Veacul nostru cere informație rapidă în toate domeniile de activitate deci și literatură". Și astfel s'a întâmplat o minune pe care n'ar fi crezut-o posibilă, acum câteva decenii, nici scriitorii, nici literații: metodele reportagiului au invadat turnul de fildeș al literaturii.

Cartea lui Weiskopf e, în această privință, tipică. A-i reda cuprinsul, e peste putință. Cum să rezumi rezumate, cum să redai esența unor schițe fără esență? Un joc de copii, o gară, un incident în tren, un dejun la restaurantul sovietic — iată subiectele din care autorul caută să sintetizeze imaginea Rusiei. A cerceta, însă, dacă i-a reușit sinteza, ar fi identic cu cercetarea genului în sine. Mai ales că, în Rusia orice reporter uită obligațiunea principală a meseriei: nepărtinirea, stricta obiectivitate. Și Weiskopf e comunist sadea...

Dar aici nu poate interesa latura politică a cărții căreia îi facem o meritată mențiune din punct de vedere literar.—L.

Tragedii domestice

PĂLĂRIA

O după amiază de Iulie. Căldura a cotropit totul. Nici o boare de vânt nu vine să risipească văpaia nesuferită care dogoreşte parcă în aer, aproape, ar fi o uriaşă massă incandescentă.

D. Noreanu, plimbându-se prin odaie cu paşi mari şi nervoşi, îşi apasă din când în când fruntea cu batista şi se uită spre divanul dela fereastră, unde d-na Noreanu, cu faţa îngropată în perne, pânge cu amar.

— Tanţi... dragă, fii...

— Nu, nu... pleacă... pleacă... să nu te mai văd... ţipă furioasă doamna de câte ori d. Noreanu vrea să-i vorbească sau s'apropie ca s'o împace. După un timp, când plânsul s'a mai ogoit, încearcă din nou:

— Tanţi dragă, de...

— ...Ce mai vrei? Nu ţi-am spus să pleci?

— Dragă, dar — eu... pentru o pălărie, atâta...

— ..Lasă-mă... nu înţelegi?... Mă înebuneşti cu cruzimea ta.

— Eşti nedreaptă.

— Sigur, când eşti tu vreodată vinovat?

— Te rog să mă ierţi. Dacă ţii să ai pălăria...

— ...Nu... nu mai vreau nimic... ţine-ţi-o pentru tine... După ce-mi scoţi sufletul...

— ...Dragă dar nici nu m'am gândit să te chinuesc.

— Cu atât mai rău atunci.

— Ştiam că ai destule pălării.

— După tine şi una e prea mult.

— Eri am avut curiozitatea să văd câte pălării ai şi...

— ...Ai făcut asta? Ai îndrăznit să...

— ...Da. Ce-i aşa de ciudat?

— Mă pui sub interdicţie şi găseşti că e firesc? Tu n'ai deloc bun simţ? Tu...

— ..Tanţi, îţi jur că...

— ...Du-te... asemenea ruşine n'am mai pomenit... Doamne, ce rău ţi-am făcut? Cu ce ţi-am greşit?

Acum eşti mulţumit? Ţi-a plăcut sărăcia în care mă sbat? Spune!

— Am văzut că ai treizeci şi una de pălării.

— Dar mi-am luat de fetru? Nu vezi că habar n'ai ce se poartă?

— ...Abia săptămâna trecută ţi-ai cumpărat una de mătasă şi alta de pai.

— Câte secole vrei să le port, câte?

— Tu nu le pui în cap decât odată, de două ori.

— Fetru pe căldurile astea? Doamne fereşte, să nu capeţi vreo insolaţie.

— Păi când mi-ai dorit ceva bun? In loc să mă iubeşti îmi eşti cel mai mare duşman.

— Tanţi, te iubesc tot atât de mult ca şi...

— ...Aşa zici întotdeauna când vrei să mă împaci.

— Tu ştii bine că eu sunt mândru de frumuseţa ta.

— Lasă, că te ştiu eu cine-mi eşti.

Doamna a încetat să mai plângă şi îngădue d-lui Noreanu s'o ia în braţe şi să-i usuce lacrimile cu sărutări. Mai târziu, trecându-i mânile prin păr, în semn de iertare şi uşoară mângâiere, îi spuse:

— Când ne întâlnim?

— Pleci undeva?

— La modistă.

— Parcă ai re...

— ...M'am răsgândit.

— Nestatornică drăgălaşă!

— Avarule! Ştiu că te-ai fi bucurat.

Doamna scoase portofoliul din buzunarul soţului şi începu să răsfoiască hârtiile de câte o mie, noi şi foşnitoare.

— Atât?

— Nu-i prea mult?

— Uite, ca să nu fii uricios, îţi iau numai două.

Punându-i portofoliul la loc doamna îl gâdilă puţin şi domnul, ferindu-se, râse cu multă poftă.

— Nesuferitule, dă-mi o ideie bună.

— N'am nici una.

— Iar vrei să mă superi?

— Tu ai mult gust.

— Nu-i aşa?

— Eri am văzut pe M-me Ivănescu... avea o pălărie brique la fel ca...

D-na Noreanu se posomorî cumplit.

— La fel?

— La fel.

— Şi cum îi sta?

— Ea e mult, mult mai bătrână ca tine şi nu-i nici măcar frumoasă.

— E drăguţă, dece eşti nedrept? replică doamna înseninată şi mărinimoasă.

— Nu se poate compara cu tine.

— Şi... era bine?

— Fermecătoare. Altfel nici nu te-ar fi imitat.

— Vezi ce însemnează să ai pălărie bună? Nu-i aşa că de acum n'ai să mai fii sgârcit?

Doamna e gata de plecare. Dela uşă însă se înapoiază, vine la d. Noreanu, care-şi fuma ţigara gânditor, şi-l întrebă cu teamă şi nădejde:

— Sandi! Nu-i aşa că tot mie îmi stă mai bine cu...

— ...Dar desigur, draga mea dragă.

D-na Noreanu, fericită, îl sărută; şi, strălucind de bucurie, se uită, zâmbind, în ochii „tiranului" care i-a luat mânile şi i le desmiardă cu aceiaş gingăşie ca în primele zile când s'au întâlnit. Apoi îşi ascunde capul la pieptul lui.

— Dar mai frumoasă cine...

— ...Tu eşti... urâtă mică.

Din trăsura care începuse să alunece pe asfaltul străzii d-na, zâmbind, ameninţă cu degetul pe d. Noreanu care, de la fereastră, îi arăta, prin semne, că o iubeşte: „de aici până la stele".

— Linguşitorule, altădată ai s'o păţeşti.

UMBRELA PIERDUTĂ

La şapte şi jumătate d. Ionescu soseşte acasă ca de obiceiu; dar, în loc să vină întins în curte cum făcea întotdeauna, de data aceasta întârzie de schimbă câteva cuvinte cu un vecin care-şi cetea jurnalul la poartă. După ce au trecut în revistă toate evenimentele politice, îşi ia rămas bun, cu vădită părere de rău, dela megieş; şi, gânditor, pune mâna pe clanţă şi apasă,— poarta se deschide, dar eroul nostru nu intră ci se opreşte şi plimbă poarta înainte şi'napoi. Se uita la balamale, pipăe pe ici, pe colo, şi măcar că poarta se deschide şi se închide cu uşurinţă şi fără nici un zgomot, esclamă mereu: Hm! Hm! ca şi când ar fi descoperit ceva nelalocul lui. Sfârşind, inspectează cu atenţie stâlpii şi, mişcându-i, spune:

— Hm! Ar mai trebui întăriţi... altfel îi dă vântul jos.

A intrat în grădină cu paşi relativ energici; dar, ajuns la jumătatea drumului, îşi schimbă brusc atitudinea. Parcă s'ar teme de ceva. Se înapoiază din cale şi examinează minuţios fiecare plantă, fiecare pom, rupând: ici o floare trecută; colo: o ramură uscată.

Deschide portiţa cu oarecare frică şi, din pragul uşii rosteşte spre bucătărie: — Bună seara Miţule! apoi dispare iute în casă. Dar iese curând, îmbrăcat în haine vechi, şi intră în bucătărie unde începe să răscolească într'o ladă cu diferite scule.

— Ce cauţi? îl întreabă doamna cu ton arţăgos.

— Ciocanul, dalta...

— ...pentru ce-ţi trebue?

— Vreau să repar poarta.

— Ce ai păţit de te-a găsit vrednicia?

— S'au strâmbat stâlpii şi...

— Apoi când ai avut tu grijă de casă? Ştii să-ţi ei jurnalul în loc să vezi ce mai e de făcut prin curte. Zău, tare aş vrea să văd ce te-ai face dacă n'aş fi pe aicea.

D. Ionescu nu răspunde nimic, şi, de data aceasta, cugetă că: „Are şi ea puţină dreptate" deşi, altădată, zicea: „Aşa-i sortită femeia, să vorbească vrute şi nevrute". Işi ia tesla, tinicheaua cu cuie, cleştele şi porneşte spre poartă.

A bătut câteva colţuri de cărămidă şi acum are satisfacţia de a vedea că stâlpii rezistă dârz tuturor încercărilor de a-i clinti din loc. Bucuria însă nu-i este întreagă din pricina afurisitei de umbrele pe care D-zeu ştie unde a uitat-o.

— Numai de n'ar băga de seamă, oftează el bătând cu înverşunare nişte cuie, de care, la drept vorbind, nici nu era nevoe în locul unde le menise să rămână. La leafă trebue să-mi cumpăr alta, altfel nici Dunărea nu mă mai spală.

Cioplind un stâlp filozofează cu stoică resemnare:

— Aşa e omul sărac. Veşnic trebue să i se întâmple câte ceva. Cum ai scăpat de o nevoe, vin zece în loc. Şi acum umbrelele sunt scumpe foc... nici nu poţi să te apropii...

— Dar tu n'ai de gând să isprăveşti odată? De câte ori vrei să te chem?

Şi-a strâns uneltele şi vine spre casă tremurând, zicându-şi că de acuma s'a sfârşit. Mai are o singură nădejde: să se culce fără să mănânce.

— Ce-i cu tine? Ce-mi stai ca viţelul la poarta nouă?

— Mă gândeam... parcă nu mi-e aşa bine...

— Desigur... mi-ai fost iar cu haimanalele şi aţi băut ca porcii. Mă întreb mereu, dar nu ştiu când o să-ţi vină minţile la cap.

— Miţule, zău... am plecat la...

— Lasă că vă ştiu eu. Imi umblaţi din cârciumă în cârciumă, chefuiţi şi noi ne prăjim toată ziulica în bucătărie ca să vă facem mâncare... Vă aşteptăm cu masa ca nişte proaste şi când veniţi strâmbaţi din nas, fiindcă sunteţi ghiftuiţi. Foc ar trebui să vă dăm, nu mâncare.

Doamna fugi grăbită, fiindcă i se păru că dela bucătărie ar veni sgomote suspecte.

— Mi se arde rântaşul, blestematule, totdeauna îmi faci necazuri.

Masa era pe sfârşite când ploaia începu să cadă fără veste. Venise catastrofa.

Doamna, aruncându-i o privire cruntă, îi spuse:

— Ce aştepţi? Ia-ţi repede umbrela şi strânge plăpumile depe frânghie.

D. Ionescu se repezi afară şi aduse plăpumile pe care le trânteşte pe un scaun de lângă pat.

— Uite cum s'au udat. De ce n'ai luat umbrela?

— Până o deschizi, până...

— ..Dar ce eşti mort? Sau ai pierdut-o?

— Nu... de unde până unde?... Să vezi...

— ...Ai pierdut-o, eram sigură.

— Cred... camerstul... poate... aşa rtăăceşte el..., e cam„,

— Braşoave. Mie îmi spui gogoşile astea? Nu te cunosc eu? Când ai pierdut-o? Azi? Doamne, cum nu te trăzneşte Cel-de-Sus de încurcă lume! D'aia noi nu legăm două într'un tei, d'aia plouă în casă, d'aia copiii duc dorul după o rochie şi o haină ca lumea, d'aia eu sunt îmbrăcată ca o ţigancă... Că d-ta te ţii numai de petreceri, arde-l-ar focul pe ăl care le-a născocit că m'ai omorît cu zile, tâlharule... Să-mi vii cu umbrela.., să mi-o scoţi din pământ, altfel nu mai ai trai cu mine — ai auzit?

A trecut un ceas. Doamna tot mai blesteamă; dar, acum, d. Ionescu nici n'o mai aude. E fericit că a scăpat de bucluc numai cu jertfa ziarelor până când strânge banii de umbrelă, şi „ca să-i vie inima la loc", se mângâe singur:

— Tot am eu puţin noroc — putea să fie şi mai rău.

CONST. PELMUŞ

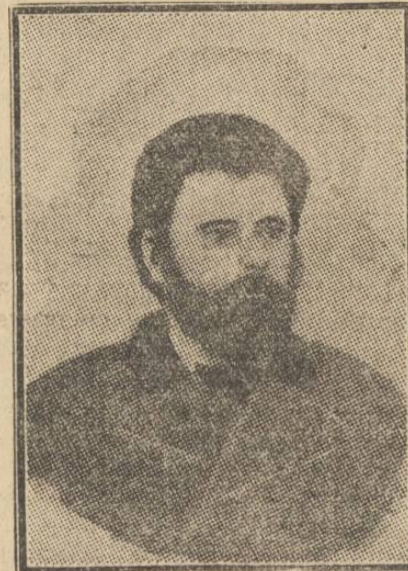
Manualele didactice ale lui Ion Creangă

Cele dintâi tipărituri ale lui Creangă sunt manualele didactice.

Era şi firesc ca omul acesta, care suferise atât de mult, în timpul cât fusese şcolar tocmai din pricina lipsei de metodă a dascălilor pe care-i avusese, să se străduiască pe urmă, când el însuşi ajunsese dascăl, ca, prin cărţi de învăţătură să înlesnească drumul spre lumină al noilor şcolari. In 1865 — deci după ce, în 1863, Creangă frecventase (ca elev al şcoalei normale „Vasile Lupu" din Iaşi) cursul de pedagogie, pe care-l făcea directorul acestei şcoale, Titu Maiorescu, — apare abecedarul intitulat: *„Metodă nouă de scriere şi cetire pentru usul clasei I primară"*, alcătuit de institutorii I. Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Receanu şi A. Simionescu. In prefaţa abecedarului, cei şease co-autori spun: *după un mic curs de pedagogie la d. Titu Maiorescu, am scos abecedarul pomenit mai sus"*. Din cuprinsul, nu tocmai limpede, al acestei prefeţe, s'ar părea chiar că Maiorescu prin indemnurile lui directe — deci în afară de lecţiile date la curs, — ar fi colaborat binevoitor la alcătuirea acestui abecedar. Intâia şi a doua ediţie au apărut *„cu spesele Societăţii Invăţăturii Poporului Român"*, din districtul şi comuna Iaşi". Această carte a avut un succes desăvârşit. In 1872 apare ediţia VI-a. In vremurile acelea, când şcolile erau rare şi elevii puţini, un abecedar trebuia să fie deosebit de bine alcătuit ca să poată atinge un tiraj aşa de mare.

In 1876, Eminescu, care era revizor şcolar al districtului Iaşi, recomandă Ministerului de Instrucţiune Publică abecedarul lui Creangă. Se pare însă că Ministerul n'a privit prea binevoitor această carte, căci Eminescu, printr'un alt raport, constată că noua metodă: *„a avut succes prin meritele intrinsece (şi nici de cum prin o altă stăruinţă) şi ar fi o rea răsplătire pentru compuitorii ei, dacă deodată, în mod brusc, şi fără oarecare transiţie, s'ar înceta întrebuinţarea ei şi s'ar recomanda o alta numai poate pentru că-i tipărită în tipografia Statului"*.

Cuvintele scrise în paranteză *„şi nici de cum prin o altă stăruinţă"* — au fost şterse ulterior de către Eminescu, probabil pentruca raportul lui să nu fie prea violent faţă de nepăsarea Ministerului. Iar aluziunea finală la cărţile care n'au alt merit decât că sunt tipărite în Imprimeria Statului, învederează de minune că abecedarul lui Creangă nu se bucura de fel de simpatia oficialităţii. Deci cu atât mai mare este meritul acestui abecedar, dacă, fără concursul autorităţilor şcolăreşti, a atins totuşi 21 de ediţii.

Ion Creangă

In 1876 apare *„Povăţuitorul la cetire prin scriere după sistema fonetică"* de institutorii G. Enăchescu şi Ion Creangă, imprimat ca şi *„Metoda de scriere"* în *„Tipo-litografia H. Goldner, Iaşi.* In prefaţa acestei lucrări, cei doi autori spun că unii învăţători: *„predau copiilor cetirea şi scrierea tot după metoda silabisirii; adică aceea, după care i se arată copilului literele tipărite în şir alfabetic, pentru a învăţa numele fiecăreia; — lucru, — de care copilul n'are trebuinţă la cetire. Apoi i se dă să imiteze literele pentru scris, fără a şti copilul ce are să facă cu ele; aşa încât, după această sistemă, copilul, — pe lângă aceea, că învaţă cu desgust şi foarte greu, a ceti şi a scrie, apoi ceeace învaţă într'un semestru, e în stare să uite într'o lună"*.

Eminescu, în calitate de revizor şcolar recomandă, prin următorul raport cu data *„Iaşi, în 26 Mai 1876"* cartea lui Creangă:

„Cartea alăturată pe lângă acest raport, intitulată: "Povăţuitoriu la citire prin scriere", *expune metoda după care trebuie să se dea scrierea şi citirea în clasa I-a primară, spre a ajunge la ţintă uşor şi temeinic. Ea se referă la abecedarul compus de Creangă, Ienăchescu ş. a., care pân'acum e cel mai bun abecedar românesc, aprobat atât de comisia examinatoare, cât şi de onor. Minister.*

„Deosebirea între metoda propusă de această broşură şi învăţarea rutinară şi mecanică, precum se profesează ea în genere în şcoalele noastre, este deosebirea dintre învăţământul viu şi intuitiv şi mecanismul mort al memorării de lucruri neînţelese de copii; este deosebirea dintre pedagogie şi dresură. Intr'adevăr prin metoda veche a silabisării, a memorării mecanice de semne şi cuvinte, inteligenţa copiilor nu era cu mult mai bine tractată decât inteligenţa unui animal, care se deprinde prin frică şi silă la o mulţime de apucături automatice, de care nu-şi poate da seama.

„De aceea, precum zice cu drept cuvânt prefaţa cărticelei, copiii, după sistema veche, nu numai că învaţă cu desgust şi foarte greu a citi şi a scrie, apoi ceeace învaţă într'un semestru — sunt în stare să uite într'o lună. Şi din nefericire nu se predau la noi numai scrierea şi citirea astfel, ci toate obiectele. O privire numai în manualele noastre scolastice ne va încredinţa, că elevii trebue să fi învăţând ca în somnambulism, că nu ştiu ce scriu, nici ce citesc. Abia când vrâsta le trezeşte mintea, li se ia albeaţa de pe ochi şi încep a înţelege ce-au învăţat în şcoală. Dar acele cunoştinţi, câştigate în mod mecanic, nu s'au lipit de memorie, au rămas numai nişte urme slabe din ele, încât omul matur pe deoparte nu se mai poate folosi de dânsele, pe de alta vede că e prea târziu pentru a mai reîncepe. Şi toate acestea abstrăgând încă dela desgustul împotriva cărţii pe care metoda mecanică il inspiră copiilor.

„Chiar pagina întâia ne arată marea deosebire de metodă. Nu mai întâlnim pe învăţătorul sever şi ţeapăn cu vergile 'n mână, ci un suflet uman, care se coboară la treapta sufletelor copilăreşti şi le disciplinează, nu le siluește. Prin jocuri copiii învaţă a iubi orânduiala. Apoi se face deosebire între fiinţe şi lucruri; copiii sunt puşi a numi fiinţe şi a spune ce fac ele, cum sunt; tot astfel la lucruri, încât în zilele cele dintâi se zugrăvesc în mod neşters în frageda lor minte cunoştinţe, care li vor fi atât de folositoare la deosebirea gramaticală a cuvintelor. Urmărind şirul acestor desvoltări treptate, vă veţi convinge, Domnule Ministru, că *învăţătoriul nu anticipează nici odată, că el se serveşte totdeauna de micul capital de cunoştinţe din viaţa copilului pentru a'l face pe acesta să vie de sine la ceeace nu ştiuse. Copilul se deprinde a distinge, a judeca, a-şi da seama de ceeace gândeşte. C'un cuvânt autorii cărţii aplică în privirea spiritului omenesc aceiaşi metodă pentru corp. Nici un om nu se întăreşte citind un tractat de gimnastică, ci făcând exerciţii;* nici un om nu învaţă a judeca, citind judecăţi scrise gata de alţii, ci judecând singur şi dându-şi singur seama de natura lucrurilor.

„Aceste laude s'ar părea exagerate în alte ţări, dar într'a noastră nu sunt decât juste. Oricât de modestă în aparenţă ar fi cartea, ea însemnează începutul unei reforme adânci în instrucţia elementară; ea a rupt-o cu dogmatismul, isvorul metodei propuse este însăşi natura inteligenţii, procesul ei de desvoltare" etc.

Precum se vede din chiar raportul lui Eminescu, *„Povăţuitorul"* este o explicaţie a abecedarului intitulat *„Metoadă de scriere şi cetire pentru usul clasei I primară"*. De aceea Eminescu le recomanda pe amândouă prin acelaş raport.

Creangă însă, între *„Metoada nouă"*, care apare în 1865 şi între *„Povăţuitorul"*, care apare în 1876, a mai publicat în 1871 *„Invăţătorul copiilor"* în colaborare cu C. Grigorescu şi V. Receanu. Această carte are iarăşi un succes desăvârşit: ediţia III-a apare în 1874, ediţia IV-a în 1876, ediţia V-a în 1878, ed. VIII-a în 1886, ediţia IX- a în 1889.

Eminescu, scriind în *„Timpul"* din 8 Mai 1880 despre *„Invăţătorul copiilor"*, spune:

„Invăţătorul copiilor" se poate recomanda nu numai copiilor mici, ci şi multora din cei mari, căci întâi ar învăţa româneşte, ceeace, precum se ştie, la Paris nu se poate învăţa; al doilea ar vedea că mai sunt oameni şi afară de barierele Bucureştilor, ceeace ar înfrâna tonul de impertinenţă literară, cu care nulităţi de cafenele încearcă dela un timp încoace a se introduce în republica literelor". In afară de aceste lucrări deosebit de însemnate, Creangă a mai publicat *„Geografia judeţului Iaşi"* a căreia primă ediţie apare în 1879, şi care atinge în 1886 ed. IV-a; harta judeţului Iaşi întocmită în colaborare cu V. Receanu; regulele limbii româneşti, etc.

Asupra felului cum înţelegea Creangă misiunea de învăţător, avem, pe lângă cele două rapoarte ale lui Eminescu citate mai sus, pe lângă elogiosul articol din *„Timpul"*, din care am reprodus pasagiul cel mai elocvent, şi alte mărturii sau aprecieri tot atât de elogioase. Astfel Chendi, în prefaţa operelor complecte ale lui Creangă, spune:

„Binecuvântat va fi acel Ministru al Invăţăturii Publice, care va desmormânta cele mai bune şi mai pline de inimă cărţi didactice de şcoală primară, care s'au scris vreodată la noi românii. Punându-le cu cinste în locul cărţilor de acum seci şi pline de greşeli, pe care copiii le urăsc, după spus-a învăţătorilor pricepuţi, s'ar prelungi şi după moartea lui Creangă binefacerile înrâuririi sale sănătoase şi cu adevărat românească".

Institutorul C. Grigorescu, care a colaborat cu Creangă la mai multe din lucrările didactice, spune:

„Imbunătăţirea lecţiilor în urma aplicării lor (manualelor) în clasă, corectura lor pentru tipar, imprimatul abecedarului cum şi a cărţii de cetire". „Invăţătorul copiilor" *şi iscălirea coalei întâi tipărite în 12.000 exemplare:* „Invăţătorul copiilor" *şi 27.000 exemplare: Abecedarul, — ne ocupa aproape întreg anul începând dela 1868 şi până la încetarea din viaţă a lui Creangă la finea anului 1889. Pe lângă acestea, lui Creangă îi trebuia foarte mult timp pentru stilizarea şi scrierea poveştilor şi amintirilor sale şi a celorlalte scrieri didactice"*.

Această muncă, fără istov pe tărâmul dăscălesc, i-a valorificat cu prisosinţă lui Creangă locul de membru în Consiliul Superior al Instrucţiunii, cinste care i-a fost acordată către sfârşitul vieţii lui.

Astăzi, când problema manualelor didactice se dezbate cu înfrigurare —dar numai pe culoarele ministerului de instrucţie — am socotit necesar să dezgropăm aceste câteva pagini din trecut, care rămân — vai! — de-o dureroasă actualitate.

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Cugetări

Când intri în adâncul fiinţei tale, simţi bine că chiar aceia care merg în rătăcire până la crime, nu sunt poate mult mai răi decât oricare dintre noi.

Johan Bojer

Calea dreaptă nu e urmată, şi ştiu de ce: oamenii de valoare o depăşesc, iar ceilalţi nu ajung până la ea.

O zicătoare chineză

Nu-mi place justiţia voastră îngheţată; în ochii judecătorilor regăsesc privirea călăului, tăioasă ca lama cuţitului. Spuneţi-mi unde se află justiţia care este iubirea cu ochi limpezi!

Nietzsche

N'am văzut mască pe obraz pe care să nu fi voit s'o zmulg!

A. de Vigny

Adevărul se găseşte întreg în nuanţă; dar pentru a făptui ceva mare în lume, nu trebue să vezi nuanţele, trebue să crezi că toată dreptatea e de partea ta şi că cei care cugetă altfel n'au dreptate.

E. Renan

Un adevăr n'are valoare decât atunci când ai ajuns singur până la el. Nu e de ajuns să cunoşti sau să posezi un adevăr: **adevărul** trebue să te posede.

Ossip-Lourié

Unui om cinstit nu-i e teamă decât de sine-însuşi.

L. Blanc

Omul care învaţă la un singur meşter nu va şti niciodată nimic.

Jean Jaurès

A. Cehov

Logodnicul şi tatăl

— Am auzit că te însori? — se adresă unul din prieteni către Petre Petrovici Milchin.

— De unde ai scos asta!? izbucni Milchin furios. — Ce dobitoc ţi-a spus aşa ceva?

— Toată lumea vorbeşte, şi se şi vede... N'ai dece să te ascunzi, nene!... D-ta crezi că noi nu vedem?... Ha-ha-ha... In toate zilele eşti la Condraşchin, mănânci la ei, cântaţi romanţe... Te plimbi singur cu Nastinca Condraşchina şi îi cari la buchete. M'am şi întâlnit cu Condraşchin, şi zice că înţelegerea e şi făcută; cum isprăviţi vilegiatura şi plecaţi în oraş, faceţi şi nunta... Să vă ajute Dumnezeu! Nu mă bucur atât de D-ta cât de Condraşchin... glumă e să ai şapte fete? Măcar una s'o vadă şi el la casa ei.

— Dracu să-i ia!... — se gândea Milchin. Asta e al zecelea care îmi vorbeşte de însurătoare cu Nastinca. Asta-i pentru că am mâncat mereu la ei şi m'am tot plimbat cu fata... E timpul să fac să înceteze toate astea... Mă duc mâine să mă explic cu dobitocul de Condraşchin, şi o şterg.

A doua zi, după cum hotărîse, Milchin intră jenat şi cam speriat în odaia consilierului Condraşchin.

— Petre Petrovici! — îl întâmpină acesta. Ce mai faci? Stai puţin, că îndată are să vie şi Nastiuca, s'a dus pentru cinci minute la...

— Eu, drept vorbind, n'am venit la Nastasia Chirilovna.. bâigui Milchin, frecându-şi un ochi de emoţie — ci la D-ta... Eu am câte ceva de vorbit cu D-ta... Ce mi-o fi intrat în ochi?

— Despre ce vrei să-mi vorbeşti? — întrebă Condraşchin, făcând şiret cu ochiul. — He-he-he... Ce eşti aşa de emoţionat, dragă? Ei, săracul de el! Greu cu tinereţea asta! Eu ştiu despre ce vrei să-mi vorbeşti. He... he... he! De mult ar fi trebuit să-mi spui!...

— Drept vorbind, oare cum... uite ce e, că eu am venit să-mi iau rămas bun de la D-voastră... că eu plec mâine...

— Adică cum pleci?! — întrebă Condraşchin speriat, făcând ochii mari.

— Uite aşa!... plec... Să-mi daţi voe să vă mulţumesc pentru amabiitatea D-voastră... Şi fiicele D-voastră atât de drăguţe şi amabile!... Niciodată n'am să uit timpul cât...

— Daţi-mi voie... Condraşchin se făcuse vânăt. Eu vă înţeleg... Natural, ori ce om are dreptul să plece! Puteţi face ce vă place... Dar... dai înapoi.. asta nu e cinstit!

— Eu... eu.... nu ştiu, cum dau înapoi?

— Ai venit la noi toată vara, ai mâncat, ai băut, ai dat speranţe, ai glumit cu ea de dimineaţă până seara şi, deodată, tronc! Plec!

— Eu... eu nu ştiu... Am dat speranţă?..

— Se 'nţelege, declaraţie n'ai făcut, dar nu se vedea încotro tinde toată purtarea D-tale? In fiecare zi veneai la masă! Să ştii! Asta nu-i cinstit! Nici nu vreau să ştiu! Te rog să faci propunerea, altfel eu... ai să vezi...

— Nastasia Chirilovna e foarte simpatică... foarte bună... nici nu-mi pot închipui mai bună nevastă!... Dar nu ne potrivim în principii, în vederi...

— In asta stă pricina!? Dar crezi că se găseşte femeie care să semene în idei cu bărbatul? Ah! tinereţe, tinereţe! Ai adoptat nişte teorii... aşa... zău.. Acuma n'aveţi aceleaşi idei, dar după ce o să vă luaţi toate au să se şteargă.

— Aşa e, dar eu nu merit pe Nastasia Chirilovna!

— O meriţi! Mofturi! Tu eşti un băiat admirabil!

— D-ta nu cunoşti toate defectele mele! Sunt sărac...

— Mofturi! Ai leafă!... slavă Domnului...

— ...Sunt beţiv...

— Nu te-am văzut niciodată beat!... Nici nu se poate ca tinerii să nu bea. Şi eu am fost tânăr, şi turnam până nu mai încăpea...

— Dar eu mă trag din neam de beţivi!...

— Nu cred! Aşa de voinic şi de o dată!... Nu cred!

— Nu-i chip să-l înşeli... se gândea Milchin. Cum mai vrea să scape de fete — Dar mai am şi alte defecte, iau mită, continuă el tare.

— Dragul meu, cine nu ia? He-he-he! Crezi că asta mă sperie?

— Şi mai e ceva. Eu n'am drept moraliceşte să mă însor până nu se hotărăşte cu soarta mea... Eu... eu sunt dat în judecată pentru risipire de bani publici...

— In judecată?.. a înlemnit Condraşchin. Asta n'am ştiut. Atunci... într'adevăr... Lipseşte mult?

— O sută patruzeci şi patru de mii.

— Da, o sumă respectabilă! Asta miroase a Siberia!... In cazul ăsta n'ai ce-i face. Să-ţi ajute Dumnezeu!...

Milchin respiră uşurat şi vru să-şi ia pălăria.

— Dar, — continuă Condraşchin după ce se mai gândise, — dacă Nastinca te iubeşte, ea poate să te urmeze şi acolo. Ce fel de iubire, dacă nu e în stare să facă sacrificii? Judeţul Tomsc e foarte roditor. In Siberia, dragă, se trăeşte mai bine decât aici! Chiar eu aşi pleca dacă n'ar fi familia. Poţi să faci propunerea.

— Luate-ar dracu, că nu mai isprăveşti — gândea Milchin. — Chiar după Necuratul ar fi în stare să dea fata, numai să scape de ea!

— Dar pe mine au să mă judece nu numai pentru lipsă, dar şi pentru falşuri, — continuă el tare.

— E tot una, e aceiaşi pedeapsă.

— Ia ascută-mă! Eu nu ţi-am descoperit încă tot... Te rog, nu mă face să-ţi destăinuiesc toate! E un mare secret.

— Nu doresc deloc să aflu secretele D-tale! Prostii!

— Nu sunt de loc prostii. Chiril Trofimici! Dacă ai auzi ai înţelege cine sunt, şi te-ai îngrozi!... Eu sunt fugit de la munca silnică!!

Condraşchin sări în sus speriat. Stătu un minut nemişcat, cu ochii plini de groază, apoi se lăsă să cadă în fotel şi gemu:

— La asta nu m'am aşteptat!... Pe cine am încălzit la pieptul meu! Pleacă! Să nu te mai văd! O, Doamne!

Milchin luă pălăria şi plin de bucurie se îndreptă spre uşă

— Aşteaptă! — îl opri Condreaşchin. Ascultă! Cum de nu te-a arestat până acuma?

— Trăesc sub alt nume... E greu să mă prindă.

— Apoi aşa poţi trăi până la moarte şi n'are să afle nimeni cine eşti... Mai stai!... Acuma de mult eşti om cinstit... Ţi-a părut rău de ce-ai făcut... Să-ţi ajute Dumnezeu! Fie şi aşa! Insoară-te!

Pe Milchin îl trecuseră sudorile. Nu-i mai rămânea de cât să fugă în chip ruşinos, fără să motiveze fuga... Era gata să se repeadă la uşă, când i-a venit iar o ideie în gând.

— Ascultă, d-ta tot nu ştii toate încă. Eu... eu sunt nebun, şi nebunilor însurătoarea le este interzisă...

— Nu cred! Nebunii nu vorbesc aşa de logic...

— Nu ştii, că sunt oameni cari numai câte odată sunt nebuni, iar în restul timpului sunt ca toată lumea?

— Nu cred! Nu mai vorbi prostii!

— Pot să-ţi aduc şi certificat dela doctor.

— In certificat aş crede, în vorbe nu... Ce mai nebun cuminte!

— In jumătate de ceas îţi aduc certificatul! Până atunci, la revedere!

Milchin zmunci pălăria şi plecă iute. După cinci minute intră la doctorul Titinier, prietenul lui. Acesta tocmai îşi aranja coafura, fiind după o mică ceartă cu nevasta.

— Dragă prietene, am venit cu o mare rugăminte. Iată cum stau lucrurile: Pe mine vor să mă însoare cu orice preţ... Ca să scap de năpaste vreau să mă dau drept nebun... Ceva à la Hamlet... Fii bun şi dă-mi un certificat, cum că sunt nebun!

— Tu nu vrei să te însori? întrebă doctorul.

— Pentru nimic în lume!

— Atunci nu-ţi dau certificat, — a zis doctorul, aranjându-şi frizura. Când îi vrea să te însori, atunci să vii după certificat!... Trad. de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

Judecata mută

Când mă întorc acasă după o noapte nedormită, petrecută într'o veselie tulbure cu prieteni falşi, cu femei false, cu vin fals, — nu mi-e ruşine de lucrătorii pe care-i întâlnesc mergând grăbiţi, cu uneltele în spate, spre ziua lor de muncă, şi care îşi fac semnul crucii când ajung în dreptul unei biserici... Nu mi-e ruşine nici de biserica ce stă în revărsarea luminii dinspre Răsărit, ca o dojană tăcută, îndreptată către oraşul păcatelor şi ca o binecuvântare pentru gândurile bune şi curate. Nu mi-e ruşine nici de mine însumi, simţindu-mă încurcat parcă în paienjenişul lipicios al nebuniei trândave şi banale.

Mi-e ruşine de-această zi albă, de acest soare răsărit pe albastrul neprăfuit, de aceşti nouri uşori, şi mai cu samă mi-e ruşine de copaci: da, de aceşti sărmani copaci de pe trotuar caşi de cei ce stau într'o captivitate de piatră, dincolo de gratiile unei grădini sau lângă o biserică singuratecă, zmerită, blândă. Soarele şi nourii sunt sus, departe, iar copacii sunt aci pe pământ, îmi aţin parcă drumul, privindu-mă din Cişmegiu.

Grădina abia s'a deschis şi e goală. Mă simt atras spre dânsa. Criminalii sunt întotdeauna atraşi spre locul crimei şi al judecăţii. Şi pe mine mă aştepta aci, între copaci, o judecată mai aspră, dar şi mai dreaptă decât cea a oamenilor. Şi încă ceva: aceşti copaci m'au văzut cu totul altfel,— după nopţi de vară nedormite, petrecute între păreţi singurateci, la masa mea de scris, peste care-mi aplecam capul înfierbântat de gânduri.

Mi-e dragă această grădină frumoasă tocmai în asemenea ceasuri de dimineaţă, iar nu pe înserate când se umple cu deşertăciunea mulţimii, cu lumini, cu zgomotul paşilor, cu voci şi cu sunetele muzicei.

Când grădina-i plină de oameni, copacii parcă îşi ascund şi-şi închid sufletul. Ei zâmbesc şi şoptesc uneori ceva cu bunătate şi duioşie — numai pentru copiii care se joacă în umbră. Dar nu numai copacii, dar nici apa, şi nici lebedele de pe lac nu sunt pentru mulţime. Mai exact: mulţimea nu e pentru ele, deşi apa pare a fi înviorată de bărci care alunecă, iar lebedele parcă's măgulite de atenţiunea vizitatorilor. Disdedimineaţă, grădina, lacul şi lebedele au cu totul altă înfăţişare.

După obicinuitele semnale de clopot, care poruncesc după miezul nopţii tuturor celor ce se plimbă aci să poftească... afară, — copacii, apa şi lebedele rămân singuri şi au timpul să se bucure de odihnă în scurtele ceasuri ale nopţii.

Se sting luminile care întrec în tărie razele stelelor. Tac glasurile, amuţeşte mişcarea, muzica. Nici vuetul neadormit şi nici accentele ascuţite ale vieţii nocturne nu mai ajung parcă din oraş până la copaci, la apă, la păsările albe adormite. Cerul se schimbă într'un acoperiş intim şi părintesc, care se apropie de ele şi nu mai e îndepărtat în spaţiu. Stelele, privind printre crengi verzi în apă, se oglindesc ca nişte cuişoare de aur cu gămălii de briliant. Şi dacă mai răsare şi luna, ea pictează izvoade pe apă, pe frunziş şi pe aleile bătătorite de sările deşertăciunii — isvoade care par slovele unui poem frumos, dat să-l citească numai copacii şi, poate, lebedele.

Aşa dar, tocmai judecăţii mute a acestor copaci, în faptul soarelui răsărit, mă supun zmerit după o noapte tulbure petrecută fără somn, cu prieteni falşi, cu femei false, cu vin fals şi într'o falşă veselie.

AL. FEODOROV

MARCEL PROUST

Sonata lui Vinteuil

Dar concertul reîncepu şi Swann înţelese că nu mai poate pleca înainte de sfârşitul noului număr din program. Il durea că sta închis în mijlocul acelor oameni a căror prostie şi ridicol îl isbeau cu atât mai dureros cu cât nebănuind iubirea lui, incapabili, dacă ar fi cunoscut-o, să-i poarte vreun interes şi să facă altceva decât să surâdă ca de o copilărie sau s'o deplângă, aşa cum se deplânge o nebunie, acei oameni făceau să-i apară iubirea sub înfăţişarea unei stări subiective care nu exista decât pentru el, a cărei realitate nu era afirmată de nimic exterior. Il durea într'atât că din pricina sunetului instrumentelor îi venea să strige, mai cu seamă că era silit să-şi prelungească exilul în acest loc unde Odetta nu va veni niciodată, unde nimic n'o cunoştea, de unde era cu totul absentă.

Dar deodată i se păru că Odetta venise, şi această apariţie fu pentru el o suferinţă atât de sfâşietoare că trebui să-şi ducă mâna la inimă. Căci vioara se ridicase la note înalte unde rămăseseră ca pentru o aşteptare, o aşteptare care se prelungea în exaltare zărind că fiinţa pe care o aşteptau se apropie, şi cu o sforţare disperată încercau să dureze până atunci, s'o primească înainte de a expira, să ţie încă o clipă din toate puterile din urmă drumul deschis, ca ea să poată trece, cum sprijini o uşă care altfel s'ar închide. Şi înainte ca Swann să fi avut timpul să înţeleagă şi să-i spue; „E mica frază din sonata lui Vinteuil, să nu mai ascultăm", toate amintirile din vremea când Odetta era îndrăgostită de el, şi pe care isbutise până aci să le păstreze nevăzute în adâncimile fiinţei lui, momite de acea bruscă rază din vremea iubirei pe care o crezură că revenise, se deşteptaseră şi dând din aripi se ridicaseră să-i cânte pierdut, fără milă pentru nefericirea lui deacum, refrenele uitate ale fericirii.

In locul expresiilor abstracte „atunci când eram fericit", „atunci când eram iubit" pe care le pronunţase adesea fără prea mare durere, căci inteligenţa lui nu vârîse în ele decât pretinse extrase din trecut care nu cuprindeau nimic, Swann regăsi tot ceiace fixase pentru totdeauna, esenţa specifică şi vaporoasă a acestei fericiri pierdute, revăzu totul, petalele creţe de nea ale crisantemei pe care ea i-o aruncase în trăsură şi pe care el o dusese la buze — adresa în relief „Maison dorée" pe scrisoarea în care citise: „Mâna mea tremură atât de tare scriindu-ţi" — înbinarea sprâncenelor când ea îi spuse cu un aer atât de rugător: „Şi când mă vei chema ?..." Işi mulţumea atunci o curiozitate voluptoasă cunoscând plăcerile oamenilor cari trăesc prin dragoste. El crezuse că va putea rămâne aci, că nu va fi silit să afle şi chinurile dragostei. Ce puţin lucru era acum pentru el farmecul Odettei, pe lângă această formidabilă spaimă care-l prelungea ca o

Marcel Proust

turbure lumină, această imensă nelinişte de a nu şti în fiece clipă ce făcea Odetta, de a nu o poseda pretutindeni şi todeauna! Işi aduse aminte şi accentul cu care strigase: „Dar te pot primi oricând, eu sunt totdeauna liberă!" ea care nu mai era niciodată! interesul, curiozitatea ei pentru viaţa lui proprie, dorinţa pasionată ca el să-i facă favoarea — de care din potrivă el se temea pe atunci ca de o pricină de turburări plicticoase — s'o lase să intre în viaţa lui, cum fusese silită să-l roage să se lase dus la familia Verdurin; şi când o aducea la el odată pe lună, de câte ori trebuise, înainte de a se lăsa înduplecat, ca să-i repete ce fericire ar fi să se vadă în fiece zi, visul Odettei pe vremea când ea era pentru el o plicticoasă bătae de cap, de care ea se desgustase apoi şi-l părăsise, în vreme ce pentru el devenise o nevoe atât de neînvinsă şi de dureroasă. Nu ştia că prevăzuse atât de bine! La a treia întrevedere, când ea îi repeta: „Dar de ce nu mă laşi să viu mai des la dumneata?" el îi spuse râzând, cu galanterie: „de teamă să nu sufăr". Şi se mai întâmplă şi acum uneori ca ea să-i scrie din vre-un restaurant sau hotel pe hârtia de scrisori a întreprinderii; erau rânduri de foc care-l ardeau. „Imi scrie de la Hotel Vouillemont... Ce-o fi căutând acolo? cu cine? de ce?" Işi aminti felinarele care se stingeau pe bulevardul Italienilor când o întâlnise pe neaşteptate printre umbre rătăcitoare în acea noapte care i se păruse aproape suprafirească şi care — noapte din vremea când n'avea nevoe să se 'ntrebe dacă o va supăra pe Odetta căutând'o, găsind'o, atât de sigur era că ea n'avea bucurie mai mare decât să-l vadă şi să se 'nnapoieze acasă cu el — ţinea într'adevăr de o lume misterioasă în care nu mai poţi intra niciodată, după ce porţile s'au închis. Şi Swann zări, nemişcat în faţa acestei fericiri retrăite, un biet om care-i făcu milă pentrucă nu-l recunoscu numaidecât, încât trebui să-şi plece ochii ca să nu se vadă că sunt plini de lacrimi. Bietul om era el însuşi.

Dându-şi seama, mila pieri, dar fu gelos pe cellalt eu, pe care ea îl iubise, gelos pe toţi acei de care-şi spusese adesea fără a suferi prea mult „ea îi iubeşte poate", acum când în locul ideii vagi de a iubi, în care nu e iubire, pusese petalele crisantemei, „antetul" *Maison Dorée* care erau pline de iubire. Durerea lui devenind prea vie, Swann îşi trecu mâna peste frunte, lăsă să-i cadă monoclul, sterse sticla. Şi dacă s'ar fi văzut în clipa aceia, desigur că Swann ar fi adăogat la colecţia acelora pe care le văzuse, monoclul pe care-l muta ca pe o idee supărătoare şi pe faţa aburită a cărui, cu o batistă, căuta să şteargă durerile lui.

Vioara are — dacă nu vedem instrumentul nu putem lega ceiace auzim de imaginea lui care modifică sonoritatea — accente care seamănă atât de mult cu unele voci de contralto, încât ai iluzia că din concert face parte şi o cântăreaţă. Ridici ochii, vezi numai sicriaşele, preţioase ca nişte cutii chineze, dar uneori tot eşti înşelat de chemarea înşelătoare a sirenei; alteori se pare că auzi un geniu captiv care se zbate în lăuntrul cutiei docte, vrăjite şi fremătătoare, ca un diavol într'un cădelniţar; alteori în sfârşit par'că trece prin aer o fiinţă suprafirească şi pură desfăşurând solia ei nevăzută.

Ca şi cum instrumentiştii nu cântau atât mica frază cât executau riturile cerute ca ea să se ivească şi făceau vrăjile necesare spre a obţine şi prelungi cu câteva clipe minunea evocării ei, Swann care nu putea să vadă de parcă fraza muzicală ar fi ţinut de o lume ultra-violetă, şi care simţea ceva asemănător cu răcoarea unei metamorfoze în orbirea momentană de care era lovit apropiindu-se de ea, Swann îi ghicea prezenţa ca o zeiţă ocrotitoare şi a tot ştiutoare a iubirii lui, şi care spre a putea ajunge până la el prin mulţimea de ascultători şi a-l lua deoparte să-i vorbească, se travestise în această vedenie sonoră. Şi în timp ce trecea uşoară, potolitoare şi murmurată ca un parfum, spunându-i ce avea să-i spue, scrutând toate cuvintele cu părerea de rău de a le vedea pierind atât de repede, buzele lui făceau fără voe mişcarea sărutului la trecerea trupului armonios şi ireal. El nu se mai simţea surghiunit şi singur pentrucă ea care i se adresa lui îi vorbea cu jumătate glas de Odetta. Căci nu mai avea ca altădată impresia că Odetta şi el nu erau cunoscuţi de fraza cea mică. De atâtea ori fusese martoră fericirii lor! E adevărat că ea îl prevestise adeseori de fragilitatea acestei fericiri. Şi deşi atunci ghicea o suferinţă în surâsul ei, în intonaţia ei limpede şi desamăgită, azi găsea mai curând graţia unei resemnări aproape voioase. De aceste dureri de care ea îi vorbea altădată şi pe care le vedea, fără a fi fost atins de ele, târâte surâzător în cursul ei sinuos şi grabnic, de aceste dureri care acum deveniseră ale lui fără să aibe speranţa să se libereze vreodată, ea părea că-i vorbeşte ca altădată despre fericirea lui: „Ce sunt toate acestea? toate acestea nu sunt nimic. Şi gândirea lui Swann se îndrepta pentru întâia oară într'un elan de duioşie şi de dragoste către acel Vinteuil, acel frate necunoscut şi sublim care şi el trebue să fi suferit mult; ce viaţă va fi avut? din adâncul căror dureri scosese acea forţă de zeu, acea putere nemărginită de a crea? Când mica frază îi vorbea de zădărnicia suferinţelor lui, Swann era mângâiat de aceeaşi înţelepciune care totuşi adineauri i se păruse de nesuportat când credea că o citeşte pe chipurile nepăsătoare ale acelora care socoteau iubirea lui ca pe o divagaţie neînsemnată. Căci mica frază, dimpotrivă, orice părere ar fi avut asupra scurtei durate a acestor stări de suflet, găsea ceva în ele, nu ca toţi aceşti oameni: ceva mai puţin serios decât viaţa positivă, dar ceva atât de superior ei, că era singurul lucru care merita osteneala de a fi exprimat. Ea încerca să imite, să creeze din nou acele voluptăţi de o intimă tristeţe, iar însăşi esenţa lor care nu poate fi niciodată transmisă, şi pare frivolă aceluia care nu le-a resimţit, mica frază muzicală o captase, o făcuse vizibilă. Astfel că aceeaşi spectatori — puţin muzicanţi să fi fost — recunoşteau prin ea valoarea acelor voluptăţi şi gustau dulceaţa lor divină, chiar dacă n'ar mai ţine apoi seamă de ele în viaţă, în iubirea cuiva pe care ar vedea-o ivindu-se în prajma lor. Fireşte, forma în care le codificase nu se putea rezolva în raţionamente. Dar de mai bine de un an de când îi scosese în lumină multe bogăţii ale sufletului, simţise o dragoste de muzică pentru o bucată de vreme, Swann socotea motivele muzicale adevărate idei, dintr'o altă lume, de alt soi, idei învăluite în noapte, necunoscute, închise inteligenţei, dar care nu sunt mai puţin perfect deosebite una de alta, cu valoare deosebită şi înţeles inegal între ele. Când după seara petrecută la familia Verdurin, punând să i se mai cânte odată mica frază, căutase să afle cum de-i da ocol şi'l învăluia ca un parfum, ca o mângâere, îşi dete seama că impresia de voluptate retrasă şi friguroasă era în distanţa mică dintre cele cinci note care o alcătuiau şi în chemarea stăruitoare a două dintre ele; dar în realitate ştia că nu raţiona astfel asupra frazei în sine ci asupra unor simple valori subsituite de inteligenţă, acelei misterioase entităţi pe care o percepuse, înainte de a cunoaşte familia Verdurin, în seara în care auzise sonata pentru întâia oară. El ştia că însăşi amintirea pianului falsifica planul în care vedea lumea muzicei, că zarea deschisă muzicantului nu e un clavir meschin cu şapte note, ci un clavir nemărginit, aproape cu totul necunoscut, din care au fost descoperite abea ici-colo, despărţite de compacte nopţi neexplorate, câteva din milioanele de clipe de iubire, de pasiune, de curaj, de seninătate care-l alcătuesc, fiecare deosebită de celelalte ca un univers de alt univers, de câţiva mari artişti care ne fac serviciul, deşteptând în noi corespondenţa temei pe care au găsit-o să ne arate ce bogăţie, ce varietate ascunde fără ştirea noastră această noapte nepătrunsă şi descurajatoare a sufletului, pe care o luau drept vid şi drept neant. Vinteuil fusese unul din aceşti muzicanţi. In mica lui frază, deşi înfăţişa raţiunei o suprafaţă obscură, se simţea un miez atât de tare atât de lămurit, căreia îi da o forţă atât de nouă, atât de originală, că cei care au auzit-o, o reţineau în ei la aceeaşi înălţime cu ideile inteligenţei. Swann vedea în ea o concepţie de dragoste şi de fericire găsind dintr'odată caracteristica ei, întocmai ca pentru „le Princese de Clèves" sau pentru „René" când aceste nume se înfăţişau memoriei lui. Chiar când nu cugeta la fraza cea mică, ea exista latentă în spiritul său, la fel cu alte noţiuni fără echivalent, precum noţiunile de lumină, sunet, relief, voluptate fizică, bogatele tezaure în care se diversifică şi se împodobeşte domeniul nostru lăuntric. Poate le vom pierde, poate se vor şterge, dacă ne'nturnăm în neant. Dar atâta vreme cât trăim trebue să le cunoaştem, ca pe un obiect real, precum nu ne putem îndoi de lumina lampei aprinse în faţa obiectelor metamorfozate în camera din care a pierit până şi amintirea întunerecului. In chipul acesta fraza lui Vinteuil, ca oricare altă temă de Tristan, bunăoară, care de asemenea reprezintă o anumită cucerire sentimentală, s'a împletit cu viaţa noastră muritoare, a dobândit ceva omenesc, ceva emoţionant.

(Continuare în pagina a 6-a)

Soarta ei ţinea de viitor, de realitatea sufletului nostru a cărui podoabă deosebită, diferenţiată era. Poate că neantul e singurul adevăr şi întregul nostru vis e inexistent, dar simţim atunci că aceste fraze muzicale, aceste noţiuni care trăesc prin el, să nu fie nici ele altceva decât nimic. Noi vom pieri dar avem drept zăloage aceste divine prizoniere care vor urma soarta noastră. Şi moartea laolaltă cu ele are ceva mai puţin amar, mai puţin neglorios, poate mai puţin probabil.

Swann nu se'nşela deci atunci când socotea că fraza din sonată există într'adevăr. Omenească din acest punct de vedere, ea ţinea totuşi de lumea unor fiinţe supranaturale şi pe care nu le-am văzut niciodată, dar pe care le recunoaştem totuşi cu farmec când vreun explorator al necunoscutului izbuteşte să prindă vreuna, s'o aducă din lumea divină în care poate intra, spre a luci o clipă deasupra lumei noastre. E ceeace Vinteuil a făcut cu mica lui frază. Swann simţea că artistul, cu instrumentele de muzică, se mulţumise s'o desvălue, s'a înfăţişeze, să-i urmeze şi să-i respecte desenul cu o mână atât de delicată, atât de prevăzătoare, atât de sigură că sunetul se altera cu fiece clipă, ştergându-se spre a indica o umbră, reînsufleţit când trebuia să urmărească un contur mai îndrăzneţ. Şi o dovadă că Swann nu se înşela crezând în existenţa reală a acestei fraze e că orice amator mai subţire, ar fi simţit numai decât îndrăzneala dacă Vinteuil, lipsit de puterea de a-i vedea şi a-i reda formele, ar fi căutat să ascundă, adăugând ici-colo trăsături de-ale lui, ar fi ghicit golurile viziunii sau slăbiciunile mâinii.

Mica frază dispăruse. Swann ştia că va reapare mai la sfârşit, după o bucată lungă pe care pianistul doamnei Verdurin o sărea totdeauna. Sonata cuprindea idei admirabile pe care Swann nu le deosebise la prima audiţie şi pe care le zărea acum de parcă ideile ar fi lepădat în vestiarul memoriei lui, deghizarea uniformă a noutăţii. Swann asculta toate temele risipite care intrau în alcătuirea frazei, ca premizele unei concluzii necesare, era de faţă la zămislirea ei. „Ce îndrăzneală, îşi zise el, poate tot atât de genială ca cea a unui Lavoisier, a unui Ampère, îndrăzneala unui Vinteuil experimentând, descoperind legile secrete ale unei forţe necunoscute, mânând de-a lungul inexplorabilului către singurul ţel cu putinţă, echipagiul nevăzut căruia se încredinţează şi pe care nu-l va zări niciodată". Şi dialogul frumos pe care l'a ascultat Swann între vioară şi pian, la începutul ultimei bucăţi!... Inlăturarea cuvintelor omeneşti, departe de a lăsa câmp liber fanteziei, cum s'ar fi putut crede, o suprimase; n'a fost vreun limbagiu vorbit, mai neîndurată necesitate, n'au fost întrebări mai îndreptăţite, răspunsuri mai evidente. La început pianul singuratec se plânse ca o pasăre părăsită de tovarăşa ei; vioara o auzi, îi răspunse ca dintr'un copac învecinat. Era ca la începutul lumei, ca şi cum n'ar fi fost decât ele pe pământ sau mai curând în acea lume închisă, zidită de logica unui creator, şi în care nu vor fi de-apururi decât ele două: această sonată. Să fie o pasăre, să fie sufletul nedesăvârşit încă al micei fraze, să fie o zînă nevăzută care se tângue, şi al cărei plâns pianul îl repetă cu iubire? Ţipetele ei, erau atât de neaşteptate că violoristul era silit să le culeagă printr'o repezire a arcuşului. Minunata pasăre! Viorístul părea că vine s'o vrăjească, s'o îmbune, s'o prindă. Pasărea îi pătrunsese de-acum în suflet, mica frază evocată zbuciuma ca pe un medium corpul într'adevăr posedat al violoristului. Swann ştia că ea va mai vorbi încă odată. Şi el se dedublase atât de bine că aşteptarea clipei imediate în care se va regăsi faţă în faţă cu ea, îl cutremură prin unul din acele hohote de plâns pe care le iscă în noi un vers frumos sau o veste tristă, nu când suntem singuri, ci când le spunem unor prieteni. Mica frază reapăru, de data aceasta spre a rămâne atârnată în văzduh şi a răsuna o clipă numai, ca nemişcată, spre a pieri apoi. Swann nu pierdea nimic din timpul atât de scurt în care ea se prelungea; mai exista încă, mica frază, ca o steluţă irizată care se susţine. Asemenea unui curcubeu a cărui lumină slăbeşte, scade, apoi se ridică şi înainte de a se stinge, se aprinde o clipă aşa cum nu mai fusese: la cele două culori pe care mica frază le înfăţişase până aci, a adăogat şi alte fâşii, toate culorile prismei, şi le-a făcut să răsune. Swann nu îndrăznea să se clintească şi ar fi voit ca şi ceilalţi ascultători să înmărmurească ca şi cum cea mai mică mişcare ar fi putut ameninţa prestigiul supranatural, delicios şi fragil care era atât de aproape de destrămare. De fapt nimeni n'avea de gând să vorbească. Cuvântul inefabil al unui singur absent, poate al unui mort (Swann nu ştia dacă Vinteuil trăeşte încă) ridicându-se deasupra slujbei acelor cântăreţi, era destul de tare spre a ţine încordată atenţia a trei sute de inşi şi a face din acea estradă unde era astfel evocat un suflet, unul din cele mai nobile altare pe care se putea săvârşi o suprafirească slujbă. Astfel că atunci când fraza se destrămase însfârşit plutind în fâşii în motivele următoare care-i luaseră locul, Swann a fost iritat la început că contesa de Monteriender, celebră prin naivitatea ei, se aplecă spre el a-şi destăinui impresiile mai înainte ca sonata să se fi încheiat, dar nu se putu opri să nu surâdă şi să găsească poate un înţeles adânc pe care ea nu-l vedea, în cuvintele de care doamna se slujise. Entuziasmată de virtuozitatea executanţilor, contesa exclamă, adresându-se lui Swann: „Minunat, n'am auzit niciodată ceva atât de extraordinar..." Dar un scrupul de exactitate făcând-o să-şi îndrepte primul adevăr, adăogă această rezervă: „ceva atât de extraordinar... în afară de spiritismul meselor".

Din acea seară Swann înţelese că simţimântul pe care Odetta îl avusese pentru el nu va mai renaşte niciodată, că speranţele lui de fericire nu se vor mai împlini. Şi în zilele când din întâmplare ea mai fusese bună şi iubitoare cu el, avusese oarecare atenţie faţă de el, aceste semne exterioare şi mincinoase îl reduceau spre sine, cu acea grijă duioasă şi sceptică, acea bucurie disperată a acelor care, îngrijind un prieten ajuns la ultimile zile ale unei boale fără leac, povestesc ca cine ştie ce lucruri însemnate: „eri şi-a făcut singur socoteala şi *el* ne-a arătat o greşală de adunare pe care o făcusem noi; a mâncat un ou şi i-a plăcut, dacă n'o să i se aplece, o să-i dăm mâine şi un picior de pui", deşi nu mai au nici un înţeles în ajunul morţii inexorabile. Swann era sigur că dacă ar trăi departe de Odetta, i-ar deveni cu vremea indiferentă, astfel că ar fi fost fericit s'o vadă plecând pentru totdeauna din Paris. El ar fi avut curajul să rămâe. Dar n'avea curajul să plece.

(Traducere de *F. A.*)

Dicţionarul anecdotelor celebre

Caritate

Henri Rochefort, care era un om foarte milos, primi vizita unui domn care i se adresă cam în termenii aceştia:

— Domnule Rochefort, ştiu că dumneavoastră câştigaţi destul de bine şi că aveţi o inimă generoasă.

„O biată femee care n'a mâncat de două zile urmează să fie dată afară din casa în care locuieşte, fiindcă nu are şaptezeci şi cinci de franci ca să-şi plătească chiria.

— Sărmana! — zise Rochefort, gata să ducă mâna la buzunar.

— Trăeşte intr'o mizerie groaznică. Cu şaptezeci şi cinci de franci aţi putea s'o scăpaţi!

— Dă-mi, te rog, numele şi adresa acestei femei — zise Rochefort — am să mă duc să-i dau eu însumi banii.

— Nu-i nevoie să vă mai deranjaţi — zise vizitatorul — mi-i puteţi da mie, iată şi chitanţa respectivă: sunt proprietarul ei!

(Gens de lettres et de sciences)

Cleptomanie

— Bonjour, madam Durand. Ce mai face fiul dumitale? S'a vindecat de cleptomanie?

— Incă nu s'a vindecat complect, dar merge mai bine: acuma a început să aducă obiecte de valoare!..

(Cosmopolis)

Grafologie

Balzac trecea drept un foarte subtil cunoscător al grafologiei. Intr'o zi, o doamnă îl rugă să examineze caetul de teme al unui şcolar de doisprezece ani şi să-şi dea părerea asupra viitorului acestui copil.

Balzac cercetă caracterele caligrafice cu foarte mare atenţiune.

— Doamnă — zise el apoi, cu gravitate — sunteţi mama acestui elev?

— Nu, domnule.

— Atunci vă pot spune fără înconjur adevărul; şi sunt sigur de ceiace vă spun: copilul acesta e prostuţ şi uşuratic; n'are să facă nimic bun în viaţă.

La aceste cuvinte vizitatoarea începu să râdă cu poftă.

— Doamnă — zise grafologul, jignit — nu văd întrucât consultaţia mea vă poate face să râdeţi.

— Râd, domnule Balzac, fiindcă temele acestea sunt scrise chiar de dumneata, pe când erai elev de liceu, şi întâmplarea a făcut să dau peste ele la un anticar.

La Academie

Guizot spunea despre un candidat la Academie:

— Ii dau cu plăcere votul meu, căci, la drept vorbind, are toate calităţile unui bun academician: e prezentabil, e politicos, e decorat, n'are nici-o părere; — ştiu că a publicat şi câteva lucrări, dar ce vreţi, nu poate fi nimeni perfect...

(Gens de lettres)

Medicul reginei...

Era pe vremea reginei Victoria.

Un profesor dela Universitatea din Edimburg, povesteşte Léon Treich, afişă în clasă o tăbliţă pe care scrisese: „Profesorul X. are fericirea să aducă la cunoştinţa elevilor înalta distincţiune cu care a fost onorat, fiind numit medicul particular al reginei."

După două ore se puteau citi sub acest anunţ următoarele cuvinte:

„God save the Queen!" (Dumnezeu s'o păzească pe regină!..).

(Candide)

Mersul boalei

Regele întreabă într'o zi pe Brueys, care era bolnav de ochi, cum îi mai merge cu boala.

— Sire, răspunse el, doctorul spune că văd puţin mai bine astăzi.

(Carabinades)

Milă

Un actor, îndrăgostit la nebunie de Augustine Brohan, se asvârli la picioarele ei spunând:

— Te implor, fie-ţi milă şi dă-mi şi mie un pic din dragostea ta!..

— Imposibil, dragul meu, — răspunse ea — eu am săracii mei!.

(J.-W. Bienstock et Curnonsky)

Naivitate

Alphonse Allais angajase în ultimele luni ale vieţii sale o slugă foarte naivă şi care nu mai servise până atunci nicăieri.

Intr'o zi, îi dădu o scrisoare s'o pună la poştă, şi numai după plecarea servitoarei îşi aduse aminte că uitase să scrie adresa pe plic:

— Are să bage de seamă — îşi zise el — şi are să aducă, desigur, scrisoarea înapoi.

Dar femeia se înapoie cu mâinile goale.

— Ce-ai făcut cu scrisoarea? — întrebă Allais.

— Am pus-o la cutie!..

— Bine, dar n'ai băgat de seamă că n'avea adresă?

— Ba da, însă mi-am închipuit că domnul nu vrea să ştiu şi eu cui îi scrie...

(Le bonheur du jour)

Citiţi, cu toţi azi
LECTURA No. 133:
Floarea literaturilor străine
A. VIVANTI
— DISTINSA NUVELISTA ITALIANA —
AVENTURA UNEI LOGODNICE
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioşcari şi librari.

Cronica Şahului

CAMPIONATUL NAŢIONAL DE ŞAH

Luni la amiazi s'au terminat luptele pe grupe. Invingătorii concursului eliminatoriu au intrat în lupta finală pentru campionatul ţării care a început Luni seara. In afară de cei cari au reuşit, s'au remarcat cu această ocazie un mănunchiu de tineri şahişti în frunte cu Gică Alexandrescu şi Basile Mărculescu din Bucureşti şi I. Gross din Botoşani. Modul cum aceşti tineri talentaţi s'au comportat în tot timpul concursului, partidele frumoase ce le-au realizat cum şi extraordinara lor tenacitate şi cunoaşterea teoretică a deschiderilor — rare calităţi la o asemenea vârstă — le face cea mai mare cinste şi subliniază mândria şahului românesc. Incurajarea lor va fi un imbold pentru ei şi un stimulent preţios pentru celelalte tinere talente cari nu au avut ocazie să se evidenţieze.

Regretăm că jucători de seamă ca d-nii I. Roth, Dr. Alfred Roth, Dr. M. Schapira, A. Lernovici şi St. Erdely nu au eşit între învingători cu tot rezultatul frumos ce l'au obţinut.

Rezultatul luptelor pe grupe a fost:

Grupa 1: Dr. N. Brody şi M. Wechsler (Bucureşti) câte 5 puncte. A. Winkler 4, G. Alexandrescu 3 jum., St. Erdely 2 jum., A. Damşescu 1 şi L. Zalţenghendler 0.

Grupa 2: Dr. I. Balogh 6 puncte, Adolf Roth 4, I. Mendelssohn 3, dr. Alfred Roth şi dr. M. Schapira câte 2 jum. şi Lernovici şi Linţia câte 1 jum.

Grupa 3: A. Tyroler 4 jum. puncte, Z. Proca şi ing. L. Loewenton câte 4, Iosif Roth 3 jum., B. Mărculescu 2 jum., M. Wechsler (Constanţa) 1 jum. şi I. Gherasim 1.

Grupa 4: St. Marton şi Ricu Taubmann câte 5, S. Herland 4 jum., E Gaspar 2 jum., I. Gross 2, G. Tocariu 1 şi N. Dumitrescu jum.

Cei trei mai bine plasaţi din fiecare grupă luptă între ei. Luni seara a început concursul final între cei 12 învingători pentru obţinerea titlului de campion şi a premiilor acordate.

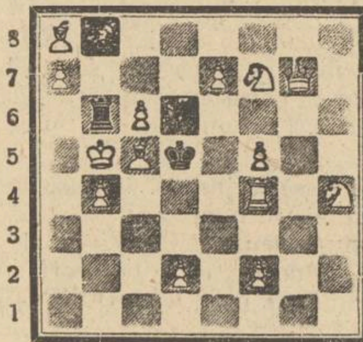
PROBLEMA No. 43

de **C. G. Gavrilov,** Vâlcov

(inedită)

Negru (2 figuri)

Rd5, Tb6.

Alb (14 figuri)

Rb5, Dg7, Tf4, Cf7 şi h4, Na8 şi c5, Pa7, b4, c6, d2, é7, f2 şi f5.

Alb joacă şi face mat în 33 mutări

NOTA. — Problema aceasta deşi se rezolvă într'un mare număr de mutări este totuşi uşoară. O publicăm pentru ideea ei spirituală.

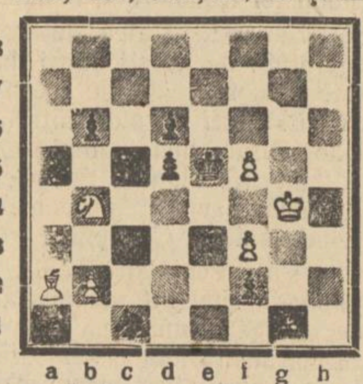
STUDIUL No. 5

de **A. F. Ianovcic,** Iaşi.

(inedit)

Negru (6 figuri)

Ré5, Cc1, Pb6, d5, d6 şi f2

Alb (6 figuri)

Rg4, Cb4, Na2, Pb2, f3 şi f5

Alb joacă şi câştigă

PARTIDA No. 22

Jucată la olimpiada şahistă din Londra în Iulie 1927.

Alb: **Yates** (Anglia) *Negru:* **Censer** (Belgia)

Partidă franceză

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, d5×é4; 4. Cc3×é4, Cb8—d7; 5. Cg1—f3, Cg8—f6; 6. Cé4—g3, b7—b6; o greşeală importantă pe care campionul britan o exploatează strălucit. 7. Nf1—b5, Nc8—b7; 8. Cf3—é5, Nf8—é7; 9. Nb5—c6, Dd8—c8; 10. Cg3—h5! 0—0; 11. Nc6×d7, Cf6×d7; 12. Nc1—h6!!, Cd7×é5; 13. d4×é5, Tf8—d8; 14. Dd1—g4, g7—g6; 15. Dg4—f4, c7—c5; 16. Ch5—f6+, Rg8—h8; 17. Df4—h4 şi mat în câteva mutări.

ŞTIRI

♜ Al 10-lea congres al Federaţiei cehoslovace de şah are loc dela 14 până la 31 August. S'au înscris printre concurenţi peste 100 (!) de jucători. Va fi un concurs de maeştri cu cel puţin 12 participanţi, un concurs de amatori tari cu vreo 50 de jucători, cari vor fi împărţiţi în grupe, un concurs între amatori mai slabi, concursuri de tineri, de dame şi de şcolari.

♞ La Niendorf (staţie balneară pe coasta mării Baltice) s'a organizat un mic concurs de maeştri, care s'a terminat cu următorul rezultat: Premiul întâi şi al 2-lea A. Nimzovici şi dr. S. Tartakower cu câte 5 jum. puncte; premiul 3-lea E. Colle cu 4. Urmează apoi: Ahmes şi Kostici cu câte 3 jum., Brinckmann cu 3, Kmoch cu 2 şi Steiner cu 1.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Gemeni „din Siam"

Au trecut mai bine de 50 ani decând acest fenomen, numit „Gemenii din Siam", a ocupat curiozitatea generală a lumii noastre. De atunci nici ştiinţa, nici rubrica curiozităţilor n'au putut să mai constate vre-un caz similiar, „Gemenii din Siam" au rămas un capriciu-tip al Naturei, fiind reproduşi prin toate manualele de anatomie şi fiziologie. Ei s'au născut cu trupurile crescute împreună, înfundate unul în celalt. Nici o operaţie n'ar fi putut să le dea câte o viaţă separată, deoarece pieptúrile şi stomacurile lor erau acoperite de unul şi acelaş strat de piele, din care era cu neputinţă să fie croite două piei separate „Gemenii din Siam" n'au trăit decât foarte puţin.

Acum câtva timp, corespondentul ziarului „Politica" din Belgrad (Jugoslavia) a vizitat vechile localităţi turceşti din Serbia de Sud şi a dat la Novi-Bazar peste un caz de gemeni inseparabili, care prezintă mare interes atât pentru savanţi cât şi pentru oameni întreprinzători, specialişti în ce priveşte demonstrarea publică a curioaselor infirmităţi umane sau a monstruozităţilor fizice. In casa No. 112 din Novi-Bazar corespondentul a văzut întâmplător un om cu două capete, patru mâni şi patru picioare. Această păreche de gemeni sunt crescuţi parcă din aceiaşi coloană vertebrală, fiind îndreptaţi fiecare în direcţie opusă. Gemenii aceştia vorbesc nedesluşit şi copilăreşte. Au un aspect de copii de opt ani. Unul dintre ei e desvoltat mai bine fiziceşte decât celalalt ale cărui braţe sunt subţiri şi strâmbe. Din cauza gâturilor sucite în direcţii opuse, unul nu vede pe celalalt; şi pe când unul se uită numai în sus, celalalt are privirile îndreptate mereu în jos. Amândoi n'au purtat încă încălţăminte şi au unghii netăiate, lungi, ascuţite şi curbate ca ghiarele. Când se deplasează, unul duce pe celalalt în spate; apoi îşi schimbă rolurile. Gemenii aceştia sunt nepoţi ai proprietarului casei — un turc bătrân — şi au vârsta de 19 ani. In oraşul Novi-Bazar, din cauza condiţiilor climaterice şi igienice, monştrii abundă şi sunt ascunşi de rude, care se ruşinează foarte mult când e vorba să-i arate vre-unui străin. Monstruozităţile acestea sunt socotite de turci ca fiind pedeapsa trimisă acestei regiuni de însuşi Dumnezeu.

O circulaţie de stradă ucigătoare

Biroul Statistic din Londra comunică că în luna Iunie 1927, în capitala Angliei au suferit din cauza circulaţiei de stradă 4.592 persoane, din care 92 ucişi şi 4.500 răniţi. Din această din urmă cifră mai fac parte vre-o patru sute de oameni grav răniţi sau schilodiţi, însă rămaşi în viaţă. Astfel reiese că la Londra sunt omorâţi în stradă, zilnic — mai mult ca trei oameni, şi schilodiţi sau căzuţi într'o lungă suferinţă — vre-o treisprezece persoane.

Impozit pe... tuns

Consiliul comunal al oraşului Wartenburg din Prusia Orientală a introdus un impozit anual de 20 mărci aur, pe care-l vor plăti toate femeile dela 15 ani în sus, care îşi tund părul **à la garçon** sau **bubikopf.** Dintre acestea, femeile căsătorite vor plăti dublu — 40 mărci.

Tortura Jeannei d'Arc

Presa franceză discută cu mare aprindere chestiunea dacă e necesar că în grandiosul film naţional, care se lucrează acuma cu concursul armatei şi al gărzilor municipale, să fie introdusă şi torturarea eroinei ca acum cinci sute de ani. Se pare că regisorii, după un studiu amănunţit făcut asupra procesului verbal al judecăţii şi arderii Jeannei d'Arc, au ajuns la convingere că eroina Franţei n'a fost torturată. Deci, în film, Jeanna d'Arc va fi numai pusă în faţa uneltelor de tortură, cu scopul de a o teroriza...

Torentul numelor celebre

Guvernul Estoniei a constatat într'o zi că în judeţul Pecersc de pe malul lacului Peipus (Pscov), toţi locuitorii poartă numele de familie identice cu numele de botez. Astfel, combinaţiile numelor cu pronumele sună împotriva oricărei nevoi logice: Teodor Vasile, Cazimir Vladislav, Ion Alexei, Grigore Anton, etc. Un ordin circular al guvernului a impus într'o bună zi locuitorilor judeţului Pecersc, schimbarea radicală a numelui de familie. Nu s'a permis măcar să fie modificate numele actuale prin adăogirea unui **ov** sau **schi**, de pildă: Antonov, Vladislavschi, atât de tipice pentru numele de familie ruseşti, poloneze, etc. Locuitorii din Pecersc au fost deci nevoiţi să-şi institue numele care să nu aibe vreo consonanţă cu actualele lor nume. Atunci, s'a deslănţuit o adevărată goană după nume celebre şi într'o singură lună populaţia Pecersului s'a văzut consistând numai din: Puşchin, Romanov, Hohenzollern, Hindenburg, Tolstoi, Troţchi, Gorki, Lenin, Cicerin, Marx, Dostoevschi, Lermontov, Clemenceau, Wilson, Coolidge, Chamberlain, Wilde, Ibanes, Cervantes, Mussolini, etc. ...până la Brătianu. Acum, guvernul Estoniei e preocupat de prea mare abundenţă a unora din aceste nume (Lenin şi Mussolini ocupă locul de frunte) şi vrea sa ia alte măsuri pentru ca să scape de mii de Lenini, Mussolini sau Tolstoi...

Planurile lui Ford

Henri Ford a concediat cei 200.000 lucrători şi şi-a închis celebrele-i uzine. Acest procedeu n'a produs însă nici o perturbaţie social-economică în imensul câmp industrial, Detroit cu populaţia-i totală de circa 2.000.000 locuitori. Lucrătorii concediaţi sunt acuma în repaos pe la vilele lor proprii şi-şi petrec vacanţa de vară fără nici o grijă. Economiile lor dela băncile şi casele lor cooperative, ating suma totală de un miliard de dolari, înregistrată oficial; pe când se mai cunoaşte, că aproape fiecare dintre aceşti lucrători, în afară de vilă şi şi de maşină proprie, mai posedă mici terenuri productive în provincie sau acţiuni şi alte hârtii de valoare, etc. Ei aşteaptă cu nerăbdare clipa când uzinele lui Ford se vor redeschide. In acelaş timp, marele metalurgist pregăteşte ceva senzaţional. Fiind convins că maşinile sale nu au aspect frumos şi suferă de prea mare eftinătate, Ford va lansa încurând un nou tip de automobil. Când a văzut că în primele şease luni ale anului în curs, nu s'au vândut decât 390.000 „Forduri" (iar în 1924 s'au vândut 2.000.000!), Ford a priceput de ce Chevrolet a reuşit să-l bată prin concurenţă şi să vândă în acelaş răstimp circa 600.000 de maşini! „Păduchele drumurilor" cum e numit automobilul lui Ford în America, s'a introdus în populaţia americană până la saturaţie. Deci odată cu schimbarea tipului maşinei lui Ford i se va mări şi preţul. Se afirmă, că Ford mai lucrează acuma şi la cel dintâi aeroplan eftin şi accesibil oricui. Prin nouile lui combinaţiuni, Ford va începe încurând suprema-i luptă cu concurenţii lui din toate ţările, pentru întâietate.

Citiţi şi răspândiţi
Adevérul Literar şi Artistic

CĂRŢI ŞI REVISTE

VIRGIL MOLIN: Xilografia
Editura „Grafica Română", Craiova

Aplicaţiunile industriale ale artei cunosc în vremea noastră o desvoltare importantă. Lucrările de lux, şi chiar unele ediţii obicinuite, îşi împodobesc textul cu ilustraţiuni grafice, frontispicii, reproduceri şi tablouri demonstrative.

Ceiace străinătatea acceptă astăzi ca podoabă exterioară a cărţii, tiparul românesc s'a străduit să înfăţişeze în litera din capul rândurilor a vechilor tipărituri, în pozele care plasticizau fabula, parabola sau anecdota.

Evoluţia acestei interpretări grafice a textului s'a făcut lent, la noi, ajungând la reprezentarea simbolică şi expresivă a ideii.

Cărţile nu mai sunt, astfel o simplă înşiruire monotonă de cuvinte de semne uniforme şi de puncte.

D. Virgil Molin spune în lucrarea sa de specialitate: pentru tehnica reproductivă de astăzi, Xilografia este reminiscenţa unei arte ce-a cunoscut o epocă de glorie, pentru ca în tipăriturile epocii noastre să nu o mai întâlnim decât la ediţiile bibliofile şi cu tiraj restrâns.

In interesanta schiţă istorică şi tehnică pe care o trasează d. Virgil Molin, ni se arată că xilografia poate fi cu drept cuvânt considerată ca cel mai vechi mijloc de a ilustra şi de a reproduce textul. Inainte chiar de a ajunge Gutenberg la ingenioasa invenţie a caracterelor mobile, xilografia era practicată la mai multe popoare, fie pentru a reproduce imagini, fie pentru a imprima cărţi cu textul săpat în lemn.

Xilografia a apărut, fără îndoială, mai întâi în China, unde şi tiparul se crede că exista sub această formă cu secole înaintea lui Gutenberg (581 d. Chr.).

In Europa, xilografia a apărut mult mai târziu şi anume, sub forma cărţilor de joc.

Cam pe la 1287, spune d. Molin, Alexandru Albericus şi Isabella Cunis de Ravenna au tăiat în lemn faptele glorioase ale lui Alexandru cel mare. Primele urme sigure, însă, s'au găsit în Germania, la începutul secolului al XV-lea, sub formă de „plăci de contur", tăiate în lemn, ilustrând cărţile de joc, tablourile religioase. etc.

Odată cu inventarea tiparului (1439), xilografia devine un tovarăş nedespărţit al acestuia.

In trecutul tiparului românesc xilografia a fost, şi a rămas până la sfârşitul veacului trecut. singurul mijloc de a reproduce imagini,—iar în zilele noastre, câştigând un loc de seamă printre celelalte arte, xilografia începe să fie o realitate viguroasă în domeniul căreia artişti de frunte aduc contribuţii originale, — desăvârşirea artistică egalând totdeauna superioritatea tehnicei.

Examinând latura tehnică a xilografiei d. Virgil Molin stabileşte diferitele grupuri ce se disting prin procedeu. D-sa deosebeşte astfel cinci nuanţări de execuţie: *faximil* (când xilograful, urmăreşte punct cu punct, linie cu linie desenul original, — iar când însuşi desenatorul face şi gravura, lucrarea se numeşte *gravură originală), clar-obscur* (alteraţia dela alb la negru; execuţia severă şi sigură în linii cu tendinţă spre ornamentizarea originalului; între liniile principale se accentuează pete mari de legătură; suprafaţa albă e înconjurată cu uşoare introduceri în petele întunecate; absenţa detaliilor inutile), *fotoxilografia* (reproducerea pe lemn a desenului cu ajutorul fotografiei), *gravura industrială* şi *xilografia chromică.*

Volumaşul domnului Virgil Molin, aducând date informative riguros controlate şi precizări tehnice necunoscute de cei mai mulţi, va putea servi de îndreptar şi artiştilor care practică meşteşugul fără să-i cunoască obârşia şi semnificaţiile mai adânci, — şi celor ce se interesează mai de aproape de mişcarea noastră artistică şi de progresul tehnicei ilustrative...

H. Bl

D. G. KIRIAC: Cântările liturgiei pentru copii şi popor

Domnul D. G. Kiriac, profesor la conservatorul de muzică din Bucureşti şi neobositul preşedinte al Societăţii muzicale „Carmen" a tipărit melodiile unei liturghii pe o singură voce, pentru copii şi popor.

Concepute în spiritul tradiţional al cântărilor noastre bisericeşti, melodiile acestea, menite să întregească rugăciunea, exprimă evlavia, zmerenia şi duioşia caracteristică acestui gen de muzică.

Domnul D. G. Kiriac a căutat să alcătuiască melodii clare şi totdeauna pătrunse de spirit cucernic şi sărbătoresc.

Indicaţiunile în privinţa tonalităţii, a ritmului şi a măsurii, a mişcării şi a nuanţelor — notate cu grijă specială — sunt menite să-l îndrumeze pe cântăreţ.

Autorul izbuteşte să realizeze aci melodii cu-adevărat spontane, simple, uşor de interpretat ,şi lipsite de pretenţie.

Lucrarea d-lui Kiriac e încă o contribuţie de seamă a acestui eminent muzician.

ANDRÉ GIDE: „Voyage au Congo"

Când profesezi ideologia, — şi o profesezi în mod serios şi exclusiv — este foarte greu să dai un volum bun de însemnări de călătorie· Notele de drum cer un stil pitoresc, care aduce servicii la descrierea peisagiilor. André Gide nu excelează în această privinţă. El este departe de a fi un colorist. Te poţi, dealtfel, lipsi de culoare şi de talent descriptiv când profesezi ştiinţa ideilor. Când este, însă, vorba de pictura naturii şi a obiceiurilor Africei centrale, calităţile acestea nu pot aduce decât reale servicii lucrării în sine. Insemnările lui Gide, — fine dar prea sterpe, — prezintă, totuşi, destul interes.

Pentru ce şi-o fi ales autorul lui *„Corydon"* Congo drept ţintă a călătoriei de agrement pe care a întreprins-o? Iată o întrebare asupra căreia nu sunt mai lămurit ca înainte de a fi citit însemnările de călătorie ale lui André Gide. Judecând după motto-ul lucrării (împrumutat de la Keats), autorul ar fi vrut să scape de plictiseala înţepenelii şi să guste schimbarea atmosferei. Aşa dar, orice călătorie ar fi fost bine venită. Pentru ce a ales tocmai Congo? Este adevărat că autorul ne iniţiază în secretul c'ar fi avut o misiune oficială. Dar guvernul francez i-ar fi dat o misiune pentru indiferent ce ţară de pe glob. Doar n'a rămas Congo singura ţară a misiunilor oficiale!...

Principalul este că André Gide îşi publică însemnările de călătorie· O povestire de voiaj este aproape întotdeauna, distractivă. Acea a lui Gide se citeşte cu plăcere, cu toate că este departe de a putea fi comparată cu cele ale lui Chateaubriand sau Pierre Loti. André Gide are oroare de romantism şi se pretinde clasic. Motiv minunat pentru a-şi câştiga indulgenţe pe de o parte şi pentru a ascunde, în acelaş timp, unele goluri pe cari le conţin lucrările lui.

După câte putem afla din notele lui de drum, Gide a plecat pentru a scrie un volum şi a alcătui un film. Ideia n'a fost, poate, rea, dar în nenumărate alte locuri ar fi putut face acelaş lucru, dacă nu mai mult· Autorul pare satisfăcut de plimbarea făcută; filmul, la rândul lui, se bucură de multă reclamă; cartea, însă, nu este decât plăcută şi atâta tot.

Până la un anumit punct, André Gide se declară negrofil. Dă la iveală atrocităţi coloniale şi cere sancţiuni. Este o chestiune asupra căreia nu mă pot pronunţa, fiindcă nu sunt competent. Dar în principiu, cred că oricine trebue să ceară ca Negrii să fie trataţi cu un simţimânt de umanitate.

Fără să-l fi entuziasmat, un singur moment, rasa neagră — se bucură de simpatia autorului „Simfoniei pastorale". André Gide a explorat totuşi regiuni întregi. dela Brazzaville până la lacul Tchad, fără să găsească ocazia unui singur elogiu pentru creaturile estetice din partea locului.

Dealtfel întreg voiajul pare că nu prea i-a fost pe plac, judecând după faptul că Gide ne mărturiseşte că citea *foarte* mult în Congo· Il citea pe Bossuet, La Fontaine, Racine, Goethe, Stevenson, etc. Interesante sunt *unele* impresii pe cari i le-a lăsat această lectură; restul din ele n'aduc nimic nou. Intre altele, Gide îi reproşează lui Paul Souday lipsa lui de entuziasm pentru „Britannicus". Intâmplător, cunoaştem articolele criticului francez asupra teatrului lui Racine şi trebue să mărturisim că Paul Souday este departe de a judeca rău pe „Britannicus". Preferă însă „Phedra", „Bérénice", sau „Andromaca", din cauză că-l vede, — cu drept cuvânt, — pe Racine pictor al *dragostei*, înainte de a fi pictor istoric. In acelaş timp „Britannicus" conţine versuri admirabile, sonore, dar lipsite, complectamente de lirism.

Intreaga chestiune nu-şi are, însă, locul în spaţiul restrâns al unei recenzii fugare.

H. W.

LOUIS-JEAN FINOT: La chaste infidèle

Dacă incestul nu poate exista decât între persoanele cărora legea le interzice să se căsătorească, teama de-a nu comite această crimă n'ar putea s'o împiedice pe Gina, eroina romanului lui Louis Jean Finot, să se dea finului ei pe care-l iubeşte şi care o iubeşte...

Dar autorul a inventat pentru femeia aceasta, încă destul de seducătoare la patruzeci de ani, un nou gen de incest: incestul moral, dacă-l putem numi astfel, fiindcă numai ea singură cunoaşte felul rudeniei care o leagă de Jacques.

In ochii tuturora, şi chiar pentru dânsa, Jacques trece drept copilul verişoarei sale, copilul pe care l-a adoptat în urma rugăminţilor acesteia. Ea are însă siguranţa că acest copil e fructul unui adulter, şi că bărbatul ei — care a murit în războí — e tatăl adevărat al băiatului.

Ca să-şi scuze păcatul ar putea invoca dragostea ei, căci îşi adorase bărbatul şi Jacques i-l aminteşte nu numai prin trăsăturile lui, dar prin toate gesturile şi pornirile lui pătimaşe....

De-aci şi titlul romanului lui Jean Finot: „La chaste infidèle". căci Gina nu e numai necredincioasă prin dorinţele ei rămânând castă: s'ar putea spune că e necredincioasă faţă de memoria celui dispărut refuzând să se dea celui în care se reîncarnează pentru a-i cere de dincolo de mormânt voluptăţile de care el, murind de tânăr, nu s'a putut bucura.

Există în această lucrare, după cum afirmă şi John Charpentier în „Mercure de France", o cazuistică subtilă, care o pune pe biata Gina, în situaţiuni extrem de delicate.

Louis-Jean Finot a depăşit în chip foarte elegant de dificultăţile subiectului său, pe care l-a tratat cu talent şi cu toată emoţiunea necesară.

Ştiinţa sexologiei

Printre numeroase lucrări asupra problemelor sexuale, apărute în ultimul timp, e de remarcat al şaptelea volum din colecţia „Studii de psihologie sexuală" al lui *Havelock Ellis: „l'Education Sexuelle"* (traducere de Van Gennep, edit. Mercure de France"). Havelock Ellis s'a specializat în studiul acestor probleme şi se bucură de o deosebită autoritate. In ultima lui carte, autorul e pentru educaţia sexuală integrală pe care o consideră ca „o datorie şi un privilegiu al mamei". El crede că „origina copilului are tot atâta importanţă ca şi alimentaţia lui". Sistemul tăcerii în materie sexuală e primejdios. De-aceia autorul cere „egalitatea pedagogică socială a sexelor", arătând că „ invaliditatea femeilor se datoreşte mai ales neglijenţei higienice". Volumul se termină cu expunerea concepţiilor diferite în cursul veacurilor, faţă de nudism. Autorul cercetează valoarea morală a nudismului, adăogând povestiri variate cari au o mare valoare documentară din punct de vedere sexologic.

O altă carte: *Sexualkatastrophen*, a apărut prin îngrijirea d-rului Louis Levy-Lenz (edit. Payre, Leipzig) cu colaborarea lui Magnus Hirschfeld, Leo Klauber. Johannes Werthauer. Iată câteva rânduri din aceste „Catastrofe sexuale", datorite avocatului Werthauer: „Legile tuturor popoarelor civilizate admit rezilierea sau retragerea tuturor cantractelor, afară de contractul de căsătorie, pe care tinerii îl închee de cele mai multe ori fără să cunoască realităţile vieţii. (Incep să le cunoască abia după ce s'au legat prin contract). Evadarea din închisoarea căsătoriei se plăteşte foarte scump, atât de scump, încât proletariatului nu-i rămâne decât alternativa sinuciderii, a crimei sau a nebuniei. Chestiunea contractului de căsătorie, atât de simplă prin ea însăşi, e întunecată însă de idei atavice şi mistice cari, după ţări duc la soluţiuni contradictorii. Astfel, în Anglia, femeia adulteră e obligată să se mărite cu complicele ei; în multe din celelalte ţări, căsătoria dintre adulteri este oprită".

Ignoranţa sexuală face parte din sistemul de educaţie reacţionară. Niciodată nu vor fi prea numeroase operele serioase de sexologie, cari tind să elibereze pe om de robia sexuală, luminându-l asupra originei vieţii şi asupra legilor progresului adevărat. — R.

Feminismul Şeherazadei

In colecţia *Cahiers de la Femme* (editura Radot, Paris), d-na Lahy-Hollebecque a publicat un volum cu titlul atrăgător: *„Le féminisme de Schéhérazade"*.

E o operă de erudiţie, nu de imaginaţie. Autoarea a vrut să scoată în evidenţă înţelesul ascuns al povestirilor cuprinse în epopeea arabă: „O mie şi una de nopţi". Concluzia autoarei ar părea arbitrară, dacă volumul n'ar fi în adevăr o cercetare literară şi psihologică, susţinută de o judecată profundă şi de o largă înţelegere a sufletului omenesc.

Compilatorul anonim care a alcătuit prodigiosul monument al celor „O mie şi una de nopţi" a făcut din Şeherazada un personagiu central. D-na Lahy-Hollebeque ne doveDeşte că, în vremea când s'au ivit „O mie şi una de nopţi" ele erau o „sfidare aruncată barbarii legii musulmane, care considera femeia ca o făptură fără personalitate". In „ficţiunea" arabă, Şeherazada e dimpotrivă personalitatea cea mai reală şi mai nobilă, care face ca regele Şahrian să se înalţe deasupra cruzimei sale, iar femeile de atunci să se bucure de mai multă libertate.

Autoarea arată influenţa exercitată asupra regelui de Şeherazada, care i-a dat prin povestirile ei o adevărată educaţie. Acest potentat sângeros, care ucidea dimineaţa pe fiecare fecioară posedată în timpul nopţii, e supus de Şeherazada la un adevărat învăţământ, la o luminare intelectuală şi morală. Bruta e preschimbată într'un om cu sentimente alese, sub farmecul şi ştiinţa unei femei. Isbânda Şeherazadei nu constă numai în faptul că şi-a salvat viaţa după o mie şi una de nopţi. Ea asigura celorlalte femei o soartă mai bună. A făcut o operă în adevăr feministă.

Aceasta e teza susţinută de d-na Lahy-Hollebeque, care a descoperit în „O mie şi una de nopţi" un sistem etic superior chiar moralei actuale în lumea occidentală. După autoare, „O mie şi una de nopţi" este o enciclopedie a cunoştinţelor din acea vreme, „Un manual de instrucţiune regală, o apologie a femeii, o artă a iubirii, un tratat de estetică". Numeroase extrase din povestirile arabe, aduc pe lângă parfumul poeziei arabe, dovezi neaşteptate în sprijinul originalei concepţii a autoarei.

Al şaselea simţ

Doctorul Cabanès a tipărit o interesantă lucrare: „Le sixième sens". Nimeni, desigur, nu-şi închipuie că acest al şaselea simţ al omului e simţul genital sau generic. Autorul ne descrie aci anomaliile, aberaţiunile, deviaţiunile şi tot ceeace se referă la acest simţ.

Aceste notaţiuni în marginea medicinei sunt cu atât mai atrăgătoare cu cât părţile clasice ignorează cea mai mare parte a chestiunilor tratate de doctorul Cabanès, care cutează să atingă fără falsă pudoare şi fără slăbiciune acele probleme ocolite de cei mai mulţi autori şi care n'au de ce să înspăimânte spiritele sănătoase.

Fără îndoială, cartea aceasta nu e din cele ce pot fi puse în mâna orişi-cui, — dar oare Ştiinţa nu are darul să purifice tot ceeace atinge?...

Ca o complectare utilă a acestei lucrări, doctorul Cabanès a strâns în placheta „Funcţiunile vieţii" o bogată serie de anecdote, de anomalii, de observaţiuni asupra aparatului digestiv, asupra celui respirator, asupra sistemului circular şi asupra sistemului nervos.

Ca şi volumaşul precedent, şi acesta se citeşte fără oboseală intelectuală, şi cu folos.

BIBLIOGRAFIE

Virgil Molin: „Xilografia", Editura „Grafica Română", Craiova.

N. A. Bogdan: „6 piese cu caracter istoric", Editura „Presa bună", Iaşi, Lei 150.

Mercure de France, Tomul CXCVIII, Anul 38, No. 700, 15 Aug. 1927.—Colaborează: Pierre Berger, Paul Fort, André Payer, André Metz, José Bruyr, Dr. A. Morlet, Manuel Devaldès, Pierre Dominique, Emile Magne, André Fontainas, John Charpentier, André Rouveyre, Marcel Boll, Dr. Paul Voivewel, Henri Mazel, Marcel Coulon, Camille Vallaux, Charles-Henry Hirsch, R. de Bury, Auguste Marguillier, Pierre Dufay, Georges Marlow, Jean Cassou Ph. Lebesgue, P. — G. la Chesnais, etc.

Graiul românesc, anul I, No· 6.

MARIO PUCCINI

Miguel de Unamuno

Puţini scriitori europeni şi-au conturat în aceşti ultimi ani o fizionomie atât de energică şi de modernă ca spaniolul Miguel de Unamuno. Cu toate că nu a publicat sute de volume, el e singurul în Europa care a izbutit să atingă cu personalitatea sa puternică aproape toate problemele vecine spiritului omului de astăzi: şi totdeodată să exprime febra aceasta intelectuală de adevăr — pe care direct sau indirect, o suferim cu toţii chiar fără rezultate — şi s'o exprime cu o vădită originalitate, de feluri şi forme. Născut filolog, cea dintâiu expresie a sa şi cea mai spontană fu esseul: sau critic sau filozofic, sau moralistic sau didactic; dar nu trecu mult timp şi, înapoia esseistului, se născu poetul; şi apoi romancierul; şi apoi dramaturgul. Suflet neliniştit şi nemulţumit, creer febril şi mistic, se păru ciudat că simţise nevoia de a pierde libertatea paginei discursive ca s'o închidă în compoziţia artistică, care cere precizie şi limite. Şi cu toate acestea, cu toate că era strâns de digurile rimei sau ale capitolului sau ale scenei, Unamuno rămânea întotdeauna caracteristic şi personal; şi chiar acolo unde nu era ajutat de o comoţie cu adevărat simţită, se arăta bogat în mişcări şi semne cutezătoare. Romane dialectice; poezie de cuvinte; drame nu de viaţă, ci asimilate şi reelaborate cerebral din cărţi—au spus criticii săi.

Dar cu toate că nu e lipsită de adevăr, observaţia aceasta atinge prea puţin originalitatea scriitorului: şi chiar, aşi spune, o limpezeşte: pentrucă cetitorul, cu toate că e avertizat de jocul dialectic, nu izbuteşte să se sustragă farmecului: şi se desfată sau se emoţionează. Se spune: personagiile acestea nu le vei găsi niciodată în viaţă; dar, chiar convinşi de aceasta, emoţia e aceiaşi; şi te târăşte, imperioasă. Cunoşti defectele monotonia; insistare asupra motivelor deja exprimate; contradicţiuni psichologice; sforţare; dar încerci, pe de altă parte, în faţa acestor fiinţe necumpătate şi discursive care sunt personagiile sale, un simţământ, aş spune, de sufocare; şi, ca şi în anumite povestiri de Poe, drama lor ţi se comunică împotriva raţiunii şi, mai rău încă, împotriva voinţei tale.

Pentru Unamuno, lumea reală şi vie există până la un anume punct, şi în orice caz nu o reflectează imediat, dar — fie în perfectă concomitenţă, fie protivnic — o topeşte cu propria-i fantezie şi cu propria-i raţiune. Iată pentru ce creaţiile sale au un caracter care le deosibeşte de toate celelalte de acelaş fel; şi înapoia mişcărilor pe cari le împlinesc, străluceşte şi luminează o concepţie a vieţei, curioasă şi nouă. Nu mai suntem în plata şi banala povestire care abia ese din cronică şi înregistrează accidente şi evenimente cu precizia unui aparat fotografic; ci în faţa unui gânditor care transformă în drame umane propriile sale idei sau, şi mai bine încă, a unui om care îşi adaptează propria-i sensibilitate, lumii care îi trece prin faţă oferind în chip dramatic propriile sale cruci sau nevindecatele sale suferinţi. Şi, ca şi în cărţile sale de filozofie, în care materia incandenscentă a gândirii curge neorânduită şi turbure, dar în torenţi impetuoşi, — tot aşa în personagiile sale energia vitală nu intră dintr'o dată şi cu caractere imediate şi precise, ci puţin câte puţin şi prin ciocniri tragice. Lipsit de calm, de economie, puţin echilibrat, Unamuno nu ştie să stăpânească nici îmbulzeala ideilor, nici goana senzaţiilor; şi romanele, dramele, poeziile sale se simt bine că isvorăsc dintr'un creer care nu ştie să-şi înfrâneze durerile inimii, ci chiar o ajută să-l înnece. De fapt, creaţiile sale devin mai interesante şi pun stăpânire pe sufletul cetitorului cu cât se apropie de sfârşit: poate pentrucă muşchii cerebrali şi sensitivi ai poetului au avut nevoie de multă gimnastică pentru a se înfierbânta; poate pentrucă personagiul naşte din lupta lăuntrică a tuturor facultăţilor artistului, şi numai către culme facultăţile acestea ating momentele cele mai înalte ale artei.

* * *

Profesor de greacă la Universitatea din Salamanca, filologia ocupă primii ani din activitatea sa; şi numai mai târziu, şi deja disciplinat, el se relevă, în afară de filolog, filozof şi creator. Spania acelor timpuri nu era Spania de astăzi; (spiritualiceşte vorbind, bine înţeles; pentrucă politiceşte ea se găseşte aproape şi astăzi în aceleaşi turburări ca şi în acea epocă: care a rămas în istoria spaniolă ca cea mai haotică şi mai febrilă din ultimul veac) ci o naţiune în care cugetarea şi literatura ori rămâneau mute, ori flecăreau. Insuccesul războiului din Cuba moleşise chiar şi sufletele şi spiritele cele mai alese: şi toate formele culturii, închise şi fără revărsări. Romanul, de imitaţie; lirica, timidă şi fără mari speranţe: filozofia, stagnantă; dar pe de altă parte, în această epocă încep să fermenteze primele semne de renaştere; să se exprime poeţi şi gânditori din noua generaţie abia ajunsă, dar vioaie. Cu Unamuno, nu întârziară să-şi deschidă o trecătoare în acea lume nesigură şi neliniştită alte spirite şi voinţi sigure: Azorin, Baroja, del Valle Inclàn, Blasco Ibanez şi alţii.

Scurt pas trebuie să fi făcut Unamuno ca să treacă de la filologie la filosofie; dar pentrucă nu era un pedant, iar spiritul său prea bogat, pentrucă era înainte de toate, pofditor de adevăr şi frumuseţe, pentrucă era un artist, însfârşit, — nu întârzie să-şi lărgească zonele propriilor cunoştinţe şi să sondeze cele mai opuse câmpuri ale activităţii spirituale moderne. Om adevărat al timpului său, tot ceiace era expresie a noutăţii şi modernităţii (ori de unde ar veni) el o filtra dealungul temperamentului său curios şi prea puternic; şi cum mai înainte căutase semne de viaţă şi de gândire în trecut, tot aşa cu trecerea anilor le caută şi le găseşte în prezent şi în toate literaturile. Spirit de umanist, gusta cu aceeaş plăcere o explorare între codice şi cu o privire asupra fenomenului viu imediat vecin. Şi astfel, pe rând, fu comentator, tălmăcitor, defăimător, reconstructor, creator; aceste variate experienţe şi curioziatea sa izbutind, dacă nu să-l disciplineze sobru, să-l dramatizeze: dând fiecăreia din acestea ce era mai bun din el, adică stilul. Astfel, izvorând dela el o pagină lirică, un esseu, un roman, chiar fără să ajungă la iscălitură, cetitorul simţea pe Unamuno. Fidelitatea aceasta, mai mult decât ideilor şi hotărîrilor, (omul înaintează) propriei sale cunoştinţe, se găseşte la prea puţini dintre ceilalţi scriitori moderni. Pentru aceasta, cărţile sale găsiră simpatii şi consimţiri chiar în afara Spaniei. Un scriitor de romane de dragoste poate să intereseze pe oricare cetitor şi din toată lumea; dar un scriitor serios, concentrat, un moralist, ca să ne înţelegem, nu ajunge în contact cu cetitorii străini decât printr'o condiţie: viziunea sa asupra vieţei şi problemelor acesteia trebuie să fie vastă, universală: şi stilul său să aibă caracteristici absolut afară din comun şi personale. De fapt, în afară de Spania, se traduc şi operele sale de imaginaţie şi cele de gândire; şi nimeni nu s'a întrebat vreodată care e genul literar în care urma ca să fie mai profundă şi geniul mai viu. Adevărul e că Unamuno, fiind totuşi în esenţă, un raţionalist, — are o sensibilitate atât de sârguitoare care îl agită, şi deseori în aceiaşi măsură, când pentru o stare sufletească, când pentru o problemă de gândire.

Şi aici poate stă taina sa. Pentrucă firea sa e comandată şi călăuzită de o curiozitate mereu vie; şi în acelaş timp de o instinctivă râvnă de a ajunge la rădăcinele oricărui fenomen, omenesc sau sofistic cum ar fi. Dacă această dorinţă de pătrundere îl ajută întotdeauna şi în orice caz, nu ştiu; dar e sigur că orice vine dela el se citeşte cu plăcere; pentrucă în fiecare din cuvintele sale e căldură, entuziasm şi totodată precizie: şi se simte prea bine, cine îl cunoaşte pe deplin, că atâtea opere, cu toate că sunt diverse de tonuri şi motive, răspund unei aceleaşi claviaturi Limpede când raţionează, ştie să-şi păstreze această limpeziciune şi când cântă sau reprezintă. Iar emoţia nu-l înăbuşe niciodată şi nici nu-l întunecă, cum se întâmplă acelora cari trebuesc să filtreze emoţiile prin creer (şi încă printr'un creer încărcat): pentrucă el nu se exprimă după ce a consumat emoţia, ci, dimpotrivă, consumă emoţia în chiar momentul când o oferă: iar acesta e un mod poetic care poate cu adevărat să surprindă.

Dar rezultatele nu surprind: sau, cel puţin, nu se traduc niciodată, în cetitorul inteligent, în nemulţumire; pentrucă poetul e totdeauna suficient sie însăşi iar demonul său îl apără şi îl ajută chiar şi în clipele cele mai despeşi dulcege fluturări.

INSEMNĂRI

James-Oliver Curwood

A murit scriitorul american James-Oliver Curwood.

Născut la 1878 în orășelul Orvosso din Statele-Unite, James-Oliver Curwood a fost crescut de fratele bunicului său după tată, căpitanul englez Marryat (1792—1848), care a lăsat un mare număr de romane de aventuri. După mamă, Curwood se înrudea cu Pieile-Roșii, prin străbuna lui de sânge indian, Prințesa Mohawk.

Trăind în ținuturile sălbatice și pitorești pe malurile mlăștinoase și împădurite ale lacului Erie, James-Oliver Curwood povestește că încă din copilărie a început să vâneze și să colinde pădurile necercetate:

„La vârsta de opt ani aveam pușca mea, iar la nouă ani începeam să-mi scriu cele dintâi capodopere... Am păstrat câteva din manuscrisele acelea. Un roman cuprindea o sută de capitole, fiecare compus din două până la trei sute de cuvinte și, ca să mă impresioneze cu adevărat, în fiecare capitol trebuia să existe cel puțin o jumătate de duzină de Indieni sau de răufăcători uciși."

Nu-i plăcea deloc învățătura și în timpul orelor de școală prefera adesea să hoinărească prin pădure.

Trecând la viața de student și începând se scrie la „News-Tribune", vocațiunea lui de romancier se afirmă în chip definitiv, dar el nu putu să rămână multă vreme departe de ținuturile singuratice și aventuroase ale Northlandului american.

Reintors în locurile copilăriei, Curwood începe din nou să scrie, evocând în toată poezia lor rustică frumusețile primitive ale naturii pe care o iubește și o cunoaște atât de bine.

In sufletul acestui vânător pasionat se naște deodată o dragoste profundă pentru animalele sălbatice, cu obiceiuri curioase, pe care le masacra. Acuma regretă din toată inima că le-a ucis fără milă, și, studiindu-le psihologia, el face din aceste animale eroii romanelor sale.

Opera romanțioasă a lui Curwood este astfel mai presus de toate o operă trăită.

„Curwood, a spus Robert de Flers, e unul din cei mai mari maeștri ai romanului de aventuri. Dar reputația lui strălucită se datorește cu deosebire povestirilor cu animale. Nimeni n'a știut mai bine decât dânsul să orânduiască peripețiile cele mai emoționante, sau să traseze cu o linie ascuțită și sensibilă, în acelaș timp, caracterele animalelor.

Epopeia vieții animale o descrie Curwood într'o strălucită serie de romane: „Kazan", „Bari, câine-lup", „Grizzly", „Nomazii Nordului", etc.

Oamenii și animalele se împrietenesc în aceste romane, și rămâi surprins de puterea de impresionabilitate a autorului care, precum spune Marcel-P. Joubert, a știut să descrie ca poet, să vadă ca naturalist și să deducă admirabil ca psiholog.

Cele mai cunoscute romane de aventuri ale lui James-Oliver Curwood sunt: „Țara lui Dumnezeu", „Pe urmele fericirii", „Curajul căpitanului Plum", „Floarea Nordului", „Vânătorii de lupi", „Valea tăcerii", „Vânătorii de aur", „Omul din Alaska", etc., etc.

In opera lui Curwood se resimte în oarecare măsură influența lui Jack London. Talentul lui, însă, se diferențiază precis de procedeele lui London. Cugetarea lui Curwood e mai puțin aspră; chiar când descrie o dramă stilul lui e mai puțin tragic. Durerea îl înduioșează, dar el nu se oprește la dânsa. Sensibilitatea lui e mai feminină, mai delicată.

Marea dramă a morții îl preocupă stăruitor pe James-Oliver Curwood și ceiace face atracția multora din cărțile sale e chipul sugestiv și original în care ne atrage atenția asupra fatalității acestei drame.

Lucrările lui Curwood, pe lângă darul de-a ne face mai buni, au marea însușire că ne instruesc, dându-ne, în acelaș timp, prilejul unei fericite evadări din banalul vieții și preocupărilor mărunte. — **Al. N. Biaz.**

Rața = galinacee

Ne-am mirat într'o notă, că d-ra Elena Protopopescu taxează în „Universul Literar" drept galinacee — rața... cunoscută din clasa II-a de liceu drept palmipedă.

Drept răspuns, d-sa ne spune... că noi nu pricepem nimic. Și anume nu pricepem „gluma în stil", nu distingem „efectul literar de grotesc", nu suntem în stare să recunoaștem „în sinuozități, conturul voit, comic, de frază".

Și mai ales suntem incapabili să prindem, „într'o schiță de veselie", „denumirea galinacee drept o etichetă de cumetrie, pentru orice menajeră cu pene".

Prin urmare: galinacee — pentru toate păsările (menajere cu pene).

Intr'adevăr, lucrul întrece puterea noastră de înțelegere.

Dacă d-ra Protopopescu ar avea dreptate, — iată unde am ajunge: La gospodării sunt, pe lângă „menajere cu pene", și menajere cu păr—nu-i așa? Ei, bine,—după teoria d-rei Protopopescu, — am putea spune *cornută*... pisicii, și *rozătoare*... cânelui...

Nu merge și pace—oricât s'ar supăra d-ra Protopopescu.... oricât ne-ar executa dumneaei, după sistemul suburbian (fiindu-i propice și moda): „controlor de percepție", scrib", „mediocru", „espropiat", „tuberculos", „cornută", „detestabil specimen"..., „vizitiu deși lipsit de biciușcă, trăsură și telegari"... Ne mai ajungându-i vocabularul românesc, d-sa apelează și la cel francez: „pou"...

Nu ne-am supărat în fața epitetelor de mai sus.

Domnișoara Protopopescu însă nu se liniștește. D-sa se atinge și de litera noastră— „literă de castrat".

Până aici, mă rog... Nu permitem nimănui să ne pipăe alfabetul. Retrageți-vă de urgență, mâna. Altfel — dovada-i gata...

Un războiu civil al spiritelor?

„Revue Mondiale" publică sub această semnificativă întrebare următorul chestionar cu răspunsurile tinerilor.

Sunt oare diferențe sensibile între intelectualul de azi și cel de mâine?

Dacă aceste diferențe există, ce tendințe se vor afirma la copiii secolului?

Nu e posibil a se împăca interesele, datoriile celor mai bătrâni cu copiii secolului? sau îi vom vedea sculându-se unii în potriva celorlalți într'un războiu civil al spiritelor?

La acest chestionar răspunde Jean Cocteau:

„Un răspuns adevărat ar fi prea lung. E mai bine să dăm un răspuns scurt, dar precis. Iată: ar trebui ca inima noastră să se răzvrătească împotriva stării de războiu în care ne găsim. Să ne înțelegem: e vorba de inima noastră care ar ști să vadă limpede. Mă gândesc la o generație care, pe lângă lumina inteligenții ar fi în stare de a iubi. Atunci ar fi vârsta de aur pe pământ".

Tânărul Henri Duclos declară:

„Mergem către un nou romantism. Mă simt fericit și dezolat în acelaș timp de lucrul acesta. Romantism! Nu e de loc măgulitor! Dar trebue să mărturisim curat: suntem romantici. Totuși să facem deosebirea: romanticii se lăsau înșelați de doi mari dușmani: cuvântul și sensibilitatea; cel dintâi ne ademenește încă foarte mult, dar experiența de la 1830 ne dă mult de gândit. Vrem să înlocuim senzibilitatea prin simțuri pur și simplu. Dragostea noastră pentru rațiunea limpede ne va sluji ca apărătoare, nădăjduesc".

Joseph Deltheil însă vrea războiul, războiul civil cu înaintașii:

„Orice generație este o lupoaică pentru generația care trece. Și e foarte bine că lucrurile sunt astfel. Racine a fost un copl al secolulu, fiți siguri. Homer de asemene. Fiecare e copilul secolului tatălui său.

Să nu căutăm nicidată împăcarea. Fiecare să rămână el însuși. Cât mă privește, am toată încrederea în copiii secolului. Vor fi mari. Iubesc cu toții realitatea, viața. Și, vedeți D-voastră, sunt numai două școli: viața și moartea.

Ei bine! Trăiască viața!"

„Die literarische Welt" care apare în Germania după planul și programul ziarului „Nouvelles Litteraires", a publicat de asemenea mesagii către tineretul german din partea celor mai în vârstă: Thomas și Henri Mann, René Schickele, Iacob Wassermann, dar răspunsurile tineretului au fost mult mai tăioase și mai violente ca ale copiilor secolului din Franța. Totuși în fond nici acolo nu poate fi vorba de un războiu civil. Lupta între generații s'a afirmat cu mai multă putere la generația imediat înaintea războiului, la scriitori ca **Walther Hasenclever** în „Der Sohn", **Frantz Werfel** în „Nichet Mörder, der Ermordete ist schuldig" sau Henrich Mann, care a ridicat glasul din vremea imperiului încă în potriva disciplinei naționale care înăbușea spontaneitatea și originalitatea individului. După războiu generațiile tinere nu mai găsesc nicăiri rezistența absolutismului de odinioară, opinia burgheziei mijlocii formată în lumina și disciplina Kultur-politicii, care impunea cu intransigență tineretului abdicarea personalității pentru gloria colectivității, renunțarea la mărirea proprie pentru mărirea patriei. După atâta ordine și constrângere generațiile de azi nu simt și nu prețuesc decât libertatea și plăcerea de a trăi. Ca tineretul de pretutindeni ei „se mulțumesc să existe și să danseze", bine-înțeles danțuri negre și pe acestea fără pasiune, după cum iubesc fără sentimentalitate și fără să ia în serios nici tragicul și suferințele vieții reale, nici seriozitatea și gravitatea societății și a oamenilor, glumind și luând în bătaie de joc tot ce reprezinta odinioară autoritatea și prestigiul. Aceasta nu este însă de cât o față aparentă și trecătoare a lucrurilor; dezlânarea și răsturnarea vechilor valori, sfărâmarea cadrelor vechi, prea ridige și înguste nu înseamnă sfârșitul lumii, ci pregătirea unei noi construcții de valori, semnificarea nouă a libertății abia câștigate, desemnarea unei ținte noi, a unui ideal nou care va întrupa aspirațiile ascunse sub această aparentă ușuratică și destrăbălată a celei mai tinere generații. Căci dacă soarele apune el și răsare undeva. — **I.**

O repnblică fericită

Prefectul departamentului Pirinei-Orientali (Franța de sud) a primit de curând cu ceremonialul obicinuit, pe cei cinci delegați ai republicei **Andorra** care au venit să verse tributul anual pe care „andorranii" sunt obligați să-l verse Statului francez printr'un tratat care datează din veacul al 11-lea!... Pe vremea aceia tributul era plătit unui senior local moștenit apoi de regii Franței, și cum tratatul n'a încetat de a fi respectat, tributul revine Republicei franceze.

Tributul e de 1500 franci anual, ceiace nu e covârșitor, chiar dacă ținem seama că Statul andorran plătește și un alt tribut, aproape de aceiași sumă, episcopului spaniol d'Urgel. In chipul acesta fericiții locuitori din Andorra sunt scutiți de orice alte impozite.

Sunt scutiți, deasemenea, de serviciul militar. Franța și episcopul garantează neutralitatea Andorrei — singura republică feodală care mai există în Europa și care și-a păstrat constituția juridică din timpul Capeținilor. Astfel republica andorrană a scăpat de flagelul războiului de mai bine de 800 de ani. — **A.**

Societatea contimporană

Istoria raporturilor dintre bărbat și femee nu e altceva decât însăși istoria societăților, a naturii lor și a gradului de ideal pe care l-au atins. A studia aceste raporturi în desfășurarea lor istorică ar însemna să studiem în acelaș timp legile care le condiționează; căci istoria nu e decât logica proiectată în timp.

Din numeroasele considerațiuni pe care aceste legi le îmbrățișează putem arăta câteva care ne par mai deosebite:

1. Dublul caracter pe care-l comportă Virtutea femeii ca jug impus de către bărbat și ca putere de încredere în sine.

2. Contradicția celor două concepții adverse, a bărbatului și a femeii, față de legile căsătoriei (monogamie la femee, polygamie la bărbat): ciudata suprapunere istorică ce face să coexiste în civilizația noastră contimporană aceste două concepte, unul în regatul faptelor, celălalt în regatul iluziei.

3. Impărțirea femeilor, prin voința bărbatului, în două tipuri artificiale, mutilate, primul prin amor, celălalt prin maternitate: curtizana și madona. Egoismul brutal al bărbatului atinge astfel culmi nebănuite.

Această așezare a femeii în două categorii distincte pare a fi punctul de plecare al oricărei culturi purificate prin sentiment.

Nu numai bărbații s'au sacrificat în decursul veacurilor pentru progresul unei idei! — spune doamna Bernardini. Clase întregi de ființe omenești trebue să fie jertfite pentruca umanitatea să-și cucerească o singură nuanță din idealul său. Istoria, în lenta ei construcție a omului e tot atât de implacabilă ca și natura.

Pentruca toate străduințele umane să fie încoronate de succes sunt necesare câteva condițiuni esențiale. Mai presus de toate, jertfele acestea trebue închinate Dumnezeului social cu convingerea că nici o clipă ce-l ce săvârșește sacrificiul nu pierde conștiința drepturilor sale.

Acesta este stadiul societății noastre contimporane.

Rostul inteligenței

E o mare naivitate faimosul „cunoaște-te pe tine însuți" al filozofiei grecești.

Nu vom izbuti niciodată să ne cunoaștem nici pe noi înșine și nici pe alții.

E mult mai ușor să creezi lumea decât s'o înțelegi — spune Anatole France.

Hegel a cam bănuit și el lucrul acesta. Se prea poate ca inteligența noastră să ne ajute într'o bună zi să ne fabricăm un univers. Dar să ajungem să-l pricepem — niciodată!

Iată de ce ni se pare că facem un abuz într'adevăr nedrept de inteligență, întrebuințând'o ca să iscodim adevărul.

Cu-atât mai puțin n'avem dreptul să ne slujim de dânsa ca să judecăm, după legile dreptății, pe oameni și acțiunea lor.

Inteligența trebue întrebuințată numai în distracțiile acelea, mai complicate decât țintarul și decât jocul de șah, care se numesc metafizică, etică, estetică.

Dar adevărata menire a inteligenței — spune France — este să ne ajute să surprindem ici și colo sclipiri sau fulgerări de lumină în noaptea vecinică a lucrurilor, și să ne bucurăm de-aceste descoperir fără să ne spulberăm mulțumirea cu spiritul nostru de sistemă și cu mania noastră de-a judeca totul....

In onoarea lui D'Annunzio

Se fac mari pregătiri în Italia spre a se comemora la 11 Septembrie încheerea carierei politice și literare a lui Gabriele d'Annunzio, prinț de Montevenoso. Cu acest prilej se va reprezenta una din cele mai renumite piese ale marelui scriitor: **Fiica lui Jorio** și în acest scop Signor Forzano, regisorul teatrului din Milano lucrează zi și noapte la construirea scenei în grădina vilei lui d'Annunzio, iar rolurile vor fi ținute toate de actorii cei mai mari din toată Italia. Numai cinci sute de spectatori vor fi admiși, cu prețul de 1000 lire locul! Venitul serbării va merge la fondul pentru un monument al Victoriei, pe care l'a făgăduit D'Annunzio.

Prețul nu va fi găsit prea mare, căci spectatorii vor fi admiși, pe deasupra, să viziteze vila comandorului cu ciudate reliquii de războiu și decoruri misterioase, despre care se vorbește mult, dar puțini sunt cei ce au avut ocazia să le vadă.

Aceiași trupă de actori va face un turneu în toată Italia cu alte piese ale sărbătoritului.

In decursul acestui an a apărut și primul volum din opera întreagă a poetului care se editează pe socoteala și sub supraveghere guvernului fascist. Deci D'Annunzio de și nu mai apare ca o figură politică, rămâne totuși oficial părintele spiritual al Italiei. In schimb fasciști au avut o mare decepție cu premiul Nobel care s'a dat unui adversar al fascismului, Bracco, cunoscutul autor dramatic și nu lui D'Annunzio.

MĂRUNTE

— Dorothy Caruso și Torrance Goddard vor tipări în curând, sub titlul „Les ailes du chant", povestea vieții lui Enrico Caruso.

Văduva marelui cântăreț descrie în memoriile sale pe celebrul tenor italian, însă mai mult ca om, ca soț și ca individualitate deosebită decât ca artist.

Intr'o formă surprinzător de interesantă și de îngrijită, d-na Caruso ne povestește romanul ei de dragoste și viața pe care a dus-o cu Caruso.

Ni se dezvălue astfel caracterul, relațiunile, obiceiurile și părerile intime ale marelui tenor, precum și felul lui de viață.

Această atât de exactă biografie nu-i ignorează, însă, nici defectele.

Anecdote numeroase dau pe alocurea povestirii o atmosferă picantă și realistă.

Lucrarea izbutește să evoce o imagine interesantă a lui Enrico Caruso.

NOU **No. 81** NOU

VIAȚA ȘI FILOZOFIA LUI SPINOZA

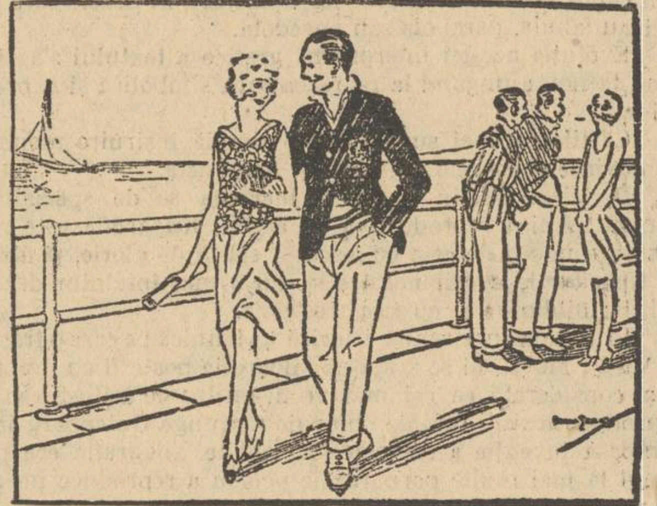
De Dr. YGREC

A APARUT ÎN

Biblioteca „DIMINEAȚA"

La librari și chioșcarii de ziare — PREȚUL 6 LEI

In vilegiatură

EA. — Nu mă lua de braț. Ce-ar zice mama — dacă te-ar vedea?

EL. — O! I-ai putea spune că ți-s frate...

(London Opinion).

Intr'o închisoare sovietică

— Execuția vi s'a amânat pe mîni: azi sântem ocupați cu o manifestație împotriva pedepsei cu moartea în America.

(Vosrojdenie).

Vendetta

— Domnule, fiica D-voastră m'a autorizat să-i cer mâna.

— Eram sigur că are să se răsbune: chiar eri n'am vrut să-i cumpăr un automobil.

(La bourse egiptenne).

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11